DÜNYA KLÂSİKLERİ

TURGENYEV

Arefe

İLETİŞİM YAYINLARI

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV

Arefe

Nakamune

İletişim Yayıncılık A.Ş. • Dünya Klasikleri Dizisi 2 • ISBN 975-470-124-5

1. BASKI Sinan Yayınlan, İst. 1973

2. BASKI Yalçın Yayınlan, *İst. 1981*

3. BASKI © *İletişim Yayınlan. İst. 1991*

KAPAK Ümit *Kıvanç*

DİZGİ *Maraton Dizgievi*

DÜZELTİ *Sezar Atmaca - Fatih M. Öztan*

KAPAK BASKISI Ayhan *Matbaası*

İÇ BASKI ve CİLT *Şefik Matbaası*

İletişim Yayınları

Klodfarer Cad. İletişim Han No.7 Cağaloğlu-İSTANBUL Tel: 516 22 60-61-62

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV

Arefe

ÇEVİREN *Ataol Behramoğlu*

ÇEVİRMENİN NOTLARI

Arefe beni her şeyden önce, Turgenyev'in tüm romanlarına özgü akıcı ve sağlam kurgusuyla çekmişti. Bir de betimler, özellikle doğa betimleri. Ve bir başka yazımda da belirttiğim gibi, o başdöndürücü yaşama ve gençlik duygusu. Bir yerden bir yere giderken, kırlarda sırt üstü uzanmışken, genç insanların kendi aralarında hayata, aşka, insanlığı ilgilendiren her şeye dair konuşmaları, çene çalmaları. Bütün bunlardan fışkıran gerçeklik duygusu...

Kitabı 60'lı yılların sonlarına doğru okumuştum. İnsarov ve Yelena, benim kuşağımdan, hatta bir sonraki kuşaktan arkadaşlarıma benziyordu. Şimdi 68'liler diye anılan kuşak... Romantizm, özveri, bir inanç uğruna canını vermeye hazır oluş... Turgenyev yüzyıl öncenin genç insanlarında bu çizgileri seçebilmişti... Günümüzün bir yazarı, bir arkadaşımızdı sanki. Bu kitabı mutlaka çevirmeliyim diye düşündüğümü anımsıyorum.

İnsarov'un fazlaca katı çizgileri, fazlaca melodramatik son, bütün bunlar belki tartışılabilir... Fakat 60'lı yılların sonlarında *Arefe*'yi Rusçasından okurken, 70'li yılların başlarında yaşanacak büyük acıları tam olarak sezinlediğimi doğrusu söyleyemem. Romanda yaşananlardan daha acıları yaşandı hayatlarımızda.

Bir gençlik romancısıdır Turgenyev. Ve *Arefe*'nin, *Babalar ve Çocuklar*'ın yanıbaşında, sağlam bir yeri vardır.

Ataol Behramoğlu, Nisan 1991

ÖNSÖZ

"Babalar ve Çocuklar" dışında Turgenyev'in hiçbir yapıtı, 1860 yılı başlarında "Rus Habercisi" dergisinde yayımlanan "Arefe" kadar çeşitli değerlendirmelere, ateşli tartışmalara yolaçmadı. Şaşılacak bir şey yok bunda. Çünkü bu romanda ortaya konulan sorunların düşünsel derinliği ve önemi, sadece Turgenyev'in yaratıcılığında değil, bütün o dönemin edebiyatında seçkin bir yer tutmaktadır.

Turgenyev Rus Edebiyatına, gerçekliğin karanlık ve kaba yanlarını açığa çıkaran insancıl bir sanatçı olarak girdi. "Avcının Notları" adı altında toplanan hikâyeleri ateşli bir halk sevgisiyle doludur. Romanlarının baş kahramanlan ise, yüksek ve soylu eğilimler, seçkin duygular taşıyan kimselerdir. Fakat gerek Rudin, gerek Lavretski, gerek Pasinkov tipleri, kişiliklerinin bütün seçkin yanlarına karşın yaşamda kendilerine biri yer bulamayan, eylemsizlik içinde bocalayan kimselerdir. Turgenyev özellikle belirtmektedir bunu.

"Arefe"de ise yazar sadece düş kurmakla ve yüce ülkülerin öğütçülüğünü yapmakla yetinen "gereksiz insanlar'ın betimlenmesinden, canlı dava insanlarının betimine geçmektedir. İnsarov tipiyle Turgenyev, yaşamı değiştirmek isteyen, yaşamın anlamını gerçeklikte bulan yeni bir insanı anlatmaktadır.

"Arefe"de Turgenyev, anayurt ülküsünün yüceliğini ve güzelliğini ilan eden, yurdun mutluluğu için savaşı öneren ve yücelten bir yazar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kahramanlık kaynağının temsilcileri de İnsarov ve Yelena tipleridir. Turgenyev, İnsarov'un çarpıcı kişiliğini romanın öteki tiplerine karşı keskince koymakta, kendisini kuşatan eylemsiz çevreden parlak bir biçimde ayrılan bu tipin bütün çekiciliğini ve derinliğini büyük bir güçle göstermektedir.

Anayurt sevgisi, halkının kurtuluşu için savaşıma atılmak konusunda ateşli tutku işte İnsarov'un bütün yaşamını ve düşüncelerini dolduran bütün davranışlarına yön veren şeyler. "Arefe" üzerine yazdığı ünlü makalede şöyle diyordu Dobrolyubov[1] "İnsarov'un bütün çarpıcılığı, onun bütün benliğini dolduran ülkünün yüceliğinde, kutsallığındadır.

"Soylu bir amaç ve bu amacın başarısına olan sarsılmaz inanç; insanı gerçek bir savaşıma yetenekli kılan şeyler bunlardır işte. İnsarov tipiyle

söylenmek istenen şey de her şeyden önce budur. Ve savaşımda bu amaç, sığ kişisel çıkarları değil de tüm bir halkın arzusunu yansıttığında, işte o zaman gerçekten soylu ve güzel olabilir.

"Ülkesinde ‘en son köylünün, en son yoksulun’ bile, kendisiyle aynı duyguları taşıdığını büyük bir coşkuyla söylüyor İnsarov. ‘Hepimizin amacı aynı. Bilemezsiniz, insana nasıl bir güven, nasıl bir sağlamlık veriyor bu."

İnsarov’un kişiliğindeki tutarlılık, onu çevresinden kesin olarak ayıran temel niteliktir. Bersyenev ya da Şubin tipindeki insanlar da yüce ülküler adına kendilerini feda etmek üzerine coşkuyla, tutkuyla konuşurlar. Hatta buna yeteneklidirler de. Fakat onlar, tüm kişiliklerini tek ve ortak bir ülküde kaynaştıracak biçimde, tüm yaşamlarını kapsayan bir amaca organik olarak giremezler. Bersyenev tipindeki bir adam, yüreğinin eğilimi o yanda olduğundan çok, iyilik yapmak gerektiği için iyilik yapacaktır. Yurtseverlik duygusunun yüceliği üzerine içtenlikle konuşacak, ama anayurdun mutluluğunun kişisel mutluluktan ayrılmaz olduğunu anlayamayacaktır.

İnsarov böyle değildir. Anayurdun mutluluğu, onun kurtuluşu için girişilen savaşım, bunlar İnsarov için sadece bir borç ya da yükümlülük değil, fakat ateşli, coşkulu, kişisel bir arzudur da. O kendini halktan amaçlarını halkın amaçlarından ayıramaz. İnsarov’un bu niteliğini çok güzel belirtmektedir Dobrolyubov: "İnsarov’daki anayurt sevgisi, onun sadece aklında, yüreğinde, ingeleminde değil, tüm benliğindedir. Onun kişiliğindeki her şey, bu duygunun gücüyle yaşam bulur, bu duyguya boyun eğer ve bu duygu tarafından özümlenir. İşte, yeteneklerinin hiç de olağanüstü olmayışına, kişiliğindeki tüm gösterişsizliğe karşın, İnsarov’u ölçülemez derecede yüce kılan şey budur."

Romanın kadın kahramanı Yelena Stahova’nın kişiliğinde de, gerçekliğe savaşıma, yüce ve güzel amaçlar adına utkuya olan ateşli arzu canlandırılmaktadır. Yelena, İnsarov’la karşılaşıncaya kadar, yaşamına nasıl bir yön vereceğini bilemiyor; atılımları belirsiz ve puslu kalıyordu. Fakat İnsarov’la karşılaşmaları, ruhunun zengin yeteneklerine bir çıkış sağladı. İnsarov’un yaşamını kaplayan yüce ülküler, genç kızın yaşamını da yeni bir ışıkla aydınlattı, ona varolmanın gerçek anlamını gösterdi.

Puşkin’in, Gonçarov’un Tolstoy’un kadın kahramanlarının aşklarında ve inançlarındaki tüm güzellik; güçlü ve gururlu Rus kadınının bütün bu soylu nitelikleri, Turgenyev’in Yelena’sında da canlandırılmaktadır. O, yaşamının yönünü özgürce ve büyük bir gözüpeklikle seçmektedir.

İnsarov'un salt karısı olarak kalmayıp, onun sadık dostu ve yardımcısı olmakta, İnsarov'un davasına sonuna kadar bağlı kalmaktadır.

Yelena tipiyle Turgenyev kadının yeni görevleri ve önemi konusunda en seçkin Rus düşünürlerinin görüşlerini yansıtmaktadır. Belinski şöyle diyordu: "Toplumsal anlamda yaşamak ve mücadele etmek sadece erkeğin değil, kadının da hakkı ve zorunluğudur." Daha sonra kadın-erkek ilişkilerine geçerek şöyle devam ediyordu: "Zira gerçek aşk, insansal onurlara saygıda temellenmektedir. Duygusal oyunlar, gelgeç yürek çarpıntıları, aşkı tanımlamaya yetmemektedir artık. Aşk, eskisinden çok daha başka bir nitelik taşımaktadır şimdi." Yelena ve İnsarov arasındaki aşk, Belinski'nin bu sözlerine canlı bir yanıt niteliğindedir.

"Arefe" olağanüstü bir ilgi uyandırmıştı. Çok şeyler sezinleten başlığıyla, okuyucular sabırsızlıkla bekliyorlardı onu. Romanın yayımlanmasıyla da bu bilgi ve sabırsızlık, gereken karşılığı bulmuştu. Roman kahramanları üzerine ateşli tartışmalar yapılıyor, İnsarov ve Yelena üzerine, Bersyenev, Şubin ve Kumatovski üzerine, sanki gerçekten varolan insanlarmışçasına yargılar veriliyordu. Onları karşılaştırıyorlar, Rusya'ya Bersyenev'in mi yoksa İnsarov'un mu gerekli olduğunu, Yelena'nın davranışının doğru olup olmadığını tartışıyorlardı. Roman, özellikle üniversite gençliği arasında büyük bir ilgi uyandırmıştı.

Çeşitli nedenlerle ve en önemlisi de sansür nedeniyle, Turgenyev romanının baş kahramanını Rus yapamazdı. Fakat Rus okuyucusu, satırların arasını da okumayı biliyordu. Onlar İnsarov'da yurttaş yiğitliğinin örneğini, Rusya'nın en seçkin insanlarının kişiliklerinde kendini gösteren savaşçı-kahramanın niteliklerini görüyorlardı. Yine Dobrolyubov şöyle diyordu "Arefe" üzerine makalesinde: "Yaşadığımız dönemin koşulları, Rus İnsarov'larının ortaya çıkmasına engel olan bu koşullar, aynı zamanda da böyle insanların doğmasına yardım etmektedir. Çünkü her şey, eski toplumsal temelin artık çürümüş olduğunu gösteriyor. Bir iki sallantı, bir iki hayırlı olay daha, ve eylem adamları beliriverecek!.. O zaman edebiyatta da tam olarak ve bütün ayrıntılarıyla betimlenmiş Rus Insarov'u görünecek. Çok kalmadı onun ortaya çıkmasına. İçimizin içimize sığmayışı, onu beklerken duyduğumuz acı verici sabırsızlık, bunun başlıca güvencesidir. Onsuz yaşamımızı yaşamdan saymıyoruz sanki. Günlerimiz kendileri adına bir anlam taşımıyorlar da, bir başka günün arefesi olmaya hizmet ediyorlar sanki... Ve gelecek o gün, gelecek!.. Çünkü arefe, onu izleyen günün uzağında değildir. Onları topu topu bir gecedir ayıran..."

İvan Sergeyeviç Turgenyev’in "Arefe"sinin Rus Edebiyatının yüce anayurt ülküsüyle dolup taşan yapıtları arasında insancıl özlemleri ve geleceğe olan inancıyla, seçkin bir yeri vardır.

N. Kalitin

---

[1] Dobrolyubov 19. yüzyıl devrimci-demokrat Rus Edebiyat eleştirmenlerinin önde gelenlerindendir. Çok genç yaşta ölmesine karşın, Belinski ve Çernişevski ölçüsünde bir ün kazanmıştır. (A.B.)

Arefe

I

Ulu bir ıhlamur ağacının gölgesinde. Moskova nehrinin Kuntsovo yakınlarındaki kıyılarında, 1853 yazının en sıcak günlerinden birinde, iki genç adam otlar üzerinde yatıyordu. Birincisi, 23 yaşlarında kadar gösteriyordu. Uzun boylu, esmer, sivri ve bir parça kıvrık burunlu, yüksek alınlı bir delikanlıydı bu. Kalın dudaklarında yumuşak bir gülümseme, sırtüstü uzanmış, küçük külrengi gözlerini usulca kırpıştırarak düşünceli düşünceli uzaklara bakıyordu. Öteki, ellerini, kıvırcık san saçlarla kaplı kafasına dayamış, yüzükoyun yatmaktaydı ve o da uzakta bir yerlere bakıyordu. Arkadaşından üç yaş büyüktü, fakat çok daha genç gösteriyordu. Bıyıkları henüz terlemişti. Yumuşak ayva tüyleri kıvrılıyordu çenesinde. Taze ve yuvarlak yüzünde, kestane renkli, tatlı bakışlı gözlerinde, güzel kabarık dudaklannda ve beyaz ellerinde, çocuksu bir sevimlilik, çekici, ince bir şey vardı. Bu delikanlının her yanından mutlu ve şen bir sağlık, delikanlıca bir umursamazlık, kendine güven, şımarıklık, bir gençlik albenisi fişkırıyordu. Gülerken gözlerini yuvarlıyor, kendilerine sevilerek bakıldığını bilen çocuklar gibi boynunu ileri doğru uzatıyordu. Sırtında bol, beyaz bir yazlık ceket vardı. İnce boynuna mavi bir boyun atkısı dolamıştı. Yanında, otlar üzerinde, buruşuk bir hasır şapka duruyordu.

Arkadaşı daha yaşlı görünüyordu ondan. Bu delikanlının görünüşünde göze hoş gelmeyen, kaba saba, sıkıntılı bir şey vardı. İğreti bir biçimde uzanmıştı. Yukarıda geniş, aşağı doğru sivrileşen iri kafası iğreti bir biçimde oturmuştu boynunun üzerine. Ellerinin duruşunda, kısa kara bir redingotun sıkıca sardığı bedeninde bir yusufçuk böceğinin arka ayaklarını andıran kalkık dizli uzun bacaklarında da ilk bakışta gözeçarpan iğretilik vardı. Her şey, iyi öğrenim görmüş biri olduğunu gösteriyordu onun. Varlığına sinmiş olan "ölçülülük" hemen gözeçarpıyordu. Çirkin, hatta bir parça gülünç yüzünde, düşünme alışkanlığı ve iyi yüreklilik okunuyordu. Adı Andrey Petroviç Bersyenev’di bu delikanlının. Arkadaşının sarışın delikanlının adı ise, Pavel Yakovleviç Şubin’di.

Şubin:

- Neden benim gibi yüzükoyun yatmıyorsun? diye söze başladı. Böylesi çok daha iyi. Özellikle ayaklarını kaldırıp topuklarını birbirine vurduğunda: İşte böyle. Otlar burnunun altında. Görünüme bakmaktan canın sıkılınca şiş göbek bir böceğin bir bitki sapından nasıl kaydığını ya da karıncaların telaşını gözlersin. Evet, böylesi daha iyi. Oysa sen yapmacık

bir klasik pozdasın şimdi. Karton kayaya dayanmış bir balerinden farkın yok. Dinlenmeye hakkın olduğunu düşünsene... Kolay mı, üçüncü asistansın bugüne bugün! Dinlenin Sir, kasılmaktan vazgeçin, organlarınızı serbest bırakın.

Bütün bunları (şımarık çocukların kendilerine şeker getiren aile dostlarıyla konuşması gibi) tembel bir tavırla, şaka yollu ve mızmızca söyleyen Şubin, karşılık beklemeden sürdürdü sözlerini:

- Şu karıncaların, böceklerin ve öteki bay böcekgillerin ciddiyeti yok mu, beni dünyada en çok şaşırtan şey budur. Öyle tumturaklı bir tavırla koşturup duruyorlar ki, sanki bir önemi var yaşamlarının! Düşünün bir; varlıkların en yücesi, kralı olan insanoğlu onlara bakmaya zaman buluyor da, bu umurunda bile değil onların. Sonra, herhangi bir sivrisinek, bu en yüce varlığın burnuna konuyor ve yiyecek olarak kullanıyor onu. Onur kırıcı bir şey. Bu açıdan bakarsak böceklerin yaşamı niye daha kötü olsun bizimkinden? Biz kendimizde kurum satmaya hak görürken, onlar niye bu hakkı görmesinler kendilerinde? Haydi bakalım bay filozof, bir çözüm getir bu soruna... Hey, niçin susuyorsun?

Bersyenev irkilerek.

- Ha?.. dedi.

Şubin alayla yineledi:

- Ha?.. Arkadaşın sana derin düşüncelerinden söz açıyor, ama sen onu dinlemiyorsun bile,

- Görünüme dalmışım! Bak, şu tarlalar güneşin altında nasıl da kızgın bir sıcaklıkla parlıyorlar. (Bersyenev konuşurken dili hafifçe fışırdıyordu.)

Şubin:

- Anlamsız bir renk cümbüşü, dedi. Ne olacak; doğa!

Bersyenev başını salladı:

- Bütün bunlara sen benden daha hayran olmalıydın. Senin alanın, sen sanatçısın.

Şubin:

- Hayır efendim, benim alanım değil bu efendim, diye karşı çıktı ve şapkasını başına geçirip ensesine devirdi. Ben kasabım efendim, etle uğraşırım. Kalıplanmış et: omuzlar, eller, ayaklar. Benim alanım budur işte. Doğada ise ne biçim ne tamamlanmışlık var. Her şey dört bir yana serilivermiş. Kavrayabilirsen kavra!

Bersyenev:

- Ama bu da güzel, diye düşüncesini belirtti. Ha, ne oldu, bitti mi senin kabartma?

- Hangisi?

- Keçili çocuk.

Şubin şarkı söyler gibi:

- Canı cehenneme! Canı cehenneme! Canı cehenneme! diye yükseltti sesini. Gerçek dünyaya, eski ustalara ve klasiklere baktım, kendi zırvamı kırıp attım. Sen şimdi bana doğayı gösteriyor ve "Burada güzellik var" diyorsun. Kuşkusuz, her şeyde, hatta senin burnunda bile güzellik var. Fakat her güzellik ele geçmez, yakalanmaz. Eski ustalar güzelliğin peşinden koşmadılar. Onların yapıtlarında kendiliğinden vardı o. Ama nereden gelmişti, bilmem. Gökten düşmüştü belki de. Onlar tüm dünyayla ilgiliydiler. O kadar açılmak bize göre değil, çünkü kollarımız kısa. Oltamızı küçücük bir noktaya atıyor, sonra bekliyoruz artık. Vurursa ne alâ! Yok, vurmasa... (Sözlerini tamamlamayıp dilini çıkardı.)

Bersyenev:

- Dur dur, diye karşı çıktı. Paradoks yapıyorsun. Eğer güzelliğe bir eğilimin yoksa, karşılaştığın her yerde sevmezsen onu o da ne sana ne de sanatına gelir. Eğer çok güzel bir görünüm, çok güzel bir müzik parçası senin ruhuna bir şey söylemiyorsa, yani, sen onlara bir eğilim duymuyorsan...

Şubin:

- Eh, seni gidi eğilimci! diye patladı, ve bu yeni söze güldü Bersyenev düşünceli tavrını bozmadı. Şubin sözlerini sürdürdü. Sen yüce bilgili bir filozofsun, Moskova üniversitesinde üçüncü asistansın. Seninle tartışmak, hele benim gibi eksik bilgili bir öğrencinin ne haddine! Fakat ne diyeceğim bak: Sanatımın dışında, güzelliği sadece kadınlarda seviyorum. Kızlarda... O da şu son zamanlarda...

Sırtüstü döndü. Kollarını başının altına koydu.

Birkaç dakika ikisi de konuşmadılar. Parlak ve kızgın toprağın üzerine yaz öğlesinin durgun sessizliği abanmıştı.

Şubin:

- Kadınlar dedim ve aklıma geldi, diye yeniden söze başladı. Niye kimse engel olmuyor şu Stahov’a? Onu Moskova’da gördün mü hiç?

- Hayır.

- Moruk, keçileri büsbütün kaçırdı. Günlerce Avgustina Hristianovna’sının dizi dibinde oturuyor. Sıkıntıdan patlıyor ama, yine de ayrılamıyor oradan. Hiç durmadan süzüp duruyorlar birbirlerini; ne aptalca şey... İnsanın bakası gelmiyor. Al bakalım! Tanrı’nın bu adama armağan ettiği aileyi düşün. Fakat onun gözü Avgustina Hristianovna’dan başka bir şey görmüyor! Dünyada bu kadının ördek suratından daha fazla zıddıma giden başka bir şey bilmiyorum! Geçenlerde bir karikatürünü yaptım, hiç fena olmadı doğrusu. Göstereceğim sana.

Bersyenev:

- Ya Yelena Nikolayevna’nın büstü? diye sordu; ilerliyor mu?

- Yok kardeş, ilerlemiyor. Bu yüz, insanı umutsuzluğa düşürebilir. Bakıyorsun: temiz, kesin, düzgün çizgiler. Benzerini yapmak zor değilmiş gibi görünüyor. Fakat kazın ayağı hiç de öyle değil... Büyülü bir altınmışçasına kayıveriyor elinden... Yelena Andreyevna, insanları dinlerken, yüzünün aldığı biçim gözüne çarptı mı hiç? Tek bir çizgisi kıpırdamıyor, sadece bakışlar durmaksızın değişiyor ve yüzün anlamını tümüyle değiştiriyor bu. Şimdi bu durumda bir yontucunun, hem de kötü bir yontucunun ne yapması buyrulur? Şaşılası bir varlık... Tuhaf bir varlık. Kısa bir susuştan sonra eklemişti bu son sözü.

Bersyenev:

- Evet, şaşılası bir kız, diye tekrarladı.

- Hem de Nikolay Artemyeviç Stahov’un kızı. Şimdi kan ve soyçekim üzerine konuşabilirsen konuş bakayım. Üstelik hem ona, hem de Anna Vasilyevnaya benzemesi çok eğlenceli. Anna Vasilyevna’ya içten bir saygım vardır; beni besleyen, büyüten insandır. Fakat tıpkı bir tavuk... Yelena nereden edindi bu kişiliği? Bu ateşi kim yaktı onun ruhunda? İşte sana bir sorun daha, filozof!..

Fakat "filozof' bu soruyu da karşılıksız bıraktı. Bersyenev konuşkan bir insan değildi genellikle. Konuştuğunda da düşüncelerini beceriksizce anlatır, gereksiz yere elini kolunu sallardı. Şimdiyse yorgunluğa, hüzne benzeyen tuhaf bir durgunluk kaplamıştı ruhunu. Her günü saatlerce süren uzun, yorucu bir çalışma yılından sonra kentten ayrılalı çok olmamıştı. İşsizlik, uykulu ve temiz hava, amacın elde edildiğini bilmekten gelen iç erinci, bir dostla yapılan uçarı ve amaçsız sohbet, ansızın akla getirilen hoş bir varlığın hayali, bütün bu ayrı türden, fakat nedense birbirine benzeyen izlenimler, onda tek bir duygu olarak yoğunlaşıyor; bu duygu yatıştırıyor

coşkulandmyor, güçsüz düşürüyor delikanlıyı. Çünkü çok ince duygulu bir genç adamdı o.

Ihlamurun altı serin ve sessizdi. Arılarla sinekler ağacın gölgesinde uçuşurlarken daha hafif vızıldıyorlardı. En ufak bir güneş ışığı almayan zümrüt yeşili, taze ve yumuşak otlar kıpırtısızdı. Uzun sapçıklar, büyülenmişçesine, kıpırtısız duruyorlardı. Ihlamurun alt dallarında, küçük sarı çiçek salkımları ölgünce asılmışlardı. Her soluk alışta tatlı ve keskin bir koku göğsün derinliklerine baskı yaparak doluyor, fakat göğüs istekle solunuyordu bu kokuyu. Uzakta, nehrin ötesinde, ufka kadar her şey göz kamaştırıcı bir parlaklık içindeydi. Kimi zaman küçük bir esinti bu parıltıyı hem kırıyor, hem artırıyordu. Işıklı bir buhar kımıldıyordu toprağın üzerinde. Kuş sesi işitilmiyordu. Kızgın havalarda ötmez onlar. Fakat cır cır böcekleri dört bir yanda cızırdamaktaydılar. Ve serinlikte, sessizlik içinde oturarak yaşamın bu ateşli sesini dinlemek hoş bir şeydi. İnsanı uykuya çeken, düşlere daldıran bir sesti bu.

Bersyenev elleriyle, kollarıyla söylevini destekleyerek:

- Hiç düşündün mü, diye ansızın söze başladı; doğa nasıl bir duygu uyandırıyor bizde? Onda her şey o kadar yetkin, o kadar açık seçik ki; yani doğa kendine o kadar yeterli ki, biz bunu anlıyor ve haz duyuyoruz. Fakat aynı doğa, hiç değilse bende, her zaman bir çeşit tedirginlik, bir çeşit kaygı, hatta hüzüne benzer bir şey uyandırıyor. Nereden geliyor bu? Onun karşısında, onunla yüz yüzeyken, eksikliğimizi, belirsizliğimizi daha bir şiddetle mi duyuyoruz? Ya da onun yetindiği kıvanç bize az geldiğinden, ve ötekisi, yani gereksindiğimiz, onda bulunmadığından mı?..

Şubin:

- Hım, diye karşı çıktı. Bütün bunların nereden geldiğini şimdi söyleyeceğim sana Andrey Petroviç. Sen, yalnız bir adamın, yaşamayan, sadece gözleyen ve duygularıyla içi geçen bir adamın duyarlığını dile getirdin. Gözlemekten ne çıkar? İnsan yaşamalı, damarlarında genç bir kan dolaşmalıdır. Doğanın kapısını ne kadar çalarsan çal, anlaşılır tek bir sözcük işitmezsin, tek bir karşılık alamazsın ondan. Çünkü dilsizdir o. Bir çalgı teli gibi çınlayacak, sızlanacaktır. Fakat şarkı bekleme ondan. Canlı ruh, özellikle de kadın ruhudur karşılık verecek olan şey. Bunun için, soylu dostum, sana hemen bir yürek yoldaşı edinmeni salık veririm. Gör bak, nasıl uçup gidecek içindeki hüzünlü duygular. Senin sözlerinden yararlanarak söylersem, "gereksindiğimiz" budur işte. Çünkü o "kaygı", o "hüzün", düpedüz bir çeşit açlıktan başka şey değildir. Mideye gereksindiği

yiyeceği ver, her şey hemen yoluna girer. Kardeşim, uzayda yerini al, gövde ol. "Doğa, doğa, doğa!.." Nedir bu, neye yarar? Bir de şunu dinle: Aşk... Ne güçlü, ne ateşli bir sözcük! Doğa... okul kitaplarının soğuk dili! Ve bunun için -şarkı söyler gibi yükseltti sesini:- "Yaşasın Marya Petrovna!" Ya da hayır, -diye ekledi- Marya Petrovna olsun, başkası olsun, hepsi bir. "Vous me comprenez?”[1]

Bersyenev kalktı, ellerini kenetleyip çenesine dayadı. Arkadaşına bakmaksızın:

- Niçin alay ediyorsun benimle? diye söze başladı. Ne gereği var bunun? Evet, haklısın, aşk yüce bir söz, yüce bir duygu... Fakat hangi aşktan söz ediyorsun sen?

Şubin de doğruladı:

- Hangi aşktan mı?.. Hangisini dilersiniz, yeter ki var olsun. Bana sorarsan aşkın çeşidi yoktur. Eğer aşık olduysan...

Bersyenev söze karıştı:

- Tüm ruhunla?

- Elbette. Bu, kendiliğinden böyledir. Ruh elma değildir, bölümlere ayıramazsın onu. Eğer aşık olduysan, bilirsin bunu. Fakat, seninle alay ettiğimi de nereden çıkardın. Şimdi öyle bir tatlılık var ki içimde, ruhum o kadar yumuşak ki... Ben sadece, senin sözlerini yineleyerek söylüyorum, doğa’nın neden bizi böylesine etkilediğini açıklamak isterdim. Doğa bizde aşk gereksinmesi uyandırıyor dostum, ve kendisi bu duyguyu yanıtlayacak güçte değil. O, sessizce, aşka, canlı kucaklara itiyor bizi. Fakat biz bunu anlamıyor, doğanın kendisinden bir şeyler bekliyoruz. Ah, Andrey! Bu güneş, bu gök, çok güzel! Çevremizdeki her şey çok güzel! Ve sen hüzünleniyorsun... Fakat şu anda sevdiğin kadının elini elinin içinde tutabilsen, bu el ve bütün bu kadın senin olsa, hatta yaşama onun gözleriyle baksan kendi duygularınla değil, onun duygularıyla yaşasan, hüzünlenmezdin Andrey. Doğa kaygı uyandırmazdı sende. Güzelliği gözüne çarpmazdı bile. O ise kendiliğinden sevinir, şarkısını söyler, senin şarkına eşlik ederdi. Çünkü sen ona, o dilsize dil vermiş olurdun o zaman!

Şubin sıçrayıp kalktı, iki kez ileri geri dolaştı. Bersyenev başını eğdi. Benzi hafifçe renklenmişti.

- Hiç de aynı kanıda değilim seninle, diye söze başladı. Doğa her zaman... aşk gereksinmesi uyandırmaz bizde. -Aşk sözcüğünü bir anda söyleyememişti.- Onun bize kızdığı da olur. Korkunç... evet, ulaşılmaz

sırlar anıştırır. Bizi kendine çekip yutacak olan o değil midir? Hiç durmadan yutmuyor mu bizi? Onda yaşam kadar ölüm de vardır, ve ölüm de yaşam kadar gür bir sesle konuşur.

Şubin:

- Aşkta da yaşam ve ölüm bir aradadır, diye söze karıştı.

Bersyenev:

- Ve sonra... diye sürdürdü sözlerini, örneğin beni ele alalım: Yazın ormanda, yeşil ve sık ağaçlar arasına oturduğumda, Oberon'un borusundan çıkan romantik sesleri duyar gibi olduğumda -bu sözleri söylerken bir parça utanmıştı-, içimden geçen şey...

- Aşk susuzluğu, mutluluk susuzluğudur, başka bir şey değil, diye Şubin sözünü tamamladı onun. Ben de bilirim o sesleri. Ormanın gölgesinde, derinliklerinde, ya da bir akşam üstü engin tarlalarda güneş batarken, fundalıkların ötesinde nehir sisle örtülürken ruhu dolduran o duyguları, o bekleyişi ben de bilirim. Fakat ormandan, nehirden, topraktan, gökten, herbir bulutçuktan ve her tutam ottan beklediğim, istediğim şey, mutluluktur. Her şeyde onun yaklaşışını duyumsar, onun çağrısını işitirim! "Benim Tanrım şen ve aydınlık bir Tanrıdır." Bir şiire böyle başlamıştım işte. Birinci dize çok güzeldi doğrusu, fakat arkası gelmedi bir türlü. Mutluluk! Mutluluk! Yaşam geçip gitmeden, organlarımız henüz buyruğumuzdayken, toprağın altında değil üstündeyken! Canı cehenneme! -Şubin ansızın parlayan bir coşkuyla tamamladı sözlerini- Genciz biz, ucube ya da aptal değiliz. Kendi mutluluğumuzu kendimiz elde etmeliyiz!

Kıvrım kıvrım saçlarını bir baş hareketiyle geriye attı, güvenle, neredeyse meydan okurcasına göğe baktı. Bersyenev gözlerini ona kaldırdı, sessizce:

- Mutluluktan daha yüce bir şey yok mudur sanki? dedi.

Şubin:

- Örneğin? diye sordu ve yanıt bekledi.

- Al işte, senle ben. Senin deyişinle, genç ve esenlikli insanlar. Diyelim ki her birimiz kendisi için mutluluk istiyor... Fakat bu "mutluluk" sözü, bizi birleştirmeye, karşılıklı olarak içimizi tutkuyla doldurmaya yeterli midir? Bizi birbirimize el uzatmaya zorlar mı? Yani, demek istediğim, bencilce ve ayırıcı bir söz değil midir bu?

- Evet, hem pek çok. Üstelik sen de bilirsin.

- Senin bildiğin birleştirici sözler var mı?

- Öyle mi? Neymiş bunlar?

- Haydi, biri sanat olsun, sen sanatçısın çünkü. Sonra anayurt, bilim, özgürlük, hakseverlik...

Şubin:

- Ya aşk? diye sordu.

- Aşk da birleştirici bir sözdür. Fakat senin şu anda susuzluğunu çektiğin aşktan söz etmiyorum. Gerçek aşk zevk aşkı değil, özveri aşkıdır.

Şubin somurttu.

- Senin bu dediğin Almanlara yarar. Ben kendim için sevmek isterim. Aşkta birinci kişi olmak isterim.

Bersyenev:

- Birinci kişi... diye yineledi. Fakat bana öyle geliyor ki, yaşamımızın tüm anlamı kendimizi ikinci kişi olarak koymadadır.

Şubin acır gibi yüzünü buruşturdu.

- Eğer herkes senin öğütlediğin gibi davranacak olursa,yeryüzünde kimse ananas yemeyecek, onu başkalarına sunacak demektir bu, dedi.

- Öyleyse, önemli olan ananas değil. Sonra, kaygılanma; başkalarının ağzındaki ekmeği bile kapmaya meraklı olanlar da çıkar her zaman.

İkisi de sustular.

Bersyenev:

- Geçenlerde yine karşılaştım İnsarov'la, diye sessizliği bozdu. Gelip bana konuk olmasını istedim. Seninle ve... Stahov'larla mutlaka tanıştırmak istiyorum onu.

- İnsarov da kim? Ha, hani Sırp mıydı, Bulgar mıydı, Şu sözünü ettiğin çocuk mu? Şu yurtsever? Deminden beri yaptığın felsefelerin esin kaynağı o olmasın?

- Belki.

- Demek ki olağanüstü bir kişiliğe sahip, ha?

- Evet.

- Akıllı mı? Yetenekli mi?

- Akıllı mı?.. Evet. Yetenekli mi? Bilmem, düşünmedim bunu.

- Yetenekli değil mi yoksa? Öyleyse onda ilgi çekici olan şey ne?

- Göreceksin. Şimdi, sanırım gitme zamanı geldi. Anna Vasilyevna bizi bekliyor olmalı. Saat kaç?

- Üç. Gidelim. Ne bunaltıcı hava! Bu sohbet kanımı kızıştırdı benim. Bir an için senin de... Boşuna sanatçı olmadım ben, hiç bir şey gözümden kaçmaz. Doğru söyle, seni uğraştıran bir kadın var... Değil mi?..

Şubin Bersyenev'in yüzüne bir gözatmak istedi, fakat o arkasını dönerek ıhlamurun altından çıktı. Şubin, küçük ayakları üzerinde usul usul, ince bir güzellikle yaylanarak onun hemen arkasından yürüdü. Bersyenev omuzlarını yukarı kaldırmış, boynunu ileri uzatmış, beceriksizce yürüyordu. Ama Şubin'den daha düzgün, ve bizde bu denli bayağılaştırılmamış olsa kullanabileceğimiz bir sözcükle, daha "centilmence" bir görünüşü vardı.

II

Delikanlılar Moskova nehrinin kıyısına indiler ve kıyı boyunca yürüdüler. Sudan serin bir esinti geliyor, küçük dalgaların yumuşak şıpırtısı kulağı okşuyordu.

Şubin:

- Bir daha yıkanırdım ya, geç kalmaktan korkuyorum dedi. Şu nehre bak, sanki el edip çağırıyor bizi. Eski Grekler olsa, şimdi bir su perisi olarak görürlerdi onu. Fakat bizler Grek değiliz; su perisi de neymiş! Bizler kalın derili İskitleriz.

Bersyenev:

- Bizim de deniz kızlarımız vardır, diye düşüncesini belirtti.

- Deniz kızlarını sana verdim gitti! Benim gibi bir yontucu, ürkünç, soğuk bir düşlemin zebanilerini ne yapsın? Kulübelerin boğucu havasında, kış gecelerinin karanlığında doğan bu imgeler ne işe yarar? Bana aydınlık enginlik gerek... Tanrım, İtalya'ya ne zaman gideceğim acaba? Ne zaman?..

- Yani, Ukrayna'ya mı demek istiyorsun?

- Yaptığım bir aptallık yüzünden bana sitem etmen ayıp Andrey Petroviç. Zaten sen bunu yapmadan da duyduğum pişmanlık bana yetiyor. Evet, tam bir ahmak gibi davrandım. İyi yürekli Anna Vasilyevna İtalya'ya gitmem için para

verdi bana ben kalkıp hohollara[2] gittim. Onların o hamur köftesini yedim ve...

Bersyenev:

- Lütfen yine başlama, diye sözünü kesti arkadaşının.

- Fakat ne olursa olsun, bu paraların boş yere harcanmadığını söylemek istiyorum. Orada özellikle kadınlar arasında öyle tiplerle karşılaştım ki... Evet, biliyorum. İtalya'nın dışında kurtuluş yok!

Bersyenev başını ona çevirmeden:

- İtalya'ya gideceksin ve hiçbir şey yapmayacaksın! dedi. Sadece kanatlarını sallayacak, bir türlü uçamayacaksın... Seni bilmez değiliz!

- Stavesser uçtu ya... Sonra başkaları da var. Eğer uçmazsam, kanatsız bir deniz pengueni olduğumu gösterir bu. Burada sıkıntıdan patlıyorum. İtalya'yı istiyorum. Güneş orada, güzellik orada... -Şubin hiç durmadan konuşuyordu-.

Bu sırada genç bir kız belirdi iki arkadaşın yürüdüğü keçi yolunda. Başında geniş bir hasır şapka, omuzunda pembe bir şemsiye vardı.

Şubin şapkasını gösterişli bir tavırla sallayarak ansızın:

- Ne görüyorum, diye bağırdı. Bize doğru bir güzellik geliyor! Alçakgönüllü sanatçıdan, büyüleyici Zoya'ya selâm!

Genç kız durdu. Şubin'e gözdağı verircesine parmağını salladı, iki arkadaşın yanına kadar gelmelerini bekledi, çınlayan bir sesle ve "r'leri bir parça gırtlaktan söyleyerek:

- Neredesiniz baylar, yemeğe gelmiyor musunuz? dedi. Sofra hazır.

Şubin ellerini çırparak:

- Neler işitiyorum? dedi. Yoksa siz, güzeller güzeli Zoya, bu kızgın havada bizi aramaya mı çıktınız? Sözlerinizden bu sonucu çıkarmam gerekiyor? Ha, söyler misiniz? Ya da hayır, söylemeyin daha iyi. Yoksa vicdan azabı bir anda öldürecek beni.

Genç kız pek de sıkıntısız sayılmayacak bir tavırla:

- Ah, Pavel Petroviç, bırakın bu sözleri, diye karşılık verdi. Niçin hiçbir zaman ciddi olarak konuşamıyorsunuz benimle? -Sonra yapmacık bir kırıtmayla ekledi:- Güceniyorum size... -ve dudaklarını büzdü.-

- Gücenmeyin bana, eşsiz Zoya Nikitişna! Beni onulmaz bir ümitsizliğin karanlık uçurumuna düşürmek istemiyorsanız, yapmayın bunu. Ciddi konuşmak elimden gelmiyor, çünkü ciddi bir adam değilim ben.

Kız omzunu silkti, Bersyenev'e dönerek:

- Her zaman böyle yapar, dedi. Çocukmuşum gibi davranır bana. Oysa on sekizimi doldurdum. Artık yetişkin bir kızım ben.

Şubin:

- Aman Allahım; diye inledi ve gözlerini faltaşı gibi açtı. Bersyenev sessizce gülümsedi.

Genç kız, ayakcığını yere vurarak:

- Pavel Yakovleviç, güceniyorum size, güceniyorum... dedi. -Sonra başka bir konuya geçerek- Helene benimle gelmişti, diye sürdürdü sözlerini, fakat bahçede kalmayı yeğledi. Sıcak korkuttu onu. Oysa ben sıcaktan korkmam. Gidelim hadi.

Her adımda ince bedenini usulca sallayarak, yüzüne düşen yumuşak ve uzun saç kıvrımlarını eldivenli güzel eliyle geriye iterek keçi yolunda yürümeye koyuldu.

Şubin’le Bersyenev arkasından gidiyorlardı kızın. Şubin yapmacık devinimlerle ellerini kâh yüreğine bastırıyor, kâh başının üstüne kaldırıyordu. Bir kaç dakika sonra, Kuntsovo’nun çevresindeki yığınla yazlıktan birinin önüne çıktılar. Balkonu pembe boyalı, pek büyük sayılmayacak ahşap bir ev, ağaçların arasından saf saf bakıyormuşçasına bahçenin ortasında duruyordu. Zoya bahçe kapısını itti, koşarak içeri girdi ve bağırdı:

- Kaçakları getirdim!

Bahçe yolunun yakınındaki bir iskemleden genç bir kız kalktı. Solgun, anlamlı bir yüzü vardı. Evin eşiğinde de, üstünde mor ipekliden bir giysi, orta yaşlı bir kadın belirdi; işlemeli patiska mendilini güneşten korunmak için başının üstüne kaldınp süzgün, tembel bir tavırla yürüdü.

III

Kızlık soyadı Şubin olan Anna Vasilyevna Stahova, küçümsenemeyecek bir yurtluğun (malikâne) tek mirasçısı olarak yedi yaşında yetim kalmıştı. Akrabalarının bir bölümü çok varlıklı, bir bölümü çok yoksuldu. Baba yanı yoksul, ana yanı varlıklıydı. Bu ikinciler arasında senatör Volgin, Prenses Çikurasova gibi kimseler yardı. Yetim kıza vasi olarak atanan Prens Ardalion Çikurasov, onu Moskova'nın en iyi yatılı okuluna yerleştirmiş, okulu bitirince kendi evine almıştı. Prensin evinde konuklar eksik olmaz, kışın balolar birbirini izlerdi. Vasilyevna'nın gelecekteki kocası Nikolay Artemyeviç Stahov, onu "çok güzel pembe bir giysi içinde ve saçında küçük güllerle" bu balolardan birinde ele geçirmişti işte.

Nikolay Artemyeviç Stahov'un babası, emekli bir yüzbaşıydı. 1812 çarpışmalarında yaralanmış, kendisine Petersburg'da bir mülk verilmişti. Nikolay Artemyeviç Stahov on altı yaşında harb okuluna girdi, koruma subayı olarak bitirdi orayı. Yakışıklı, sağlam yapılı bir delikanlıydı. Buıjuva balolarını hiç kaçırmaz ve seçkin bir kavalye olarak tanınırdı buralarda. Fakat yüksek sosyeteye giden yol kapalıydı ona. Gençliğinden beri kafasında taşıdığı düş vardı: yaver rütbesine yükselmek ve zengin bir kızla evlenmek. Birinci düşünden çabucak vazgeçti, fakat ikincisine daha sıkı sarıldı. Salt bu nedenle her kış Moskova'ya gidiyordu. Fransızcası oldukça iyiydi. Uçarılıkla başı hoş olmadığı için de adı filozofa çıkmıştı. Asteğmenliğinden beri özellikle şu konularda tartışmayı pek severdi: insanın ömrü yeryüzünün çevresini dolaşmaya yeter mi, insanoğlu deniz dibinde ne olduğunu bilebilir mi? -Ve hep bu işlerin olamayacağı görüşünü savunurdu.-Genç subay, Anna Vasilyevna'yı "kafeslediğinde" yirmi beş yaşını doldurmuştu. Hemen istifa etti, yurtluğun yönetimini ele almak için köye gitti. Fakat köy yaşamı çok geçmeden canını sıkmaya başladı. Moskova'ya döndü, karısının oradaki evine yerleşti. Gençliğinde kumar nedir bilmezken tombalaya kaptırdı kendini, tombala yasaklanınca da vist'e başladı. Evde canı sıkılıyordu. Alman asıllı bir dulla kırıştırmaya ve aşağı yukarı bütün zamanını onunla geçirmeye başladı. O yıl, yani 1853 yılı yazında Kuntsovo'ya gelmemiş, sözümona kaplıcalardan yararlanmak için Moskova'da kalmıştı. Fakat gerçekte, dulundan ayrılmak istemiyordu. Aslına bakılırsa onunla da az konuşur, hava durumunun önceden kestirilip

kestirilmeyeceği vs. gibi konularda tartışırdı daha çok. Bir kere birisi frondeurf[3] diye adlandırmıştı Nikolay Artemyeviç'i. Bu ad pek hoşuna gitmişti. İleri geri sallanarak ve dudaklarının uçlarını kendini beğenmişlikle sarkıtarak:

- Evet, diye düşünürdü. Beni hoşnut etmek kolay değil; beni kimse aldatamaz.

Nikolay Artemyeviç'in karşıtlığı da şöyleydi: diyelim "sinirler" diye bir söz işitti; hemen "sinirler de nedir?" derdi. Ya da birisi onun yanında söz gelişi gökbilimin başarılarına değinmiş olsun; Nikolay Artemyeviç hemen, "Fakat siz gökbilime inanıyor musunuz?" diye sorardı. Karşısındakini kesin olarak yere sermek istediği zamanlardaysa, "Bütün bunlar laftan ibaret!" diye kestirip atardı. İtiraf etmek gerekir ki, pek çok kimseye, bu gibi itirazlara karşı konulamazmış gibi gelir. (Ve hâlâ yaygındır bu kanı.) Fakat metresi Avgustina Hristianovna, kuzeni Feodolinda Peterzilius'a yazdığı mektuplarda Mein Pinselchen[4] diye söz ederdi ondan ve o da bilirdi bunu.

Nikolay Artemyeviç'in karısı Anna Vasilyevna, ufak tefek kuru bir kadındı. İnce yüz çizgileri, coşkuya ve hüzne yatkın bir kişiliği vardı Yatılı okul yıllarında müzikle uğraşmış, romanlar okumuş, sonra ikisini de bırakarak giyim kuşama merak salmış, sonra bu merakı da yitmişti. Bir süre kızının eğitimiyle uğraşmışsa da, bu işi de sürdürememiş, bir mürebbiyenin eline bırakmıştı onu. Sonunda kala kala, hüzünlenmesi, bir de sessizce coşkulanması kaldı. Kızı Yelena Nikolayevna'nın doğumu sırasında sağlığı bozulduğundan bir daha da çocuk doğurmadı. Nikolay Artemyeviç, Avgustina Hristianovna'yla ahbaplığını haklı göstermek için karısının bu durumuna imada bulunurdu. Kocasının kendisini aldatması çok üzüyordu Anna Vasilyevna'yı. Canını en çok sıkan şey de, Nikolay Artemyeviç'in bir gün onu kandırarak kendi yurtluğunun tavlasından aldığı bir çift boz atı götürüp Alman kadınına hediye etmesiydi. Bu konuda yüzüne karşı bir şey söylemez, fakat evde, sırasıyla herkese, hatta kızına bile gizlice yakınırdı. Anna Vasilyevna dışarı çıkmayı sevmez, evine gelen konuklarla çene çalmak hoşuna giderdi. Yalnızlığa hiç dayanamaz, hemen hasta düşerdi. Pek duygulu ve yumuşak bir yüreği vardı. Her şey allak bullak ederdi onu.

Pavel Yakovleviç Şubin, üçüncü göbekten yeğeni oluyordu Anna Vasilyevna'nın. Şubin'in babası Moskova'da memurdu. Kardeşleri askeri liseye yazılmıştı. En küçükleri, en ince yapılıları, içlerinde annelerinin en çok sevdiği oydu. Bu yüzden askeri liseye gönderilmemişti. Onu üniversitede okutmak istiyorlardı ama, Şubin liseye bile güçlükle gidiyordu.

Daha küçük yaşlardan yontuculuğa eğilim göstermeye başlamıştı. Teyzesinin evinde her gün onun yaptığı yeni bir büstle karşılaşan şişko senatör Volgin, bu genç yeteneğin (onaltı yaşındaydı o zaman) elinden tutmak istediğini bildirmişti. Babasının beklenmedik ölümü, genç adamın bütün geleceğini değiştirecekti nerdeyse. Sanat dostu senatör, ona alçıdan bir Homeros büstü armağan etmekle yetindi. Fakat Anna Vasilyevna hiçbir şey esirgemedi yeğeninden. Delikanlı, güçlükle kandırılarak, on dokuz yaşında üniversitenin tıp fakültesine yazdırıldı. Pavel'in tıbba karşı hiç bir eğilimi yoktu. Fakat o zamanın öğrenci kadrosuna göre başka bir fakülteye girmesi de olanaksızdı. Bir de anatomi öğrenmek düşüncesi ilgisini çekiyordu. Fakat anatomi öğrenemedi, ikinci sınıfa geçemedi ve kendini tümüyle içindeki coşkuya vermek için sınavları da beklemeden üniversiteden ayrıldı. Ciddiyetle, fakat ara vererek çalışıyordu. Moskova'nın kıyı bucağını dolaşıyor, köylü kızlarının portrelerini ve heykellerini yapıyor, her yaştan ve her sınıftan insanla, İtalyan kalıp dökmecileriyle ve Rus ressamlarıyla dostluk kuruyor, akademinin adını bile işitmek istemiyor ve hiçbir profesörü adam yerine koymuyordu. Küçümsenemeyecek bir yeteneği vardı. Moskova'da adı duyulmaya başlamıştı. Annesi, aslında Parisliydi. İyi bir ailenin kızıydı. Ona Fransızca öğretmiş, gece gündüz onunla uğraşmış, onunla övünmüştü. Henüz genç bir yaşta veremden ölürken, Anna Vasilyevna'dan oğlunu yanına almasını dilemişti. Şubin on bir yaşına giriyordu o sırada. Anna Vasilyevna genç annenin son dileğini yerine getirmişti. Şubin, yazlık evde, pek büyük olmayan bir odada oturuyordu şimdi.

IV

Ev sahibesi acıklı bir sesle:

- Yemeğe buyurun, yemeğe buyurun dedi ve herkes masaya doğru yürüdü. *Zoe,* sen benim yanımda otur. Sen de Helene, konuklarla meşgul ol. Sen Paul, yaramazlık edip *Zoe'yi* kızdırma lütfen.

Şubin bakışlarını havaya kaldırdı. *Zoe*, usul bir gülümsemeyle karşılık verdi ona. Bu Zoe, daha doğrusu Zoya Nikitişna Muller, pek sevimli ve hafifçe şehla bir Rus Almanıydı. Burnunun ucu azıcık çatallıydı, kırmızı, minicik bir ağzı vardı. Sarışın, balık etinde bir kızdı. Rus şarkılarını oldukça iyi söyler, piyanoda kâh şen, kâh duygulu pek çok parçayı hata yapmadan çalardı. Zevkle, özenle, fakat azıcık çocukça giyinirdi. Anna Vasilyevna kızına yoldaş seçmişti mu, nerede giderse onu da alıyordu. Yelena yakınmıyordu bu durumdan. Fakat yalnız kaldıklarında Zoya'yla ne konuşacağını bilemiyordu.

Yemek faslı oldukça uzun sürdü. Bersyenev üniversite yaşamından ve geleceğe ilişkin tasarılarından söz ediyordu Yelena'ya. Şubin söze karışmadan onları dinliyor, Zoya'ya arada bir gülünç; fakat sevimsiz bakışlar fırlatarak büyük bir iştahla yemek yiyordu. Zoya da hep aynı soğuk gülümsemecikle karşılık veriyordu ona. Yelena yemekten sonra, Bersyenev ve Şubin'le birlikte bahçeye çıktı. Zoya onların arkasından baktı, omuzcuğunu usulca silkerek piyanonun başına oturdu.

Anna Vasilyevna:

- Neden siz de gezmeye çıkmıyorsunuz? diye sordu. -Ve yanıt beklemeden ekledi:- Bana, şöyle hüzünlü bir parça çalsanıza...

Zoya:

-La derniere pensee de Weber[5] diye sordu.

Anna Vasilyevna:

- Ah, evet Weber, dedi. -Koltuğuna gömüldü, kirpiklerinin ucunda gözyaşları birikti.-

Bu sırada Yelena, akasya ağaçlarından bir kameriyeye götürdü iki arkadaşı. Kameriyenin ortasında küçük bir tahta masa, çevresinde iskemleler vardı. Şubin arkasına baktı, bir kaç kez sıçradı yerinde ve fısıltıyla:

- Durun! diyerek odasına koştu.

Elinde bir parça çamurlu geldi, başını sallayarak, homurdanarak ve gülerek Zoya'nın büstünü yapmaya koyuldu.

Yelena onun çalışmasına bir gözatıp:

- Yine eski oyunlar, dedi; -sonra Bersyenev'e döndü ve ikisi, yemekte başlayan konuşmalarını sürdürdüler.-

Şubin:

- Eski oyunlar! diye yineledi. Fakat bitmez tükenmez bir konudur o! Hele bu gün özellikle çileden çıkarıyor beni.

Yelena:

- Niçin? diye sordu. Sanki kötü, çirkin bir kocakarıdan söz eder gibisin. Oysa güzel, genç bir kızcağız...

Şubin:

- Güzelliğine güzel, çok güzel, diye atıldı. Yoldan geçen herhangi biri, onu görür görmez, hiş kuşku yok, "İşte çok güzel... polka[6] yapılacak bir kız" diye düşünecektir. Ve yine, hiç kuşkusuz, o bunu biliyor ve pek hoşlanıyor bundan... Yoksa bu utangaçlık kırıtmaları, bu alçakgönüllülük numaraları nereden geliyor? Bir de, gerçi biliyorsunuz ya, demek istediğim... Fakat siz başka bir işle meşgulsünüz şimdi... -diye dişlerinin arasından ekledi.-

Ve Zoya'nın figürünü bozarak, çabuk çabuk, bir çeşit kederle, hamuru yeniden kesip yoğurmaya başladı.

Yelena:

- Demek profesör olmak istiyorsunuz? diye sordu Bersyenev'e.

Beriki, oğuşturmaktan kırmızılaşan ellerini dizlerinin arasına sıkıştırarak:

- Evet, diye yanıtladı onu. Benim en büyük düşümdür bu. Hiç kuşkusuz, eksiklerimi biliyorum, böyle yüksek bir yere... yani, pek az hazırlıklı olduğumu söylemek istiyorum. Fakat yurt dışına çıkmak için izin alabileceğimi umuyorum. Gerekirse birkaç yıl kalacağım orada, ve o zaman...

Durdu, gözlerini yere indirdi, sonra onları hızla yukarı kaldırarak beceriksizce gülümsedi. Saçlarını düzeltti. Bersyenev kadınlarla konuşurken daha da tutuklaşıyor, dili daha çok fışırdıyordu.

Yelena:

- Dernek tarih profesörü olmak istiyorsunuz? diye bir soru daha sordu.

Bersyenev sesini yavaşlatarak:

- Evet, tarih ya da felsefe, diye karşılık verdi. Tabii başarabilirsem.

Şubin balçığın üzerinde tırnağıyla derin çizgiler açarak:

- Felsefede şimdiden şeytan gibi güçlüdür, diye düşüncesini belirtti. Yurt dışına gitmesine hiç de gerek yok.

Yelena dirseklerini masaya dayadı, Bersyenev'in gözlerinin içine bakarak:

- O zaman kendinizi tam anlamıyla mutlu hissedecek misiniz? diye sordu.

- Tam anlamıyla, Yelena Nikolayevna, tam anlamıyla. Bundan daha iyi bir görev olabilir mi? Düşünün... Timofey Nikolayeviç'in[7] izinden gitmek... Bunun düşüncesi bile mutlulukla, utançla dolduruyor beni. Evet, utançla. Gücümün azlığını bilmekten gelen bir ut... utançla... Merhum babamın vasiyetidir bu... Onun son sözlerini hiç bir zaman unutmayacağım.

- Babanız bu kış ölmüştü değil mi?

- Evet Yelena Nikolayevna. Şubatta.

- Kendi el yazısıyla önemli bir yapıt bıraktığını söylüyorlar, doğru mu?

- Evet, bıraktı. Olağanüstü bir insandı o. Tanısanız severdiniz kendisini Yelena Nikolayevna.

- Bundan hiç kuşkum yok. Yapıtının konusu nedir?

- Yapıtının konusunu, Yelena Nikolayevna, bir kaç sözcükle anlatmak kolay değil. Babam çok bilgili bir adamdı. Schelling'ciydi. Anlatımı her zaman açık değildi...

Yelena:

- Andrey Petroviç, diye sözünü kesti delikanlının. Bilgisizliğimi bağışlayın fakat Schelling'ci ne demektir?

Bersyenev hafifçe gülümsedi:

- Schelling'ci diye Alman düşünürü Schelling'i izleyenlere denir. Schelling öğretisinin temel ilkelerine gelince...

Şubin ansızın:

- Andrey Petroviç! diye bağırdı. Tanrı hakkı için! Yelena Nikolayevna'ya Schelling dersi vermek istemiyorsun ya? Gözünü seveyim dur!

Bersyenev:

- Hiç de ders değil, -diye kekeledi, kızardı- istiyordum ki...

Yelena:

- Fakat niçin ders olmasınmış, diye söze kanştı. Sizinle benim ders görmemiz çok gerekli Pavel Yakovleviç.

Şubin dik dik baktı ona ve ansızın bastı kahkahayı.

Genç kız, soğuk, hemen hemen keskin bir tavırla:

- Niçin gülüyorsunuz? diye sordu.

Şubin sustu. Az sonra:

- Peki peki, yeter, kızmayın, dedi. Suçluyum, kabul!.. Fakat insaf edin, böyle bir havada, bu ağaçların gölgesinde, felsefeden söz etmenin ne gereği var? Bülbüllerden, güllerden, genç bakışlardan ve gülümseyişlerden söz etsek daha iyi olmaz mı?

Yelena:

- Evet; ve Fransız romanlarından, ve kadınların pılı pırtılarından diye sürdürdü...

Şubin:

- Niye olmasın? dedi. Eğer güzelseler, pılı pırtılardan da konuşuruz.

- Belki de. Fakat ya biz pılı pırtılardan söz etmek istemiyorsak? Hep özgür bir sanatçı olmaktan dem vurursunuz; öyleyse niçin başkalarının özgürlüğünü kundaklıyorsunuz? Ve madem böyle düşünüyorsunuz da, niçin saldırıyorsunuz Zoya'ya? Onunla pılı pırtılardan ve güllerden pek güzel konuşulur.

Şubin ansızın kıpkırmızı oldu ve iskemleden kalktı. Sinirden titreyen bir sesle:

- Ha, demek öyle! dedi. İmânızı anlıyorum. Beni ona gönderiyorsunuz Yelena Nikolayevna! Başka bir deyişle, ben burada fazlayım, değil mi?

- Böyle bir şey gelmedi aklıma.

Şubin aynı tonla sürdürüyordu konuşmasını:

- Benim başka bir topluluğa yaraşmadığımı, tam ona göre olduğumu, o Alman şekerlemesi gibi boş, saçma ve değersiz olduğumu söylemek istiyorsunuz değil mi? Ha, öyle değil mi sayın bayan?

Yelena kaşlarını çattı:

- Onun hakkında böyle konuşmadığınız zamanlar da oldu Pavel Yakovleviç, dedi.

Şubin:

- Ah! diye bağırdı. Yine imâlar! Doğru, gizlemiyorum, bir an için, özellikle bir an için o taze ve basmakalıp yanakçıklar... Fakat imânıza

karşılık verirsem, ve size, geçmişe ilişkin... -fakat sözlerini tamamlamadı- Hoşça kalın, az daha saçmalıyordum...

Ve bir baş biçimi alan balçığa eliyle vurarak hızla çıktı kameriyeden, koşa koşa odasına gitti.

Yelena onun arkasından bakarak:

- Çocuk, dedi.

Bersyenev sessiz bir gülümsemeyle:

- Sanatçı, dedi. Bütün sanatçılar böyledir. Kaprislerini hoş görmek gerekir. Onların hakkıdır bu.

Yelena:

- Evet, dedi. Fakat Pavel bu hakkı pekiştirecek hiçbir şey yapmadı şimdiye kadar. Kolunuzu verin, şu ağaçlı yol boyunca yürüyelim. Konuşmamıza engel oldu. Babanızın yapıtından konuşuyorduk.

Bersyenev kolunu Yelena'ya uzattı, bahçeye doğru yürüdüler. Fakat az önce kesilen konuşmaları bir daha yenilenmedi. Bersyenev profesörlüğe ve geleceğe ilişkin düşüncelerini anlatmaya koyuldu yine. Her kıpırtısında tedirgin bir ölçülülük vardı. Beceriksizce bir çalımla yürüyor, kızın kolunu beceriksizce tutuyor, arasıra omzuyla çarpıyordu ona. Bütün bu süre içinde bir kez bile yüzüne bakmadı onun. Fakat konuşması, büsbütün özgür değilse bile, akıcıydı. Düşüncelerini özlü ve dürüst bir biçimde ortaya koyuyor; ağaç gövdelerini, yürüdükleri yolun kumlarını ve otları ağır ağır tarayan gözlerinde soylu ve sessiz bir ışıltı dolaşıyor; yatışmış sesinde, kendisi için değer taşıyan bir başkasının karşısında derdini anlatabildiğinin bilincinde olan insanın sevinci çınlıyordu. Yelena ilgiyle dinliyordu onu. Başını hep yana doğru tutuyor, bakışlarını onun bir parça sararmış yüzünden, dost ve yumuşak gözlerinden ayırmıyordu. Fakat göz göze geldiklerinde, Bersyenev ısrarla kaçırıyordu bakışlarını. Onu dinledikçe genç kızın içi açılıyor; tatlı, doğru, iyi bir şey, yüreğine akar gibi ya da yüreğinin içinde kabarır gibi oluyordu.

V

Şubin bütün bir gün odasından çıkmadı. Anna Vasilyevna, Yelena ve Zoya'yla vedalaşan Bersyenev, arkadaşının kapısına yaklaştığında hava iyice kararmıştı. Göğün yükseklerinde hilal biçiminde bir ay duruyor, Samanyolu solgunca ışıldıyor, yıldızlar gitgide çoğalıyordu. Bersyenev yapının kilitli olduğunu görünce, çaldı. Şubin'in sesi işitildi:

- Kim o?

Bersyenev:

- Benim, diye karşılık verdi.

- Ne istiyorsun?

- Şu kapıyı aç da gireyim Pavel; kapris yeter artık, utanmıyor musun?

- Kapris yapan kim? Ben şimdi uyuyorum ve düşümde Zoya'yı görüyorum.

- Rica ederim, saçmalama. Çocuk değilsin. Aç şu kapıyı; seninle konuşmalıyım.

- Yelena'yla yeterince konuşmadın mı?

- Yeter, yeter artık! Aç şu kapıyı diyorum!

Şubin, arkadaşının son sözlerine bir horultuyla karşılık verdi. Bersyenev omuzlarını silkti, evine dönmek üzere yola koyuldu.

Sıcak ve her zamankinden daha sessiz bir geceydi. Çevrede her şey, kulak kabartmış, bir şey gözetliyor gibiydi sanki. Dört bir yanı kıpırtısız bir karanlıkla sarılan Bersyenev de durdu; dinlemeye ve gözetlemeye koyuldu. Yakın ağaçların tepelerinden, arada bir, kadın giysilerinin kaygan sesini andıran bir hışırtı kalkıyor; bu ses, tatlı ürpertici azıcık ürkütücü bir duygu uyandırıyordu Bersyenev'de. Yanakları karıncalanıyor, gözlerinde yaşlar birikiyordu durup dururken. Şimdi hiç ses etmeden yürümek, bir yerlere gizlenmek, en ufak bir pıtırtı çıkarmamak istiyordu. Yandan sert bir rüzgâr vuruyordu delikanlıya. Ve o neredeyse titriyor, öylece, bütün vücudu ürperişler içinde, bekliyordu. Uykulu bir Ağustos böceği, dalların birinden düşüp yere çarptı. Bersyenev ürkerek; "A!" dedi. Sonra yeniden durakladı. Ansızın Yelena'yı düşündü ve bütün geçici düşünceler bir anda silindi aklından. Sadece serin bir gecenin ve böyle bir gecede yapılan gezintinin canlandırıcı izlenimi kaldı. Genç kızın hayali, bütün benliğini doldurmuştu. Bersyenev, başını öne eğmiş yürüyor, onun sözlerini, sorularını anımsıyordu... Birden hızlı ayak sesleri geldi arkasından. Delikanlı, kulak kesildi... Koşarak gelen biri vardı. Kesik kesik solumalar işitildi ve ansızın,

kocaman bir ağaçtan düşen kara bir gölge yuvarlağının içinden Şubin çıkıverdi. Şapkasızdı. Saçları dağılmıştı. Ay ışığında, yüzünün sapsan olduğu görülüyordu.

Soluk soluğa:

- Bu yoldan gittiğine sevindim, dedi. Sana yetişmesem bütün gece uyuyamayacaktım. Dur, koluna gireyim. Eve gidiyorsun, değil mi?

- Evet.

- Geçireyim seni.

- Fakat, şapkanı bile almamışsın...

- Önemi yok. Boyunbağını da çıkardım. Hava sıcak.

Bir kaç adım yürüdüler.

Şubin birdenbire:

- Bu gün çok aptallık ettim, değil mi? diye sordu.

- Doğrusunu söylemek gerekirse, evet. Bir türlü anlayamıyorum. Seni hiç böyle görmemiştim. Darılacak ne var, rica ederim. Nedir bu saçmalıklar?

Şubin:

- Hım... diye homurdandı. Sen ne dersen de, saçmalıkla ilgisi yok bunun. Sonra... biliyor musun... ben... ben... ne düşünürsen düşün... ben... evet! Ben Yelena'ya âşığım!..

Bersyenev:

- Yelena'ya âşıksın! diye tekrarladı ve durdu.

- Evet. -Şubin zorlama bir umursamazlıkla sürdürüyordu sözlerini.- Seni şaşırttı mı bu? Daha ne diyeceğim bak: Bugüne kadar, zamanla onun da beni seveceğini umuyordum... Fakat bugün, benim için hiçbir ümit kalmadığını anladım. O, başka birine âşık oldu.

- Başka birine mi? Fakat kime?

- Kime mi? Sana! -Şubin bağırarak söyledi bunu ve elini Bersyenevin omzuna vurdu.-

- Bana!

- Evet sana!

Bersyenev bir adım geriledi, öylece durdu. Şubin keskin bakışlarla tarıyordu onu.

- Bu da mı şaşırttı seni? Biliyorum alçakgönüllü bir delikanlısın. Ama o seviyor seni. Buna inanabilirsin.

Bersyenev neden sonra, can sıkıntısıyla:

- Neler saçmalıyorsun sen! dedi.

- Hayır, saçmalamıyorum. Fakat ne diye dikilip duruyoruz böyle? İlerleyelim. Yürürken konuşmak daha kolay. Çoktandır tanırım onu, iyi tanırım hem. Yanılmam sözkonusu olamaz. Seni seviyor. Bir zamanlar benden de hoşlanmıştı. Fakat bir kez, onun için son derece aklı havada biriyim ben. Sen ağırbaşlı bir kişisin oysa. Ahlâkça ve bedence temizsin. Dur bitirmedim... Namuslu, ölçülü bir coşkun var. Kendini bilime veren o özverili kişilerin gerçek bir temsilcisisin. Biliyorsun, Rus burjuvazisi haklı olarak övünür onlarla. İkincisi geçenlerde Zoya'nın kolunu öperken yakaladı beni!

- Zoya'nın ha?

- Evet, Zoya'nın. Ne yapayım? Omuzları o kadar güzel ki!

- Hani kolunu öpmüştün?

- Canım, ha omuz, ha kol; hepsi bir değil mi? Ne diyorum, yemekten sonra Yelena suçüstü yakaladı beni. Oysa yemekte onun yanında azarlamıştım Zoya'yı... Yelena bu gibi doğal çelişkileri ne yazık ki anlamıyor. Bu sırada sen çıktın ortaya, anlıyorsun ya... Anlıyor musun? Yüzünün kızarması, şaşırmaların, Schilleri Schelling'i dert edinmen; (o da önemli kişiler arıyor zaten)... Tabii kazandın... Ve ben, zavallı ben, işi şakaya vurmaya çalışıyorum... fakat... aslında...

Ansızın hıçkırıklar yükseldi. Şubin'ın göğsünden; genç adam yana çekildi, toprağa çöktü, başını avuçlarının arasına aldı.

Bersyenev ona yaklaşarak:

- Pavel, dedi; nedir bu çocukluk? İnsaf et. Bugün ne oluyor sana? Kimbilir aklına yine hangi saçmalık esti de ağlıyorsun. Doğrusu ya, numara yapıyormuşsun gibi geliyor bana.

Şubin başını kaldırdı. Ay ışığı altında yanaklarında yaşlar parıldıyor, fakat yüzü gülüyordu.

- Andrey Petroviç, dedi, hakkımda dilediğini düşünebilirsin. Hatta şu anda bir isteri içinde olduğumu kabul etmeye de hazırım. Fakat yemin ederim ki Yelena'ya âşığım, ve Yelena seni seviyor. Neyse... Seni eve kadar geçirmeye söz vermiştim, sözümü tutacağım.

Kalktı.

- Ne gece! Gümüşten bir pırıltı içinde, karanlık, genç! Sevilen insanlara ne mutlu şimdi! Sevinçten gözlerine uyku girmez! Andrey

Petroviç, sen uyuyabilecek misin?

Bersyenev hiçbir karşılık vermedi ve adımlarını çabuklaştırdı...

Şubin:

- Nereye koşuyorsun böyle? diye sürdürdü sözlerini. İnan bana, ömrün boyunca bir daha böyle bir gece tekrar etmeyecek. Fakat evde Schelling bekliyor seni. Doğrusu ya, bugün oldukça işine yaradı... Fakat sen yine de acele etme. Becerebiliyorsan, şarkı söyle, hem de olanca sesinle. Beceremiyorsan, şapkanı çıkar, başını gökyüzüne kaldır ve yıldızlara gülümse. Onların tümü sana bakıyor şimdi, sadece sana. Yıldızların huyudur, sadece âşıklara bakarlar. Zaten çekiciliklerinin nedeni de budur... Sen de âşıksın değil mi Andrey Petroviç?.. Niye susuyorsun?.. Oh, eğer kendini mutlu hissediyorsan, sus, sus! Benim gevezeliklerime kulak asma. Bahtsızın, sevilmeyenin, dalaverecinin, sanatçının, soytarının biri olduğumdan bu kadar konuşuyorum!.. Fakat, ah sevildiğimi bilsem, bu taptaze gecede, bu yıldızların bu elmasların altında ne sessiz coşkular içerdim!.. Bersyenev, mutlu musun?

Bersyenev yine bir şey söylemedi. Düzgün yolda hızlı hızlı yürümeye devam etti. İlerde, ağaçların arasında, oturduğu köyün ışıkları kımıldıyordu. On tane küçük yazlık evden oluşuyordu bu köy. Tam girişinde, yolun sağında, salkım saçak iki kayın ağacının altında küçük bir kantin vardı. Penceresi kapanmıştı. Fakat açık kapıdan geniş bir ışık demeti ayakta çiğnenmiş otlara yelpaze gibi düşüyor, sık yaprak dizelerinin akçıl iç yanlarını aydınlatarak ağaçları yukarıya doğru biçiyordu. Hizmetçi olduğu anlaşılan genç bir kız, sırtı kapıya dönük, kantinciden bir şey satın alıyordu. Başındaki kırmızı yazmanın altından yuvarlak yanağıyla ince boynu ancak görünmekteydi. Çıplak elini çenesini kaldırmış, yazmasını tutuyordu. Delikanlılar ışık demetine girdiler... Şubin kantine bir gözattı, durdu ve:

- Annuşka! diye bağırdı.

Kız canlı bir hareketle döndü. Bir parça geniş fakat sevimli ve taptaze bir yüz göründü. Kestane renkli gözlerinde şen bir ışık parlıyordu.

Şubin:

- Annuşka! dedi yeniden.

Kız dik dik baktı ona, ürktü, utandı, ve alışverişini bitirmeden basamaklardan indi, çevik bir hareketle delikanlıların yanından sıyrıldı, omzunun üzerinden bir bakış fırlatarak yolun sağına doğru yürüdü. Bütün

taşra bakkalları gibi dünyada hiçbir şeyi umursamayan şişman kantinci onun arkasından bir hırıltı çıkardı, esnedi. Şubin Bersyenev’e dönerek:

- Bu... bu... diye kekeledi; gördüğü gibi... burada tanıdığım bir aile var da... onların yanında sakın aklına...

Fakat sözlerini tamamlamadan, uzaklaşıp giden kızın arkasından koştu.

Bersyenev:

- Hiç değilse gözyaşlarını kurula, diye bağırdı arkadaşının ardı sıra ve gülmekten kendini alamadı. Fakat eve döndüğünde, yüzünde bu gülümsemesinin izi kalmamıştı. Şubin’in söylediklerine bir an bile inanmamakla birlikte, ruhunun derinliklerine işlemişti bu sözler. "Pavel oyun oynuyor benimle" diye düşündü. "Fakat... günün birinde Yelena da âşık olacak... Kime âşık olacak acaba?"

Küçük, oldukça eski bir piyano vardı Bersyenev’in odasında. Pürüzsüz olmamakla birlikte, yumuşak hoş bir tona sahipti. Bersyenev piyanonun başına oturdu, birkaç parça çaldı. Bütün Rus soyluları gibi küçük yaşta müzik eğitimi görmüştü ve hemen bütün Rus soyluları gibi çok kötü çalıyordu. Fakat eksilmeyen bir tutkusu vardı müziğe karşı. Doğrusu, müzikte hoşuna giden şey, ne sanatsallık, ne de sanatsal biçimlerdi. (Senfoniler, sonatlar, hatta operalar canını sıkardı.) Müziğin temel öğelerini, kendiliğindeliğini severdi o. Seslerin birleşmesinin ve birbirine geçişmesinin ruhta uyandırdığı o bulanık, tatlı, soyut her şeyi kucaklayan duyumları severdi. Pek çok kez tek ve aynı akortları tekrarlayarak, beceriksizce yenilerini arayarak, küçültülmüş septimalar[8] üzerinde durup yavaşlayarak, bir saatten fazla piyanonun başından ayrılmadı. Yüreği çarpıyor, gözünü dolduran yaşlar, karanlıkta, yanaklarından aşağı yuvarlanırken, utanıyordu.

- "Pavel haklı, diye düşünüyordu. Bu gecenin bir daha tekrar etmeyeceğini seziyorum."

Neden sonra kalktı, mumu yaktı, ropdöşambrını omuzlarına attı ve raftan Raumer’in Hohenstaufen Tarihi’nin ikinci cildini alarak, bir iki kez iç çekip, canlılıkla okumaya koyuldu.

VI

Bu arada Yelena da kendi odasına dönmüş, açık pencerenin önünde oturmuş, başını ellerinin arasına almıştı. Her akşam odasının penceresini açarak, önünde on beş dakika kadar oturmayı alışkanlık edinmişti. O süre içinde kendi kendisiyle söyleşir, akıp giden günün hesabını çıkarırdı. Az bir zaman önce yirmi yaşını doldurmuştu. Uzun boylu bir kızdı. Solgun ve esmer bir yüzü, kavisli kaşlarının altında kül rengi, iri gözleri vardı. Çok biçimli alın ve burnu, küçük çillerle kaplıydı. Çenesi, sivriceydi. İnce boynundan aşağı, kumral bir saç örgüsü iniyordu. Bu genç kızın bütün benliğinde, yüzünün etkili ve azıcık ürkek anlatımında, saydam fakat kararsız bakışlarında her zaman gizli bir gerginlik taşıyan gülümseyişinde, kısıkça *ve* pürüzlü sesinde; sinirli, elektrikli, her an parlamaya hazır bir acelecilik, kısaca, pek çok kişinin hoşlanmayacağı, hatta başkalarını iten bir şey vardı. Elleri uzun parmaklı, ince ve pembeydi. Ayakları da ince, uzundu.

Bir parça öne eğilerek, hızlı hızlı yürürdü. Neredeyse sert bir yürüyüştü bu. Yelena'nın gelişimi çok tuhaf olmuştu. Önceleri babasına tapardı. Sonra tutkuyla annesine bağlandı. En sonunda, özellikle babasından olmak üzere, ikisinden de soğudu. Son zamanlarda hasta bir nineye davranır gibi davranıyordu annesine. Yetenekli bir çocuk olarak göze çarptığı sırada onunla övünen babası, sonradan sonraya korkmaya başlamıştı kızından. "Ailemizde hiç Cumhuriyetçi yok, bu kız kime çekti acaba?" diye söylenip dururdu. Güçsüzlük öfkelendirirdi Yelena'yı. Aptallık canını sıkar, yalanı ise "ölesiye" bağışlamazdı. İsteklerinde sonuna kadar direnir, çoğu kez suçlayıcı bir tonla rica ederdi herhangi bir şeyi. Birisi onun gözünde saygınlığını yitirmeye görsün (kısa zamanda, genellikle çok kısa zamanda verirdi yargısını), artık yok sayardı o insanı. Bütün izlenimler, ruhunun derinliklerine kadar işlerdi. Kısaca, yaşam pek kolay değildi Yelena için.

Kızının eğitimini tamamlamak için Anna Vasilyevna'nın tuttuğu mürebbiye, (canı sıkılan anne, bu eğitimi başlatmamıştı ya), Rus kökenliydi. Her şeyini yitirmiş bir rüşvetçinin kızıydı ve enstitü öğrenimi görmüştü. Çok duygulu, iyi yürekli, yalancı bir varlıktı. İkide bir âşık olurdu. Sonunda, 1805 yılında, (Yelena on yedisini bitirmişti o yıl), bir subayla evlendi ve adam az sonra bırakıp gitti onu. Edebiyata pek meraklıydı bu mürebbiye; kendi kendine şiirler çiziktirirdi. Yelena'ya okuma zevkini o aşılamıştı. Fakat sadece okumak Yelena'yı doyurmuyordu.

Çocukluğundan beri bir şeyler, iyi bir şeyler yapmak tutkusu vardı onda. Yoksullar, açlar, hastalar her zaman ilgisini çeker, kaygılandırır, üzerdi onu. Düşünde onları görür, tanıdıklarına onlara ilişkin sorular sorardı hep. Kilise zekâtını özenle, ciddiyetle, neredeyse coşkuyla verirdi. Bütün acı çeken hayvanlar, cılız avlu köpekleri, öldürülecek kedi yavrulan, yuvadan düşmüş serçeler, hatta böcekler sürüngenler bile onun kanatları altında bir koruyucu bulurlardı kendilerine. Yelena onları kendi eliyle besler, en ufak bir iğrenti duymazdı bundan. Annesi kızının bu tutkusuna ses çıkarmazdı. Fakat babası, kendi sözleriyle, onun bu "bayağı yufka yürekliliğine" çok öfkelenir; evde köpeklerden ve kedilerden adım atacak yer kalmadığını söyleyip dururdu ikide bir. Kimi zaman:

"- Yelena! diye bağırdığı olurdu. Çabuk gel, örümcek sineğin kanını emiyor, kurtar zavallıyı!".

Ve, Yelena gerçekten de, tepeden tırnağa titreyerek koşar, sineği kurtarır, hayvanın birbirine yapışmış bacaklarını özenle açardı.

Babası iğneli bir dille:

"- Haydi, derdi; madem o kadar iyisin, bırak ısırsın şimdi seni.”

Fakat o kulak aşmazdı bu gibi sözlere. On yaşındayken, küçük bir dilenci kızla, Katya’yla tanışmıştı. Bahçede gizlice buluşurlardı. Ona şekerlemeler taşır; giysiler, on kapiklikler armağan ederdi. Katya oyuncak istemezdi. Yelena, onunla birlikte, sessizlik içinde, ısırgan otlarının arkasında kara toprağa oturur, mutlu bir duygu içinde, onun kara ekmeğinden yer, öykülerini dinlerdi. Bir teyzesi vardı Katya’nın. Zavallı kızı sık sık döven kötü bir kocakarıydı bu. Katya teyzesinden nefret eder, ondan nasıl kaçacağını, tanrının özgür dünyasında nasıl yaşayacağını anlatır dururdu. Yelena ona anlaşılmaz gelen bu yeni sözleri gizli bir saygı ve korkuyla dinler, Katya’ya dik dik bakar; küçük dilenci kızın yuvalarında fıldır fıldır dönen, neredeyse yabanıl bir hayvanınkini andıran kara gözleri, güneşte kararmış elleri, boğuk sesi, hatta yırtık pırtık giysileri, kısaca her şeyi; bir çeşit olağanüstü, neredeyse kutsal şeylermiş gibi görünürdü ona. Eve döndükten sonra uzun süre yoksulları, tanrının özgür dünyasını düşünürdü. Kendine erik ağacından bir değnek keseceğini; boynuna bir torba asacağını, Katya’yla kaçacağını, başında peygamber çiçeklerinden bir çelenk, yollarda başıboş dolaşacağını kurardı. Katya’yı böyle çelenkle görmüştü bir gün. O sırada odasına yakınlardan biri girdi mi yabanileşir, ters ters bakardı. Bir gün yağmurda Katya’yla buluşmaya koşmuş, giysisini kirletmişti. Babası onu böyle görünce, "pis çocuk, köylü çocuğu" diye

azarlamıştı. Yelena bu sözleri işitince alev alev tutuşmuş; tuhaf, korkunç bir burkulma olmuştu yüreğinde. Katya sık sık, yarı yabanıl bir asker türküsü söylerdi. Yelena bu türküyü öğrenmişti ondan... Bir gün söylerken annesi işitmiş, küplere binmişti, kızma:

- "Nereden öğrendin bu iğrenç şeyi?" diye sormuştu.

Yelena annesinin yüzüne bakmakla yetinmiş, hiçbir şey söylememişti. Sırrını ele vermektense parça parça edilmeye razı olduğunu hissetmiş; yeniden, korkunç, tatlı bir duygu kaplamıştı yüreğini. Bununla birlikte Katya'yla ahbaplıkları uzun sürmedi. Zavallı kız sıtmaya tutulmuş, birkaç gün içinde ölüp gitmişti.

Yelena, arkadaşının öldüğünü işitince çok üzülmüş, geceler boyunca uyuyamamıştı. Küçük dilenci kızın son sözleri hiç durmadan kulaklarında çınlamış ona da sanki kendisini çağırıyorlar gibi gelmişti...

Fakat yıllar durmak bilmiyordu. Kar altından akan sular gibi, Yelena'nın gençliği de, dışardan bir şey görünmeden, fakat içerde çatışmalar ve kaygılarla akıp gidiyordu. Dostu yoktu. Stahov'ların evini ziyaret eden kızların hiçbiriyle ilişki kurmamıştı... Hiçbir zaman anne baba egemenliği altında ezilmemiş, on altısından sonra da aşağı yukarı tam anlamıyla bağımsız olmuştu. Kendi hayatını yaşıyordu. Fakat yalnız bir yaşamdı bu. Ruhu kâh alevleniyor, kâh ıssızlık içinde sönüyordu. Kafeste bir kuş gibiydi. Ama görünürde kafes de yoktu. Kimse baskı yapmıyordu ona. Ama Yelena yırtınıyor, için için kendini yiyordu.

Kimi zaman kendisine acır, hatta bir çeşit ürküntü duyardı öz varlığından. Çevresinde olup bitenleri anlamsız, değersiz bulurdu.

"- İnsan nasıl aşksız yaşar? Ama kime âşık olacaksın?" diye düşünür, bu düşünceler ve duygular içini ürpertirdi. On sekiz yaşında şiddetli bir hummaya tutulmuş, ölümün eşiğinden dönmüştü. Bu hastalık, doğuştan sağlam ve güçlü olan yapısını temelden sarstığı için, genç kız uzun süre toparlayamamıştı kendini. Hastalığın son izleri de neden sonra silindi. Fakat babası, yine de iğneleyici bir dille söz ederdi kızının sinirliliğinden.

Kimi zaman aklına:

"- Acaba ben bütün Rusya'da kimsenin istemediği, düşünmediği bir şey mi istiyorum?" diye bir düşünce gelirdi. Sonra yatışır, hatta kendisiyle eğlenir, günlerce herhangi bir kaygı duymadan yaşardı. Fakat ansızın, hiçbir ad veremediği, egemen olamadığı güçlü bir duygu yüreğini zorlar, fışkırmak, kopup dışarı fırlamak isterdi. Sonra fırtına geçer, çırpınmaktan

yorgun düşmüş, fakat havalanamamış kanatlar aşağı inerdi. Bu parlayışlar, yıkıcı etkisini göstermekten geri kalmazdı. Genç kız, içinde olup bitenleri ne kadar dışa vurmak istemese de, çarpıntılı ruhunun acıları onun dış görünüşünde de yansır; babasıyla annesi, sık sık omuzlarını silkmek, kızlarının "tuhaflıklarına" şaşırmak ve bir anlam verememek zorunda kalırlardı.

Öykümüzün başladığı gün Yelena her zamankinden daha çok kaldı pencerede. Uzun uzun, Bersyenev'le konuşmalarını düşündü. Hoşlanmıştı ondan. Genç adamın içtenliğine, ciddiyetine inanıyordu. Yelena'yla hiçbir zaman o akşamki gibi konuşmamıştı. Delikanlının ürkek gözlerini, gülümsemelerini anımsadı. O da gülümsedi ve bir an için düşünceye daldı. Fakat düşüncesi daha geniş bir alana yayılmıştı şimdi. Açık pencereden geceye bakmaya koyuldu. Yeryüzüne abanırcasına alçalmış, karanlık bulutlarla kaplı göğü uzun uzun seyretti. Sonra kalktı, yüzüne düşmüş saçlarını bir baş devimiyle geriye itti. Nedenini kendi de bilmeden çıplak, üşümüş kollarını oraya, gökyüzüne uzattı. Sonra yatağın önünde diz çöktü, başını yastığa gömdü, yüreğini dalga dalga kaplayan duygulara kendini kaptırmamak için tüm çabalarına karşın tuhaf, akıl almaz, fakat sımsıcak gözyaşlanyla yastığı ıslandı.

VII

Ertesi gün saat on iki sularında Bersyenev bir posta arabasıyla Moskova'ya gidiyordu. Postaneden para çekmesi birtakım kitaplar satın alması gerekiyordu. Bu arada fırsat düşmüşken İnsarov'la görüşmek istiyordu. Şubin'le son konuşmaları sırasında, İnsarov'u oraya, yazlığa çağırmak gelmişti aklına. Fakat onu arayıp bulması kolay olmadı. İlk oturduğu evden çıkmıştı. Yeni evi, kolay bulunacak bir yerde değildi. Arbat ve Povarskaya caddeleri arasında kurulmuş, Petersburg tipi biçimsiz bir taş evin arka avlusundaydı İnsarov'un odası. Bersyenev bir sürü kirli basamağı boş yere aşındırdı, kâh kapıcıya, kâh "herhangi bir başkası"na boş yere başvurdu. Petersburg kapıcıları, ziyaretçilerin bakışlarından kaçınmaya çabalarlar. Moskova'dakilerin de öyle olduklarını söylemeye zaten gerek yok. Kimse yanıtlamadı Bersyenev'i. Sadece, yelek giyinmiş, omzuna külrengi ip çilesi geçirmiş meraklı bir terzi, bulanık, traşsız ve gözü morarmış suratını küçük hava penceresinden sessizce gösterdi; ve avludaki gübre yığınına tırmanmakta olan kara, boynuzsuz bir keçi dönüp baktı, acı acı meledi, daha hızlı geviş getirmeye başladı. Neden sonra, mantosunun rengi atmış, çizmelerinin ökçeleri aşınmış bir kadın, Bersyenev'e acıdı da İnsarov'un oturduğu evi gösteriverdi. Bersyenev evde buldu onu. Büyücek ve aşağı yukarı boş bir odaydı bu. Az önce, kapısına kadar gelen yabancının çaresizliğine öylesine umursamazlıkla bakan terziden kiralanmıştı. Koyu yeşil renkte duvarları, kare biçiminde üç tane penceresi vardı. Bir köşede çok küçük bir karyola, ötekinde deri kaplı bir divan duruyordu. İçinde bir zamanlar bir bülbülün yaşadığı anlaşılan kocaman bir kafes asılıydı duvarda. Bersyenev kapının eşiğini aşar aşmaz İnsarov karşılamaya çıktı onu. Fakat ne "Ooo, sizsiniz ha!", ne de "Ah Tanrım! Sizi hangi rüzgâr attı böyle?" diye bağırdı. Hatta "Nasılsınız?" bile demedi. Konuğunun elini sıkmakla yetindi ve onu odasındaki tek sandalyeye oturttu. Kendisi de masanın bir ucuna ilişti. Sonra yerdeki kağıt ve kitap yığınlarını göstererek:

- Görüyorsunuz, düzene giremedim daha, dedi. Gerektiğince yerleşemedim henüz. Vakit olmadı.

İnsarov her sözcüğün üstüne basarak, pürüzsüz bir Rusça'yla konuşuyordu. Fakat boğuk ve hoş sesinde, Rus olmayan bir şey çınlıyordu yine de. Yabancılığı (Bulgar'dı) dış görünüşünde daha da belirgindi. Yirmi beş yaşlarında kadar, zayıf, damarlı, çökük göğüslü bir delikanlıydı bu. Elleri kemikliydi. Yüz çizgileri keskin, burnu hafifçe kemerli, saçları

mavimsi karalıktaydı. Dar bir alnı, küçük, derine kaçmış dik dik bakan gözleri, gür kaşları vardı. Güldüğünde, bıçak gibi keskin, sımsıkı dudaklarının arasından, bir an için, göz kamaştırıcı beyazlıkta, çok güzel bir çift diş dizisi görünüyordu. Eski, fakat temiz redingotunun düğmeleri, boynuna kadar ilikliydi.

Bersyenev:

- Önceki evinizden niçin çıktınız? diye sordu.

- Bu daha ucuz; üniversiteye de daha yakın.

- Fakat tatilde değil miyiz şimdi... Sonra, bu sıcakta kentte oturmaktan ne zevk alıyorsunuz? Madem taşınmaya karar verdiniz, bir yazlık kiralasaydınız hiç değilse.

İnsarov bir şey söylemedi. Bersyenev'e bir pipo uzatarak:

- Özür dilerim, sigara ya da yaprak sigarası yok, dedi.

Bersyenev pipoyu ateşlerken:

- Örneğin ben, diye sürdürdü sözlerini; Kuntsovo yakınında bir evceğiz kiraladım kendime. Hem ucuz, hem kullanışlı. Hatta yukarda fazla bir odası bile var.

İnsarov yine bir şey söylemedi.

Bersyenev pipodan bir nefes aldı.

- Aklıma ne geldi biliyor musunuz, -ağzından ince bir duman kümesi salıverirken yeniden söze başladı-, eğer, söz gelişi, biri bulunsaydı... yani, örneğin, siz... düşündüm de... benim oraya, yukarıya yerleşmek isteseydiniz... ne kadar iyi olurdu. Ne dersiniz buna Dmitri Nikanoriç?

İnsarov küçük gözleriyle baktı ona:

- Sizin orada, yazlıkta oturmamı mı öneriyorsunuz?

- Evet. Benim orada, yukarda fazla bir oda var.

- Çok teşekkür ederim Andrey Petroviç, sanırım olanaklarım elvermez buna.

- Yani, nasıl?

- Yazlıkta oturamam. İki oda birden tutmak olanaksız.

- Fakat ben zaten... -Bersyenev böyle başlamışken, durdu.- Demek istiyorum ki, bu yüzden fazla bir masrafa girmeniz gerekmeyecek. Bu odanın da üzerinde kaldığını düşünelim. Buna karşılık, orada her şey çok ucuz. Sonra bir düzen kurabilir, örneğin yemekleri birlikte yiyebiliriz.

İnsarov susuyordu. Bersyenev'in dili dolaşmaya başlamıştı. Bir süre sonra:

- Hiç değilse bir ara yoklayın beni, dedi. İki adım ötemde sizi çok tanıştırmak istediğim bir aile oturuyor. İnsarov, bilseniz nasıl eşsiz bir kız var orada! Yine orada çok yetenekli bir arkadaşım da yaşıyor. Onunla anlaşacağınızdan hiç kuşkum yok. (Rus insanı ikramcıdır. Başka bir konuğu yoksa, kendi yakınlarını ağırlamayı sever.) Evet, evet, gelin. Daha da iyisi, yerleşin bizim oraya... Birlikte çalışabilir, okuyabilirdik... Ben, biliyorsunuz, tarihle, felsefeyle uğraşıyorum. Bunlar sizi de ilgilendiriyor. Sonra, pek çok kitabım var.

İnsarov kalktı, odada dolaşmaya başladı. Neden sonra:

- Yazlığınıza ne kadar ödediğinizi öğrenebilir miyim? dedi.

- Yüz gümüş ruble.

- Kaç odası var?

- Beş.

- Yani, bu hesaba göre, bir oda yirmi rubleye geliyor, öyle değil mi?

- Bu hesaba göre... Fakat insaf edin o odayı kullanmıyorum ki ben. Yani öylece, bomboş duruyor.

- Olabilir. Fakat dinleyin, -İnsarov, kararlı, fakat aynı zamanda içten bir baş devimiyle sözlerini sürdürdü- benden bu hesaba göre para alırsanız, ancak bu koşulla yararlanabilirim önerinizden. Yirmi ruble verebilecek durumdayım; sonra, söylediğinize göre, orada bütün öteki gereksinimlerimi de daha az bir para karşılığında giderebileceğim.

- Hiç kuşkusuz; fakat utanıyorum doğrusu.

- Başka türlü gelmem sözkonusu olamaz Andrey Petroviç.

- Peki, nasıl isterseniz. Fakat ne kadar dik başlısınız!

İnsarov yine karşılık vermedi.

Taşınma gününü kararlaştırıp, ev sahibine seslendiler. Adam ilkin kızını gönderdi. Yedi yaşlarında kadar bir kızdı bu. Kocaman alacalı bulacalı bir yazma vardı başında. İnsarovun söylediklerini ilgiyle, hatta korkuyla dinledi ve sessizce çıktı. Arkasından, kızın annesi geldi. Karnı bumundaydı kadının. Başında kızınınkinden daha küçük bir yazma vardı. İnsarov, Kuntsovo yakınında bir yazlığa taşınacağını, fakat bu evin kirasını ödemeyi sürdüreceğini, eşyaları onlara emanet ettiğini bildirdi. Terzinin karısı da ürkmüş gibi çıkıp gitti. Neden sonra ev sahibi sökün etti. Her şeyi anlıyormuş gibi dinledi, dinledi, sonra düşünceli bir tavırla:

- Kuntsovo yakınında ha? -dedi ve ansızın kapının mandalını açarak- Buranın kirasını ödeyecek misiniz? diye bağırdı.

İnsarov yatıştırdı onu.

Terzi yavan bir sesle:

- Çünkü bilmek gerekiyor da, dedi ve gözden kayboldu.

Bersyenev evine dönmek üzere kalktı. Tasarısını gerçekleştirebildiğinden ötürü sevinçliydi. İnsarov sevimlilikle, Rusya'da pek az rastlanan bir incelikle, kapıya kadar geçirdi onu. Yalnız kalınca redingotunu özenle çıkardı, kağıtlarını düzenlemeye koyuldu.

VIII

Aynı günün akşamı Anna Vasilyevna konuk salonunda oturmuş, ağlamaya hazırlanıyordu. Odada ondan başka, kocası, bir de Uvar İvanoviç Stahov adında bir akrabaları vardı. Altmış yaşlarında, mızıka teğmenliğinden emekli biriydi bu. Kımıldayamayacak kadar şişman bir adamdı. Sarı, şiş yüzü, yine sarı ve uykulu gözleri, renksiz, kalın dudakları vardı. Emekliliğinden bu yana hiç ayrılmamacasına Moskova'da yaşıyor, köklü bir tüccar ailesinden olan karısının bıraktığı küçük bir sermayenin faizleriyle geçiniyordu. Hiçbir şey yapmaz, ve belki de hiçbir şey düşünmezdi. Düşünse bile, düşüncelerini kendinde saklıyordu. Ömründe tek bir kez heyecanlanmış ve bir etkinlik göstermişti: Londra uluslararası fuarında "kontrobombardon” adında yeni bir çalgı sergilendiğini gazetelerden okumuş, hemen yazıp bu çalgıdan bir tane getirtmek istemişti kendisine. Hatta parayı nereye, hangi yolla göndermesini gerektiğini de soruşturmuştu. Uvar İvanoviç sırtanda bol bir redingot, boynunda beyaz bir boyun atkısı taşır, sık sık ve pek çok yerdi. Güç durumda kaldığında, yani bir şey söylemek istediğinde, sağ elinin parmaklarını önce baş parmaktan serçe parmağa sonra serçe parmaktan baş parmağa olmak üzere çırpınırcasına kımıldatır; bu arada güçlükle, "yani... demek istediğim...” diye derdini anlatmaya çabalardı.

Uvar İvanoviç pencerenin yanındaki koltukta oturmuş, güçlükle solunuyor; Nikolay Artemyeviç ise ellerini cebine sokmuş, yüzünden düşen bin parça, iri adımlarla odayı arşınlıyordu. Neden sonra, başını sallayarak durdu:

- Evet, diye başladı; bizim zamanımızda gençler başka türlü eğitilmişlerdi. Kendilerinden yaşlıları saymamazlık etmezlerdi. (Bu "saymamazlık" sözünü kullanırken, ilk heceyi Fransızlar gibi burundan telaffuz etmişti.) Fakat şimdikilere bakıyorum da, şaşıp şaşıp kalıyorum. Kimbilir, haksızım belki de. Belki de onlar haklı. Fakat ne olursa olsun, benim de kendime göre bir dünya görüşüm var. Çok şükür, odun değilim. Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda, Uvar İvaniç?

Uvar İvanoviç ona bakmakla ve parmaklarını oynatmakla yetindi.

Nikolay Artemyeviç sözlerini sürdürdü:

- Örneğin şu Yelena Nikolayevna'yı hiç mi hiç anlayamıyorum. O kadar yüksekte ki, bana kadar eğilemiyor. Yüreği öylesine geniş ki, en küçük bir tahta kurusuna ya da bir kurbağaya varıncaya kadar, yani tek

sözcükle, babasının dışında her şeye yer var orada. Evet, çok güzel, anlıyorum bunu ve bir şey söylemiyorum. Çünkü sinirlidir, bilim kuşudur, bulutlarda gezer; ve bütün bunlar konumuzun dışında kalıyor. Fakat ya bay Şubin... ya ona ne demeli?.. Olağanüstü, şaşılası bir sanatçı olduğunu kabul edelim; tartışacak değilim bunu. Fakat yaşlı bir insanı, saymamak, ne de olsa çok şey borçlu olduğu bir kimseye saygısızlık etmek sözkonusuysa; işte buna dans mon gros bon sens[9] izin veremem. Yaradılıştan alçakgönüllü bir insanımdir. Fakat hayır, herşeyin bir ölçüsü var.

Anna Vasilyevna heyecanla çıngırağı çaldı. Avlu uşağı çocuklardan biri içeri girdi. Anna Vasilyevna, kocasına:

- Madem kendi gelmiyor, çağırtacağım Pavel Yakovleviç'i, dedi.

Nikolay Artemyeviç omuzlarını silkti:

- Rica ederim, niçin çağırtmak istiyorsunuz onu? Benim hiç de böyle bir şey istediğim yok, dedi.

- Nasıl olur Nikolay Artemyeviç? Tedirgin etti sizi. Belki tedavinizi aksattı. Onunla görüşmeliyim. Sizi ne yapıp da kızdırdığını öğrenmeliyim.

- Onu istemediğimi bir daha söylüyorum size. Sonra... devant les domestiques[10]... niçin söz ediyorsunuz böyle bir şeyden?

Anna Vasilyevna hafifçe kızardı.

- Bunu söylemenizin gereği yok Nikolay Artemyeviç. Ben -hiçbir zaman... devant... les domestiques... Fedya git neredeyse bul, hemen buraya gönder Pavel Yakovleviç'i.

Çocuk çıktı.

Nikolay Artemyeviç dişlerinin arasından:

- Hiç gereği yok bütün bunların, dedi. Ben herhangi bir şey söylemek istemedim. (Ve yeniden odayı arşınlamaya koyuldu.)

- İnsaf edin, Paul özür dilemelidir sizden.

- Rica ederim, onun özürü neye yarar? Sonra özür ne demektir? Hepsi boş lakırdı bunların.

- Nasıl neye yarar? Yola getirmek gerekir onu.

- İstiyorsanız siz yola getirin onu. Sizi hemen dinleyecektir. Fakat benim herhangi bir yakınmam yok kendisinden.

- Hayır hayır, Nikolay Artemyeviç! Bugün geldiğinizden beri keyifsizsiniz. Hatta son zamanlarda zayıfladınız da. Korkarım kaplıcalar pek bir işe yaramıyor?

Nikolay Artemyeviç:

- Kaplıcalara gitmem mutlaka gerekli, ciğerlerime iyi geliyor, dedi.

Bu sırada Şubin girdi. Yorgun görünüyordu. Hafif, belli belirsiz bir gülümseme dolaşıyordu dudaklannda.

- Beni mi çağırdınız Anna Vasilyevna? diye sordu.

- Evet. İnsaf et Paul, korkunç bir şey bu. Hiç hoşnut değilim senden. Niçin saygısızlık ettin Nikolay Artemyeviç'e?

Şubin:

- Demek Nikolay Artemyeviç size benden yakındı ha? dedi; - dudaklarında aynı alaycı gülümsemeyle Stahov'a baktı,-

Beriki, öte yana döndü; gözlerini yere indirdi.

- Evet, yakındı. Nasıl bir suç işlediğini bilmiyorum, fakat hemen şu anda özür dilemelisin ondan. Sağlığının ne kadar bozulduğunu görmüyor musun? Sonra, ne de olsa hepimiz genç yaşlarda velinimetlerimize saygı göstermek zorundayız.

Şubin:

- "Şu mantığa bak!" diye düşündü; Stahov'a dönerek kibarca eğildi ve:

- Sizden özür dilemeye hazırım Nikolay Artemyeviç, dedi. Eğer sizi gerçekten incittiysem.

Nikolay Artemyeviç, gözlerini Şubin'in bakışlarından kaçırmayı sürdürerek:

- Ben... hiç de... Önemli bir şey değil... diye yanıtladı onu. Fakat seve seve bağışlıyorum sizi. Çünkü bildiğiniz gibi, alçakgönüllü bir insanimdir.

Şubin:

- Oo, bundan hiç kuşkum yok, dedi. Fakat, size karşı işlediğim suçun niteliğini Anna Vasilyevna biliyor mu acaba? Sorabilir miyim?

Anna Vasilyevna:

- Hayır, hiçbir şey bilmiyorum, dedi ve boynunu ileri uzattı.

Nikolay Artemyeviç, telaşlanarak:

- Of, aman Allahım! diye sesini yükseltti. Kaç kez rica ettim, yalvardım... Kaç kez söyledim bu gibi açıklamalardan ve sahnelerden nasıl iğrendiğimi! Kırk yılda bir evine geliyor, şöyle bir kafa dinlemek istiyorsun. Aile çevresi, interieur[11] aile babası olmak diyorsun Ama burada birtakım sahneler, cansıkıcı şeyler... Bir an bile dirlik yok. Tabii sen de ister istemez kulübe ya da... başka bir yere gidersin. İnsan canlıdır, etten kemikten yapılmıştır, istediği şeyler vardır; fakat burada...

Sözünü tamamlamadan, arkasından kapıyı gürültüyle çarparak hışım gibi çıktı. Anna Vasilyevna ardı sıra baktı onun.

- Kulübe gitmek ha? diye mırıldandı ağlamaklı bir sesle. Kulübe gitmiyorsunuz siz, uçarı adam! Kulüpte, yurtluğumun atlarını, hem de kır renklileri hediye edecek kimse yok! En sevdiğim, safkan atlar... Evet, evet, düşüncesiz adam. -Sesini alçaltarak ekledi:- Nereye gittiğinizi biliyoruz. Sana gelince Paul, -ayağa kalkarak sürdürdü sözlerini- utanmıyor musun? Çocuk değilsin sanırım. İşte, senin yüzünden başıma ağrı çıktı. Zoya nerede, haberin var mı?

- Yukarda, odasında sanırım. O akıllı tilkicik böyle havalarda inine gizlenir hep.

- Peki peki, rica ederim başlama. -Anna Vasilyevna bir şey aranıyordu çevresinde- Benim rendelenmiş bayır turpu bardağımı gören var mı? Paul, rica ederim, bir daha sinirlendirme beni.

- Sizi sinirlendirmek ne haddime teyzeciğim! Verin şu elceğinizi öpeyim. Bayır turpunuz da, çalışma odasında, masanın üzerindeydi.

Anna Vasilyevna:

- Zaten Darya hep bir yerlerde unutur onu, dedi ve ipekli elbisesini hışırdatarak çıkıp gitti.

Şubin de onun ardı sıra çıkmak üzereyken, arkasında Uvar İvanoviç’in ağır aksak sesini duyup durdu.

Emekli teğmen, dirhem dirhem:

- Senin... toy genç... böyle davranman... gerekmezdi... dedi.

Şubin ona doğru yaklaşarak:

- Ya nasıl davranmam gerekirdi pek sayın Uvar İvanoviç? diye sordu.

- Nasıl mı? Gençsin. Saygı göstermelisin.

- Kime?

- Kime mi? Kime olduğunu biliyorsun. Sırıt bakalım.

Şubin kollarını göğsünde kavuşturarak:

- Ah, sizi gidi ilkel koro sözcüsü! diye bağırdı. Kara toprağın ruhu! Kendinizi toplumsal yapının temeli sanıyorsunuz değil mi?

Uvar İvanoviç parmaklarını oynatmaya başlayarak:

- Yeter, kardeş, diye mırıldandı; benimle uğraşma.

Şubin:

- Şuna bakın diye sürdürdü sözlerini; doğrusu, pek genç sayılmaz ama, kalbinde ne kadar çocuksu, mutlu inançlar gizli! Fakat ey ilkel insan; Nikolay Artemyeviç'in bana niçin kızdığını biliyor musunuz? Bugün sabahtanberi, onunla birlikte, Alman karısının yanındaydım; ya! Hep bir ağızdan "Ayrılma benden"i söyledik, ne haber! Eh, onu orada görmeliydiniz. Şarkı söyledik, efendim, söyledik ve canım sıkıldı. Baktım, pek iyi bir iş değil bu; fazlaca sevecenlik var işin içinde. O zaman kızdırayım şunları diye düşündüm. İyi sonuç aldım doğrusu. Kadın önce bana darıldı, sonra da ona. Sonra o, kadına darıldı; sadece kendi evinde mutlu olduğunu, ancak orada kendini cennette gibi hissettiğini ileri sürdü. Kadın da "Ahlaksız herif dedi ona. Ve ben, Almanca "Ah!" dedim kadına. Nikolay Artemyeviç bizi orada bırakıp çıktı. Buraya, cennete geldi. Fakat görüyorsunuz, cennette de canı sıkıldı işte. Sızıldamaya başladı. Şimdi efendim, söyleyin bakalım, kim suçlu?

Uvar İvanoviç:

- Elbette sen, diye düşüncesini belirtti.

Şubin ona dik dik bakarak, yalancıktan yumuşatılmış bir sesle:

- Sorabilir miyim, saygı değer yiğit, dedi; bu anlaşılmaz sözleri düşünce yeteneğinizin bir sonucu olarak mı; yoksa, ses adı verilen, havada bir sarsıntı yaratan o anlık gereksinmenin etkisiyle mi söylüyorsunuz?

Uvar İvanoviç:

- Benimle uğraşma, diye inledi.

Şubin güldü, koşarak dışarı çıktı.

Bir çeyrek sonra:

- Hey! diye bağırdı Uvar İvanoviç, bir kadeh votka getirin...

Avlu uşağı çocuk, bir tepside votka ve meze getirdi. Uvar İvanoviç kadehi tepsiden sessizce aldı, uzun süre, gitgide artan bir ilgiyle, elinden tuttuğu şeyin ne olduğunu anlamıyormuşçasına baktı ona. Sonra avlu uşağı çocuğa baktı, adının Vanka olup olmadığını sordu. Sonra üzüntülü bir tavır takındı, votkasını yudumladı, mezeden yedi ve mendilini çıkarmak için elini cebine soktu. Uşak, tepsiyle sürahiyi çoktan yerine götürmüş, ringa balığının artıklarını silip süpürmüş ve beyefendinin paltosuna yaslanarak bir uyku kestirmeye başlamışken; Uvar İvanoviç, hâlâ mendili elinde, hiç eksilmeyen bir ilgiyle kâh pencereye, kâh döşemeye ve duvarlara bakıyordu.

IX

Şubin odasına girmiş, kitabını açmışken, Nikolay Artemyeviç'in oda uşağı ürkekçe içeri girdi, üstünde kocaman bir damga taşıyan üç köşe, küçük bir pusula uzattı ona. Şunlar yazılıydı pusulada: ,

"Bu sabah sözkonusu edilen bono hakkında, şerefli bir insan olarak herhangi bir imâda bulunmayacağınızı umarım. İlişkilerimi ve haklarımı, miktarın önemsizliğini ve öteki durumları biliyorsunuz. Sonra, saygı gösterilmesi gereken aile gizleri bulunduğunu kabul edersiniz. Bir aile yuvasının dinginliği o kadar kutsaldır ki, bunu ancak, sizi onlardan saymak için bir neden bulunmayan etres san coeur,[12] sadece böyle kimseler yadsır! (Bu pusulayı geri gönderin.) N.S."

Şubin, pusulanın altına kurşun kalemle şunlan karaladı: "Korkmayın, şimdiye kadar kimsenin cebinden mendil çalmadım."

Pusulayı oda uşağına geri verdi, yeniden kitaba daldı. Fakat az sonra ilgisi dağıldı. Kitap elinden kaydı. Genç adam, kızarmakta olan göğe, öteki ağaçların arasında hemen göze çarpan iki genç ve görkemli çam ağacına baktı.

- "Çamların rengi gündüzün maviye çalıyor, fakat akşamla birlikte nasıl da gözalıcı bir yeşile dönüşüyorlar!" diye düşündü ve içinde Yelena'yı bahçede bulacağına ilişkin gizli bir ümitle, dışarı çıktı.

Yanılmamıştı. Hemen ilerde, fundalıklar arasındaki yolda bir an için gördü onu. Yanina varınca:

- Yüzüme bakmayın, dedi; değmem buna.

Genç kız kaçamak bir bakış fırlattı delikanlıya. Hafifçe gülümsedi, baha öteye, bahçenin derinliklerine doğru yürüdü. Şubin de onun ardı sıra gidiyordu.

- Bir yandan bana bakmamanızı rica ediyorum, öte yandan lakırdıya tutuyorum sizi; açık bir çelişki! -diye yeniden söze başladı genç adam.- Fakat ne önemi var? İlk kez yaptığım bir şey değil ki... Dünkü aptallığımdan ötürü sizden hâlâ özür dilemedim, değil mi? Kızgın mısınız bana Yelena Nikolayevna?

Genç kız durdu, bir an için yanıtlayamadı onu. Fakat Şubin'e kızgın olduğundan değil; o sırada başka şeyler düşündüğünden.

- Hayır, -dedi neden sonra,- niye kızgın olayım?

Şubin dudağını ısırdı.

- Ne kadar kaygılı... ve ne kadar kaygısız bir kişilik! diye mırıldandı. -Sonra sesini yükselterek- Yelena Nikolayevna, -diye sürdürdü sözlerini- size küçük bir fıkracık anlatmama izin verin. Bir ahbabım vardı, bu ahbabımın da bir ahbabı vardı. Ahbabımın ahbabı, derli toplu bir insan olarak yaşayıp giderken, günün birinde içkiye kaptırdı kendini. İşte, bir gün sabahın erken saatlerinde, benim ahbabım sokakta raslıyor ona. (Tabii, çoktandır yollarının ayrıldığını söylemeye gerek yok.) Eski arkadaşının içkili olduğunu görünce, başını öte yana çeviriyor. Fakat ileriki yaklaşıyor ve, "Selam vermemene peki ama, yüzünü öte yana çevirmek de neyin nesi" diyor. "Belki de acılar bu duruma getirdi beni. Tanrı günahlarımı bağışlasın!"

Şubin sustu.

Yelena:

- Bu kadar mı? diye sordu.

- Bu kadar.

- Sizi anlamıyorum. Niçin böyle üstü kapalı konuşuyorsunuz? Az önce de yüzünüze bakmamamı istemiştiniz...

- Evet, şimdi de yüz çevirmenin ne kadar kötü olduğunu anlattım.

Yelena:

- Ama ben öyle mi yaptım? diye sordu.

- Öyle yapmadınız mı?

Yelena hafifçe kızardı, Şubin’e elini uzattı. Şubin dostça sıktı bu eli.

Genç kız:

- Sizi karşı düşmanca duygular beslediğimi mi sanıyorsunuz, dedi. Hayır, kuşkunuz haklı değil. Sizden kaçınmayı düşünmedim bile.

- Öyle olsun, öyle olsun. Fakat itiraf edin, şu an binlerce düşünce var aklınızda, ve hiçbirini bana açmazsınız. Ha? Öyle değil mi?

- Belki.

- Fakat niçin böyle yapıyorsunuz? Niçin?

Yelena:

- Düşüncelerim benim için de yeterince aydınlık değil, dedi.

Şubin:

- İyi ya, o zaman bir başkasına açmak gerekir onları, -diye düşüncesini belirtti.- Fakat bana kalırsa, asıl neden bu değil. Benim hakkımda iyi bir kanıya sahip değilsiniz.

- Ben mi?

- Evet, siz. Sanatçının biri, diye düşünüyorsunuz hakkımda. Duygularının yarısı yapmacık. Herhangi bir işe yetenekli olmadığı gibi, (burada haklısınız sanırım), gerçek, derin duyguların da çok uzağında. İçtenlikle ağlamak bile elinden gelmez. Gevezenin, dedikoducunun biri. Kısaca, sanatçı işte! Hakkında böyle şeyler düşünülen bir insanın yalnızlığını mutsuzluğunu düşünün... Siz, örneğin, az önceki pişmanlığıma da inanmıyorsunuzdur; öyle değil mi? Yemin ederim ki, inanmıyorsunuz...

- Hayır Pavel Yakovleviç; inanıyorum pişmanlığınıza, gözyaşlarınıza da inanıyorum. Fakat bana öyle geliyor ki, pişmanlığınız da, gözyaşlarınız da bir parça hoşunuza gidiyor sizin.

Şubin titredi.

- Anlıyorum, dedi. Doktorların "casus inkurabilis" dedikleri, yani iflah olmaz bir durumla karşı karşıyayız. Bu noktada, başını eğip kabullenmekten başka çare kalmıyor. Fakat, Tanrım! Doğru olabilir mi bu? Yanıbaşımda böyle bir ruh yaşarken, acaba hep kendimle mi uğraşıyorum ben? Bu ruhun içine hiçbir zaman giremiyecek, onun niçin üzüldüğünü, niçin sevindiğini, ne istediğini, nereye yöneldiğini hiçbir zaman anlamayacak mıyım?.. -Kısa bir süre sustuktan sonra, şunları ekledi:- Söyleyin, günün birinde bir sanatçıyı sevmeniz için hiçbir olanak yok mu?

Yelena dosdoğru gözlerine baktı onun:

- Sanmıyorum Pavel Yakovleviç, diye karşılık verdi. Hayır.

Şubin, üzüntüsünü alaycı bir görünüş altında gizlemeye çalışarak:

- Öğrenmek istediğim buydu, dedi. Şimdi sizin bu yalnız gezintinize burnumu sokmamak daha yakışık alacak. Bir profesör, hangi temele dayanarak bu olumsuz yanıtı verdiğinizi sorardı sizden. Ama profesör değilim ben; size kalırsa, çocuğum. Fakat çocuklardan yüz çevirmezler, unutmayın bunu. Tanrı günahlarımı bağışlasın!

Yelena onu durdurmak için bir hareket yapacakken, azıcık düşündü ve:

- Elveda, dedi.

Şubin bahçeden dışarı çıktı. Biraz yürüdükten sonra Bersyenev’i gördü. Delikanlı başını eğmiş, şapkasını ensesine yıkmış, çevik adımlarla yürüyordu.

Şubin:

- Andrey Petroviç! diye bağırdı.

Bersyenev durdu.

Şubin:

- Yürü yürü, diye sürdürdü sözlerini. Seni tutmak için seslenmedim. Doğru bahçeye git. Yelena'yı bulacaksın orada. Sanırım seni bekliyor. Ne olursa olsun, birini bekliyor işte... Sözcüklerin gücünü duyumsayabiliyor musun? O, bekliyor!.. Kardeş, az önce ne tuhaf bir şey oldu buluyor musun? Düşün, iki yıldır aynı çatı altında yaşıyorum onunla. Aşığım ona. Fakat daha demin, az önce, anladım diyemiyeceğim ama, gördüm onu. Gördüm ve gözlerim kamaştı. Lütfen şu yapmacık alayı bırak. Senin ölçülü çizgilerine hiç yakışmıyor çünkü. Evet, kabul. Benim gibiler Annuşkalardan daha iyisini mi bulacak? Yaşasın Annuşka'lar, Zoya'lar ve hatta Avgustina Hristianovna'lar! Sen Yelena'ya git şimdi, ben de kendi yoluma gideceğim... Annuşka'ya mı sanıyorsun? Yok, kardeş, daha kötü, Prens Çıkurasov'a gidiyorum. Kazan Tatarlarından, Volgin türünden bir sanat koruyucusudur o. Şu çağrı mektubunu, şu R.S.P.V.[13] harflerini görüyor musun? Zaten köyde dirlik yok bana. Addio.[14]

Bersyenev Şubin'in tiradını sessizce hatta bir parça utanmayla dinledi. Sonra Stahov'ların yazlığının avlusuna girdi.

Şubin, Prens Çıkurasov'a gitti gerçekten de. Elden geldiğince sevimli görünmeye çalışarak, aklına ne kadar iğneleyici söz geldiyse, gözünü kırpmadan sayıp döktü. Birbirlerini pek az tanıyan iki bay, Nevski caddesinde karşılaştıklarında, ansızın nasıl karşılıklı olarak sırıtır, gözlerini, burunlarım ve yanaklarını gereksiz bir tatlılıkla büzer, ve birbirlerini geçer geçmez, hemen, nasıl az önceki kaygısız, somurtuk suratlarını takınırlarsa; Kazan Tatarlarından olan sanat koruyucusu da Şubin'in küstah sözlerine kahkahalarla güldü, sanat koruyucusunun konukları gülüştüler; fakat delikanlı ayrılır ayrılmaz, hepsinin suratı bir karış asıldı.

X

Yelena bahçeden dönmüştü. Oturma odasında karşıladı Bersyenev'i. Hemen, neredeyse sabırsızlıkla dünkü konuşmayı yeniledi. Odada onlardan başka kimse yoktu. Nikolay Artemyeviç sessizce sıvışıp gitmişti. Anna Vasilyevna, yukarda, başında ıslak bir tülbent, yatıyordu. Zoya, minicik ellerini dizlerine koymuş, etekliğini özenle düzelterek onun yanıbaşında oturuyordu. Uvar İvanoviç, çatı katında, "düş döşeği" adı verilen geniş ve rahat bir divana yerleşmiş, uyku çekiyordu. Bersyenev sözü babasına getirdi yeniden. Kutsal bir saygısı vardı onun anısına. Şimdi biz de ondan söz edeceğiz biraz.

Sahip olduğu seksen iki toprak tutsağını daha ölümünden önce serbest bırakan, aydınlanmacı ve eski bir Göttingen öğrencisi olan; "ruhların ortaya çıkışları ve biçim değiştirişleri" adlı, Schelling'cilik, Swedenborg'culuk ve Cumhuriyetçilik görüşlerinin çok özgün bir biçimde birleştirildiği bir yapıta sahip bulunan bu adam, karısının ölümünden hemen sonra oğlunu çocuk yaşta Moskova'ya getirmiş, onun eğitimiyle kendisi uğraşmıştı. Vereceği her derse önceden hazırlanır, olağanüstü dürüstlüğüne rağmen hiçbir zaman başarılı bir sonuç elde edemezdi. Düşçü ve gizemci bir adamdı. Kitap kurduydu. Boğuk bir sesle, dirhem dirhem konuşur; düşüncelerini karanlık ve çetrefil bir biçimde, her şeyden çok, karşılaştırmalarla açıklamaya çalışır, tutkuyla sevdiği oğlunun yanında bile sıkılganlıktan kurtulamazdı. Küçük Bersyenev'in, babasının verdiği derslerden hiçbir şey anlamadığını söylemeye gerek yok. Yaşlı adam, (elli yaşlarında kadardı o sırada, çok geç evlenmişti), neden sonra işin pek iyi yürümediğini anladı ve yatılı bir okula yerleştirdi Andryuşa'sını. Küçük Andrey öğrenime başladı, fakat baba gözetimi de eksik olmadı üzerinden. Babası ikide bir okulu ziyaret eder, öğütleri ve anlattıklarıyla kafasını şişirirdi başöğretmenin. Eğitmenler de sıkılıyorlardı bu istenmeyen konuktan. Onlara, sık sık, kendi deyişiyle, eğitim konusunda pek bilgece birtakım kitaplar getirirdi. İğreti dikişli külrengi bir ceket sırtından hiç eksik olmayan, bir esmer ve çopur yüzlü, çelimsiz moruk, iğrentileri de ürkütüyordu. Çocuklar, yüzü hiç gülmeyen, turna yürüyüşlü, uzun burunlu bu adamın, ayrı ayrı hepsi için, sanki kendi çocuklarıymışçasına, yürekten kaygılandığını nereden bilsinlerdi. Bir gün onlara Washington'dan söz etmek aklına esmişti. Fakat "Genç öğrenciler" diye söze başlamışken, tuhaf sesinin daha ilk çınlayışlarında genç öğrenciler kaçışmışlardı. Dürüst Göttingen öğrencisi için yaşam bir gül

bahçesi değildi. Tarihin akışı, binbir türlü sorular ve düşünceler eziyordu onu. Genç Bersyenev üniverseteye girdiğinde, o da oğluyla birlikte dersleri izlemeye koyuldu. Fakat sağlığı gitgide bozuluyordu. 1848 yılı olayları, temelinden sarstı ihtiyarcığı. (Bütün kitabı yeni baştan yazmak gerekiyordu çünkü!) 1853 yılı kışında da, oğlunun üniversiteyi bitirdiğini göremeden, fakat kendini bilime vermesini öğütleyerek ve onu daha o asistan olarak kutlayıp, öldü. Ölümünden iki saat önce, "Sana bir meşale devrediyorum," demişti genç Bersyenev'e; "Taşıyabildiğimce taşıdım onu; sen de bu meşaleyi sonuna kadar bırakma."

Bersyenev uzun uzun babasından söz etti Yelena'ya. Genç kızın yanında duyduğu beceriksizlik kalmamıştı şimdi. Dili de eskisi kadar fışırdamıyordu. Söz, üniversiteye geldi.

Yelena:

- Söyler misiniz, dedi; arkadaşlarınız arasında ilgi çekici kimseler var mı?

Bersyenev Şubin'in az önce söylediği sözleri anımsadı.

- Yok, Yelena Nikolayevna. Doğrusunu isterseniz, bir tek ilgi çekici kimse yok aramızda. Nerde! Moskova üniversitesini eskiden görmeliymiş. Şimdi üniversiteden çok; okula benziyor. Arkadaşlarımın yanında sıkıntıdan patlıyordum. (Sesini alçaltarak söylemişti bu son sözleri.)

Yelena:

- Sıkıntıdan patlıyordunuz ha? diye fısıldadı.

Bersyenev:

- Fakat, doğrusunu söylemek gerekirse... diye sürdürdü sözlerini-benim sınıfta olmamakla birlikte, tanıdıklarım arasında gerçekten de ilgi çekici biri var.

Yelena ilgiyle:

- Adı nedir? diye sordu.

- İnsarov, Dimitri Nikanoroviç İnsarov. Kendisi Bulgar'dır.

- Demek Rus değil?

- Evet. Rus değil.

- Niçin Moskova'da yaşıyor öyleyse?

- Öğrenim yapıyor. Hem de hangi amaçla, biliyor musunuz? Tek bir düşüncesi var: ülkesinin bağımsızlığa kavuşması. Olağanüstü bir alınyazısına sahip. Babası Tırnova tüccarlarından, oldukça varlıklı bir adammış. Tırnova, küçük bir Bulgar kentidir şimdi. Ama eskiden,

Bulgaristan bağımsız bir krallıkken, başkentmiş. İnsarov'un babası Sofya'da ticaret yapıyormuş. Rusya'yla da ilişkileri varmış. Kız kardeşi, yani İnsarov'un öz be öz halası, emekli bir lise tarih öğretmeniyle evli, Kiev'de yaşıyor şimdi. 1835 yılında, sanırım bundan on sekiz yıl önce, hiçbir iz bırakmadan kaybolmuş. Bir hafta sonra boğazlanmış olarak bulmuşlar cesedini.

Yelena titredi. Bersyenev durdu.

Genç kız:

- Devam edin, devam edin, dedi.

- Onu bir Türk ağasının kaçırıp öldürdüğü söylentileri yayılmış. Kocası, İnsarov'un babası, gerçeği öğrenmiş; öç almak istemiş. Fakat hançeriyle ancak yaralayabilmiş ağayı... Onu da kurşuna dizmişler.

- Kurşuna mı dizmişler? Yargılamadan?

- Evet. İnsarov sekiz yaşındaymış o sırada. Komşuların elinde kalmış. Rusya'daki hala, kardeşinin ailesinin başına gelen yıkımı öğrenip, yeğenini yanına almak istemiş. Küçük İnsarov'u Odesa'ya, oradan da Kiev'e yollamışlar. Tam on iki yıl yaşamış Kiev'de. Rusça'sı çok iyidir onun için.

- Demek Rusça konuşuyor?

- Biz nasıl konuşuyorsak. Yirmi yaşına bastığında (1848 yılı başlangıcında oluyor bu), anayurduna dönmek istemiş. Sofya'da, Tırnova'da kalmış. İki yıl boyunca baştan aşağı dolaşmış Burgaristan'ı. Anadilini yeniden öğrenmiş. Türk hükümeti ardını bırakmıyormuş. Bu iki yıl içinde büyük tehlikelerle karşılaşmış olduğunu sanıyorum. Bir keresinde uzun bir dikiş yeri görmüştüm boynunda; bir yara izi olmalıydı bu. Fakat İnsarov bu konuda konuşmaktan kaçınıyor. Zaten genel olarak da suskun bir insan. Ne yaptımsa bir şeyler öğrenemedim. Sudan sözlerle geçiştiriyor, korkunç inatçıdır. Ciddi bir eğitim görmek, Ruslarla ilişki kurmak için 1850'de yeniden Rusya'ya, Moskova'ya geliyor... Ve sonra... üniversiteyi bitirdiğinde...

Yelena sabırsızlıkla:

- Evet, o zaman, o zaman ne yapacak?., diye sordu.

- Kimbilir? İlerisi için bir şey söylemek kolay değil.

Yelena uzun süre Bersyenev'den ayırmadı gözlerini. Neden sonra:

- Anlattıklarınız çok ilgilendirdi beni, dedi. Dış görünüşü nasıl şu... arkadaşınızın? Adı ne demiştiniz?.. İnsarov...

- Nasıl söylemeli... Bana kalırsa, hiç de fena değil. Fakat, nasıl olsa kendiniz göreceksiniz.

- Anlamadım?

- Buraya, size getireceğim onu. Yarın değil öbür gün bizim köye taşınıyor. Aynı evde oturacağız.

- Öyle mi? Bakalım gelmek ister mi bize?

- Daha neler! Sevinçle gelecektir.

- Gururla değil midir?

- O mu? Hayır. Fakat, ne bileyim; siz isterseniz gurur deyin buna: Örneğin, kimseden ödünç para almaz.

- Yoksul mudur?

- Evet, varlıklı değil. Bulgaristan'a gittiğinde babasından kalan bir iki kırıntıyı almış. Halası da yardım ediyor. Fakat pek bir şey tutmuyor bunlar...

Yelena:

- Kişilik sahibi bir insan olduğu anlaşılıyor, diye düşüncesini belirtti.

- Evet. Demir gibi bir adam. Fakat, göreceksiniz; düşüncelerini tek bir noktada yoğunlaştıran ve duygularını belli etmeyen bir kimse olmasına karşın, çocuksu bir içtenliği de vardır. Evet, onunkisi bizim çenesi düşük içtenliğimize benzemiyor pek... Neyse, kendisini tanıyacaksınız nasıl olsa...

Yelena yeniden sordu:

- Çekingen değil midir?

- Hayır. Sadece bencil insanlar çekingen olur.

- Siz bencil misiniz?

Bersyenev bozuldu, kollarını iki yana açtı.

Yelena:

- Çok ilgi çekici bir şey, diye sürdürdü sözlerini. Ha, bu Türk ağasından öcünü almış mı?

Bersyenev gülümsedi:

- Öç, sadece romanlarda alınır Yelena Nikolayevna. Zaten bu on iki yıl içinde ağa ölmüştür bile.

- Fakat Bay İnsarov bu konuda hiçbir şey söylemedi mi size?

- Hayır, söylemedi.

- Peki, Sofya'ya neden gitmiş?

- Zamanında babası orada oturduğu için.

Yelena düşünceye daldı.

- Ülkesini bağımsızlığa kavuşturmak! İnsan söylerken bile ürküyor bu sözlerden... Öylesine yüce şeyler ki...

Bu sırada Anna Vasilyevna girdi odaya, konuşma kesildi.

Akşam üstü evine dönerken tuhaf duygular içindeydi Bersyenev. Yelena'yı İnsarovla tanıştırmak istediğine pişman değildi. Bulgar delikanlısı hakkında anlattıklarının genç kızı bu denli etkilemesinde de şaşılacak bir yan görmüyordu... Onların etkisini arttırmaya kendisi çalışmamış mıydı! Fakat yine de gizemli, karanlık bir duygu çöreklenmişti yüreğine. Hüzünle tedirginlik karışımı, tuhaf bir duygu. Fakat bu duygu, Hohenstaufen Tarihi'ne dalmasına engel olmadı. Bir gün önce bıraktığı yerden okumaya koyuldu.

XI

İnsarov, verdiği söz uyarınca, iki gün sonra eşyalarıyla birlikte Bersyenev'e geldi. Uşağı yoktu. Kimsenin yardımı olmadan odasını düzenledi, eşyaları yerleştirdi, yerleri süpürdü. Yazı masası, iki pencere arasına bir türlü girmek bilmiyordu. Fakat İnsarov, kendine özgü sessiz direşkenliğiyle bu işin de üstesinden geldi. Yerleştikten sonra borcunun on rublesini Bersyenev'e peşin olarak ödedi, eline kalın bir değnek alarak yeni konutunun çevresini gözden geçirmeye çıktı. Üç saat sonra döndü. Kendisini yemeğe çağıran Bersyenev'e, çağrısını bugün için kabul edeceğini, fakat yemeklerini bundan böyle ev sahibi kadından almak üzere anlaşmaya vardığını bildirdi.

Bersyenev:

- İnsaf edin, diye karşı çıktı. Sizin için iyi olmayacak bu. Bu kadının yemek pişirmeden haberi bile yok. Niçin benimle yemek istemiyorsun. Masrafı yarı yarıya paylaşırdık.

İnsarov sessizce gülümseyerek:

- Olanaklarım, sizinle aynı yemekleri yememe elvermiyor, dedi.

Bu gülümsemede, ısrara izin vermeyen bir şey vardı. Bersyenev bir sözcük daha eklemedi. Yemekten sonra İnsarov'a, birlikte Stahov'lara gitmelerini önerdi. Fakat İnsarov, bütün bir akşamı Bulgar arkadaşlarına mektup yazarak geçirmek niyetinde olduğunu bildirdi, Stahov'lara yapacakları ziyaretin ertesi güne ertelenmesini diledi. İnsarov'un nasıl bükülmez bir iradeye sahip olduğunu Bersyenev önceden de biliyordu. Fakat şimdi, aynı çatı altında olarak, onun, verdiği bir sözü nasıl kesinkes yerine getiriyorsa, herhangi bir kararından da hiçbir zaman dönmediğini iyice anlıyordu. Bersyenev köklü bir Rus'tu. Daha çok Alman niteliği taşıyan bu düzenlilik önce bir parça yabanıl, hatta gülünç göründü ona. Fakat az sonra alıştı ve arkadaşının huyunun fazla saygıya değer olmasa da, hiç değilse yerinde olduğu sonucuna vardı.

Yazlığa yerleşmesinin ikinci günü İnsarov sabah saat dörtte kalktı, aşağı yukarı bütün Kuntsovo'yu dolaştı, nehirde yıkandı, bir bardak soğuk süt içti ve çalışmaya koyuldu.

Çalışma konuları da oldukça geniş bir alanı kaplıyordu. Hem Rusya tarihi, hem hukuk, hem siyasal ekonomi öğreniyor; Bulgarca'dan türküler ve öyküler çeviriyor, Bulgarca dilbilgisi kitapları hazırlıyordu. Bersyenev bir ara uğrayarak Feuerbach'tan söz etti ona. İnsarov arkadaşını ilgiyle

dinliyor, seyrek fakat yerinde çıkışlar yapıyordu. Bu çıkışlardan, Feuerbach'la uğraşmasının kendisi için de gerekli olup olmadığını anlamaya çalıştığı görülüyordu. Bersyenev sözü onun çalışmalarına getirdi sonra. Kendisine bir şey gösterip göstermeyeceğini sordu. İnsarov Bulgarca'dan çevirdiği birkaç türkü gösterdi ona, düşüncesini öğrenmek istedi. Bersyenev, çevirilerde bir yanlışlık görmediğini, fakat onları yeterince canlı bulmadığını belirtti. İnsarov, bu uyarıları gözönünde bulunduracağını söyledi. Bersyenev, türkülerden Bulgaristan'ın çağdaş durumuna geçti ve ilk kez, daha ülkesinin adı edilir edilmez, İnsarov'da nasıl büyük bir değişiklik olduğu gözüne çarptı. Gerçi ne yüzü alev alev tutuşmuş, ne de sesi perde perde yükselmişti delikanlının. Bunların hiçbiri olmamıştı. Fakat buna karşılık, sanki tüm varlığı pekişmiş, ileriye atılacakmış gibi yaylanmış, ağzının çizgileri daha keskin ve daha amansız olmuş, gözlerinin derinliklerinde ıssız ve sönmez bir ateş parlamıştı. İnsarov, Bulgaristan'a yaptığı geziden söz etmeyi sevmez; fakat Bulgaristan üzerine, kiminle olursa olsun, tutkuyla konuşurdu. Hiç acele etmeden ağır ağır, ülkesinin ve yurtdaşlarının uğradığı acılardan ve yıkımlardan söz etti. Her bir sözcükte, köklü ve değişmez bir tutkunun, enine boyuna düşünülmüşlüğü seziliyordu.

İnsarov daha sözlerini tamamlamadan kapı açıldı, Şubin göründü. Senli benli, içten bir tavırla içeri girdi. Onu çok iyi tanıyan Bersyenev, arkadaşının sinirli olduğunu hemen anladı.

Şubin, aydınlık bir yüzle gülümseyerek:

- Törene gerek kalmadan tanıtayım kendimi, dedi. Soyadım Şubin'dir. Şu genç adamın arkadaşıyım işte. -Bersyenev'i gösteriyordu.- Siz de Bay İnsarov olmalısınız, öyle değil mi?

- Evet.

- O zaman verin elinizi... ve böylece tanışmış olalım. Bersyenev size benden söz etti mi bilmem ama, bana pek çok söz etti sizden. Hım... Çok güzel! Böyle dik dik baktığım için gücenmeyin bana. Sanatım heykeltraşlıktır ve az sonra başınızın bir büstünü yapmak için sizden izin isteyeceğimi sanıyorum.

İnsarov:

- Başım hizmetinizdedir, dedi.

Şubin birden alçak bir iskemleye oturdu; bacaklarını genişçe açarak dirseklerini dizlerine dayadı ve:

- Bugün ne yapıyoruz, ha? diye sordu, Andrey Petroviç, sizin bir tasarınız var mı bugün için? Hava olağanüstü güzel. Buram buram kuru ot ve çilek çayı kokuyor... Sanki çilek çayı içiyorsun. Bir şeyler yapmalı. Yeni Kuntsovo’luya buraların sayısız güzelliklerini tanıtalım. (O konuşurken Bersyenev: "Bir şeye sinirlenmiş olmalı” diye düşünmekteydi.) Hey, dostum Horatius, ne susuyorsun? Gelecekten haberler getiren dudaklarını aralasana! Bir şeyler yapacak mıyız, yapmayacak mıyız?

Bersyenev:

- Bilmiyorum, dedi. Bilmem. İnsarov ne der buna? Kendisi, sanırım çalışmaya hazırlanıyor.

Şubin, masa başında oturan İnsarov’a döndü; neredeyse burnundan çıkan bir sesle:

- Çalışmak mı istiyorsunuz? diye sordu.

Beriki:

- Hayır, diye yanıtladı onu. Bugünü gezintiye ayırabilirim.

Şubin:

- Aa! Öyle mi? dedi; çok güzel! Dostum Andrey Petroviç, haydi, şapkanızı bilge başınıza koyun da şöyle bir göz gezdirelim dünyaya. Gözlerimiz gençtir. Salaş bir lokanta biliyorum. Orada rezil bir yemek hazırlandı bizim için. Gidip onu yiyecek, zevkten dört köşe olacağız.

Yarım saat sonra üçü de Moskova nehrinin kıyısı boyunca ilerliyorlardı. İnsarov, oldukça tuhaf, kulaklıklı bir kasket geçirmişti başına. Şubin hiç de doğal olmayan bir coşku göstermişti şapkaya. Bulgar delikanlısı ağır ağır yürüyor, çevresini gözden geçiriyor, derin derin solunuyor, ötekilerle konuşuyor, sessizce gülümsüyordu. Bugününü mutluluğa ayırmıştı ve tam anlamıyla tadını çıkarıyordu bu mutluluğun.

Şubin, Bersyenev’in kulağına:

- Uslu çocuklar pazarları böyle dolaşır, diye fısıldadı.

Kendisiyle, hoppalıklar yapıyor, birden bire ileriye doğru koşup ünlü heykellerin pozlarını alıyor, otların üzerinde takla atıyordu. İnsarovun ağırbaşlılığı onu pek kızdırmıyor, şaklabanlık yapmaya zorluyordu.

Bersyenev iki kez:

- Niye böyle tedirginsin, Fransız! diye takıldı.

Şubin:

- Evet, gerçekten de Fransızım ben, diye karşılık verdi. Bir gün bir garsonun dediği gibi, şakayla gerçek arasında bir denge sağlamam gerek.

Delikanlılar nehir kıyısından ayrıldılar, altın başaklı bir çavdar tarlasının iki yanda duvar gibi yükseldiği dar ve derin bir tekerlek izi boyunca yürümeye koyuldular. Duvarlardan birinin mavimsi gölgesi düşüyordu üzerlerine. Işıl ışıl bir güneş, başakların doruklarında parlıyor, çayır kuşları ötüşüyor, bıldırcınlar bağrışıyordu. Otlar fışkırmıştı her yandan. Usul usul kımıldayan ılık bir esinti, çayırları titretiyor, çiçeklerin taç yapraklarını sallıyordu: Uzun süre yürüdüler. Dinlendiler ve durmaksızın çene çaldılar bu arada. (Şubin, yolda karşılaştıkları ve beyefendiler kendisine ne yaptıysa hepsine gülen dişsiz bir köylüyle birdirbir oynamaya bile kalkıştı.) Neden sonra "salaş" lokantacığa vardılar. Beceriksiz bir uşak, hepsine ayrı ayrı çarptı; gerçek bir Balkan şarabının yanı sıra, çok kötü bir yemekle ağırladı onları. Bununla birlikte, Şubin'in önceden söylediği gibi, gençlerin sevinç duymalarına engel olmadı bu. Şubin'e gelince, herkesten daha çok gürültü çıkarıyordu ya, aslında en az eğlenen oydu. Anlaşılmaz fakat büyük bir insan olan Venelin'in; Âdem'le aşağı yukarı zamanında yaşayan Bulgar Kralı Krum mu. Hrum mu, Hrom mu, artık her kimse, onun şerefine içiyordu.

İnsarov:

- Dokuzuncu yüzyılda yaşamıştır, diye düzeltti onu.

Şubin:

- Dokuzuncu yüzyılda ha diye bağırdı. Ne büyük mutluluk!

Bersyenev, bütün bu şeytanlıklar, çıkışlar ve şakalarla, Şubin'in İnsarov'u bir çeşit sınavdan geçirdiğini, yokladığını, aslında bir iç çarpıntısı yaşadığını sezinledi. İnsarov'a gelince, o her zamanki gibi sakin ve açık yürekliydi.

Sonunda eve döndüler. Üstlerini değiştirdiler. Sabahleyin yürüdükleri tekerlek izi boyunca Stahov'lara gitmeye karar verdiler. Şubin önceden koşup, onların gelişini bildirmeye gitmişti.

XII

Stahov'ların konuk salonunda sadece Yelena'yla Zoya vardı o sırada. Şubin içeri girerken, gösterişli bir sesle:

- Kahraman İnsarov az sonra teşrif edecekler! diye bağırdı.

Zoya, Almanca:

- Wer?[15] diye sordu.

Boş bulununca hep anadilinde konuşurdu. Yelena doğruldu. Şubin çarpık bir gülümsemeyle baktı ona. Kızın canı sıkıldı, fakat bir şey söylemedi.

Şubin:

- İşittiniz, diye tekrarladı; Bay İnsarov geliyor.

Yelena:

- İşittim, dedi. Onu nasıl adlandırdığınızı da işittim. Doğrusu, şaşıyorum size. Daha Bay İnsarov'un ayağı buraya değmeden şaklabanlığa başladınız.

Şubin birdenbire çözüldü.

- Haklısınız, her zaman haklısınız Yelena Nikolayevna, diye mırıldandı. Fakat ben böyleyim işte, ne yapayım. Bütün gün birlikteydim kendisiyle. İnanın, seçkin bir insan.

Yelena:

- Size bunu soran yok, dedi ve ayağa kalktı.

Zoya:

- Bay İnsarov genç mi? diye sordu.

Şubin can sıkıntısıyla:

- Yüz kırk dört yaşında, diye karşılık verdi.

Avlu uşağı çocuk iki arkadaşının geldiğini bildirdi. Bersyenev ve İnsarov girdiler. Bersyenev, İnsarov'u tanıttı. Yelena oturmalarım rica etti kendisi de oturdu. Fakat Zoya yukarı çıktı. Anna Vasilyevna'ya haber vermek gerekiyordu çünkü. Her zaman olduğu gibi, önemsiz konulara değinildi ilkin. Şubin bir köşeye oturmuş, çıt çıkarmadan konuşmacıları gözlüyordu. Fakat ilgi çekici bir şey göremedi. Sadece Yelena'da, kendisine karşı ılımlı bir can sıkıntısının izlerini sezebildi. Bersyenev'e ve İnsarov'a bakıyor; bir yontucu gözüyle çehrelerini karşılaştırıyordu. İkisi de güzel

değil, diye düşünüyordu. Bulgar'ın yüzü tipik, yontu yapmaya elverişli. Oo, şu anda ne güzel aydınlandı! Büyük Rusyalı'nınki resme daha elverişli. Çizgi yok, duruş var. Fakat, ikisine de âşık olunabilir pekâlâ değil ama, Bersyenev'e âşık olacak. Kendi kendine karar verdi.

Bu sırada Anna Vasilyevna konuk salonuna girdi ve konuşma tümüyle yazlıkta yaşam konusuna döndü. Ve özellikle yazlıkta yaşam, köy de değil. Daldan dala atlıyorlar, bir sürü şeyden söz ediyorlar, fakat konuşma yine de her üç dakikada bir yeterince sıkıcı susuşlarla kesiliyordu. Bu susuş anlarından birinde Anna Vasilyevna Zoya'ya döndü, Şubin bu sessiz uyarının anlamını bildiğinden, suratını ekşitti. Zoya piyanonun başına geçti; bildiği ne varsa çaldı, söyledi. Uvar İvanoviç kapı aralığında bir an için göründü, parmaklarını oynatarak gözden kayboldu. Sonra çay getirildi. Sonra hep birlikte bahçeye çıkıldı... Hava kararmak üzereyken konuklar izin isteyip aynldılar.

İnsarov gerçekten de kızın beklediğinden daha az etki uyandırmıştı Yelena üzerinde. Ya da, daha doğru bir deyişle, uyandırdığı etki Yelena'nın beklediği etki değildi. Delikanlının dobra dobralığı, yüzü ve içtenliği hoşuna gitmişti genç kızın. Fakat hiçbir olağanüstü yanı bulunmayan bu sakin ve gösterişsiz delikanlıyla, Bersyenev'in anlattığı öykülerin genç kızın kafasında uyandırdığı hayal arasında bir uyuşmazlık vardı. Yelena, daha "fatal" bir şeyle karşılaşacağını umuyordu. Hiç kuşkusu yoktu bundan. "Fakat," diye düşünüyordu bir yandan da, "çok az konuştu bugün. Bunun suçlusu da benim. Bir şey sormadım ona. İkinci bir karşılaşmayı beklemekten başka çare yok. Fakat bakışları ne kadar anlamlı, ne kadar dürüsttü!" Genç kız, bu delikanlının önünde eğilmek değil, ona dostluk eli uzatmak istediğini hissediyor; şaşıp kalıyordu buna. İnsarov'a benzeyen insanların, "kahramanlar'ın böyle olacaklarını düşünmemişti hiç. Bu son sözcük Şubin'i anımsattı ona. Yatağına girerken, kızardı, öfkelendi.

Bersyenev, dönüş yolunda İnsarov'a:

- Yeni tanıdıklarınız hoşunuza gitti mi? diye sordu.

İnsarov:

- Çok hoşuma gittiler, diye karşılık verdi. Özellikle de kız. Çok seçkin bir insan olmalı. Telaş içinde, fakat olumlu bir telaş onunkisi...

Bersyenev:

- Daha sık gitmeliyiz onlara, dedi.

İnsarov:

- Evet haklısınız, diye karşılık verdi.

Ve artık eve varıncaya kadar hiçbir şey söylemedi. Hemen odasına kapandı; fakat mumu gece yarısına kadar yandı.

Bersyenev, Raumer'den henüz bir sayfa okuyamadan, bir avuç küçük kum çarptı penceresine. Delikanlı ister istemez irkildi, pencereyi açtı ve kağıt gibi bembeyaz kesilmiş Şubin çıktı karşısına.

Bersyenev:

- Ne yorulmaz adamsın! Seni gidi gece kuşu! diye başlamışken...

- Hişş... diye sözünü kesti onun. Max'ın Agatha'e gelişi gibi gizlice geldim sana. Yanımızda kimse yokken söylemem gereken bir iki söz var.

-İyi ya, gir içeri.

Şubin:

- Yok gerekmez, dedi -ve dirsekleriyle pencere kıyısına dayandı.- Böyle daha eğlenceli; Ispanya'yı daha çok andırıyor. İlkin kutlarım seni; hisse senetlerin yükseldi. Göklere çıkardığın olağanüstü adam, tepetaklak yuvarlandı. Bunun için güvence verebilirim sana. Yansızlığıma inanmıyorsan, işte Bay İnsarov, kimliği: yetenek yok, şiiriyet ses vermiyor, çalışma yeteneği sonsuz, bellek şaşırtıcı, akıl ne istek ne derin, buna karşılık sağlıklı ve canlı, yalın ve güçlü; söz aramızda, konu o can sıkıcı Bulgaristan olunca, söz söyleme yeteneğine de sahip. Ha? Haksızlık mı ediyorum sence? Bir uyarı daha: Onunla hiçbir zaman yakın dost olamayacaksın ve hiç kimse yakın dost olamadı onunla. Sanatçı olduğum için hoşlanmıyor benden. Doğrusu, bana övünç veriyor bu. Yavan bir adam, ama hepimizi toz gibi silkeleyebilir. Ülkesine bağlı. Kendi kısırlıklarını gidermek için halktan medet uman bizim gibilere benzemiyor. Buna karşılık, ödevi daha kolay, daha anlaşılır. Bütün iş; ülkesinin bağımsızlığını sağlamak bu da bir iş mi? Fakat bu nitelikler kadınların hoşuna gitmiyor bereket versin. Bizim çekiciliğimiz, büyümüz yok onda.

Bersyenev:

- Beni niye karıştırıyorsun? diye mırıldandı. Öteki söylediklerinde de haklı değilsin. İnsarov pekâlâ hoşlanıyor senden. Üstelik, yurttaşlarıyla çok yakın olduğunu biliyorum...

- Bu başka şey! Onlar için bir kahramandır o. Fakat bana sorarsan, benim kahramanlık anlayışım değişiktir biraz. Bence kahramanın konuşması gerekmez. Onun işi öküz gibi böğürmek, boynuzlarını sallamak,

böylece duvarları yıkmaktır. Ve bunu, niçin yaptığını bilmeksizin yapar. Bununla birlikte, zamanımız başka tip bir kahraman istiyor belki de.

Bersyenev:

- İnsarov niçin bu kadar uğraştırıyor seni? diye sordu. Yoksa bana onun kişiliğini tanımlamak için mi koşup geldin buraya?

Şubin:

- Evde hüzün bastığı için geldim, dedi.

- Bak hele! Yeniden ağlamak üzere misin yoksa?

- Alay et sen! Evet, buraya geldim, çünkü dirseklerimi ısırmaya hazırım. Çünkü ümitsizlik kemiriyor beni, can sıkıntısı kıskançlık...

- Kıskançlık mı? Kimi kıskanıyorsun?

- Seni, onu, herkesi. Bana acı veren bir düşünce var! Eğer daha önce anlayabilseydim onu, eğer birazcık yüreklilik gösterebilseydim... Fakat konuşmak neye yarar! İşin sonu şuraya varacak: onun deyişiyle, hoppalık edecek, kırıtacak, nazlanacak, sonra da gidip kendimi asacağım.

- Sen kendini asacak adam değilsin.

- Böyle bir gecede, elbette hayır. Fakat sonbahar geldi mi her şey bitecek. Böyle bir gecede sadece mutluluktan ölebilir insan. Ah, mutluluk. Ağaçlardan yola dökülen her bir gölge, şöyle fısıldıyor sanki: "Mutluluğun nerede olduğunu biliyorum ben... İster misin söyleyeyim?" Seni gezmeye çağırırdım ya, şimdi şiirin değil düzyazının etkisindesin. Uyumanı, düşünde rakamlar görmeni dilerim. Oysa ruhum paralanıyor benim... Siz, baylar, gülen bir insan gördünüz mü, keyfinin yerinde olduğunu sanırsınız. Hatta, kendi kendisiyle çeliştiğini, acı çekmediğini kanıtlayabilirsiniz ona... Tanrı yardımcınız olsun.

Şubin hızla uzaklaştı. Bersyenev, arkasından "Annuşka" diye bağırmak istediyse de, tuttu kendini. Şubin’in yüzü allak bullaktı gerçekten. Birkaç dakika sonra Bersyenev’in kulağına hıçkırık sesleri geldi hatta. Kalktı, pencereyi açtı; her-şey sessizlik içindeydi. Sadece uzakta bir yerlerde, herhalde yolcu bir müjik, bir bozkır türküsü tutturmuştu.

XIII

İnsarov, Kuntsovo’ya yerleşip komşu oluşunun ilk iki haftasında, dört ya da en çok beş kez ziyaret etti Stahov’ları, Bersyenev ise gün aşırı oradaydı. Yelena onun gelişine her zaman seviniyor aralarında her zaman canlı, ilginç bir söyleşi doğuyordu. Ama Bersyenev, yine de sık sık üzgün bir yüzle dönüyordu eve. Şubin hemen hemen hiç görünmüyordu ortalıkta. Delicesine çalışmaya kaptırmıştı kendini. Kâh odasına kapanıyor ve arada bir balçık lekeleriyle kaplanmış bir gömlekle görünüyordu; kâh modellerinin ve İtalyan kalıp dökmecilerinin, yani dostlarıyla öğretmenlerinin uğrağı olan stüdyosunun bulunduğu Moskova’da geçiriyordu günlerini.

Yelena bir kez olsun istediğince konuşmamıştı İnsarov’la. Yokluğunda ona sormak üzere bir sürü soru hazırlıyor, fakat delikanlıyla yüz yüze gelince, yaptığı hazırlıklardan utanıyordu. Onu çok bozguna uğratan şey, İnsarov’un dinginliğiydi. Genç kız, konuşması için onun üzerinde baskı yapmaya hakkı olmadığını duyumsuyordu. Bu nedenle, beklemeye karar verdi. Konuştukları şeyler ne kadar önemsiz olursa olsun, delikanlının her ziyaretinden sonra, ona biraz daha bağlandığını duyumsuyordu. Fakat bir türlü yalnız kalmamışlardı. Oysa bir insanla yakınlaşmak için, hiç değilse bir kez başbaşa konuşmak gerekir onunla. İnsarov’a ilişkin pek çok şey konuşuyorlardı Bersyenev’le. Bersyenev, Bulgar delikanlısının Yelena’yı çok ilgilendirdiğini görüyor, Şubin’in söylediklerinin tersine, arkadaşının hiç de tepetaklak yuvarlanmadığını görüp seviniyordu. İnsarov’a ilişkin bildiği ne varsa en küçük ayrıntılarına kadar, canla başla anlatıyordu genç kıza. (Hoşuna gitmek istediğimiz bir kimseyle konuşurken, böylelikle kendimizi övdüğümüzden hemen hemen hiç kuşkulanmadan, dostlarımızı överiz çoğu kez.) Fakat seyrek de olsa, Yelena’nın solgun yanakları renklendiğinde, gözleri parlayıp açıldığında, daha önce duyumsadığı o tatsız hüzün, tedirginlikle hüzün karışımı o tuhaf duygu sıkıştırıyordu genç adamın yüreğini.

Bir gün Bersyenev, alışılmamış bir saatte, sabahın on birinde geldi Stahov’lara. Yelena salonda karşıladı onu.

Genç adam, zorlama bir gülümsemeyle:

- Şaşıracaksınız ama, dedi; bizim İnsarov yitti.

Yelena:

- Nasıl yitti yani? diye sordu.

- Yitti işte. Önceki gün akşam üstü çıktı, bir daha geri dönmedi.

- Nereye gittiğini söylemedi mi size?

- Hayır.

Yelena bir sandalyeye bıraktı kendini. Olayı umursamıyor görünmeye çabalayarak ve aynı zamanda bu çabasından ötürü kendine şaşarak:

- Moskova'ya gitmiş olmalı, dedi.

Bersyenev:

- Sanmam, diye yanıtladı onu; yalnız değildi.

- Öyle mi? Peki kim vardı yanında?

- Önceki gün, yemekten önce, yurttaşları olduğunu sandığım iki adam gelmişti ziyaretine.

- Gelenler Bulgar mıydı diyorsunuz? Fakat nereden anladınız bunu?

- Duyabildiğim kadarıyla, anlamadığım, fakat Slav kökenli bir dille konuşuyorlardı... İnsarov'un hiç de gizli kapaklı bir yanı olmadığını söylüyordunuz Yelena Nikolayevna. Bilmem bu olaydan sonra ne düşüneceksiniz? Düşünün, adamlar geliyor; bağırışlar, tartışmalar... hem de nasıl yabanıl, nasıl kötücül... O da bağırıyordu.

- O da ha?

- Evet. O da onlara bağırıyordu. Birbirlerini suçluyor gibiydiler. Hele bu ziyaretçileri mutlaka görmeliydiniz. Kırk yaşlarında kadar, esmer suratlı yayvan elmacık kemikli, atmaca burunlu, kütük gibi iki adam. Giyimleri kötüydü; toza, tere batmışlardı. İlk bakışta zanaatçıya benziyorlardı ya; ne zanaatçı, ne de bey olmadıklarına kalıbımı basarım. Tanrı bilir neyin nesiydiler...

- Ve o, onlarla gitti ha?

Evet, onlarla gitti. Karınlarını doyurdu; birlikte çıktılar. Ev sahibi kadın, bu iki adamın koca bir çanak lapayı gövdeye indirdiklerini söylüyor. Hem de kurt gibi, bir çırpıda silip süpürmüşler.

Yelena usulca gülümsedi:

- Göreceksiniz, tüm bunların hiç de olağanüstü şeyler olmadıkları anlaşılacak, dedi.

- Dilerim. Fakat yanıldığınızı sanıyorum. Şubin ne derse desin, ben İnsarov'da pek çok olağanüstü yan bulunduğu kanısındayım

Yelena:

- Şubin ha, -diye sözünü kesti onun ve omuzlarını silkti.-Fakat itiraf edin ki bir çanak lapayı silip süpüren o iki Bay...

Bersyenev gülümseyerek:

- Temistokles de Salamis savaşı arefesinde karnını doyurmuştu, diye düşüncesini belirtti.

- Evet; fakat buna karşılık savaş hemen ertesi gün olmuştu. Neyse... Döndüğünde bana yine haber verirsiniz.

Yelena bu son sözü söyledikten sonra konuyu değiştirmeyi denedi; fakat konuşmaları birden yavanlaşıverdi.

Zoya göründü bu sırada ve ayaklarının ucuna basarak odada dolaşmaya başladı. Anna Vasilyevna'nın henüz uykuda olduğunu belirtmek istiyordu böylece.

Bersyenev izin isteyip ayrıldı.

Aynı günün akşamı onun imzasını taşıyan şöyle bir pusula geldi Yelena'ya:

"Döndü. Güneşten kararmış ve tepeden tırnağa toza bulanmış olarak. Fakat nereye ve niçin gittiğini öğrenemedim; siz öğrenemez misiniz bunu?"

Yelena:

- Ben öğrenecekmişim, -diye mırıldandı kendi kendine.-Benimle konuştuğu var da.

XIV

Yelena, ertesi gün saat iki sularında, bahçedeki küçük ağılın önünde duruyordu. Orada iki avlu köpeği besleniyordu onun için. (Çitin arkasına bırakılan bu yavruları bahçıvan bulmuş, alıp küçük hanıma getirmişti. Çamaşırcı kadınlardan, onun tüm hayvanlara acıdığını öğrenmişti çünkü. Bahçıvan hesabında yanılmamış, yirmi beş kapik bahşiş almıştı Yelena'dan.) Genç kız, ağılı gözden geçirdi; hayvancıkların sağlıklarının yerinde olduğunu, altlarına saman serilmiş olduğunu gördü; döndü ve bağırmaktan güç alakoydu kendini: Başında kasketi, tek başına, İnsarov geliyordu karşıki ağaçlı yoldan.

Delikanlı, genç kıza yaklaştı, kasketini çıkararak:

- Merhaba, dedi.

Yelena, onun bu son üç gün içinde gerçekten de adamakıllı yanmış olduğunu gördü.

İnsarov:

- Andrey Petroviç'le birlikte gelecektik ya, onun bir işi çıktı, ben de yalnız geldim, diye sürdürdü sözlerini. Evde kimse yok. Herkes ya uykuda, ya gezintide. Bir de buraya bakayım diye düşündüm.

Yelena:

- Neredeyse özür diliyor gibisiniz, diye karşılık verdi. Buna hiç gerek yok. Sizi görmek hepimizi sevindirir... Burada gölgede, şu banka oturalım.

Genç kız oturdu. İnsarov da yanına yerleşti onun.

Yelena:

- Birkaç gündür evde değildiniz sanırım, diye söze başladı.

- Evet, bir yere gitmiştim. Andrey Petroviç'ten işitmiş olmalısınız.

Bunu söylerken gülümseyerek baktı Yelena'ya, kasketiyle oynamaya başladı. Gülümserken gözlerini çabuk çabuk kırpıştırıyor, dudaklarını ileriye uzatıyor, bu da çok sevimli bir görünüş veriyordu ona.

- Andrey Petroviç, sanırım, birtakım... Yakışıksız adamlarla gittiğimi de söylemiştir... diye ekledi.

Yelena bir parça bozuldu. Fakat aynı anda, İnsarov'a her zaman gerçeği söylemek gerektiğini sezinledi.

Kararlı bir sesle:

- Evet, dedi.

Delikanlı ansızın:

- Benim için de düşündünüz o zaman? diye sordu.

Yelena dosdoğru yüzüne baktı onun:

- Her zaman ne yapmak gerektiğini bildiğinizi, herhangi kötü bir şey yapmanıza olanak bulunmadığını düşündüm...

- Teşekkür ederim Yelena Nikolayevna. Bilmem, nasıl anlatmalı... - sesine daha bir güven gelmiş gibiydi ve biraz daha yaklaştı genç kıza- bizimkiler küçük bir aile gibidir burada. Aramızda eğitimi çok az kimseler vardır. Fakat hepsi de ortak davaya sonuna kadar inanmış arkadaşlardır. Ne yazık ki arada bir tartışmadan edemiyorlar. Bana çok güvenirler. İşte, yine böyle bir tartışmayı sonuca bağlamam için gelip çağırdılar. Ben de gittim.

- Uzak bir yere mi?

- Altmış verst öteye. Troitski banliyösüne gittim. Bizimkilerin bir bölümü oradaki manastırda yaşıyor. Bereket, emeğim boşa gitmedi. Düzelttim işi.

- Güç mü oldu bu?

- Evet. İçlerinden biri dikbaşlılık ediyor, ödentisini vermek istemiyordu.

- Nasıl yani? Tartışma para yüzünden mi çıkmış?

- Evet. Hem de az bir para. Ya siz ne sanmıştınız?

- Demek bu kadar küçük bir şey için altmış verst yol teptiniz? Üç gün yitirdiniz?

- Eğer yurttaşlarınız arasında bir anlaşmazlık varsa, küçük bir şey değildir bu Yelena Andreyevna. El uzatmamak günah olur. Siz eniklere bile el uzatıyorsunuz ve ben bunun için övüyorum sizi. Zaman yitirmeye gelince, dert değil bu da; yitirdiğimi gideririm sonra. Zaten zamanımız bize ait değildir.

- Kime aittir ya?

- Bize gereksinimi olan herkese. Bütün bunlan bir çırpıda anlattım size; çünkü düşünceleriniz benim için değer taşıyor. Andrey Petroviç'in sizi nasıl şaşırttığını kestirebiliyorum...

Yelena:

Düşüncelerim sizin için değer taşıyor demek, dedi; fakat niçin?

İnsarov yeniden gülümsedi:

- Çünkü iyi bir kızsınız siz... Uzun sözün kısası... aristokrat değilsiniz...

Kısa bir sessizlik oldu.

Yelena:'

- Dmitri Nikanoroviç, dedi; ilk kez böyle içtensiniz benimle.

- Nasıl olur? Sanırım, düşüncelerimi her zaman içtenlikle söyledim size.

- Hayır ilk kez oluyor bu ve çok sevindiriyor beni. Ben de sizinle içten olmak istiyorum, olanaklı mı bu?

İnsarov güldü ve:

- Olanaklı, dedi.

- Fakat çok meraklı bir insan olduğumu önceden bildireyim.

- Önemli değil, sizi dinliyorum.

- Andrey Petroviç yaşamınızdan, geçmişinizden çok söz etti bana. Bir olayı, çok korkunç bir olayı öğrenmiş oldum böylece... Sonra anayurdunuza gittiğinizi de biliyorum... Eğer şimdi soracağım şeyi patavatsızlık sayacaksanız Tanrı hakkı için yanıtlamayın onu... Fakat ne zamandır beynimi kurcalıyor bu soru... Söyleyin, öldürdünüz mü o adamı...

Yelena’nın soluğu tutuldu. Gösterdiği gözüpeklikten hem utanmış, hem ürkmüştü. İnsarov gözlerini kıstı, elini çenesine dayayarak dik dik baktı ona.

- Yelena Nikolayevna, diye başladı neden sonra; -sesi çok hafif çıkıyordu şimdi ve bu neredeyse korkutuyordu Yelena’-yı.- Kimden söz ettiğinizi anlıyorum. Hayır, öldürmedim onu.

Tanrıya şükür, öldürmedim. Aramadım bile. Çünkü onu gözümü kırpmadan öldürebileceğim halde,bu hakkı görmedim kendimde. Sorun bir halkın öcü olunca, kişisel öçlerin sözü edilemez... Ya da, iyice belirtmedim; sorun bir halkın kurtuluşu olunca demeliydim. Biri ötekini engeller bunların. Fakat zamanı gelince o da olacak... O da olacak... -Tekrarladı bunu ve başını salladı.-

Yelena yandan görüyordu onun yüzünü.

Ürkekçe:

- Ülkenizi çok mu seviyorsunuz? diye sordu.

- Bu daha belli değil, diye karşılık verdi beriki; birisi onun uğruna can verdiği zaman, ancak o zaman onu sevdiği söylenebilir.

- Demek Bulgaristan’a gitmenize bir engel çıksa, Rusya’da kalmak çok zor gelecekti size?

İnsarov başını eğdi:

- Sanırım, dayanamazdım böyle bir şeye, dedi.

Yelena yeniden:

- Söyler misiniz, dedi; Bulgarca öğrenmek zor mudur?

- Hiç de değil. Rusların Bulgarca bilmemesi çok ayıp. Bir Rus, Slav kökenli bütün dilleri bilmelidir. İster misiniz Bulgarca kitaplar getireyim size? Bunun ne kadar kolay olduğunu göreceksiniz. Ne türkülerimiz vardır bizim. Hiç de aşağı değillerdir Sırp türkülerinden. Durun, bir tanesini çevireyim size. Konusu... fakat Bulgaristan tarihi üzerine bir şeyler biliyor musunuz?

Yelena:

- Hayır, hiçbir şey bilmiyorum, diye karşılık verdi.

- Durun, bir kitap getireyim size. Hiç değilse temel olguları öğrenirsiniz ondan. Türküyü dinleyin şimdi... Fakat, en iyisi, yazıp getireyim çevirisini. Bizi seveceğinizden hiç kuşkum yok. Bütün ezilenleri seviyorsunuz çünkü... Ülkemizin ne kadar bereketli olduğunu bir bilseniz. Oysa çiğniyorlar onu, ayaklar altına alıyorlar. (Eliyle istem dışı bir hareket yaptı, yüzü karardı.) Her şeyimizi aldılar elimizden, her şeyimizi: kiliselerimizi, haklarımızı, topraklarımızı. Hayvan sürüsüymüşüz gibi kovalıyorlar bizi, kesiyorlar.

Yelena:

- Dmitri Nikanoroviç! diye bağırdı.

Delikanlı durdu.

- Bağışlayın beni. Soğukkanlılıkla konuşamıyorum bu konuda. Neyse... Ülkemi sevip sevmediğimi sormuştunuz az önce. Dünyada daha başka ne sevilebilir? Sizi aldatmayan, bütün kuşkuların üstünde olan, Tanrıdan sonra inanmamazlık edemeyeceğiniz şey nedir? Hele ülkenin sana gereksinimi varsa... Düşünün: Bulgaristan'ın en son köylüsü, en son yoksulu ve ben; hepimiz tek ve aynı şeyi istiyoruz. Hepimizin amacı bir. Bunun insana nasıl bir güven, nasıl bir güç aşılayacağını anlıyor musunuz?

İnsarov bir an için sustu, yeniden Bulgaristan üzerine konuşmaya başladı. Yelena tutkuyla, kaygıyla ve derin bir ilgiyle dinliyordu onu. Delikanlı sözlerini bitirince, bir kez daha:

- Demek hiçbir şey sizi Rusya'da tutamaz? diye sordu.

Ve ayrıldıklarında, uzun süre arkasından baktı onun. İnsarov bugün bambaşka bir insan olmuştu Yelena'nın gözünde. Şimdi onu uğurlarken, iki saat önceki karşılayışından çok daha farklı şeyler duyuyordu içinde.

O günden sonra gitgide, İnsarov daha sık, Bersyenev’se daha seyrek gelmeye başladı Stahov’lara. Tuhaf bir şey doğdu iki arkadaş arasında. İkisi de iyice duyuyorlardı bunu içlerinde. Fakat adlandırmak ellerinde olmadığı gibi, açıklamaktan da çekiniyorlardı. Böylece bir ay geçti.

XV

Okuyucunun önceden bildiği üzere, Anna Vasilyevna evde oturmayı severdi. Fakat kimi zaman, tam anlamıyla apansız bir biçimde, olağanüstü bir şey yapmak, bir partie de plaisir[16] düzenlemek konusunda önüne geçilmez bir istek uyanırdı onda. Ve gerçekleştirilmesi ne kadar çetin olursa, ne kadar çok hazırlığa, çırpınmaya gerek gösterirse ve Anna Vasilyevna ne kadar çok heyecan duyarsa, o ölçüde hoşlanırdı bu partie de plaisir'den. Tutarağı kışın geldiyse yan yana 2-3 loca kiralar, bütün tanıdıklarını toplar, cümbür cemaat tiyatroya ya da maskeli baloya gidilirdi. Yazları ise, kentin dışına, olabildiğince uzağa giderdi. Ertesi gün baş ağrısından yakınır, inler, yataktan kalkamazdı. Fakat iki ay sonra yeniden "olağanüstü" bir şey yapmak tutkusu alevlenirdi içinde.

Şimdi yine böyle oldu işte. Birisi Tsaritsino'nun güzelliklerinden söz etti onun yanında ve Anna Vasilyevna, hemen, ertesi günden tezi yok, Tsaritsino'ya gitmek istediğini bildirdi. Evde bir hay huydur koptu. Nikolay Artemyeviç'e haber vermek üzere Moskova'ya dörtnala bir haberci çıkarıldı. Baş uşak da yeterince şarap, kıymalı börek ve çeşitli yiyecekler satın almak üzere onunla birlikte yola çıkmıştı. Şubin, açık bir fayton kiralamak (tek bir kupa arabası yeterli değildi çünkü) ve yedek atları hazırlamakla görevlendirildi. Bersyenev'le İnsarov'a iki kez koşturulan avlu uşağı çocuk, Zoya'nın önce Rusça sonra Fransızca olarak kaleme aldığı iki çağrı taşıdı onlara... Genç kızların yol giysilerini bile Anna Vasilyevna seçti. Fakat az kalsın bozuluyordu partie de plaisir. Moskova'dan ekşi bir suratla, kötücül bir ruh durumuyla gelen Nikolay Artemyeviç (Avgustina Hristianovna'yla araları açıktı hâlâ), durumu öğrenince, geziye katılmayacağını kesinlikle bildirdi. Kuntsovo'dan Moskova'ya, Moskova'dan Tsaritsino'ya, Tsaritsino'dan yeniden Moskova'ya ve Moskova'dan yeniden Kuntsovo'ya koşturmaktan daha anlamsız bir şey olamayacağını söylüyor; arkasından da, bana yeryüzünün herhangi bir noktasının öteki noktasından daha eğlenceli olduğu kanıtlanır, ancak o zaman gelirim, diye ekliyordu. Hiç kuşkusuz, ona kimse kanıtlayamazdı bunu. Anna Vasilyevna, ciddi bir kavalyesi olmadığı için tam partie de plaisir'den vazgeçmeye hazırlanmışken, ansızın Uvar İvanoviç'i anımsadı; içi yana yana, "denize düşen yılana sarılır" diye düşünerek, odasına bir haberci gönderdi. Uvar İvanoviç'i uyandırdılar. Aşağı indi. Anna Vasilyevna'nın önerisini sessizce dinledi, parmaklarıyla

oynadı ve herkesi şaşkınlık içinde bırakarak, öneriyi kabul ettiğini bildirdi. Anna Vasilyevna yanaklarını öptü onun, bir iki güzel şey söyledi. Nikolay Artemyeviç hor görüyle gülümsedi ve quelle bourde[17] dedi. (Fırsat düştükçe "tumturaklı" Fransızca sözler söylemeyi pek severdi.)

Ertesi gün saat yedide, kupa arabası ve açık fayton, tepeleme yüklü olarak, Stahov yazlığının avlusundan çıktı. Kupa arabasında hanımlar, hizmetçi kız ve Bersyenev oturuyordu. İnsarov arabacının yanına yerleşmişti. Açık faytondaysa Uvar İvanoviç'le Şubin vardı. Şubin'i, parmağıyla işaret ederek Uvar İvanoviç'in kendisini çağırmıştı. Delikanlının yol boyunca kendisine takılacağını bilmiyor değildi. Fakat, "kara toprağın ruhuyla genç sanatçılar arasında tuhaf bir bağlılık, daha çok, ağzı bozukluğa dayanan bir açık yüreklilik vardı. Bununla birlikte, Şubin bu kez ilişmedi şişman dostuna. Genç adam, sessiz, dalgın ve uysaldı bugün.

Arabalar Tsaritsino kalesinin yıkıntılarına girdiğinde, güneş bulutsuz göğün tam tepesindeydi. Yıkıntıların, bu kızgın öğle sıcağında bile, karanlık ve korkutucu bir görünüşü vardı. Arabalardan bir çayırlığa inildi ve hemen bahçeye yüründü. Zoya, İnsarov ve Yelena önden gidiyorlardı. Onların arkasından, Uvar İvanoviç'in kolunda, yüzü mutluluktan ışıl ışıl, çalımlı çalımlı Anna Vasilyevna yürüyordu. Uvar İvanoviç, pofurduyor, tökezliyor, yeni hasır şapkası alnını kesiyor, ayakları çizmelerinin içinde yanıyordu ya, yine de hoşnuttu yaşamından. Alay, Şubin ve Bersyenev'le tamamlanıyordu.

Bir ara Şubin, Bersyenev'e:

- Biz emekli askerler gibi yedekteyiz artık, diye fısıldadı.

Sonra başıyla Yelena'yı göstererek ekledi:

- Şimdi Bulgaristan saldırıda.

Hava çok güzeldi. Doğa, bir renk, vızıltı ve cıvıltı cümbüşü içindeydi. Göller mavi mavi ışıldıyorlardı uzakta. Şen, parlak duygu doluyordu insanın içine. Anna Vasilyevna hiç durmadan:

- Ah, ne kadar güzel! Ah, ne kadar güzel! diyordu.

Uvar İvanoviç, başını olumlu anlamda sallayarak yanıtlıyordu onun coşkun bağırışlarını. Hatta bir keresinde:

- Diyecek söz yok! dediği işitildi...

Yelena'yla İnsarov arada bir konuşuyorlardı. Zoya, geniş şapkasının uçlarını iki küçük parmağıyla tutmuş küt burunlu, parlak gri potinli

ayakcıklannı pembe ipekli etekliğinin altından çapkın çapkın atarak yürürken, kâh yana, kâh arkaya kaçamak bakışlar fırlatıyordu.

Şubin usulca:

- Hayda! dedi. Zoya Nikitişna, aranıyor... Ben onun yanına gidiyorum. Yelena Nikolayevna beni hor görüyor şimdi; sana ise, Andrey Petroviç, saygısı var. İkisi aynı kapıya çıkar. Ben gidiyorum, yeter artık. Sana da dostum, bitkibilimle uğraşmanı salık veririm. Senin durumunda birinin yapabileceği en iyi şey. Sonra, bilimsel yararı var. Elveda!

Koşup Zoya'nm yanma gitti gerçekten de. "Ihre Hand, Madame"[18] diyerek kızı koluna aldı, ileriye doğru yürüyüp gittiler. Yelena durdu, Bersyenev'i çağırdı, koluna girdi onun, fakat İnsarov'la konuşmasını sürdürdü. İnci çiçeği, akçaağaç, meşe, ıhlamur ağacı... vs.'nin Bulgarcalannı sorup öğreniyordu ondan. (Zavallı Andrey Petroviç, "Bulgaristan!" diye düşündü içinden.)

Ansızın bir bağırış geldi ilerden.

Herkes başını kaldırıp baktı. Şubin'in sigara tabakası fundalığa doğru uçuyordu.

Delikanlı, tabakasını elinden kapıp fırlatan Zoya'ya:

- Durun, bunu ödeteceğim size! diye bağırdı ve çalıları güçlükle aralayarak yürüdü.

Tabakayı bulup çıkardı oradan, Zoya'ya döndü, daha yanına iyice yaklaşmadan, sigara tabakası yol boyunca uçuyordu bu kez. Bu yaramazlık beş kez yenilendi. Şubin kahkahalar atıyor, kıza parmağıyla gözdağı veriyor; Zoya ise kıs kıs gülüyor, kedi gibi büzülüyordu. Genç adam, sonunda parmaklarını yakaladı onun ve öylesine sıktı ki, kız ince bir çığlık attı. Sonra da uzun süre parmağını üfledi, yalancıktan darılmış gibi yaptı. Şubin onun kulağına eğilmiş usul usul bir şarkı mırıldanıyordu bu sırada.

Anna Vasilyevna neşeyle:

- Kanları kaynıyor, genç insanlar, dedi Uvar İvanoviç'e.

Beriki, parmaklarıyla oynuyordu.

Bersyenev Yelena'ya:

- Zoya Nikitişna'ya ne dersiniz? dedi.

Genç kız:

- Ya Şubin? diye karşılık verdi.

Milovidova adıyla ünlü kameriyeye yaklaşmışlardı bu sırada. Tsaritsino göllerini doya doya seyretmek için bir süre durdular orada. Göller

birbiri ardınca, birkaç verst boyunca uzanıyordu. Karanlık, sık bir orman başlıyordu göllerin ötesinde. Tepenin yamacını boydan boya, en baştaki göle kadar kaplayan çimenin yeşilliği gölün sularına yansıyor, gözalıcı bir zümrüt parıltısı veriyordu ona. Gölün hiçbir yerinde, kıyısında bile, ne bir dalga kabartısı, ne de bir köpük aklığı vardı. Durgun su yüzeyinde ufacık bir kırışıklık bile yoktu. Sanki dondurulmuş, yoğun ve parlak bir cam yığını, bir leğenin içinde yatıyordu. Gökyüzü de onun dibine inmişti ve salkım saçak ağaçlar yansıyordu saydam bağrında. Uzun süre, sessizce, doya doya baktılar bu tabloya. Şubin bile susmuş, hatta Zoya bile düşünceye dalmıştı. Sonra hepsinin içinde, sandalla bir gezinti yapmak isteği uyandı. Şubin, İnsarov ve Bersyenev, birbirlerini kovalayarak, çimenlerin üzerinden kıyıya doğru koştular. Orada, büyük, boyalı bir sandal ve iki kürekçi bularak, yukarıya seslendiler. Hanımlar yamaç aşağı inmeye koyuldular. Uvar İvanoviç de onların arkasından ayaklarını tarta tarta basarak geliyordu. İnip sandala yerleşinceye kadar bu hali adamakıllı güldürdü herkesi.

Kürekçilerden biri, dik yaka gömlek giyinmiş, kısa ve kalkık burunlu bir delikanlı:

- Aman beyim, dedi; bizi batırmayın da!

Uvar İvanoviç:

- Haydi oradan, diye tersledi onu; sen kendi işine bak!

Halat çözüldü. Delikanlılar kürek çekmek istediler ama, içlerinde sadece İnsarov'du bu işi kıvıran. Şubin hep bir ağızdan bir Rus türküsü söylemeyi önerdi ve hemen "Volga denize doğru akar'a başladı. Bersyenev, Zoya, hatta Anna Vasilyevna (İnsarov söylemiyordu) da katıldılar türküye. Fakat sesleri birbirini tutmadı. Üçüncü dizede de ipin ucunu kaçırdılar. Sadece Bersyenev kalın bir sesle: "Dalgaların üstünde görünürde bir şey yok" diye türküyü sürdürmek istediyse de, az sonra o da tökezledi. Utanarak sustu. Kürekçiler birbirlerine göz kırpıp sessizce sırıttılar. Şubin onlara dönerek:

- Ne o? dedi. Türkü söylemeyi bilmiyoruz değil mi?

Gömleği dik yakalı genç, başını sallamakla yetindi.

Şubin:

- Bekle öyleyse kalkık burun, dedi; görürsün şimdi. Zoya Nikitişna, Niedermeyer'in le lac'ını söyler misiniz bize. Siz de şu kürekleri bırakın bakayım!

Islak kürekler, kanatlar gibi havaya kalkıp öylece kaldılar. Uçlarından, çınıltıyla damlalar düşüyordu suya. Sandal bir süre daha gittikten sonra durdu; suyun üzerinde, kuğu gibi usul usul dönenmeye başladı. Zoya bir iki nazlandı... Anna Vasilyevna "Allons"[19] dedi. Genç kız, şapkasını çıkardı ve başladı:

O lac l'annee â peine a fini sa carriöre..[20]

Genç kızın küçük, fakat pürüzsüz sesi, gölün ayna gibi pırıl pırıl yüzeyinde kayıp gitti. Uzakta, ormanda, herbir sözcük yankılanıyordu. Sanki orada da, duygulu ve gizemli, fakat insansal olmayan, dünyaya ilişkin olmayan bir sesle şarkı söyleyen bir başkası vardı. Zoya şarkısını bitirdiğinde, kıyıdaki kameriyelerin birinden, Tsaritsino'ya "cümbüşe" gelmiş kırmızı suratlı birkaç Alman, şamatayla, "Bis, bis" sesleriyle dışarı fırladılar. İçlerinde ceketsiz, boyunbağsız, hatta yeleksiz olanlar vardı. Öyle canhıraş seslerle bağırıyorlardı ki, Anna Vasilyevna, bir an önce gölün öteki yakasına gidilmesini emretti. Fakat, sandal henüz kıyıya yanaşmamışken, Uvar İvanoviç bir kez daha şaşırttı dostlarını: Ormanın bu kesiminde seslerin daha güçlü yankılandığını farketmiş olmalı ki, ansızın bıldırcın gibi ötmeye başladı. İlkin herkes irkildi, fakat az sonra candan kahkahalar yükseldi. Üstelik Uvar İvanoviç gerçekten de tıpkı bıldırcın gibi ötüyordu. Bundan yüreklenip, miyavlamayı denedi. Fakat pek başaramadı. Bir kez daha bıldırcın gibi öttü, herkese baktı, sustu. Şubin öpmeye atıldı onu; fakat Uvar İvanoviç itti delikanlıyı. Aynı anda sandal kıyıya yanaştı, karaya çıktılar.

Bu arada hizmetçi kız, arabacı ve uşak, kupa arabasından sepetleri taşıyıp getirmişler; çimenlikte, yaşlı ıhlamur ağaçlarının gölgesinde sofrayı kurmuşlardı. Yer yaygısının çevresine yerleşildi, kıymalı börekler ve öteki yiyecekler yenmeye başlandı. Herkesin iştahı yerindeydi. Anna Vasilyevna, açık havada yemek yemenin sağlığa yararlarından söz ederek konuklari daha çok kızıştırmaya çalışıyordu. Aynı şeyleri Uvar İvanoviç'e de söyledi.

Uvar İvanoviç, ağzı yemek doluyken:

- Siz hiç kaygılanmayın, diye böğürdü.

Anna Vasilyevna, hiç durmadan:

- Ah, ne kadar güzel bir gün! diyordu.

Bambaşka bir insan olup çıkmıştı. Yirmi yaş gençleşmiş gibiydi. Bersyenev bunu kendine söyleyince:

- Evet, evet, dedi; bir zamanlar güzeldim ben de. Akranlarımın arasında hemen seçilirdim.

Şubin Zoya'ya sokulmuş, durmadan şarap dolduruyordu kızın kadehine. Kız istemedikçe o diretiyor, sonunda her sefer kadehi kendisi yuvarlıyor, genç kız, "böyle büyük bir serbestliğe" hiçbir şekilde izin veremeyeceğini söylüyordu. Yelena herkesten daha az gülüyordu. Fakat yüreğinde, çoktandır tatmadığı olağanüstü bir dinginlik vardı. İçi mutlulukla dolup taşıyor; hiç durmadan, sadece İnsarov'u değil, Bersyenev'i de istiyordu yanında... Andrey Petroviç bunun ne anlama geldiğini bulanık bir biçimde kavrıyor, gizlice iç geçiriyordu.

Saatler uçarcasına birbirini izliyor, akşam yaklaşıyordu. Anna Vasilyevna ansızın telaşlandı:

- Ah, azizim, ne kadar geç oldu, dedi. Baylar, yedik, içtik; şimdi konup göçmek zamanı geldi.

Onunla birlikte herkes telaşa kapıldı. Kalktılar, arabaların bulunduğu yere doğru, kale yönünde ilerlemeye başladılar. Göllerin yanından geçerken Tsaritsino'ya son bir kez daha bakmak için durdular. Her yerde gün batımı öncesinin parlak renkleri tutuşuyor, gök kızarıyor, az önce başlayan bir esintinin ürküttüğü yapraklar renkten renge girerek yalazlanıyorlardı. Göllerin suları, uzaklaştıkça, eritilmiş altın gibi akıyordu. Bahçenin şurasına burasına serpilmiş kızılımtrak küçük kuleler ve kameriyeler, ağaçların koyu yeşilliğiyle bir renk karşıtlığı yaratıyordu.

Anna Vasilyevna:

- Elveda Tsaritsino, bugünü hiç unutmayacağız! dedi...

Ve tam bu sırada, onun son sözlerini onaylamak istercesine, gerçekten de kolay kolay unutulmayacak tuhaf bir şey oldu:

Anna Vasilyevna'nın Tsaritsino'yla vedalaşması henüz bitmeden, ansızın, birkaç adım ötesindeki bir leylak ağacının yüksek dalları arkasından biçimsiz gürültüler, kahkahalar ve bağmışlar yükseldi; üstü başı dağınık bir grup erkek, Zoya için öyle yırtınırcasına bağıran müzik meraklıları, yola döküldüler. Bay meraklılar fazlaca sarhoş görünüyorlardı. Kadınları görünce durdular. Fakat içlerinden biri; çam yarması gibi enine boyuna, öküz boyunlu ve gözleri öküz gibi iltihaplı bir adam, arkadaşlarından ayrıldı, beceriksiz bir selam vererek ve yürürken sendeleyerek, korkudan donakalan Anna Vasilyevna'ya yaklaştı.

Kısık bir sesle:

Bonjur Madam, dedi. Nasılsınız?

Anna Vasilyevna geriye doğru birkaç adım attı.

Çam yarması, bozuk bir Rusçayla:

- Fakat niçin, bis, bravo ve hurra diye bağırdığımız halde şarkıyı bir daha söylemediniz? diye sözlerini sürdürdü.

Ötekiler de:

- Evet, evet, niçin? diye seslerini yükselttiler.

İnsarov ileriye doğru bir adım atmışken Şubin durdurdu onu, Anna Vasilyevna'nın önüne geçti.

- Saygıdeğer yabancı, diye söze başladı. Davranışlarınızın hepimizi gerçek bir şaşkınlığa uğrattığını belirtmeme izin verin. Siz, yanılmıyorsam, Kafkas oymağının Sakson dalından olmalısınız. Öyleyse, nezaket kurallarını bildiğinizi varsaymak zorundayız. Oysa siz, tanıştırılmadığınız bir bayanı lakırdıya tutuyorsunuz. İnanın, bir başka zaman, özellikle ben, sizinle dost olmaktan pek memnun kalırdım. Çünkü kaslarınızın olağanüstü bir gelişme gösterdiği gözüme çarpıyor: biceps, triceps ve deltöidaeus.[21] Doğrusu, bir yontucu olarak, bana modellik yapmanızdan mutluluk duyardım. Fakat şimdi rahat bırakın bizi.

"Saygıdeğer yabancı", başını hor görüyle bir yana eğmiş, ellerini böğrüne dayalı olarak dinledi Şubin'in söylevini.

Sonunda:

- Söylediklerinizin bir tekini bile anlamadım, dedi. Beni kunduracı ya da saat tamircisi filan mı sandınız yoksa? Ben subayım, memurum, tamam mı?

Şubin:

- Bundan hiçbir kuşkum yok... diye yeni bir söyleve başlamak üzereyken, yabancı yol üstünden bir tahta parçası alır gibi güçlü koluyla onu bir kıyıya itti ve:

- Bakın, ben ne diyorum, diye sürdürdü sözlerini. Ben diyorum ki: Bis diye bağırdığımız halde, neden bis'lemediniz şarkıyı? Ve hemen, şu anda gideceğim. Fakat daha önce şu Fraulein,[22] hayır hayır, madam değil, ona gerek yok, işte şu ya da şu (Yelena'yla Zoya'yı gösteriyordu) bana einen Kuss[23] verecek. Hani Almanca'da öpücükçük dediğimizden. Tamam mı? Hepsi bu kadar.

Arkadakilerin sesleri yükseldi:

- Hepsi bu kadar, einen Kuss, hepsi bu kadar!

Kafayı adamakıllı tuttuğu anlaşılan bir başka Alman, kahkahadan kırılarak:

- Ih; der Sakramenter![24] dedi.

Zoya, İnsarov'un koluna sarıldı. Fakat delikanlı ondan ayrıldı, terbiyesiz çam yarmasının karşısına dikildi.

Yüksek perdeden olmayan, fakat kesin bir sesle:

- Çekip gidin buradan, dedi.

Alman kaba bir kahkaha attı.

- Gitmek mi? İşte bu çok güzel! Acaba ben de gezmek hakkına sahip değil miyim? Gitmek de nesi! Niye gidecekmişim?

İnsarov:

- Çünkü bir bayanı tedirgin etmek cüretinde bulundunuz, -dedi ve ansızın sarardı.- Çünkü sarhoşsunuz.

- Ne? Ben sarhoşum ha; Duyuyor musunuz? Hören Sie das, Herr Provisor?[25] Karşında bir subay var ve o bunu söylemeye cüret ediyor. Şu anda Satisfaction[26] istiyorum! Einen Kuss will ich ;[27]

İnsarov:

- Eğer bir adım daha atarsanız... diye başladı...

- Ee? Ne olacak o zaman?

- Sizi suya fırlatacağım.

- Suya? Herr Je;[28] Peki, haydi bakalım, bu su işi çok ilginç şey...

Subay, kollarını kaldırdı, ileriye doğru hareket yaptı. Fakat ansızın çok olağanüstü bir şey oldu: Adamın gırtlağından bir ses çıktı, kocaman gövdesi sallandı, havaya yükseldi, bir an için ayaklarının boşlukta tepindiği görüldü ve daha kadınlar çığlık atmadan, kimse bu işin nasıl olduğunu anlayamadan, subay, olanca ağırlığıyla, şiddetli bir cumpp sesiyle göle düştü, ve hemen, yukarıya doğru fışkıran suyun altında görünmez oldu.

Kadınlar hep birden:

- Ay! diye bağırdılar.

Öte yandan:

- Mein Gott;[29] sesleri geldi.

Bir dakika geçti... her yanına ıslak saçlar yapışmış yuvarlak bir kafa belirdi suyun üzerinde. Ağzından kabarcıklar çıkıyordu. Dudakların yanında, kıvranan iki el görünüyordu.

İnsarov bacaklarını yana açmış, derin derin solunarak kıyıda duruyordu. Anna Vasilyevna ona:

- Boğulacak, kurtarın onu, kurtarın! diye bağırdı.

İnsarov horgörülü, soğuk bir umursamazlıkla:

- Yüzüp çıkar, dedi. (Sonra Anna Vasilyevna'yı koluna alarak) gidelim, diye ekledi. Uvar İvanoviç, Yelena Nikolayevna, gidiyoruz.

Kıyıda bir kamışa tutunan bahtsız Alman'ın iniltileri geldi bu sırada:

-Ah... of... Ah...

Kafile, İnsarov'un ardı sıra yürüdü. Almanların yanından geçmeleri gerekiyordu. Fakat önderlerini yitirince, haytalar yatışmışlardı. Çıt çıkaramadılar. Sadece, en kabadayıları olduğu anlaşılan biri:

- Fakat... bu da... Tanrı biliyor ya... olur iş değil... diye homurdandı.

Bir başkası şapkasını çıkardı hatta. İnsarov'dan ödleri kopmuştu ve boşuna da değildi bu. Ürkütücü, tehlikeli pırıltılar vardı delikanlının gözlerinde. Almanlar arkadaşlarını çekip çıkarmaya koştular. Adam, ayağı toprağa değer değmez, ağlamaklı bir sövgüye ve "Rus dolandırıcıların" arkasından bağırmaya başladı. Şikayette bulunacağını, bu işi yüce Kont Kieseritz'e kadar götüreceğini söylüyordu...

Fakat "Rus dolandırıcılar", onun bağırıp çağırmalarına aldırış etmeden, elden geldiğince çabuk, kaleye doğru yürüyorlardı. Hiçbiri konuşmuyor, sadece Anna Vasilyevna usulca içini çekiyordu bu sırada. Arabaların yanına varınca, durdular ve hep birden makaraları koyverdiler artık. İlkin, deli gibi, ipince sesler çıkararak. Şubin başladı gülmeye. Onu, Bersyenev'in gökgürültüsünü andıran kahkahaları izledi ve hemen ardından Zoya'nın ince kahkahaları katıldı koroya, Anna Vasilyevna da katıla katıla gülüyordu. Yelena bile gülümsemekten kendini alamadı, hatta İnsarov da gülmeye başladı sonunda. Fakat Uvar İvanoviç, hem şiddet hem süre bakımından hepsini bastırdı bu konuda. Böğürlerini tutuyor, öksürüyor, boğulacakmış gibi oluyordu. Bir parça yatışınca gözlerinden akan yaşlar arasında: "Ben... bir de baktım... o da ne? Ve... seninki... Cumpp..." diye kesik kesik bir şeyler anlatmaya çalışıyor; güçlükle söyleyebildiği bu son sözle birlikte yeni bir gülme dalgası kaplıyordu bütün bedenini. Zoya büsbütün kızıştırıyordu onu: "Bir de ne göreyim... ayakları havada..." Uvar İvanoviç: "Evet, evet..." diye yakalıyordu sözü; "ayakları, ayakları... tahta kurusu gibi sallanıyor... ve... cumpp..."

Zoya:

- Fakat nasıl da becerdi bu işi? diye sordu. Alman, üç katıydı onun.

Uvar İvanoviç gözlerinden akan yaşları kurularken:

- Anlatayım, dedi; gördüm ben. Bir eliyle kemerinden yakaladı, bacaktan kündeledi ve... tahta kurusu gibi! Bir de baktım... cumpp...

Arabalar çoktandır yola koyulmuş, Tsaritsino kalesi artık görünmez olmuştu ama, Uvar İvanoviç bir türlü yatışamıyordu. Açık faytona yine onunla birlikte binen Şubin, neden sonra, güçlükle yatıştırabildi ihtiyarı.

İnsarov ise çok utanıyordu. Kupa arabasında Yelena'nın karşısına oturuyor (arabacının yanına Bersyenev yerleşmişti bu kez) ve susuyordu. Yelena da konuşmuyordu. Delikanlı, onun kendisini kınadığını sanıyordu. Oysa Yelena'nın böyle bir şey düşündüğü yoktu. İlk dakikada çok korkmuştu. Sonra, İnsarov'un yüzündeki anlam allak bullak etmişti onu. Sonra da düşünceye daldı... Düşünceleri kendisi için de açık değildi pek. Gün boyunca içinde taşıdığı duygu silinmişti, bunu anlıyordu. Fakat gelip onun yerini alan duyguyu kavrayamıyordu şimdilik.

Partie de plaisir adamakıllı uzun sürmüş, akşam karanlığı, geceye dönüşmüştü sezdirmeden. Arabalar kâh, başakların ağır ve güzel kokusuyla insanın başını döndüren olgunlaşmış ekin tarlaları arasından geçiyor, kâh apansız serinlikleri yumuşak bir dalga gibi yüzü okşayan çayırlar boyunca ilerliyordu. Gökyüzü, ufuklarda, ince bir duman içinde eriyor gibiydi. Puslu ve güzel bir ay doğdu bu sırada. Anna Vasilyevna uyukluyordu. Zoya pencereden uzanmış, yola bakıyordu. Yelena, bir saatten fazladır İnsarov'la konuşmadığını düşünerek önemsiz bir soru yöneltti ona. Beriki, hemen, sevinçle yanıtladı genç kızı. Az sonra birtakım belirsiz sesler gelmeye başladı kulaklarına. Uzakta bir yerlerde binlerce ses birbirine karışıyordu sanki. Hızla Moskova'ya yaklaşıyorlardı. Önce tek tük göze çarpan ışıklar, gittikçe çoğaldı. Neden sonra, tekerleklerin altında kaldırım taşlarının tıkırtısı başladı. Anna Vasilyevna uyandı. Arabada herkes konuşuyordu ya, tekerleklerin ve otuz iki tane beygirin ayakları altında kaldırım öylesine gümbürdüyordu ki, kimse kimsenin ne dediğini anlayacak durumda değildi.

Moskova'dan Kuntsovo'ya geçiş, uzun ve sıkıcı oldu. Herkes, kafasını bir köşeye dayamış, uyukluyor ya da susuyordu. Sadece Yelena gözlerini kapamamıştı. İnsarov'un karanlık görüntüsünden ayırmıyordu bakışlarını. Şubin bir hüzün boğuntusu içindeydi. Rüzgar dosdoğru gözlerine esiyor, sinirlendiriyordu onu. Kaputumun yakalarını kaldırdı. Dokunsalar ağlayacak gibiydi. Uvar İvanoviç sağa sola sallanarak mutlulukla horulduyordu. Neden sonra arabaların sarsıntısı kesildi. Yolculuk sona

ermişti. İki uşak, Anna Vasilyevna'yı kupa arabasından çıkardılar. Kadın, pestile dönmüştü. Neredeyse düşüp öleceğini söyleyerek vedalaştı gezi arkadaşlarıyla. Onların teşekkürlerine karşılık, "düşüp ölmek üzere olduğunu" tekrarlamakla yetiniyordu. Yelena, İnsarov'un elini sıktı. İlk kez yapıyordu bunu. Sonra uzun süre, soyunmadan, penceresinin önünde oturdu. Bersyenev ayrılırken Şubin bir fırsat bulup:

- Kahramana bak, diye fısıldadı arkadaşının kulağına; sarhoş Almanları suya fırlatıyor.

Bersyenev, sertçe:

- Sen onu da yapamadın ya; diye karşılık verdi ve İnsarov'la birlikte yola koyuldular.

Evlerine vardıklarında tan yeri ağarıyordu. Güneş doğmamıştı henüz. Fakat sabah serinliği çıkmış, otları boz renkli bir çiğ kaplamış ve son bir yıldızın tek bir göz gibi baktığı alacakaranlık gökyüzü uçurumunun yükseklerinde, çayır kuşları cıvıldamaya başlamışlardı bile.

XVI

Yelena, İnsarov’la tanıştıktan sonra beş ya da altı kez günlük tutmuştu. İşte bu günlükten parçalar:

"Haziran... Andrey Petroviç Bersyenev, kitaplar getiriyor bana. Fakat okuyamıyorum onları. Bunu ona söylemeye de utanıyorum. Yalan söylemek, kitapları okumuş gibi geri vermek istemiyorum. Bu, onu üzer gibi geliyor bana. Andrey Petroviç, çok iyi bir insan. Sanırım, bana çok bağlı.

...Ne istiyorum ben? Yüreğimdeki bu ağırlık, bu üzüntü nereden geliyor? Uçup giden kuşlara neden kıskançlıkla bakıyorum? Ah, ben de uçup gidebilseydim onlarla... Ama nereye? Buradan uzaklara olsun da... Böyle bir istek duymak günah değil mi acaba? Annem, babam, ailem var burada. Onları sevmiyor muyum yoksa? Hayır, yeterince sevmiyorum onları. Bunu böyle söylemek çok ağır geliyor bana, ama doğrusu da bu. Belki büyük bir günahkarım ben. Hüznümün, kaygılarımın nedeni belki de budur. Sanki beni ezen bir el var üstümde. Sanki bir zindandayım ve hemen şu anda duvarlar üstüme yıkılıverecek. Neden öteki insanların böyle duygulan yok? Kendi yakınlarımı sevmedikten sonra, kimi sevebilirim? Sadece köpekleri ve kedileri sevdiğimi söylerken, babam haklı belki de. Bunu uzun uzun düşünmeliyim. Çok az dua ediyorum; dua etmem gerek... Kimbilir, ben de sevebilirdim belki!

...Hâlâ korkuyorum Bay İnsarov’dan. Nedenini bilmiyorum bunun. Çocuk değilim. O da çok yalın, çok iyi insan. Kimi zaman derin düşüncelere daldığı okunuyor yüzünden. Sanırım, bizi umarsadığı yok. Bunu seziyor, zamanını almaktan bir çeşit utanç duyuyorum. Andrey Petroviç’e gelince... O başka bir insan. Onunla bütün gün çene çalmaya hazırım. Fakat o da hep İnsarov’dan söz ediyor bana. Neler neler anlatıyor! Bu gece düşümde elinde bir hançerle gördüm onu: Bana şöyle diyordu: "Seni öldüreceğim, kendimi de öldüreceğim". Ne saçmalıklar!

...Ah, biri çıksa da, ne yapmam gerektiğini söylese bana! İyi olmak... Fazla bir önemi yok bunun. İyilik yapmak... Evet yaşamda başta gelen şey budur. Fakat nasıl iyilik yapmalı? Ah, eğer duygulanma bir anlam verebilseydim! Bay İnsarov’u neden böyle sık sık düşündüğümü anlayamıyorum. Geliyor, bir köşeye ilişiyor, söylenenleri ilgiyle dinliyor, hiçbir zaman aşırı bir davranışta bulunmuyor. Ona bakıyorum ve hoşuma gidiyor bu. Hepsi bu kadar. Fakat gittikten sonra, uzun süre onun sözlerini

anımsıyorum. Kendi kendime kederleniyor, hatta heyecanlanıyorum... Neden? Ben de bilmiyorum bunu. (Fransızca'yı kötü konuşuyor ve utanmıyor bundan. Hoşuma gidiyor bu tutumu.) Fakat, yeni tanıdığım kişiler üzerinde genellikle çok düşünürüm. Onunla konuşurken, bizim büfeci Vasili'yi anımsadım birden. Yanan bir kulübeye girerek kötürüm bir kocakarıyı kurtarırken yaşamından oluyordu az kalsın. Babam "Aferin" dedi ona, annem beş ruble verdi, bense ayaklarına kapanmak isterdim. Oysa, hiç de olağanüstülüğü bulunmayan, hatta aptal denecek bir yüzü vardı. Sonradan içkiye vurdu kendini.

...Bugün sadaka verdiğim bir dilenci kadın, niçin bu kadar üzüntülüsün diye sordu bana. Gerçekten de üzüntülü bir görünüşüm olduğundan kuşkum yok. Sanırım, yalnız oluşumdan ileri geliyor bu. Bütün iyiliğim ve kötülüğümle yalnız oluşumdan. Bir el uzatanım yok. Bana yaklaşanı ben istemiyorum; istediğimse... Yanımdan geçip gidiyor.

...Bugün ne oluyor bana, anlamıyorum. Başım dönüyor. Diz üstü çökmek, özür dilemek, esirgenme dilemek geliyor içimden. Sanki birisi öldürüyor beni. Kim? Nasıl? Bunu bilmiyorum. Fakat çığlıklar yükseliyor içimden, isyan duyguları yükseliyor... Bir ağlamaya başlasam, bir daha susmayacağım sanki...

Tanrım! İçimdeki bu atılımları dizginle! Buna senden başka kimsenin gücü yetmez. Ne benim değersiz sadakalarım, ne çabalarım, hiçbir şey, hiçbir şey, hiçbir şey yardım edemez bana. Gidip bir yere hizmetçi olarak girsem, belki yüreğim bir parça yatışırdı.

Niçin gencim? Niçin yaşıyorum? Niçin bir ruhum var? Niçin bütün bunlar?

...İnsarov... Bay İnsarov, (doğrusu nasıl adlandıracağımı bilemiyorum onu), ilgimi çekmeye devam ediyor. İçinden neler geçiyor, ruhunda neler olup bitiyor, öğrenmek istiyorum. Son derece yalın, son derece içten bir insan; ama yine de anlayamadığım bir şey var onda. Kimi zaman nasıl da inceleyici gözlerle bakıyor bana! (Yoksa benim kuruntum mu bu?) Paul, hep sinirlendiriyor beni. Paul'e dargınım. Ne istiyor?

Bana âşıkmış... Ne yapayım onun aşkını? Zoya'ya da âşık. Fakat biraz haksızlık ediyorum ona. Dün haksızlığın ölçüsünü kaçırdığımı söyledi... Doğru. Ve çok kötü.

Ah! Mutsuzluğun, yoksulluğun ya da hastalığın insana gerekli olduğunu seziyorum. Yoksa kendimizi kibire kaptırmamız işten bile değil.

...Andrey Petroviç neden o iki Bulgar'dan söz etti bügün? Sanki belli bir amaçla yapıyordu bunu. Bana ne Bay İnsarov'dan? Andrey Petroviç'e kızgınım.

Kalemi elime alıyorum ve nereden başlayacağımı bilemiyorum. Bugün bahçede nasıl da birdenbire açıldı bana! Nasıl cana yakın ve güvenliydi! Nasıl birdenbire oldu bu! Sanki çok eski dostlardık da, bugün yeniden tanıyorduk birbirimizi. Bugüne kadar onu anlayamamış olmama şaşıyorum! Şimdi kendime nasıl da yakın buluyorum onu! İşin tuhaf yanı, şu anda çok daha dingin oluşum. Gülünç şey. Daha dün onun yüzünden Andrey Petroviç'e kızgındım. Daha dün Bay İnsarov diye adlandırıyordum onu. Ama bugün... İşte, neden sonra, gerçek bir adama, güvenilir bir insana raslıyorum. İlk kez, yalan söylemeyen bir insan çıkıyor karşıma. Onun dışında herkes, herkes yalan söylüyor. Tatlı, iyi Andrey Petroviç; sizi niçin incitiyorum? Hayır! Andrey Petroviç belki daha bilgili ondan, hatta daha akıllı belki... Fakat, bilmiyorum neden, o kadar küçük kalıyor ki onun karşısında... Beriki, ana yurdundan söz etmeye başladı mı, büyüyor, büyüyor, yüzü güzelleşiyor, sesine çeliksi bir güç geliyor. Onun karşısında gözlerini yere indirmeyecek bir insan bulunduğunu sanmıyorum. Üstelik sadece konuşmakla yetinmiyor. Yaptı ve yapacak. Sorup öğrenmeliyim ondan... Ansızın nasıl da döndü, gülümseyiverdi bana!.. Ancak kardeşler böyle gülebilir. Oh, ne kadar mutluyum! Bize ilk geldiğinde, bu kadar kısa zaman içinde yakınlaşacağımızı hiç düşünmemiştim. Ona ilkin umarsamaz kalışım hoşuma gidiyor şimdi... Umursamaz kalışım! Acaba umursamaz değil miyim şimdi?

...Çoktandır böyle bir gönül esenliği duymamıştım... İçim ne kadar, ne kadar rahat. Yazacak bir şey de yok. Sık sık görüyorum onu - hepsi bu. Daha ne yazılır?

...Paul odasına kapandı. Andrey Petroviç seyrek gelmeye başladı... Zavallı! Bana öyle geliyor ki... Fakat, hayır, olamaz bu. Andrey Petroviç'le konuşmak hoşuma gidiyor. Hiçbir zaman kendini ileri sürmez; değerli, yararlı şeylerden söz eder hep. Şubin öyle mi ya? Kelebek gibi bezenesin, kendi giysilerine bakıp kendinden geçsin... Kelebekler de yapıyor bunu. Fakat gerek Şubin, gerek Andrey Petroviç... Oh, evet, ne dediğimi iyi biliyorum.

...Bize gelmekten hoşlanıyor. Anlıyorum bunu. Fakat niçin? Bende bulduğu şey nedir? Evet, zevklerimizin birbirini tuttuğu doğru. Ama onun durumu benden ne kadar iyi! O dingin, bense sonsuz bir kaygı içindeyim.

Bir yolu, amacı var onun; ya ben, ben nereye gidiyorum? Yuvam nerede benim? Evet, dingin. Fakat düşünceleri hep ötelerde. Zamanı gelince hepimizi bırakacak, kendi yurduna, denizin ötesine gidecek. Ne yapalım? Tanrı yolunu açık etsin! Bense, burada olduğu sürece, onu tanımanın mutluluğunu duyacağım.

Neden Rus değil? Hayır, Rus olamazdı o.

Annem de seviyor onu. Cana yakın, alçakgönüllü bir insan olduğunu söylüyor. Sevgili anneciğim! Onu anlayamıyor. Paul hep susuyor. İmalarının hoşuma gitmediğini anladı. Fakat kıskanıyor onu. Kötü çocuk! Buna ne hakkı var? Sanki ben ona...

Bütün bunlar saçma! Nereden aklıma geliyor böyle şeyler?

...Ve korkunç olan, şimdiye kadar, yirmi yaşıma kadar, kimseyi sevmemiş oluşum... Bana öyle geliyor ki, D. (D. diye adlandıracağım onu. Bu ad, Dmitri adı hoşuma gidiyor), kendimi bir işe, kendi tutkusuna verdiği için ruhu bu kadar pürüzsüz. Ne diye kaygılara kapılsın? Kim kendini tümüyle, tümüyle... bir amaca adarsa... acısı az olur. Hiçbir şeyi umursamaz... İsteyen değil, istenen önemlidir artık. Aklıma gelmişken yazayım, ikimiz de aynı çiçekleri seviyoruz. Bir gül kopardım bugün. Bir yaprağı yere düştü. Yaprağı yerden aldı... Ben de gülü ona verdim.

...D. sık sık geliyor bize. Dün bütün bir akşam birlikteydik. Bana Bulgarca öğretmek istiyor. Hiçbir yabancılık duymuyorum onun yanında. Hatta bundan da öte bir şey...

...Günler uçarcasına geçip gidiyor... Çok mutluyum ve bu korkutuyor beni... Tanrı’ya teşekkür etmek istiyorum... Her an gözyaşlarını boşanabilir. Oh, sıcak parlak günler...

...Herşey çok, çok iyi. Fakat kimi zaman hüzünleniyorum biraz. Mutluyum... Mutlu muyum?

...Dünkü geziyi uzun süre unutamayacağım. Ne tuhaf, ne yeni, ne korkunç izlenimler! O çam yarmasını ansızın yakalayıp suya fırlattığında korkmadım hiç... fakat kendisi korkuttu beni! Nasıl da dedi öyle: "Yüzüp çıkar!" Beni altüst etti bu. Onu iyice anlayamadım mı yoksa? Sonra herkes gülerken, ben de gülerken, nasıl üzülüyordum onun için! Utanıyordu. Sonradan, arabada, karanlıkta, yüzünü seçmeye çalışırken ve ondan hâlâ korkarken, bana kendisi de söyledi bunu. Evet, insan onun yanında kendini güvenlikte duyabilir. Fakat niçin bu kin, bu titreyen dudaklar, gözlerdeki bu zehir? Yoksa, kaçınılmaz bir şey mi bu? Yiğit ve savaşçı olup, yine de tatlı

ve yumuşak kalabilmek olanaksız mı? Geçenlerde, yaşam kaba bir iştir dedi bana. Bu sözü ilettiğimde, Andrey Petroviç, D. ile aynı kanıda olmadığını söyledi. Hangisi haklı? Ah, gün ne kadar güzel başlamıştı! Onun yanında, susarak da olsa, yürümek ne hoştu... Fakat, olana da bir diyeceğim yok. Besbelli, öyle olması gerekliydi.

...Yeniden tedirginlikler... Hiç iyi değilim.

...Çoktandır hiçbir şey yazmadım bu deftere. Canım yazmak istemiyordu çünkü. Ne yazarsam yazayım, içimdekini dökemeyeceğimi seziyordum... Fakat, nedir içimde olan? Beni çok aydınlatan uzun bir konuşma yaptık. Tasarılarını anlattı bana. (Boynundaki yaranın nedenini de biliyorum şimdi... Tanrım! Ölüme hüküm giydiğini, güçlükle kurtulabildiğini, kaçarken yaralandığını düşündükçe...) Savaşın kaçınılmazlığını seziyor ve seviniyor buna. Fakat onu hiç böyle hüzünlü görmemiştim. Niçin... niçin hüzünlensin? Babam kentten döndü, ikimizi birlikte görüp tuhaf tuhaf baktı. Andrey Petroviç geldi. Zayıflamış, solmuş. Hemen göze çarpıyor bu. Sözde, Şubin'e çok soğuk ve ilgisiz davrandığımı söyleyerek sitem etti bana. Doğrusu ya, Paul'ü büsbütün unuttum. Onu görüp gönlünü almalı. Şimdi ne onunla... ne de hiç kimseyle uğraşacak durumda değilim. Andrey Petroviç sanki bir çeşit acımayla konuşuyordu benimle. Ne demek oluyor bütün bunlar? Çevremdeki ve içimdeki bu karanlık nedir? Sanki çevremde ve içimde gizli bir şeyler oluşuyor; ona bir sözcük bulmalı...

...Gece uyuyamadım - başım ağrıyor. Ne yazayım? Bugün çabucak gitti, oysa konuşmak istiyordum onunla... Benden kaçar gibi davranışları var. Evet, kaçıyor benden.

...Sözcük bulundu, herşey aydınlandı! Tanrım... acı bana... Aşığım ben!

XVII

Yelena’nın, günlüğüne bu son, uğursuz sözcüğü yazdığı gün; İnsarov, Bersyenev’in odasında oturuyor, Bersyenev, arkadaşına şaşkın şaşkın bakarak karşısında duruyordu onun. İnsarov az önce, ertesi gün Moskova’ya taşınacağını bildirmişti ona.

Bersyenev:

- İnsaf edin, diye bağırdı; yazın en güzel günleri yeni başlıyor. Ne yapacaksınız Moskova’da? Nereden çıktı bu apansız karar? Bir haber mi aldınız yoksa?

İnsarov:

- Herhangi bir haber almış değilim, dedi. Fakat, düşündüm, burada kalmamam gerektiği sonucuna vardım.

- Fakat nasıl olur...

İnsarov:

- Andrey Petroviç, dedi; rica ederim karşı çıkmayın. Sizden ayrılmak da benim için kolay değil, fakat yapacak bir şey yok.

Bersyenev dik dik baktı ona, neden sonra:

- Biliyorum, karşı çıkılmaz size, dedi. Kararınızı verdiniz demek?

İnsarov:

- Kesinlikle, dedi ve kalkıp gitti.

Bersyenev odada bir süre gezindikten sonra şapkasını aldı Stahov’lara yollandı.

Başbaşa kaldıklarında, Yelena hemen:

- Bana bir haberiniz mi var diye sordu.

- Evet, nereden anladınız?

- Önemi yok. Sizi dinliyorum...

Bersyenev, İnsarov’un kararını bildirdi ona.

Yelena sarardı. Güçlükle:

- Ne demek oluyor bu? diyebildi.

Bersyenev:

- Biliyorsunuz, dedi; Dmitri Nikanoroviç davranışlarının hesabını vermekten hoşlanmaz. Fakat sanırım... Oturalım Yelena Nikolayevna, pek iyi görünmüyorsunuz... Ben, bu apansız ayrılışın nedenini anladığımı sanıyorum...

Yelena, istem dışı bir hareketle, Bersyenev'in elini kendi soğuk elinin içinde sıkarak:

- Nedir, nedir bu, anlatın bana, dedi.

- Bilmem, bunu nasıl anlatmalı... -Bersyenev hüzünle gülümseyerek başladı söze- Geçen bahardan, İnsarov'la daha sıkı ilişki içinde olduğum bir dönemden söz etmem gerekiyor. O sırada bir akrabasının evinde karşılaşmıştım onunla. Çok güzel bir kızı vardı bu akrabanın. İnsarov ona karşı ilgisiz değilmiş gibi geldi bana ve bu gözlemimi kendisine de bildirdim. Güldü, yanıldığımı söyledi. Yüreğinde herhangi bir aşk acısı bulunmadığını, fakat böyle bir şey olsa bile hemen oradan ayrılacağını, çünkü -kendi sözleriyle iletiyorum- kişisel duyguları adına davasına ve görevine ihanet etmek istemediğini ekledi. "Bulgar'ım ben" dedi, "bana bir Rus'un aşkı gerekli değil..."

Yelena, bir vuruştan korunmak istercesine başını istem dışı bir hareketle sakındı, fakat Bersyenev'in elini de bırakmadı.

- Şey... yani... şimdi siz... diye bir şeyler mırıldandı.

Delikanlı:

- Sanıyorum, -diye başladı ve o da sesini yavaşlattı- sanıyorum, o zaman boş yere kuşkulandığım şey, bugün gerçekleşti.

- Yani... sizce... -Yelena ansızın parladı- Beni yaralamayın...

Bersyenev bir çırpıda:

- Sanıyorum bir Rus kızına âşık oldu şimdi ve bu yüzden kaçıp gitmek istiyor, diye sözünü tamamladı.

Yelena daha şiddetle sıktı onun elini. Apansız bir ateş dalgasıyla yüzünü, boynunu basan utanç kırmızılığını yabancı bakışlardan gizlemek istercesine başını daha da aşağı indirerek:

- Andrey Petroviç, dedi; siz bir meleksiniz... Şey... vedalaşmaya gelecektir sanırım...

- Evet, mutlaka gelecektir... Ayrılmak istemiyor çünkü...

- Söyleyin ona... Deyin ki...

Fakat zavallı kız sözlerini tamamlayamadı. Gözlerinden yaşlar fışkırdı ve koşarak çıktı odadan.

Bersyenev ağır ağır eve dönerken: "Demek o da İnsarov'u seviyor" diye düşünüyordu. "Beklemiyordum bunu. Bu ölçüde şiddetlisini beklemiyordum. İyi bir insanmışım ben, öyle söylüyor. Fakat hangi duyguların etkisiyle bunları Yelena'ya bildirdim? Bunu kim açıklayabilir?

Ne olursa olsun, iyilikten değil bu, iyilikten değil... Hançerin gerçekten de yarada olup olmadığını iyice öğrenmek gibi aşağılık bir isteğin itkisiyle hareket etmiş olmayayım? Eh, sevinmem gerek; birbirlerini seviyorlar ve ben yardım ettim onlara... Şubin "Rus halkıyla bilimin gelecekteki aracısı" diye adlandırıyor beni. Sanki doğuştan aracı olmak yazılmış alnıma. Fakat, ya yanıldıysam? Hayır, yanılmadım..."

Çok canı sıkılıyordu Andrey Petroviç'in. Raumer, okumak bile gelmiyordu aklına.

Ertesi gün saat ikide, İnsarov çıkageldi Stahov'lara. Tam o sırada, terslik bu ya, Anna Vasilyevna'nın bir konuğu oturuyordu salonda. Komşu papazın karısıydı bu. Çok iyi yürekli, saygıdeğer bir kimseydi. Fakat polisle başı dertteydi azıcık. Sıcağın dayanılmaz olduğu bir sırada, önemli bir general ailesinin sık sık geçtiği yol kıyısında bir havuzda yıkanmak esmişti aklına çünkü. Yabancı bir kimsenin varlığı, İnsarov'un geldiğini işitince beti benzi kül gibi olan Yelena'nın hoşuna bile gitmişti ilkin. Fakat, birbirleriyle başbaşa konuşamadan vedalaşıp gidebileceğini düşününce, yüreği duracak gibi oldu. Delikanlı, utanıyormuşcasına bakışlarını kaçırıyordu ondan. Yelena, "Şimdi mi vedalaşacak yoksa" diye düşünüyordu. Gerçekten de, İnsarov, Anna Vasilyevna'ya yönelmişken, Yelena hızla kalktı; yana, pencere kıyısına çağırdı onu. Papazın karısı şaşırdı, oturduğu yerde dönmeye çabaladı. Fakat her kıpırdayışında korsesi gıcırdadığından ve dönme işi fazla uzun süreceğinden, olduğu yerde kaldı.

Yelena çabuk çabuk:

- Dinleyin, dedi; niçin geldiğinizi biliyorum. Andrey Petroviç herşeyi anlattı. Fakat rica ederim, yalvarırım gitmeyin bugün. Yarın, sabahtan, saat on birde buraya gelin; size söyleyecek bir iki sözüm var.

İnsarov sessizce başını eğdi.

Yelena:

- Sizi tutmayacağım... Geleceğinize söz veriyor musunuz? diye ekledi.

İnsarov yeniden başını eğdi, hiçbir şey söylemedi.

Anna Vasilyevna:

- Yelena'cığım, buraya gel, dedi; bak, ne güzel bir el çantası oldu anneciğinin.

Papazın karısı:

- Elceğizimle diktim onu, diye tamamladı Anna Vasilyevna'nın sözünü.

Yelena pencerenin yanından ayrıldı.

İnsarov bir çeyrek kadar daha oturdu. Yelena göz ucuyla süzüyordu onu. Delikanlı, oturduğu yerde kıpırdanıyor, bakışlarını ne yana çevireceğini bilemiyordu. Sonra, tuhaf bir biçimde, ansızın, kalkıp gitti.

O gün geçmek bilmedi Yelena için. Hele gece, büsbütün uzun sürdü. Genç kız, kâh dizlerinde kavuşturduğu kollarına başını koyarak yatağın üstünde oturuyor, kâh pencereye yaklaşarak ateşler içindeki alnını soğuk cama dayıyor; düşünüyor, kafası durana kadar hep aynı şeyleri düşünüyordu. Yüreği taşlaşmış, göğsünün içinde yitip gitmişti sanki. Onu duyumsamıyordu artık. Fakat başındaki damarlar hızla atıyor, saçları bunaltı veriyor, dudakları kuruyordu. "Gelecektir... Annemle vedalaşmadı... Yalan söylemez o... Acaba Andrey Petroviç'in anlattıkları doğru muydu? Belki de gelmez. Söz vermedi bu konuda... Onunla bir daha görüşemeyecek miyim yoksa..." İşte bu gibi düşünceler bırakmıyordu genç kızı. Ne gidiyor, ne geri geliyor, duman gibi hiç durmadan sallanıyorlardı kafasının içinde. Birdenbire, bütün benliğinden yıldırım gibi bir düşünce geçti; "Beni seviyor!" Ve genç kız, gözlerini ayırmamacasına karanlığa dikti. Kimsenin görmediği bir gülümsemeyle aralandı dudakları... Fakat ansızın, başını salladı, ellerinin kapanmış parmaklarını ensesine bastırdı, yeniden, duman gibi, aynı düşünceler çalkanmaya başladı kafasında. Şafaktan az önce soyunup yatağa girdi. Fakat uyku tutmuyordu bir türlü. Güneşin ilk sıcak ışınları odasına vurdu... "Oh, eğer seviyorsa beni!" Ansızın bu söz kopup geldi yüreğinden ve kendisini aydınlatan ışıktan utanmayarak, göğüslerini açtı...

Kalktı, giyindi, aşağı indi. Evde kimse uyanmamıştı daha. Bahçeye çıktı. Fakat bahçe o kadar sessiz, yeşil ve tazeydi; kuşlar öyle bir güvenle cıvıldıyorlardı ve çiçekler öylesine şen bakıyorlardı ki insana, genç kızın içini neredeyse bir korku kapladı. "Oh," diye düşündü, "eğer doğruysa bu, hiçbir ot parçası benden daha mutlu olamaz. Fakat doğru olabilir mi bu?" Odasına döndü, bir şeylerle zaman öldürmek için giysi değiştirmeye başladı. Fakat eline aldığı her şey, parmaklarının arasından kayıp yere düşüyordu. Kahvaltıya çağırdıklarında, o hâlâ yarı giyinik, tuvalet masasının önünde oturuyordu. Aşağı indi. Solgunluğu annesinin gözünden kaçmadı. Fakat Anna Vasilyevna, "Bugün ne kadar ilginçsin" demekle yetindi ve onu tepeden tırnağa süzerek "Bu giysi çok yakışıyor sana; birinin hoşuna gitmek istediğinde bunu giy" diye ekledi. Yelena hiçbir şey söylemeden bir köşeye oturdu. Saat dokuzu vurdu bu sırada. On bire iki

saat vardı daha. Yelena kitap okumayı denedi, sonra dikişe, sonra yine kitaba sarıldı. Sonra aynı ağaçlı yoldan yüz kere geçmeye karar verip kararını uyguladı. Sonra uzun uzun, iskambil falı açan Anna Vasilyevna'yı seyretti... ve saate baktı... on bile olmamıştı daha! Şubin indi konuk salonuna. Yelena onunla konuşmayı denedi, nedenini kendi de bilmeksizin özür diledi ondan... Sözler, kendi istemine bağlı değilmişçesine ağzından çıkıyor, Yelena da şaşıp kalıyordu buna. Şubin ona doğru eğildi... Yelena alaylı bir söz beklerken, başını kaldırdığında, üzgün ve dost bir yüzle karşılaştı... Gülümsedi bu yüze. Şubin de gülümsedi, bir şey söylemeden, sessizce çıkıp gitti. Yelena durdurmak istedi onu, fakat bir an için Şubin'e nasıl seslenmesi gerektiğine karar veremedi. Neden sonra, saat on biri vurdu. Genç kız, kulak kesildi. Artık hiçbir şey yapamıyor, düşünemiyordu da. Yüreği ayaklandı, daha hızlı, daha hızlı çarpmaya başladı. Ve tuhaf şey! zaman gitgide daha çabuk koşuyordu sanki. Bir çeyrek geçti, yarım saat geçti, Yelena'nın hesabınca birkaç dakika daha geçti... ve ansızın, titredi genç kız. Saat on ikiyi değil, biri vurmuştu. "Gelmiyor, vedalâşmadan gidecek..." Bu düşünce ok gibi saplandı yüreğine. Soluğunun kesildiğini, gözyaşlarının fışkırmak üzere olduğunu duyumsadı... Odasına koştu, kollarını kavuşturup, yatağın üzerine yüzükoyun kapandı.

Yarım saat hiç kımıldamadan, öylece yattı. Parmaklarının arasından gözyaşları süzülüyordu yastığına. Ansızın kalkıp oturdu. Tuhaf bir şey olmuştu! Yüzü değişti, ıslak gözleri kendi kendilerine kuruyup parladılar. Kaşları yukarı kalktı, dudakları kısıldı. Yarım saat daha geçti. Yelena beklediği sesi duyabilmek ümidiyle son bir kez kulak kabarttı. Sonra kalktı; şapkasını, eldivenlerini giydi, şalını omuzlarına attı, kimseye sezdirmeden evden çıktı. Canlı adımlarla, Bersyenev'in evine giden yolda ilerlemeye başladı.

XVIII

Yelena başını eğmiş, gözlerini kıpırtısız bir bakışla ileri dikmiş, yürüyordu. Ne korktuğu, ne de kafasında canlandırdığı bir şey vardı. Bütün benliğiyle, İnsarov'la bir kere daha görüşmek istiyordu. Güneşini yoğun ve kara bulutlarla örtülerek çoktan görünmez olduğunu, ağaçlar üzerinde uğuldayan rüzgarın, giysilerini dalgalandırdığını, ansızın kalkan bir toz bulutunun yolu boydan boya kapladığını farketmeden yürüyordu... İri damlalarla serpiştiren yağmurun da farkında değildi. Fakat yağmur sıklaştı, şiddetlendi, şimşekler çakmaya, gök gürlemeye başladı. Yelena durdu, çevresine bakındı... Bereket, fırtınaya yakalandığı yerin az ötesinde, bir kuyu yıkıntısının üzerinde, köhne, terkedilmiş bir türbe vardı. Genç kız oraya doğru koştu, alçacık çatının altına girdi. Yağmur seller gibi akıyordu. Gökyüzü baştanbaşa bulutlarla örtülmüştü. Yelena hızla düşen damlaların oluşturduğu yoğun su perdesine suskun bir ümitsizlikle bakıyordu. İnsarov'la son bir kez daha görüşmek ümidi de yitmişti. Dilenci bir kocakarı girdi bu sırada türbeye. Silkindi ve selam vererek:

- Yağmurdan kaçtım anacığım, dedi. -Oflayıp puflayarak, kuyunun yakınındaki bir çıkıntıya oturdu.-

Yelena elini cebine soktu. Bu hareket kocakarının gözünden kaçmadı. Buruşuk, sarı, fakat bir zamanlar güzel olduğu anlaşılan yüzü canlandı.

- Teşekkürler, velinimetim, anacığım! dedi.

Yelena cüzdanını bulamadı cebinde; ama kocakarı elini uzatmıştı bile...

Yelena:

- Para yok, nine, dedi; şunu al, belki işine yarar.

Bunu söyleyerek mendilini uzattı ona.

Kocakarı:

- Oh, güzelim benim, dedi; senin mendilini ne yapayım ben. Torunuma mı hediye etsem yoksa kocaya varacağı zaman? Tanrı gönlüne göre versin kızım!

Gök gürledi.

Kocakarı:

- Tanrım, diye mırıldandı ve üç kez istavroz çıkardı. -Bir süre bekledikten sonra- Fakat daha önce hiç görmedim seni, -diye sürdürdü sözlerini.- Bana hiç sadaka verdin mi?

Yelena kocakarıya dikkatle baktı ve:

- Evet, nine, -diye yanıtladı onu.- Hatta bana, niçin o kadar üzüntülü olduğumu sormuştun.

- Evet güvercinim, evet. Tanıdım seni. Ama sen şimdi de üzüntülü gibisin. Mendilindeki ıslaklık, gözyaşlarından olmalı. Oh, genç değil misiniz, hepinizin üzüntüsü aynıdır; hem de ne büyük üzüntüdür bu!

- Nasıl bir üzüntüymüş bu nine?

- Nasıl bir üzüntü mü? Eh, güzel kız, kırk yılın kocakarısına kurnazlık yapabileceğini mi sanırsın? Senin niye üzüldüğünü bilirim ben. Seninki, yetimlik acısı değil. Ben de gençtim, iki gözüm; ben de yaşadım bu üzüntüleri. Ya. Ama sana, iyi yüreğin için, ne diyeceğim bak: Akıllı uslu, uçarı olmayan bir adamsa sevdiğin, sımsıkı tutun ona. Hiç bırakma. Artık, olursa olur, olmazsa, o da Tanrının bileceği iştir. İşte böyle. Niye şaşırdın? Benim falcılığım da vardır. İstersen şu mendilciğinle bütün üzüntülerini silivereyim. İster misin, ha? Bak, yağmur seyreldi. Sen biraz daha bekle, ben gidiyorum. İlk ıslanışım değil nasıl olsa. Unutma güvercinim, üzüntü dediğin gelir geçer. İzi bile kalmaz. Tanrı yardımcın olsun!

Dilenci kocakarı oturduğu çıkıntıdan kalktı, türbeden çıktı, sendeleye sendeleye yürüyüp gitti. Yelena şaşkın şaşkın bakıyordu onun arkasından. "Ne demek oluyor bu?" diye fısıldadı kendi kendine.

Yağmur gitgide seyreldi, güneş açtı. Yelena sığınağından çıkmaya hazırlanıyordu... Ansızın, türbenin on adım ötesinde İnsarov’u görüverdi. Delikanlı, pelerinine bürünmüş, Yelena’nın geldiği yolda yürüyordu. Bir an önce evine varmak istediği belliydi.

Yelena, basamakların köhne parmaklığına tutundu, seslenmek istedi ona. Fakat sesi çıkmadı... İnsarov, başı öne eğik, geçip gidiyordu işte...

Neden sonra:

- Dmitri Nikanoroviç! diyebildi.

Genç adam ansızın durdu, bakındı... İlk anda tanıyamadı Yelena’yı, fakat çok kısa sürdü bu. Yaklaşarak:

- Siz! Siz burada ha! diye bağırdı.

Genç kız, sessizce, türbeye çekildi. İnsarov da girdi içeri.

- Siz burada ha? diye tekrarladı.

Yelena hâlâ susuyor; sadece, derin, yumuşak bakışlarla süzüyordu onu. İnsarov başını eğdi.

Genç kız, neden sonra:

- Bizden mi geliyordunuz? diye sordu.

- Hayır... Sizden değil.

Hayır? -Yelena tekrarladı bu söz ve gülümsemeye çalıştı.- Sözünüzü böyle mi tutuyorsunuz? Sabahtan beri sizi bekliyordum.

- Ben dün, Yelena Nikolayevna, herhangi bir söz vermedim. Unuttunuz mu?

Yelena yeniden güçlükle gülümsedi; elini yüzüne götürdü. Yüzü ve eli son derece solgundu.

- Demek bize allahaısmarladık demeden gitmek istiyordunuz?

İnsarov kuru, boğuk bir sesle:

- Evet, dedi.

- Nasıl olur? Tanışmamızdan, o konuşmalardan, her şeyden sonra... Demek sizinle rastlantı olarak burada karşılaşmasak -Yelena'nın sesi çınlıyordu, bir an için sustu...- öylece gidecektiniz. Elimi bile son bir kez sıkmadan... Ve üzülmeyecektiniz buna, öyle mi?

İnsarov başını öte yana çevirerek:

- Yelena Nikolayevna, rica ederim böyle şeyler söylemeyin, dedi. Zaten yeterince üzgünüm. İnanın büyük güçlüklerle verdim bu kararı. Bilseniz...

- Bilmek istemiyorum! -Yelena ürkerek sözünü kesti onun- Niçin gideceğinizi bilmek istemiyorum. Herhalde, öyle olması gerekiyor. Herhalde, ayrılmamız gerekiyor. Siz durup dururken dostlarınızı üzmek istemezsiniz. Fakat, dostlar böyle mi ayrılır? Çünkü sizinle dostuz biz, öyle değil mi?

İnsarov:

- Hayır, diye karşılık verdi.

Yelena:

- Nasıl olur? diye mırıldandı ve hafif bir pembelik kapladı yanaklarını.

-Zaten dost olmadığımız için, özellikle bunun için gidiyorum. Söylemek istemediğim, söyleyemeyeceğim şeyi söyletmek için uğraşmayın.

Yelena birazcık sitemle:

- Önceleri içtenlikle konuşurdunuz benimle, dedi. Anımsıyor musunuz?

- O zaman içten olabilirdim, gizleyecek bir şeyim yoktu o zaman. Ama şimdi...

Yelena tekrarladı:

- Ama şimdi.

Ama şimdi... Ama şimdi uzaklaşmak zorundayım. Elveda

İnsarov o anda gözlerini Yelena’ya kaldırsa, kendi yüzü ne kadar kararmışsa, hatta ondan daha çok, genç kızın yüzünün aydınlandığını görürdü. Fakat dosdoğru yere bakmaktaydı.

Yelena: ,

- Peki, öyle olsun, elveda Dmitri Nikanoroviç, dedi. Fakat madem karşılaştık, hiç değilse elinizi verin bana.

İnsarov elini uzatmışken:

- Hayır, yapamam bunu, -dedi ve öte yana döndü yeniden.-

- Yapamaz mısınız?

- Yapamam. Elveda...

Ve çıkmaya hazırlandı.

Yelena:

- Biraz daha durun, dedi. Sanki korkuyor gibisiniz benden. -Ve bedeninde apansız, hafif bir ürperişle- Ama ben sizden daha yürekliyim, diye ekledi. İster misiniz... bir şey söyleyeyim size? Niçin burada olduğumu bilmek ister misiniz? Nereye gidiyordum biliyor musunuz?

İnsarov şaşkın şaşkın bakıyordu Yelena’ya.

- Size.

- Bana mı?

Genç kız, yüzünü elleriyle kapadı.

- Sizi sevdiğimi söylemeye zorladınız beni, diye fısıldadı. İşte... söyledim.

İnsarov:

- Yelena! diye bağırdı.

Genç kız, ellerini yüzünden indirdi, delikanlıya baktı ve göğsüne kapandı onun.

Genç adam sımsıkı kucakladı Yelena’yı ve sustu. Onu sevdiğini söylemeye gerek duymuyordu. Yelena, onun bir tek bağırışından, tüm varlığının o bir anlık yeniden yaratılışından, öylesine güvenle yaslandığı göğsün inip kalkışından, saçlarına dokunan parmak uçlarından, sevildiğini anlayabilirdi. Delikanlı susuyordu, ama genç kız da bir şey söylensin istemiyordu zaten. "O, burada... Beni seviyor... Daha ne?" Mutluluk sessizliği, durgun bir körfezin sessizliği, amaca ulaşmanın sessizliği, ölüme

bile bir anlam ve güzellik katan o tanrısal sessizlik kaplamıştı benliğini. Genç kız hiçbir şey istemiyordu; çünkü her şeyi elde etmişti.

Hiç durmadan:

- Oh, kardeşim benim, dostum, sevgilim... -diye fısıldıyordu ve göğsünde böyle tatlı tatlı çarpan, eriyen yürek, onun mu, kendisinin mi bilemiyordu...-

Delikanlı hiç kımıldamadan duruyor, kendisine yaslanan bu genç yaşamı güçlü kollarıyla kucaklıyor; göğsünde bu yeni ve sonsuz ölçüde değerli yükün ağırlığını duyumsuyor; yumuşak bir sevecenlik, açıklanamaz bir minnet duygusu sert ruhunu kamçılıyor, ömründe ilk kez, yabancısı olduğu yaşlar doluyordu gözlerine.

Yelena ağlamıyor, sadece:

- Oh, dostum, kardeşim!., sözlerini tekrarlıyordu.

İnsarov, bir çeyrek sonra, onu kollarının arasında tutmayı sürdürerek:

- Demek nereye gitsem geleceksin benimle? diye sordu.

- Her yere. Dünyanın öbür ucuna. Sen nerede olursan, ben de orada olacağım.

- Kendini aldatmıyor musun? Biliyorsun, ailen hiçbir zaman izin vermeyecektir evlenmemize.

- Kendimi aldatmıyorum. Biliyorum bunu.

- Benim neredeyse düşkün denilebilecek kadar yoksul olduğumu da biliyorsun, değil mi?

- Evet.

- Rus olmadığımı, Rusya'da yaşayamıyacağımı, anayurdunla ve yakınlarınla bütün bağlarını koparman gerektiğini de biliyorsun?

- Biliyorum, biliyorum.

- Kendimi çetin ve nankör bir amaca adadığımı; beni... yani bizi, sadece tehlikelerin değil, belki yıkımların, aşağılanmaların beklediğini de biliyorsun?

- Biliyorum, her şeyi biliyorum... Seviyorum seni.

- Bütün alışkanlıklarını bırakmak, orada, tek başına, yabancılar arasında, belki çalışmak zorunda kalacağını?..

Genç kız, delikanlının elini dudaklarına bastırarak:

- Seviyorum seni, sevgilim! dedi.

İnsarov, onun ince, pembe elini tutkuyla öpmeye başladı. Yeleni elini çekmiyor; merak duygusuyla karışan çocukça bir sevinçle, delikanlının bu eli nasıl öpücüklere boğduğunu seyrediyordu.

Ansızın kızardı ve yüzünü İnsarov'un göğsünde gizledi.

Genç adam okşayarak kaldırdı bu başı; gözlerini, ayırmamacasına, genç kızın gözlerine dikerek:

- Öyleyse, dedi; insanların ve Tanrının önünde seni karım olarak kutsuyorum.

XIX

Bir saat sonra Yelena, bir elinde şapkası, öteki elinde şalı, yazlığın bahçesine sessizce giriyordu. Saçları hafifçe dağılmıştı. Her bir yanağında küçük pembe lekecikler vardı. Bir gülümseyiş, ayrılmak istemiyordu dudaklarından. Gözleri yumuluyor, ve yan kapanık, onlar da gülümsüyorlardı. Yorgunluğunu güçlükle bastırabiliyor, ama aynı zamanda hoşuna gidiyordu bu yorgunluk. Her şey hoşuna gidiyordu zaten. Herşey sevimli, okşayıcı görünüyordu ona. Salonda, pencere kıyısında oturan Uvar İvanoviç'i gördü. Yaklaştı, elini omzuna koydu onun, bir parça eğildi, elinde olmaksızın gülümsedi.

Uvar İvanoviç şaşkın şaşkın:

- Ne oluyor? diye sordu.

Genç kız ne diyeceğini bilemiyor, Uvar İvanoviç'i öpmek geliyordu içinden.

Neden sonra:

- Cumpp... diyebildi.

Uvar İvanoviç kaşını bile oynatmadı, Yelena'ya şaşkın şaşkın bakmayı sürdürdü. Genç kız şalını şapkasını onun üzerine düşürdü.

- Sevgili Uvar İvanoviç, dedi; uyumak istiyorum, yorgunum.

Yeniden gülümsedi, onun yanı başındaki koltuğa çöktü.

Uvar İvanoviç:

- Hım, diye yutkundu ve parmaklarıyla oynamaya başladı. Bu, yanılmıyorsam, evet...

Yelena artık onunla ilgilenmiyordu. Çevresine bakmıyor, "Bütün bu gördüklerimden, az sonra ayrılmak zorundayım... Fakat tuhaf şöy; ne korku, ne kuşku, ne acıma var içimde... Hayır, hayır, annem için üzülüyorum!" diye düşünüyordu. Sonra yeniden, az önceki türbe yıkıntısı canlandı gözlerinin önünde, yeniden İnsarov'un sesi çınladı kulaklarında, bedeninde onun ellerini duyumsadı. Yüreği yorgun düşmüştü. Genç kız, dilenci kocakarıyı da anımsadı. "Gerçekten de bütün üzüntülerimi siliverdi" diye düşündü. "Oh, ne kadar mutluyum! Nasıl da hak etmeden! Nasıl da birdenbire!" Kendini azıcık bıraksa, yumuşak, sonu gelmez gözyaşları akacaktı gözlerinden. Ancak, gülümseyerek engel oluyordu buna. Koltuka hangi durumu alırsa alsın, ondan daha iyisi, daha elverişlisi olamazmış gibi geliyordu. Sanki birisi ninni söylüyordu başucunda. Bütün hareketleri ağır ve yumuşaktı. O tez canlılık, nereye gitmişti. Salona Zoya girdi bu sırada.

Yelena, dünyanın en güzel yüzüne sahip olduğuna karar verdi bu kızın. Anna Vasilyevna girdi. Bir şey battı Yelena'nın yüreğine. Fakat yine de tatlılıkla kucakladı sevgili annesini; alnını, artık hafifçe kır düşmüş saçlarını öptü. Sonra odasına çıktı. Orada herşey nasıl da gülümsüyordu ona! Üç saat önce üzerinde öylesine acılar çektiği yatağa, aynı yatakçığa, nasıl da utançlı bir utku ve alçakgönüllülükle oturdu. "Gerçi o zaman da beni sevdiğini biliyordum," diye düşündü. "Fakat daha önce... Ah, hayır! Hayır! Günah bu!" Elleriyle yüzünü kapatarak, "Seni karım olarak kutsuyorum" diye fısıldadı ve diz üstü çöktü.

Akşama doğru, kaygılı bir anlatım belirmişti yüzünde. Biri süre için İnsarov'la görüşemiyeceğini düşündükçe hüzünleniyordu. İnsarov, Bersyenev'le kalamazdı artık. Kuşku uyandırırdı bu. Onun için şuna karar vermişlerdi birlikte:

Delikanlı Moskova'ya dönecek, sonbahara kadar bir iki kez ziyaret edecekti Stahov'ları. Genç kız da, ona mektup yazacak; başarabilirlerse, Kuntsovo yakınlarında bir yerde buluşacaklardı.

Çay saatinde konuk salonuna indiğinde bütün ev halkı oradaydı. Şübin, daha Yelena görünür görünmez, keskin bakışlarını onun üzerine dikti. Yelena eskisi gibi dostça konuşmak istiyordu onunla. Fakat Şubin'in sezgi gücünden ve hatta varlığından korkuyordu. Genç adamın iki haftadır bir şeyler sezinlediğini, bunun için kendisini rahat bırakmadığını anlıyordu. Az sonra Bersyenev geldi; Anna Vasilyevna'ya, kendilerine saygılarını belirtemeden Moskova'ya dönmek zorunda kalan İnsarov'un saygı ve özürlerini iletti. İnsarov adı o gün ilk kez söyleniyordu Yelena'nın yanında. Genç kız, kızardığını duyumsadı ve aynı anda, böyle iyi bir arkadaşın bu apansız ayrılışından ötürü üzüntülerini belirtmek gerektiğini anladı. Fakat yapmacıklığa zorlayamadı kendini. Anna Vasilyevna ahlayıp vahlarken, o, hiç kıpırdamadan bir şey söylemeden, oturmayı sürdürdü. O akşam, hep Bersyenev'in yanında olmaya çabaladı. Gizinin yarısını bilmesine karşın, korkmuyordu ondan. Onun kanatları altında, hâlâ ısrarla kendisine bakmakta olan Şubin'den korunuyordu. Şubin'in bakışlarında alay değil, ilgi vardı. Bersyenev de akıl erdiremiyordu bu işe. Yelena'yı daha hüzünlü göreceğini sanıyordu. Bereket, iki delikanlı arasında sanat konusunda bir tartışma çıktı da, kızcağız rahatladı. Bir yana çekildi. Tartışmacıların seslerini uyku arasında işitir gibiydi. Zaten sadece onlar değil, çevresini kuşatan herşey, uyku içindeymiş gibi görünüyordu ona. Her şey; masanın üstünde duran semaver, Uvar İvanoviç'in kara yeleği, Zoya'nın düzgün

tırnakları Büyük Prens Konstantin Pavloviç'in duvardaki yağlıboya tablosu; herşey uzaklaşıyor, bir dumanla örtülüyor, gerçekliklerini yitiriyorlardı. Yelena sadece acıyordu onlara; "Sanki niçin varlar?" diye düşünüyordu.

Annesi:

- Uykun mu geldi Yelenacığım? diye sordu.

Yelena işitmedi bunu.

- Yarı haklı bir ima mı demek istiyorsun, ha? Şubin'in üstüne basa basa söylediği bu sözler ansızın ilgisini çekti Yelena'nın. İnsaf et; haklı imâ üzüntü yaratır. Hıristiyanca bir şey değildir bu. Haksız olana gelince, önemi yoktur bunun da, aptalca bir şeydir. Yarı haklı imâ ise hem üzüntü, hem sabırsızlık uyandırır. Örneğin, şimdi, Yelena Nikolayevna bizden birini seviyor desem, ne çeşit bir imâ olur bu? Ha?

Yelena:

- Ah, Monsieur Paul, dedi; canımın nasıl sıkıldığını göstermek isterdim size, fakat yapamıyorum doğrusu. Çok yoruldum.

Akşamüstlerini uyuklayarak geçiren, bunun için herkesi canla başla uyumaya gönderen Anna Vasilyevna:

- Niçin gidip yatmıyorsun kızım? dedi. Gel, öpeyim seni, yat. Andrey Petroviç gücenmez.

Yelena annesiyle vedalaştı, herkesi selamlayıp çıktı. Şubin kapıya kadar geçirdi onu, eşikte:

- Yelena Nikolayevna, diye fısıldadı. Monsieur Paul'ü ayaklar altına alıyorsunuz. Hiç acımadan çiğniyorsunuz onu. Ama Monsieur Paul, sizi, ayakçıklannızı, ayakçılarınızdaki potinleri ve potinlerinizin ökçelerini sevmeyi sürdürüyor.

Yelena omuz silkti. Elini (İnsarov'un öptüğünü değil) isteksizce uzattı, odasına dönerek hemen soyundu, uzanır uzanmaz uyudu. Derin, kaygısız bir uyku çekti... Çocukların bile uyuyamıyacağı türden. Ancak, hastalıktan yeni kurtulmuş bir çocuk, annesi soluğunu dinleyerek başucunda oturduğunda böyle bir uykuya dalardı.

XX

Bersyenev, Anna Vasilyevna'yla vedalaştı. Tam çıkmak üzereyken, Şubin:

- Bir dakika uğra bana, dedi; gösterecek bir şeyim var. Delikanlı, Şubin'in odasına girdi bunun üzerine. Islak paçavralara sarılmış ve odanın dört bir yanma saçılmış yarım çalışmalar, yontu ve büst bolluğu karşısında şaşkına döndü. Şubin'e:

- Pek boş durmadığın anlaşılıyor? dedi.

Şubin:

- Biri olmazsa bir başkasını denemek gerekiyor, diye karşılık verdi. Fakat ben, tıpkı bir Korsikalı gibi davranıyor, katıksız sanattan çok, vendetta[30] ile uğraşıyorum. Trema, Bizanzia.[31]

Bersyenev:

- Seni anlayamıyorum, dedi.

- Öyleyse, bekle. İşte, şimdi, sevgili dostum ve velinimetim, 1 No'lu intikamımı görüyorsun.

Şubin, figürlerden birinin üstündeki örtüyü kaldırdı ve Bersyenev, tıpatıp benzeyen seçkin bir büstüyle karşılaştı İnsarov'un. Şubin, onun yüz çizgilerini en küçük ayrıntılarına kadar yakalamış ve seçkin bir anlatım vermişti bu çizgilere. Dürüst, soylu, gözüpek bir anlatım.

Bersyenev coşkuyla:

- Fakat, olağanüstü bir yapıt bu! diye bağırdı. Dostum, kutlarım seni. Hemen sergilemeli! Bu kadar seçkin bir yapıtı niçin intikam diye adlandırıyorsun?

- Çünkü, Sir, bu, sizin deyiminizle olağanüstü yapıtı, isim gününde Yelena Nikolayevna'ya götürmek istiyorum. Allegoriyi anlıyorsunuz değil mi? Kör değiliz, çevremizde olup bitenleri görüyoruz. Fakat centilmeniz biz, iyiliksever efendim, centilmence öç alırız.

- Ve işte, -Şubin bir başka figürün örtüsünü sıyırırken ekledi- No 2! Sanatçı, yeni estetik kurallarına göre üstün bir yapıt yaratmak koşuluyla, her türlü alçaklığı biçimlendirmek hakkına sahiptir. Böylece şimdi, centilmence değil de, kabaca, en canaille[32] öç almış oluyoruz.

Örtüyü ustaca çekti ve Bersyenev, yine İnsarov'un, Danton'cu zevke uygun olarak yapılmış bir yontusuyla karşılaştı. Bundan daha kötücül, daha iğneleyici bir şey düşünülemezdi. Bulgar delikanlısı, arka ayakları üstüne

dikilerek tos atmaya hazırlanan bir koç biçiminde canlandınlmıştı. "İnce yapağılı koyunların kocası"nın duruşunda ahmakça bir tum-turaklılık, canlılık, dikbaşlılık, çolpalık ve dargörüşlülük öylesine kaynaştırılmıştı ve benzerlik öylesine çarpıcıydı ki, Bersyenev, elinde maksızın bastı kahkahayı.

Şubin:

- Ne o? dedi. Çok eğlenceli, değil mi? Kahramanı tanıdın mı? Bunu da sergilememi öğütlüyor musun? Bunu, kardeş, kendi isim günümde kendime armağan edeceğim... Efendimiz, şimdi yeni bir numara daha göstereyim size!

Bunu söyledi. Ve ökçeleriyle kıçına vurarak üç kere sıçradı.

Bersyenev örtüyü yerden aldı, yontunun üzerine attı.

Şubin:

- Oh, ne kadar yüce ruhlu bir kimsesiniz, diye başladı. Tarihte adı geçen o yüce ruhlu adam kimdi? Neyse, hepsi bir! Ve şimdi, -ötekilerden daha büyük üçüncü bir çamur yığının örtüsünü gösterişli bir üzüntüyle çekerken sürdürüyordu sözlerini- göreceğin şey, dostunun alçakgönüllü bilgeliğini ve uyanıklığını kanıtlayacak sana. Onun, gerçek bir sanatçı olarak, kendini sarsmasının gereklilik ve yararını bir kez daha duyumsadığını anlayacaksın. Bak!

Örtü uçarak havalandı, Bersyenev, birbirleriyle kaynaşmışçasına yanyana yontulmuş iki baş gördü... İlkin ne olduğunu anlayamadı bunun. Fakat dikkatle bakınca, başlardan birinin Annuşka, ötekinin Şubin olduğunu gördü. Fakat buna, portreden daha çok, karikatür demek gerekiyordu. Annuşka, güzel tombul yanaklı, basık alınlı, patlak gözlü ve hoppaca kalkık burunlu bir kız olarak canlandırılmıştı. Kalın dudakları arsız bir gülümseyişle aralanmıştı. Yüzünün anlatımında, duygululuk, umursamazlık, bir de iyi yüreklilikten uzak olmayan bir yiğitlik okunuyordu. Şubin, kendini ise, avurtları birbirine geçmiş, seyrek saçlarının perçemleri güçsüzce sarkan, sönük gözlerinde anlamsız bir bakış, bir ölününki gibi sivri burunlu, ölgün, bitkin bir sefil olarak canlandırmıştı.

Bersyenev iğrentiyle çevirdi başını.

Şubin:

- İkiliyi nasıl buldun kardeş? diye sordu. Uygun bir ad bulmak istemez miydiniz buna? İlk ikisinin adlarını düşündüm ben. İlk büstün üstüne şu yazılacak: "Anayurdunu kurtarmak isteyen kahraman". İkinci yontucuğun

adı ise, şöyle: "Sucukçular, savulun!" Buna ne ad koyalım dersin? Örneğim, "Sanatçı Pavel Yakovleviç Şubin'in sonu?" Ha?.. Ne dersin?

Bersyenev:

- Bırak diye karşı çıktı. Zamanını bunun gibi... -uygun bir sözcük bulamadı ilk anda.-

- İğrenç bir şeyle geçirme mi, demek istiyorsun? Yok, kardeş. Kusura bakma ama, sergilenecek bir şey varsa, o da bu ikilidir.

Bersyenev:

- Özellikle, iğrenç bir şey demek gerekir buna, dedi. Nedir bu saçmalık? Bugüne kadar ne yazık ki pek çok sanatçımızın vardığı sonuç olan böyle bir şeyin izi yok sende. Düpedüz kara çalmışsın kendine.

Şubin, karanlık bir tavırla:

- Öyle mi sanıyorsun? dedi. Eğer bugün bende böyle bir şeyin izi yoksa, ve pek yakında ortaya çıkacaksa, tek bir kişi sorumlu olacak bundan... -Kaşlarını trajik bir biçimde çatarak ekledi- Biliyor musun, geçenlerde denedim bile içkiyi.

- Yalan söylüyorsun?

Şubin:

- Vallahi denedim, diye tekrarladı -ve ansızın geniş bir gülümseyişle aydınlandı yüzü.- Hiç de zevkli değil kardeş, gırtlağımdan aşağı inmiyor ve kafa davul gibi oluyor sonradan. Büyük Luşçihin, hani şu Moskova'nın, kimilerine göre de tüm Rusya'nın baş ayyaşı olan Harlampi Luşçihin, içkiciliğe benden hayır gelmeyeceğini söyledi. Onun deyimiyle, şişe hiçbir şey söylemiyormuş bana.

Bersyenev, İkiliye vurmak için elini kaldırdı, fakat Şubin durdurdu onu.

- Dur, kardeş, kırma. Korkuluk gibi, korkunç bir uyarı olarak kalsın bu.

Bersyenev güldü.

- Öyleyse bağışlıyorum korkuluğunu, dedi. Yaşasın bağımsız, katıksız sanat!

Şubin:

- Yaşasın! diye onayladı onu. İyi olan, onunla daha iyi olur; kötü ise, dayanılmaz bir şey olmaktan çıkar.

İki arkadaş, güçlüce el sıkışıp ayrıldılar.

XXI

Uyanır uyanmaz Yelena'nın ilk duygusu, sevinçle karışık bir korku oldu. Kendi kendine "Acaba gerçek mi?" diye soruyor, yüreği mutluluktan duracakmış gibi oluyordu. Anılar akın akın geliyor... ve o, boğuluyordu bunların arasında. Sonra yine o mutlu, utkulu sessizliğe gömüldü. Fakat sabah süresince kaygılıydı biraz. Sonraki günlerse suskun ve üzgündü. Evet, istediği şeyi biliyordu şimdi. Fakat hiç de kolay değildi durumu. O unutulmaz buluşma, genç kızı dönmemecesine fırlatmıştı eski yörüngesinden. Artık o yörüngede değildi, -uzaktaydı-; ve bu arada, çevresindeki herşey alışılmış düzeniyle, hiçbir şey değişmemişcesine sürüp gidiyordu. Yerine getirmesi gereken alışkanlıklar, uyması gereken bir düzen vardı. İnsarov'a mektup yazmayı denedi, başaramadı. Sözler, bir çeşit ölü, bir çeşit yalan şeylermiş gibi dökülüyorlardı kağıda. Günlük tutmuyordu artık. Büyük bir çizgi çekmişti son satırın altına. Artık geçmişe ilişkin bir şeydi o. Yelena ise, bütün düşünceleri, bütün benliğiyle geleceğe yönelmişti. Güç bir durumdaydı. Hiçbir şeyden kuşkulanmayan annesiyle oturmak, onu dinlemek, yanıtlamak, onunla konuşmak, bir çeşit suç gibi geliyordu genç kıza. Bir çeşit ikiyüzlülük buluyordu kendinde. Utanılacak bir şey yapmadığı halde kendi kendine kızıyor; çoğu kez, sonra ne olacaksa olsun, herşeyi olduğu gibi anlatıvermek isteği kabarıyordu içinde. "Niçin, diye düşünüyordu; Dmitri beni o gün o türbeden alıp niçin götürmedi istediği yere? Tanrı karşısında karısı olarak kutsamadı mı beni?" Ansızın, herkesten, hatta daha da alıklaşan ve parmaklarıyla oynayan Uvar İvanoviç'ten bile kaçmaya başladı. Çevresi, ne okşayıcı, ne sevimli, hatta ne de bir düş gibi görünüyordu artık. Bu çevre, bir karabasan gibi, kıpırtısız ve ölü ağırlığıyla üstüne abanıyordu genç kızın. Bu çevre ona sanki siteme ediyor, ondan iğreniyor, ona ilişkin bir şey bilmek istemiyordu... Her şey, "Sen bizimsin, bizden kurtulamazsın" diyordu sanki. Hatta zavallı beslemeleri olan, ölmekten kurtarılmış kuşlar ve öteki hayvanlar bile, güvensizlikle, düşmanlıkla bakıyorlardı. (Hiç değilse ona böyle geliyordu.) Duygularından utanıyor, vicdanı sızlıyordu. "Fakat ne de olsa benim evim bu, benim ailem, benim anayurdum" diye düşünüyordu. Başka bir ses, "Hayır, diyordu; senin anayurdun, senin ailen yok artık." İçini bir korku kaplıyor, sonra korktuğuna üzülüyordu... Daha başlangıçtaydı ve direnme gücü tükenmek üzereydi... Oysa, verdiği söz böyle miydi?

Kolay kolay toplayamadı kendini. İki hafta geçti bu arada. Yelena bir parça yatıştı, yeni durumuna alıştı. İnsarov'a iki pusulacık yazıp kendi eliyle postaya verdi. Oda hizmetçisi kıza güvenip güvenmemek konusunda ikircikli oluşu, utanç ve gururdan ötürüydü, başka bir şeyden değil. Sonra İnsarov'un gelmesini beklemeye başladı... Fakat onun yerine, güzel bir sabah, Nikolay Artemyeviç Stahov çıkageldi.

XXII

Evde henüz hiç kimse, emekli koruma birliği üsteğmeni Stahov’u böylesine limoni bir suratla ve böylesine kendine güvenli, tumturaklı bir tavır içinde görmemişti o güne kadar. Paltosunu ve şapkasını çıkarmadan, ağır ağır, geniş adımlar atarak, ökçelerini şakırdatarak, konuk salonuna girdi. Aynaya yaklaştı, uzun uzun, öfkesiz bir sertlikle başını sallayarak ve dudaklarını ısırarak kendine baktı. Anna Vasilyevna, dışardan kaygılı, içerden sevinçli, (hiçbir zaman başka türlü karşılamamıştı onu) karşıladı kocasını. Nikolay Artemyeviç, şapkasını çıkarmadı, karısıyla selâmlaşmadı. Elini, güderi eldivenini çıkarmadan, öpmesi için sessizce uzattı Yelena’ya. Anna Vasilyevna, kaplıca kürünün nasıl sonuç verdiğini sorduysa da bir karşılık alamadı. Uvar İvanoviç göründü bu sırada. Nikolay Artemyeviç Stahov, şöyle bir baktı ona ve "Bak sen," dedi. Onda "gerçek Stahov kanının izlerini" kabul etmekle birlikte, genellikle soğuk ve tepeden davranırdı Uvar İvanoviç’e karşı. Hemen hemen bütün Rus soylu ailelerinin, sadece kendilerine özgü seçkin ve türsel özelliklerin varlığına inandıkları bilinir. "Kendi aralarında", "falan filan burunlar" ya da "filan filan enseler" üzerine yapılan dedikoduları çok işitmişizdir. Sonra Zoya girdi içeri, Nikolay Artemyeviç’in karşısına oturdu. Nikolay Artemyeviç, gırtlağını temizleyip yutkundu, koltuğa çöktü, bir kahve istedi ve ancak o zaman çıkardı şapkasını. Kahvesi geldi. İçip bitirdi, ve sırayla herkese dik dik baktıktan sonra, dişlerinin arasından.

- Sortez, s’il vous, plait,[33] dedi ve karısına dönerek, -et vous, madame, restez, je vous prie,[34]- diye ekledi.

Anna Vasilyevna dışında herkes çıktı. Kadıncağızın başı titriyordu heyecandan. Nikolay Artemyeviç’in tumturaklı tavırları allak bullak etmişti onu. Olağanüstü bir şey bekliyordu.

Kapı kapanır kapanmaz:

- Ne oluyor? diye bağırdı kaygıyla.

Nikolay Artemyeviç, umursamaz bir bakışla süzdü Anna Vasilyevna’yı. Söylediği her sözde, hiç gereği yokken dudaklarının köşelerini sarkıtarak:

- Önemli bir şey yok, diye söze başladı. Sanki bir yıkım varmış gibi ne diye renkten renge giriyorsunuz? Sadece, bugün yeni bir konuğun bize yemeğe geleceğini bildirmek istedim.

- Kim bu?

- Kurnatovski, Yegor Andreyeviç. Tanımıyorsunuz onu. Senatoda başyazmandır.

- Bugün mü geliyor yemeğe?

- Evet.

- Bana bunu söylemek için, sadece bunun için mi dışarı çıkardınız herkesi?

Nikolay Artemyeviç yeniden, fakat bu kez alaylı alaylı süzdü Anna Vasilyevna'yi-

- Sizi şaşırtıyor mu bu? Durun, şaşıracak şeyler var daha.

Sustu. Anna Vasilyevna da susuyordu. Bir ara:

- İsterdim ki... diye söze başladıysa da... Nikolay Artemyeviç, ansızın:

- Biliyorum, her zaman "immoral" bir insan olarak gördünüz beni, diye sesini yükseltti.

- Ben... -Şaşkın şaşkın mırıldandı Anna Vasilyevna.-

- Ve, belki de haklısınız bunda. Zaman zaman, güvensizliğinizi haklı çıkaracak davranışlarda bulunduğumu yadsımak istemiyorum. (Anna Vasilyevna'nın aklından "kır atlar" geçti.) Fakat siz de kabul edersiniz ki, sağlık durumunuz...

- Ama ben sizi suçlamıyorum ki Nikolay Artemyeviç...

- C'est Possible.[35] Ne olursa olsun, kendimi temize çıkarmak için çaba gösterecek değilim. Beni zaman doğrulayacak. Fakat inanmanız gereken bir şey varsa, o da, bana... bana emanet edilen... ailenin çıkarları konusunda kaygılanışım... ve sorumluluklarımı bilişimdir...

"Ne demek oluyor bütün bunlar?" diye düşündü Anna Vasilyevna. (Kadıncağız, bir gün önce İngiliz kulübünde, divanlı köşede, Rusların söylev vermeye yetenekli olmadıkları konusunda bir tartışma çıktığını nereden bilsindi. Tartışmacılardan biri, "Bizden kim konuşabilir? Birini çağırın!" diye bağırmış; bir başkası, "örneğin, Stahov olabilir bu" demiş; orada bulunan ve konuşmak bir yana, mutluluktan neredeyse cıvıldayacak olan Nikolay Artemyeviç'i göstermişti.)

- Örneğin, diye sözlerini sürdürdü Nikolay Artemyeviç, kızım Yelena'yı ele alalım. Artık tasını tarağını toplayıp... yani kocaya varma zamanının geldiği kanısında değil misiniz demek istiyorum. Bütün bu akıl yürütmeler ve flantropiler[36] pek güzel; fakat belli bir basamağa, belli bir yaşa kadar. Kafasındaki dumanları dağıtmasının; çeşitli sanatçıların,

okulluların ve birtakım Karadağlıların toplumundan çıkarak herkes gibi olmasının zamanıdır.

Anna Vasilyevna:

- Sözlerinizi nasıl anlamalıyım? diye sordu.

Nikolay Artemyeviç hep aynı dudak sarkıtmasıyla:

- Dinlemek lütfunda bulununuz, diye karşılık verdi. Her şeyi açıkça söyleyeceğim size. Bu genç adamla, Kurnatovski'yle tanışıp yakınlaşmamın nedeni, kendisini damat edinmek ümidine sahip oluşumdur. Onu gördüğünüzde, beni yan tutmakla ya da üstünkörü yargı vermekle suçlamayacağınızı umuyorum. (Nikolay Artemyeviç konuşuyor ve sözlerinin parlaklığına kendisi de hayran kalıyordu.) Düşünün bir; seçkin bir öğrenim -hukukçudur-, otuz üç yaşında, baş yazman, kolej danışmanı, Stanislav nişanına sahip. Umarım, sadece rütbe sayıklayan peres de comedielerden[37] olmamak hakkı tanırsınız bana. Fakat zaten siz, Yelena Nikolayevna'nın becerikli, olumlu insanlardan hoşlandığını söylemiştiniz. Yeger Andreyeviç her şeyden önce becerikli bir insandır. Sonra, öte yandan, iyiliksever davranışlar kızımı duygulandırıyor. Öyleyse şunu biliniz ki, Bay Kumatovski, olanak elde eder etmez, yani kendi maaşıyla iyi kötü geçinebilecek duruma geldiğinde, babasının kendisine ayırdığı yıllık ödenekten hemen kardeşleri yararına el çekmiş bir kimsedir.

Anna Vasilyevna:

- Peki babası kim onun? diye sordu.

- Babası mı? Babası da kendi alanında tanınmış, yüksek ahlâk sahibi, un vrais stoicien,[38] yanılmıyorsam, emekli bir binbaşıdır. Şimdi Kont B...'lerin yurtluklarını yönetiyor.

Anna Vasilyevna:

- Oo! deyiverdi.

Nikolay Artemyeviç kaçırmadı bu sözü:

- Oo! Ne demek "Ooo!"? Önyargılar size de mi bulaştı yoksa?..

Anna Vasilyevna:

- Fakat ben hiçbir şey söylemedim... -diye başlayacak oldu.-

- "Oo!" dediniz ya!.. Ne olursa olsun, kendi düşünce tarzım konusunda sizi önceden aydınlatmayı gerekli saydım ve

Bay Kumatovski'nin a bras cuvertes[39] kabul edileceğini düşünmeye... ummaya cesaret ediyorum. Bu, herhangi bir Karadağlıdan farklı bir kimsedir.

- Hiç kuşkusuz. Fakat ahçı Vanka’yı çağırmak gerekiyor şimdi. Servis tabağı eklemesi için.

Nikolay Artemyeviç:

- Bu işe karışmamı beklemezsiniz sanırım, -diyerek kalktı, şapkasını giydi ve ıslık çalarak (birisinden, kibar bir kimsenin ancak kendi yazlığında ya da binit alanında ıslık çalabileceğini işitmişti) bahçede dolaşmaya çıktı. Şubin odasının penceresinden ona baktı, sessizce dilini çıkardı.-

Saat dörde on kala Stahov’ların yazlık evinin basamaklarına üstü açık bir araba yaklaştı. Genç, eli yüzü düzgün, ince ve yalın zevkle giyinmiş bir adam arabadan inerek, uşaklara geldiğinin bildirilmesini emretti. Yegor Andreyeviç Kurnatski’ydi bu.

Ertesi gün Yelena, İnsarov’a şunları yazıyordu:

"Kutla beni sevgili Dmitri, bir isteklim var. Dün bizde yemekteydi. Babam, sanırım İngiliz kulübünde tanışmış onunla ve yemeğe çağırmış. Hiç kuşkusuz, damat kimliğiyle gelmedi dün. Fakat iyi yürekli annem (babam tasarilarını bildirmiş ona) bu konuğun kimin nesi olduğunu fısıldayıverdi kulağıma. Adı Yegor Andreyeviç Kurnatovski. Senatoda baş yazman. Önce dış görünüşünü anlatayım sana: Kısa boylu, senden ufak, sağlam yapılı. Düzgün bir yüzü var. Saçlarını kısa kestirmiş, fakat favori bırakıyor. Gözleri ufak (seninkiler gibi), kahverengi ve kıpırtılı. Dudakları yassı, geniş. Gözlerinden ve dudaklarından, bir çeşit resmî gülümseyiş hiç eksilmiyor. Davranışları son derece ölçülü, yalın. Konuşması açık ve anlaşılır. Zaten her şeyi öyle. Yürürken, gülerken, yemeğini yerken, sanki görevlerini yerine getiriyor. Şu anda, "Nasıl da incelemiş onu!" diye düşünüyorsundur belki... Evet, inceledim; fakat sana iyice anlatabilmek için yaptım bunu. Sonra bir genç kız, kendisiyle evlenmek isteyen adamı incelemez olur mu! Katı, demir gibi bir şey var bu adamın kişiliğinde... Dürüst olmakla birlikte, bön ve boş bir adam. Gerçekten çok dürüst olduğu söyleniyor Kurnatovski’nin. Senin kişiliğinde de demir gibi bir şey vardır ama, sevgilim, bununki gibi değildi o. Masada benim yanımda oturuyordu. Şubin, karşımızdaydı. İlkin birtakım ticaret ilişkilerinden söz edildi. Bu gibi işlerden çok iyi anladığı söyleniyor. Büyük fabrikanın yönetimini ele almak için az daha ayrılıyormuş görevinden. Keşke ayrılsaymış. Bir ara Şubin tiyatrodan söz açtı. Bay Kurnatovski, (doğrusu, hiç de yapmacık bir alçakgönüllülük göstermeden), sanattan hiçbir şey anlamadığını belirtti. Bu seni anımsattı bana... Fakat, (Dmitri’yle benim sanattan anlamayışımız ne de olsa başka türlü) diye düşündüm sonradan. Bu sanki; sanattan anlamıyorum ve onun

zaten gereği yok; fakat, uygar toplumlarda ona da bir yer ayırıyorlar işte, demek istiyordu. Bununla birlikte ne Petersburg'u ne de comme il faut'yu[40] umursadığı var. Bir keresinde, kendinin bir proleter olduğunu ileri sürdü hatta. Bizler, diyor, amele parçasıyız! Düşündüm: Dmitri söylese bunu, hoşuma gitmezdi; ama bu, varsın söylesin kendi kendine! Varsın böbürlensin! Bana çok nazik davrandı. Fakat onunla konuşurken, gereğinden fazla hoşgörülü bir âmir karşısındaymışım gibi duyumsuyordum kendimi. Birisini övmek istedi mi, ilkeleri olan bir insan diyor; pek seviyor bu sözü. Kendine güvenli, çalışkan, özverili bir kimse olmalı. (Görüyorsun, yan tutmuyorum.) Kendi çıkarlarını gözden çıkarabilecek biri gibi görünüyor; fakat aynı zamanda büyük bir zorba. Eline düşenin vay haline! Bir ara rüşvetten söz açıldı...

- Anlıyorum, dedi; birçok durumlarda rüşvet alan suçlu değildir. Başka türlü davranamazdı. Fakat yine de ele geçirildi mi ezmek gerekir onu.

Bağırdım:

- Suçsuz birini ezmek!

- Evet, ilkeler uğruna.

Şubin:

- Hangi ilkeler? diye sordu.

Kurnatovski şaşırdı, bocaladı. Neden sonra:

- Açıklanacak bir şey yok bunda, dedi.

Ona karşı derin bir saygı beslediği anlaşılan babam da açıklayacak bir şey olmadığı görüşüne katıldı ve ne yazık, böylece sona erdi konuşma. Akşamüstü Bersyenev geldi ve Kurnatovski'yle korkunç bir tartışma çıktı aralarında. Bizim iyi yürekli Andrey Petroviç'imizi hiç böyle heyecanlı görmemiştim. Bay Kurnatovski, bilimin, üniversitelerin vs.'nin hiçbir yarari olmadığı görüşünde değildi... fakat Andrey Petroviç'in öfkesini anlıyorum tabii. Beriki, jimnastik gibi bir şeyden söz eder gibiydi çünkü. Masadan kalktıktan sonra Şubin bana yaklaştı ve:

- Tanıdığımız birine benziyor bu da, dedi. (Senin adını anamıyor.) İkisi de pratik insanlar. Fakat bakın, nerede ayrılıyorlar: Ötekinde canlı, gerçek, yaşam dolu bir ülkü; bunda ise, hatta görev duygusu bile değil de, yalın bir hizmet dürüstlüğü, cansız bir işbilirlik var.

Şubin akıllıdır. Sözlerini, sana iletmek için aklımda tuttum. Fakat bence hiçbir ortak yanımız yok onunla. Sen inanıyorsun. Bunun ise hiçbir şeye inandığı yok. Çünkü insanın salt kendine inanması olanaksızdır.

Geç bir saatte aynldı. Fakat annem, kaşla göz arasında, Kurnatovski’nin beni beğendiğini, babamın heyecan içinde olduğunu kulağıma fısıldayıverdi yine... Belki de, ilkeleri olan bir insan demiştir benim için... Az kalsın, bu işe çok üzüldüğümü, çünkü bir kocaya zaten sahip bulunduğumu söyleyiverecektim anneme. Babam niçin seni sevmiyor acaba? Annemi yola getirmek kolaydı ama...

Oh, sevgilim! Üzüntümü boğmak için böyle inceden inceye betimledim sana bu bayı. Sensiz yaşamın hiçbir anlamı yok. Her an seni görür, işitir gibiyim... Bekliyorum seni. Sen burada buluşmamızı istiyorsun ama, ben buna karşıyım. Düşün, ne kadar ağır, iğreti bir şey olur bu çatının altında buluşmamız! Orada, sana mektupta yazdığım o korulukta buluşalım... Oh, sevgilim! Nasıl seviyorum seni!.."

XXIII

Kurnatovski’nin ilk ziyaretinden üç hafta sonra, Anna Vasilyevna, Moskova’daki büyük, ahşap konağa taşındı. Yelena sevinçten uçuyordu. Konak, Pereçistenka bölgesindeydi. Sütunları, pencere üstlerinde alçıdan dökülmüş lirleri ve çelenkleri, balkonları, uşakları, avluları, göz alabildiğine büyük ve yemyeşil bir bahçesi, bahçede kuyusu ve kuyunun yanında köpek kulübesiyle, dört başı mamur bir yapıydı bü. Anna Vasilyevna ilk olarak bu kadar erken ayrılıyordu yazlıktan. O yıl, sonbaharın ilk soğuklarıyla birlikte diş nezlesi azıtmıştı. Nikolay Artemyeviç’e gelince, o da kaplıca kürünü bitirmiş karısını özlemeye başlamıştı. Avgustina Hristianovna, Reval’a, kuzenini ziyarete gitmişti yani. Bunlardan başka, "plastik pozlar" (des poses plastiques) gösterisi yapan yabancı bir aile gelmişti Moskova’ya. Anna Vasilyevna bunu "Moskova Haberlerindeki ayrıntılı bir yazıdan öğrenmiş, merakı kamçılanmıştı. Kısaca, yazlıkta daha daha fazla kalmak anlamsızlaşmış; hatta, Nikolay Artemyeviç’in sözleriyle, "tasarılarının gerçekleştirilmesiyle" uzlaşmaz olmuştu. Son iki hafta geçmek bilmedi Yelena için. Kurnatovski, pazarları olmak üzere iki kez daha geldi. Öteki günler işi vardı. Yelena için geliyor, fakat ondan pek hoşlanan Zoya’yla konuşuyordu daha çok Zoya onun esmer ve sert çizgili yüzüne bakarken, kendine güvenli ve hoşgörülü söylevlerini dinlerken: "Dast ist ein Mann" [41] diye düşünüyordu. Zoya’ya kalırsa, Kurnatovski’nin olağanüstü güzellikte bir ses tonu vardı; kimse onun kadar seçkin bir biçimde telaffuz edemezdi "Şeref duydum" ya da "Mütehassis oldum" sözlerini... İnsarov, Stahov’lara gelmiyordu. Yelena ile daha önce, Moskova nehri üzerindeki küçük bir korulukta bir kere gizlice buluşmuşlar, birbirlerine ancak birkaç söz söyleyebilmişlerdi. Şubin de Anna Vasilyevna’yla birlikte döndü Moskova’ya. Bersyenev yazlıkta biraz daha kaldı.

İnsarov odasında, "bir fırsat" bulunarak Bulgaristan’dan ulaştırılmış mektupları üçüncü kez okumaktaydı. Postayla gönderilmeleri sakıncalı bulunan bu mektuplardan öğrendikleri çok kaygılandırmıştı İnsarov’u. Olaylar hızla gelişiyordu Doğu’da. Rus ordularının Prenslikleri işgal edişi genel bir dalgalanma yaratmıştı. Fırtına yaklaşıyor, kaçınılmaz savaşın esintileri duyuluyordu artık. Bir yangın sarmadaydı çevreyi. Kimse nereye kadar yayılacağını, nerede duracağını kestiremiyordu bu yangının. Eski onur kırıklıkları, oldum bittim beslenen umutlar yine depreşmişti. Hızla çarpıyordu İnsarov’un yüreği. Onun umutlari da gerçekleşiyordu işte. Fakat,

ya erkense? Ya çabalar boşunaysa? Ellerini koparacakmış gibi oğuşturarak bunları düşünüyordu. Hazır değiliz henüz. Fakat, varsın öyle olsun! Gitmek gerekiyor.

Dışardan hafif bir tıkırtı geldi bu sırada. Kapı hızla açıldı. Yelena girdi.

İnsarov tepeden tırnağa titredi, ona doğru atıldı, önünde diz çöktü, genç kızın bedenini kucakladı ve başını sımsıkı dayadı bu bedene.

Yelena soluk soluğa:

- Beklemiyor muydun beni? diye sordu. -Merdivenleri hızla, bir solukta tırmanmıştı.- Sevgilim! Sevgilim! -Ellerini delikanlının başına koydu, çevresine bakındı.- Burada yaşıyorsun demek? Hemen buldum seni. Yolu ev sahibinin kızı gösterdi. Üç gündür Moskova'dayız... Sana yazmak istiyordum ya, kendim gideyim daha iyi diye düşündüm sonradan. Yanında bir çeyrek kalabileceğim ancak. Kalk, kapıyı sürgüle.

Delikanlı kalktı, çevik bir hareketle giderek kapıyı sürgüledi, genç kıza döndü ve elini tuttu onun. Konuşamıyordu. Mutluluktan boğulacak gibiydi. Yelena gülümseyerek bakıyordu onun gözlerine... Bu gözler o kadar mutlulukla doluydu ki... Genç kız utandı.

Elini çekerek:

- Dur, dedi; şapkamı çıkarayım.

Şapkasının kordelasını çözdü, bir yana fırlattı. Şalını omurlarından aldı, saçlarını düzeltti ve köşedeki küçük, eski divancığa oturdu. İnsarov kımıldamadan, büyülenmişçesine bakıyordu ona.

Genç kız, delikanlıya bakmadan, yanını göstererek:

- Otursana, dedi.

İnsarov oturdu. Fakat divana değil. Döşemeye, onun ayaklarının dibine.

Yelena pürüzlü bir sesle:

- Haydi, eldivenlerimi çıkarsana, dedi. -İçinde bir ürküntü vardı.-

Delikanlı ilkin eldivenlerden birinin düğmelerini çözmeye başladı. Yarısına kadar çekti eldiveni ve bu eldivenin altındaki ap ak ince, güzelim elceğize tutkuyla bastırdı dudaklarını.

Yelena titredi, öteki eliyle durdurmak istedi onu. İnsarov öteki eli de öpücüklere boğdu. Yelena geri çekti elini, İnsarov geriye attı başını. Genç kız, yüzüne baktı onun, eğildi ve dudakları birleşiverdi...

Bir an geçti... Yelena kopup ayrıldı, kalktı ve "Hayır, hayır" diye fısıldadı; hızla yazı masasının yanına gitti. Umursamaz görünmeye

çalışarak ve sırtı İnsarov'a dönük:

- Ben ev sahibesiyim burada, benden gizlediğin bir şey olmamalı, dedi. Ne kadar çok kağıt var! Nedir bu mektuplar?

İnsarov kaşlarını çattı. Döşemeden kalktı.

- Onlar mı? dedi. İstersen oku.

Yelena elinde evirip çeviriyordu mektupları.

- Ne kadar çoklar, hem de nasıl küçücük harflerle yazılmışlar... Zaten hemen gitmeliyim... Onlarla uğraşamam şimdi! Başka bir sevgiliden mi geliyorlar yoksa?.. -İnce yaprakları çevirerek- Zaten Rusça yazılmamışlar, diye ekledi.

İnsarov ona yaklaştı ve usulca dokundu bedenine. Genç kız ansızın döndü, yüzü bir gülümseyişle aydınlandı ve omuzuna yaslandı delikanlının.

- Mektuplar Bulgaristan'dan, dostlarımdan geliyor Yelena. Çağırıyorlar beni.

- Şimdi mi? Oraya?

- Evet... şimdi. Henüz ülkeye girmek olanağı varken...

Yelena ansızın kollarını onun boynuna doladı.

- Beni de götürüyorsun, değil mi?

Delikanlı, göğsüne bastırdı onu.

- Oh, sevgilim, kahraman kızım benim! Nasıl da söyledin bunu! Fakat benim gibi evsiz barksız, yalnız bir adamın, seni alıp götürmesi günah değil mi? Hem de nereye!..

Yelena, eliyle ağzını kapattı genç adamın.

- Sus... Darılırım yoksa. Bir daha da gelmem sana. Her şeyi kararlaştırmadık mı? Her şey sonuca bağlanmadı mı yoksa? Yoksa karın değil miyim senin? Kadının yeri, kocasının yanı değil midir?

Delikanlı yarı hüzünlü bir gülümseyişle:

- Ama kadınlar savaşa gitmez, dedi.

- Evet, fakat kalabilirlerse eğer. Sanki burada kalacak yerim var mı benim?

- Yelena, sen bir meleksin! Fakat düşün; belki... iki hafta sonra Moskova'dan ayrılmam gerekecek. Artık ne üniversite seminerleri, ne de çalışmalarımı bitirmeyi düşünemem.

Yelena:

- Ne olacak? diye sözünü kesti onun. Bir an önce gitmek zorundasın, öyle mi? İster misin hemen şimdi, şu dakika, burada kalayım; bir daha eve dönmeyeyim; ister misin? Hemen şu dakika yola çıkalım, ister misin?

İnsarov daha bir güçle kucakladı onu.

- Öyleyse varsın dilediği gibi cezalandırsın beni Tanrı, diye bağırdı. Eğer kötü bir iş yapıyorsam... Bugünden sonra hiçbir güç ayıramaz bizi!

Yelena:

- Kalıyor muyum? diye sordu.

- Hayır, yavrucuğum. Hayır, bir tanem. Bugün eve döneceksin, fakat hazır ol. Birden yapılmaz bu iş. Her şeyi enine boyuna düşünmeliyiz. Para gerekli, sonra pasaport sorunu...

Yelena:

- Para var bende, diye atıldı. Seksen rublem var,

İnsarov:

- Çok bir şey değil bu. Ama hiç kaygılanma, her şey yoluna girecek.

- Gerekirse daha da bulabilirim. Annemden borç alırım, rica ederim... Hayır, hayır bu olmaz... Saatimi satabilirim... Küpelerim var, iki gerdanlığım... dantelalanm...

- İş parada değil Yelena. Pasaport, senin pasaportun. Onu nasıl sağlamalı?

- Evet... Onu nasıl sağlamalı? Pasaport kesinlikle gerekli mi?

- Kesinlikle.

Yelena gülümsedi.

- Aklıma ne geldi bak. Küçüktüm daha... Evimizdeki hizmetçi kızlardan biri kaçmıştı. Yakaladılar, suçunu bağışladılar, daha uzun süre yaşadı bizimle... Ama yine de Kaçak Tatyana'ya çıktı adı. O zaman, günün birinde onun gibi kaçak olacağımı düşünmemiştim hiç.

- Yelena, utanmıyor musun?

- Ne olmuş? Elbette pasaportla gitmek daha iyi. Ama ya olanaksızsa bu...

- Bütün bunları bir süre sonra yoluna koymuş olacağız. Hele çevreyi kolaçan edip bir düşüneyim de. Seninle her şeyi ayrıntılarıyla konuşacağız. Para bende de var.

İnsarov'un saçları alnına düşmüştü. Yelena eliyle kaldırdı bunları.

- Oh, Dmitri! Birlikte gitmemiz ne kadar hoş olacak! Ne kadar sevineceğiz!

İnsarov:

- Evet, dedi. Fakat orada, gittiğimiz yerde...

- Ne olmuş? diye sözünü kesti onun. Birlikte ölmek de güzel değil mi? Fakat, hayır, niçin ölelim? Yaşayacağız, genciz daha. Sen kaç yaşındasın? Yirmi altı, değil mi?

- Evet.

- Ben de yirmi... Önümüzde çok zaman var daha... Ah. Demek benden kaçmak istiyordun ha? Demek sana bir Rus'un aşkı gerekli değil, öyle mi? Bulgar. Benden kurtul da göreyim şimdi. O zaman seni aramasam, ne olacaktık şimdi?

- Yelena, beni oradan uzaklaşmaya zorlayan şeyin ne olduğunu biliyorsun.

- Biliyorum. Sevdin ve bu korkuttu seni. Benim de seni sevdiğim düşüncesi aklına gelmedi mi hiç?

- Şerefim üzerine yemin ederim, hayır Yelena.

Genç kız hızla, ansızın öpüverdi onu.

- İşte bunun için daha çok seviyorum seni. Fakat, şimdilik hoşça kal.

İnsarov:

- Biraz daha kalamaz mısın? diye sordu.

- Hayır, sevgilim. Evden tek başıma çıkmam kolay mı oldu sanıyorsun. Bir çeyrek çoktan geçti. -Şalını omuzlarına attı, şapkasını giydi.- Yarın akşam bize gel. Ya da hayır, yarından sonra. Yapmacık, can sıkıcı bir şey olacak bu. Fakat ister istemez katlanacağız. Hiç değilse birbirimizi görmüş oluruz. Hoşça kal. Kapıya kadar geçir beni. -Delikanlı son bir kez daha kucakladı onu.- Ay! Gördün mü, saatimin zincirini kırdın. Oh, beceriksiz sevgilim benim. Neyse, zararı yok. Böyle olduğu daha iyi. Kuznetski köprüsünden geçer, onartırım onu. Neredeydin diye sorarlarsa da, Kuznetski köprüsündeydim derim, -kapının koluna uzandı- Ha, söylemeyi unuttum, Monsieur Kurnatovski sanırım bugünlerde evlenme teklifinde bulunacak bana. Ben de ona... ne yapacağım-bak: -Sol elinin baş parmağını burnunun ucuna koydu, öteki parmaklarını havada oynatarak nanik yaptı.- Hoşça kal. Allahaısmarladık. Yolu biliyorum artık... Sen zaman yitirme...

Yelena bir parça araladı kapıyı, kulak kabarttı, İnsarov'a döndü, başıyla selamladı onu ve süzülüp çıktı odadan.

İnsarov da bir an için kapalı kapının önünde durarak kulak kabarttı. Aşağıdan avlu kapısının sesi geldi. Delikanlı divana gitti, oturdu, yüzünü elleriyle örttü. Hiçbir zaman tat-mamıştı böylesi bir duyguyu. "Bu aşkı haketmek için ne yaptım? -diye düşünüyordu.- Bir düş olmasın bu?"

Fakat yoksul, karanlık odacığında kalan ince bir muhabbet çiçeği kokusu, az önceki ziyaretin gerçekliliğini kanıtlıyordu. Aynı zamanda, havada, genç bir sesin çınıltılan, genç ve usul adımların tıpırtısı, genç bir kız vücudunun sıcaklığı ve tazeliği de kalmıştı sanki.

XXIV

İnsarov daha kesin haberler beklemeye karar verdi ve Rusya’dan ayrılış hazırlıklarına koyuldu. Çok güç bir işti bu. Kendi açısından bir engel yoktu önünde. İstediği zaman alırdı pasaportunu. Fakat Yelena ne olacaktı? Yasal yoldan pasaport elde etmek olanağı yoktu ona. Gizlice nikahlanıp, sonra annesiyle babasının karşısına çıkmak... "O zaman izin vereceklerdir bize" diye düşünüyordu. "Fakat ya olmazsa? Yine de gideriz. Ya şikayet ederlerse? Ya... Hayır; hangi yolla olursa olsun, bir pasaport elde etmeye çalışmak en iyisi."

Her çeşit gizli kapaklı işlerin, görmüş geçirmiş eski bir ustası olan, emekli, daha doğrusu işinden kovulmuş bir savcı tanıdığı vardı, (Hiç kuşkusuz, kimsenin adını vermeden) gidip ona danışmaya karar verdi. Bu saygıdeğer bayın evi yakınlarda değildi. İnsarov her yanı zangırdayan bir faytonla, tam bir saat sürüklendi onu bulmak için. Üstelik evde yoktu adam. Dönüş yolunda da bir sağanak yüzünden iliklerine kadar ıslandı. Ertesi gün sabahleyin, adamakıllı şiddetli bir baş ağrısına karşın, ikinci kez gitti emekli savcıya. Emekli savcı, üzerine iri göğüslü bir su perisi resimlenmiş tabakasından enfiye çekerek; yine enfiye renkli, küçük ve kurnaz gözleriyle konuğuna kaçamak bakışlar fırlatarak ilgiyle dinledi delikanlıyı. Dinledi ve, "gerçek kanıtların anlatılmasında daha çok kesinlik" istedi, İnsarov’un ayrıntılara istemeye istemeye girdiğini (delikanlı ona da istemeyerek gelmişti zaten) görünce de, her şeyden önce "peşin parayla" silahlanmasını öğütlemekle yetindi ve bir başka kez yine gelmesini istedi. Kapağı hep açık duran tabakasından enfiyesini çekerken, "güven duyduğunuz ve güvensizliğiniz azaldığı zaman" diye ekledi. Bastıra bastıra söylemişti bu son sözcükleri. Sonra, kendi kendine konuşuyormuşçasına, "Pasaport ise, insan elinin ürünüdür, -dedi.- Örneğin siz gidiyorsunuz şimdi. Mary Vredihina mı, yoksa Karolina Vogelmeier mi olduğunuzu kim anlayacak?" Bu iğrenti duygusu uyandı İnsarov’un içinde. Fakat savcıya teşekkür etti ve birkaç gün içinde yeniden uğrayacağını söyledi.

Aynı akşam Stahov’lara gitti, Anna Vasilyevna güler yüzle karşıladı onu. Vefasızlığından yakındı ve yüzünü solgun bularak sağlığına ilişkin sorular sordu. Nikolay Artemyeviç hiçbir şey söylemedi. Dalgın umursamaz bir merakla baktı sadece. Şubin’in davranışları soğuktu. Fakat Yelena şaşırtıyordu onu. Genç kız, İnsarov’un geleceğini biliyordu. Türbede

ilk buluşmalarındaki elbiseyi giymişti bunun için. Fakat o kadar sakin selamladı ki delikanlıyı, o kadar sevimli ve o kadar kaygısızca şendi ki, kimse çetin bir dönemeçte olduğunu anlayamazdı onun. Yüzünün anlatımına canlılık, tüm davranışlarına da uçucu bir hafiflik ve çekicilik veren şeyin, yüreğinin derinliklerinde gizlediği bir aşk olduğunu kimse düşünemezdi. Çay koymayı bile Zoya'ya bırakmıyor, gülüyor, şakalaşıyor, durmadan konuşuyordu. Şubin'in, kendisini gözaltında tutacağını, İnsarov'un maske takamayacağını biliyordu ve önceden silahlanmıştı buna karşı. Gerçekten de Şubin gözlerini ayırmıyordu ondan. İnsarov ise bütün bir akşam boyunca suskun somurtuk kaldı. Yelena o kadar mutlu duyuyordu ki kendini, içinden ona takılmak geldi.

Ansızın:

- Nasıl oldu? Planınız ilerliyor mu? diye sordu delikanlıya.

İnsarov şaşaladı:

- Ne planı?

Genç kız, gülümseyerek (sadece İnsarov bilirdi bu mutlu gülümseyişin anlamını):

- Fakat, unuttunuz mu? diye yanıtladı onu. Ruslar için bir Bulgarca alfabe hazırlıyordunuz hani?

Nikolay Artemyeviç, dişlerinin arasından:

- Quelle bourde![42] diye homurdandı.

Zoya, piyanonun başına geçti. Yelena ancak görülebilircesine omuzlarını silkti, eve gitmesini ister gibi bakışlarıyla kapıyı işaret etti İnsarov'a. Sonra parmağıyla iki kez masaya dokundu, delikanlıya baktı. İnsarov, iki gün sonra buluşacaklarını anladı. Yelena, onun kendisini anladığını görünce, yüzü bir gülümseyişle aydınlandı, İnsarov kalktı, herkese allahaısmarladık dedi. Kendini iyi hissetmiyordu pek. Kurnatovski geldi bu sırada. Nikolay Artemyeviç yerinden fırladı, sağ elini başının yukarısına kaldırdı ve yumuşakça baş yazmanın avucuna bıraktı onu. İnsarov rakibini görmek için birkaç dakika daha kaldı. Yelena gizlice, kurnazca salladı başını. Ev sahibi İnsarov'la Kurnatovski'yi tanıştırmak gereğini duymadı. İnsarov son bir kez daha Yelena'yla bakışarak ayrıldı, Şubin düşündü, düşündü; sonra hiçbir şey anlamadığı hukuk konusunda şiddetle bir tartışmaya girişti Kurnatovski'yle.

İnsarov bütün gece uyuyamadı. Ertesi sabah daha da kötü hissediyordu kendini. Fakat yine de kağıtlarını düzenledi, birkaç mektup yazdı. Kafası

gitgide ağırlaşıyor, karışıyordu. Öğleye doğru ateşi çıktı. Tek lokma koyamadı ağzına. Akşam üzeri ateşi hızla yükseldi. Vücudu kırılıyor, başı çatlayacakmışçasına ağrıyordu. Az bir zaman önce Yelena'nın oturduğu divana uzandı. "O ihtiyar dolandırıcının peşinden sürüklenmekle hak ettim bu cezayı" diye düşünüyordu. Uyumayı denedi... Fakat hastalık tam anlamıyla egemenliği ele geçirmişti artık. Nabzı korkunç bir hızla atıyor, kanı tutuşuyor, düşünceleri kuşlar gibi uçuşuyordu. Kendinden geçti. Ezilmişcesine, sırt üstü yatıyordu. Ansızın, üzerine biri eğilmiş de sessizce kahkahalar atıyormuş gibi geldi ona. Gözlerini güçlükle araladı. Artık tütmeye başlayan mumun alevi, gövdesini bıçak gibi ikiye ayırıyordu... O da nesi? Yaşlı savcı, sırtında ropdöşambr, belinde bir kuşak, bir gün önceki gibi karşısında duruyor... Dişsiz bir ağız, "Karolina Vogelmeier" diye homurdanıyor. İnsarov bakıyor ona. İhtiyar gitgide genişliyor, kabarıp şişiyor, yükseliyor, bir ağaç kılığına bürünüyor... İnsarov'un dik, yalçın dallara tırmanması gerekiyor. Tırmanıyor, tırmanıyor ve göğsünün üstüne, sivri bir kayaya düşüyor. Karolina Vogelmeier, satıcı bir kadın kılığında çömelip oturmuş; börekler, börekler diye mırıldanıyor. Ve kan akıyor orada. Kılıçların parıltısı göz kamaştırıyor... Yelena!

Herşey kıpkızıl bir kargaşa içinde yitiyor.

XXV

Ertesi gün, efendisiyle olan ilişkilerinde ağır başlılığı ve genel olarak kuşkuculuğuyla göze çarpan uşağı, Bersyenev'e:

- Çilingir mi ne, biri gelmiş. Sizi görmek istiyor, dedi.

Bersyenev adamı yanına çağırttı.

"Çilingir" girdi. Bersyenev, İnsarov'un ev sahibi terziyi tanıdı.

- Ne istiyorsun? diye sordu.

Terzi, ağır ağır ayak değiştirerek, (elinin son üç parmağıyla gömleğinin yenini kavradığı) sağ kolunu arada bir havada sallayarak:

- Efendimiz, dedi; bizim kiracı, adını da unuttum ya, çok hasta.

- İnsarov mu?

- Evet, evet... Bizim kiracı. Adını da unuttum ya, daha dün sabah ayaktaydı. Akşamleyin içecek bir şey istedi sadece. Bizim hanım su götürdü. Gece sayıkladığını işittik. Arada bölme var çünkü. Bu sabah, hiçbir şey söylemeden, kalıp gibi uzanmış yatıyor. Ateşi de, aman Allah! Düşündüm, kim tanıyor onu, bakarsın ölüverir. Aklıma polise haber vermek geldi. Fakat hanım: "Bizimkinin yazlık kiraladığı o kiracıya git bari; belki sana bir şey söyler ya da kendi gelir" dedi. Ben de kalkıp efendimize geldim. Çünkü bizim için, anlarsınız ya...

Bersyenev ceketini kaptı, terzinin eline bir ruble sıkıştırdı ve onunla birlikte bir arabaya atlayarak son hızla İnsarov'un kaldığı yere gitti.

Onu, giyinik olarak, kendinden geçmiş, divanın üstünde yatarken buldu. Yüzü insanı ürkütecek kadar değişmişti delikanlının. Bersyenev ev sahibine, karısıyla birlikte hastayı hemen soyup yatağa taşımalarını emretti, kendisi koşup bir doktor getirdi.

Doktor bir çırpıda, sülük, yakı, tatlı sülümen yazdı ve kan aldırılmasını istedi.

Bersyenev:

- Durum tehlikeli mi? diye sordu.

- Evet, çok tehlikeli, diye yanıtladı doktor. Akciğerlerde şiddetli iltihaplanma. Zatürre son kertesinde. Belki beyin de allak bullak oldu; üstelik genç bir adam. Bedeninin güçleri, kendine karşı savaşıyor şimdi. Doktor çağırmakta geç kaimmiş. Fakat yine de bilimin gerektirdiği her şeyi yapacağız.

Doktor da genç bir adamdı ve bilime inanıyordu.

Bersyenev geceyi orada geçirdi. Ev sahibiyle karısının, kendilerine ne yapmaları gerektiğini söyleyen biri bulunursa, iyi, hatta becerikli insanlar oldukları anlaşıldı. Sağlık memuru geldi, tıbbi işkenceler başladı.

Sabaha doğru İnsarov birkaç dakika için kendine geldi, Bersyenev’i tanıdı ve "İyi değilim galiba" dedi. Ağır bir hastanın, boş, bulanık gözleriyle çevreye bakındı, yeniden komaya girdi. Bersyenev evine gitti giysi değiştirdi, yanına birkaç kitap aldı ve yeniden İnsarov’un yanına döndü. Hiç değilse ilk birkaç gün için orada kalmaya karar vermişti. Hastanın karyolasını bir paravanayla ayırdı, kendisine de divanda yer hazırladı. Sıkıcı, neşesiz bir gün geçti. Bersyenev sadece öğle yemeği için ayrılmıştı evden. Akşam gelip çattı. Delikanlı, bir abajur geçirilmiş mumu yaktı, okumaya koyuldu. Çevrede her şey sessizliğe gömülmüştü. Bölmenin arkasından, ev sahiplerinin oradan, kâh hafif bir hışırtı, kâh bir esneme, kâh bir iç çekiş geliyordu... Birisi aksırdı. Fısıltıyla azarladılar onu. Yatağı ayıran paravananın arkasından ise, arada bir kısa inlemelerle ve yastıkta tedirgin baş değiştirmelerle kesilen ağır ve düzensiz soluk alıp vermeler işitiliyordu... Tuhaf düşünceler üşüşüyordu Bersyenev’in aklına. Hayatı pamuk ipliğine bağlı bir adamın, Yelena’nın sevdiği adamın (biliyordu bunu) odasındaydı... Şubin’in soluk soluğa koşup yetişerek, Yelena’nın onu, Bersyenev’i sevdiğini söylediği geceyi anımsadı. Ya şimdi... Kendi kendine "Şimdi nasıl davranmam gerekir acaba?" diye düşünüyordu. "Yelena’ya durumu bildirmeli mi? Beklemeli mi? Bu haber, ona bir zamanlar ilettiğim haberden çok daha üzücü. Şaşılacak şey; alınyazım nasıl da hep üçüncü kişi olarak koyuyor onların arasında beni..." Sonunda, beklemenin daha iyi olacağında karar kıldı. Bakışlarını, masanın üstünü kaplayan kağıt tomarlarına çevirdi. "Tasarılarını gerçekleştirebilecek mi acaba? -diye düşündü.- Yoksa herşey hiçbir iz bırakmadan yok olup gidecek mi?" Ve yok olup giden bu genç yaşam karşısında içi acıyla doldu. Kendi kendine, onu kurtaracağına söz verdi...

Gece de iyi geçmedi. Hasta çok sayıklıyordu. Bersyenev birkaç kez divandan kalktı, ayaklarının ucuna basarak onun yatağına yaklaştı, birbirini tutmaz mırıltılarına kederle kulak kabarttı. İnsarov yalnız bir kez, açıkça anlaşılır biçimde ve ansızın; "istemiyorum, istemiyorum, yapmamalısın bunu..." dedi, Bersyenev titredi. İnsarov’a baktı. Acılar içinde kıvranan hastanın, bir ölününkini andıran yüzü, kıpırtısızdı. Elleri de kıpırtısızca yatıyordu... Hasta, "istemiyorum, istemiyorum..." diye tekrarlıyordu gittikçe yavaşlayan bir sesle.

Doktor sabahleyin geldi, başını salladı, yeni ilaçlar yazdı.

Şapkasını giyerken:

- Bunalımı atlamadı daha, dedi.

Bersyenev:

- Ya bunalım geçtikten sonra? diye sordu.

- Bunalım geçtikten sonra mı? İki olasılık var: aut Caesa aut nihil.[43]

Doktor bunu söyleyip gitti. Bersyenev sokakta bir iki tur attı. Temiz havaya gereksinimi vardı. Döndü, kitaplara daldı yine. Raumler'i çoktan okuyup bitirmişti. Grote'yi inceliyordu şimdi.

Ansızın kapı hafifçe gıcırdadı. Ev sahibinin kızı, her zamanki gibi kocaman bir yazmayla örtülü başını korka korka uzattı.

Usulca:

- O küçük hanım geldi yine, dedi. Bana o zaman on kapik...

Yazmalı baş, birdenbire çekildi, Yelena göründü.

Bersyenev bir yerine iğne batırılmışçasına sıçradı. Buna karşılık Yelena, en küçük bir şaşkınlık belirtisi göstermedi. Bir anda her şeyi anlamış gibiydi. Yüzünü korkunç bir beyazlık kapladı. Paravanaya yaklaştı, arka yana bir gözattı, ellerini birbirine çarptı ve dondu kaldı. Bir an geçti... Yelena tam İnsarov'un üzerine atılmak üzereyken, Bersyenev durdurdu onu. Titreyen bir fısıltıyla:

- Ne yapıyorsunuz? dedi. Onun yıkımı olabilir bu!

Genç kız sendeledi. Delikanlı divana götürdü onu, oturttu.

Yelena yüzüne baktı genç adamın, sonra üzerinde gezdirdi bakışlarını, sonra gözlerini yere dikerek:

- Ölüyor mu? diye sordu.

Öyle soğukkanlı, öyle dingin bir tavırla sormuştu ki bunu, Bersyenev ürktü.

- Allah aşkına Yelena Nikolayevna, dedi; ne oluyorsunuz? Evet, hasta... Durumu da oldukça tehlikeli... Ama kurtaracağız onu; söz veriyorum size.

Genç kız yine aynı ses tonuyla:

- Kendinde değil mi? diye sordu.

- Evet, komada... Bu gibi hastalıkların başlangıcında hep böyle şeyler olur. Fakat hiçbir şey demek değildir bu. İnanın. Hiçbir şey demek değildir. Su için biraz.

Yelena ona baktı ve Bersyenev, genç kızın, deminden beri söylediklerinin hiçbirini işitmediğini anladı.

Yelena hep aynı ses tonuyla:

- Eğer o ölürse, ben de öleceğim, dedi.

İnsarov usulca inledi bu sırada, Yelena titredi, elleriyle şakaklarını sıktı, sonra şapkasının kordelaşını çözmeye başladı.

Bersyenev:

- Ne yapmak istiyorsunuz? diye sordu.

Genç kız, karşılık vermedi.

Delikanlı bir daha sordu:

- Ne yapıyorsunuz böyle?

- Burada kalacağım.

- Nasıl yani?.. Çok zaman için mi?..

- Bilmem... Belki bir gün, belki bir gece, belki sonsuza kadar... Bilmiyorum...

- Allah aşkına kendinize gelin Yelena Nikolayevna. Sizi... burada göreceğimi hiç ummuyordum... Fakat yine de, kısa bir zaman için uğradığınızı sanıyorum. Unutmayın, evde yokluğunuzun farkına varabilirler...

- Varsınlar... Ne çıkar bundan?

- Ne mi çıkar? O zaman ararlar sizi... Bulurlar...

- Bulsunlar... Ne olur?

- Yelena Nikolayevna! Onun şimdi sizi koruyacak durumda olmadığını görüyorsunuz...

Genç kız başını öne eğdi, düşünür gibi durdu, mendilini dudaklarına götürdü ve ansızın, sarsıcı hıçkırıklar kopuverdi göğsünden... Yüzükoyun divana attı kendini. Hıçkırıklarım boğmaya çalıştı. Fakat bütün vücudu, ele geçirilmiş bir kuş gibi, kabarıp çırpınıyordu.

Bersyenev arkasında durmuş:

- Yelena Nikolayevna... Allah aşkına, diyerek yatıştırmaya çalışıyordu onu.

Ansızın İnsarov'un sesi işitildi:

- Ah! Nedir bu?

Yelena doğruldu. Bersyenev olduğu yerde dona kaldı... Bir süre bekledikten sonra hastanın yatağına yaklaştı... İnsarov'un başı, yastıkta

eskisi gibi güçsüzce yatıyordu. Gözleri kapalıydı.

Yelena:

- Sayıklıyor mu? diye fısıldadı.

Bersyenev:

- Sanırım, diye yanıtladı onu. Fakat önemli bir şey değil bu. Her zaman olur. Özellikle de...

Yelena:

- Ne zaman hastalandı? diye sözünü kesti onun.

- Üç gün önce. Ben dünden beri buradayım. Güvenin bana Yelena Nikolayevna. Başından ayrılmayacağım onun. Her çareye başvurulacak. Gerekirse birkaç doktor birden çağıracağız.

Genç kız ellerini oğuşturarak:

- Bensiz ölecek, diye inledi.

- Hastalığın gidişi üzerine size her gün bilgi vereceğim. Eğer gerçek bir tehlike sözkonusu olursa da...

- Yemin edin, o zaman beni hemen çağırtacağınıza yemin edin. Ne zaman olursa olsun; gündüz gece. Hemen bir pusula iletin bana... Benim için hiçbir şeyin önemi yok artık. Anlıyor musunuz? Söz veriyor musunuz bunu yapacağınıza?

- Tanrı önünde, söz veriyorum.

- Yemin edin.

- Yemin ederim.

Genç kız ansızın elini yakaladı onun ve daha delikanlı onu geri çekemeden, dudaklarına götürdü.

- Yelena Nikolayevna... ne yapıyorsunuz... diye kekeledi Bersyenev.

İnsarov anlaşılmaz bir şeyler sayıkladı:

- Hayır... hayır... gereği yok...

Yelena paravanaya yaklaştı, mendilini dişlerinin arasında sıkarak uzun uzun baktı hastaya. Sessiz gözyaşları akıyordu yanaklarından.

Bersyenev:

- Yelena Nikolayevna, dedi; kendine gelip sizi tanıyabilir. Onun için iyi mi olur, artık Tanrı bilir. Sonra her an doktorun gelmesini bekliyorum...

Yelena divandan şapkasını aldı, giydi ve bir an durdu. Bakışlarını üzüntüyle gezdirdi odada. Bir şeyler anımsıyordu sanki...

Sonunda:

- Gidemiyorum, diye fısıldadı.

Bersyenev elini sıktı onun:

- Gücünüzü toplayın. Sakin olun. Onu bana emanet ediyorsunuz. Sonra, bu akşam uğrayacağım size.

Yelena ona baktı ve:

- Oh, benim iyi yürekli dostum, dedi; -gözyaşları içinde, koşarak çıktı odadan.-

Bersyenev kapıya yaslandı. Tuhaf bir sevinçle karışık, iç sızlatıcı, acı duygular eziyordu yüreğini. "Benim iyi yürekli dostum." Bu sözleri geçirdi aklından, omuzlarını silkti.

İnsarov'un sesi işitildi:

- Kim var orada?

Bersyenev yatağa yaklaştı.

- Benim Dmitri Nikanoriç. Nasılsınız? Nasıl hissediyorsunuz kendinizi?

Hasta:

- Yalnız mısınız? diye sordu.

- Yalnızım.

- Ya o?

Bersyenev, neredeyse ürküntüyle:

- O da kim? dedi.

İnsarov sustu. Bir an sonra:

- Muhabbet çiçeği, diye fısıldadı ve gözleri yeniden kapandı.

XXVI

İnsarov tam sekiz gün yaşamla ölüm arasında asılı kaldı. Doktor düzenli olarak geliyordu. Henüz genç bir adam olduğu için, ağır bir hasta ilgilendiriyordu onu. Şubin, İnsarov'un tehlikeli bir durumda olduğunu işitmiş, ziyaretine gelmişti. Bulgar yurttaşları geldiler. Bersyenev bunların arasında, yazlığa beklenmedik gelişleriyle onu şaşkına çeviren o iki adamı da tanıdı. Hepsi, candan ilgilendiler İnsarov'la. Kimileri, Bersyenev'in yerine orada kalmak istediler. Fakat Bersyenev, Yelena'ya verdiği sözü anımsayarak kabul etmedi bunu. Onunla her gün görüşüyor; kâh sözle, kâh küçük bir pusulayla, hastalığın gidişini bütün ayrıntılarıyla iletiyordu. Genç kız onu tetikte bekler, soluk almaktan korkarcasına dinler, sorular sorardı. Insarov'a gitmek için paralıyordu kendini. Fakat Bersyenev, yalvararak bundan alıkoyuyordu onu. Çünkü İnsarov'un yanında hemen hemen her zaman birileri oluyordu. İnsarov'un hastalığını öğrendiği gün, Yelena da az kalsın hasta düşüyordu. Eve döner dönmez odasına kapanmıştı. Aşağıya, yemeğe çağırdıklarında, yemek salonuna öyle bir yüzle inmişti ki, Anna Vasilyevna korkmuş, mutlaka yatağa yatırmak istemişti onu. Fakat Yelena bütün gücünü kullanarak toparlayabilmişti kendini. "Eğer o ölürse, ben de yaşamam" diye tekrarlıyordu kendi kendine. Bu düşünce, onu yatıştırıyor, sakin görünebilmesini sağlıyordu. Zaten kimsenin onunla pek fazla uğraştığı yoktu. Anna Vasilyevna diş nezlesinin derdine düşmüştü. Şubin dolu dizgin çalışıyordu. Zoya kendini melankoliye vermiş, "Werter"i okumaya girişmişti. Nikolay Artemyeviç, "okullu'nun sıklaşan ziyaretlerinden hiç hoşnut değildi. Hele Kurnatovski'ye ilişkin "tasarı"larının çok ağır ilerlemesi büsbütün sıkıyordu canını. Pratik başyazman, olup bitenlere akıl erdiremiyor, uygun bir fırsat kolluyordu. Yelena teşekkür bile etmiyordu Bersyenev'e. Öyle hizmetler vardır ki, bunlara teşekkür etmek gülünç ve utandırıcı olur. Sadece bir gün, onunla dördüncü karşılaşmalarında (İnsarov geceyi çok kötü geçirmiş; doktor, üstü kapalı olarak, bir konsültasyon zorunluğundan söz etmişti), sadece bu karşılaşmalarında, yemini konusunda uyarmıştı onu. Delikanlı da "Öyleyse gidelim" demişti ona. Genç kız kalkmış, gidip giysi değiştirmiş fakat Bersyenev "Hayır, yarına kadar bekleyelim" demişti bu kez.

Sekiz gün sürdü bu işkence. Yelena: sakin görünüyor, fakat ne ağzına bir lokma koyabiliyor, ne de geceleri gözüne bir damla uyku giriyordu. Bütün organlarını kör bir ağrı kaplamıştı. Kuru, kızgın bir duman, hiç

durmadan kafasını dolduruyordu sanki. Oda hizmetçisi, "Hanımım mum gibi eriyor" diyordu.

Neden sonra, dokuzuncu gün, hastalık kırıldı. Yelena konuk salonunda, Anna Vasilyevna'nın yanında oturmuş, kendi de ne yaptığını pek bilmeden "Moskova Haberleri'ni okuyordu ona. Bersyenev girdi. Yelena daha ilk bakışta iyi bir haber getirdiğini anladı onun. (Ona her karşılaşmalarında fırlattığı bu ilk bakışlar nasıl da hızlı, ürkek, delici ve kaygılı olurdu!) Delikanlı gülümsedi, başını usulca salladı. Yelena kalkıp karşıladı onu.

Bersyenev:

- Kendine geldi, kurtuldu. Bir hafta sonra hiçbir şeyi kalmamış olacak, diye fısıldadı.

Yelena sanki bir vuruştan korunmak istercesine elini ileriye uzattı. Hiçbir şey söylemedi. Sadece dudakları titredi ve yüzünü boydan boya bir pembelik kapladı. Bersyenev, Anna Vasilyevna'yla konuşmaya başladı, Yelena odasına gitti, diz üstü çökerek Tanrıya dua etti... Hafif, parlak gözyaşları akıyordu gözlerinden. Ansızın büyük bir yorgunluk duydu. Başını yastığa koydu. "Zavallı Andrey Petroviç!" diye mırıldandı ve ıslak kirpikler, ıslak yanaklarla uykuya daldı. Çoktandır ne uyuduğu, ne ağladığı vardı.

XXVII

Bersyenev'in sözleri ancak bir bölümüyle gerçekleşti. Tehlike geçmişti. Fakat İnsarovun kendini toparlaması kolay olmuyordu. Doktor, bütün organizmanın derin bir genel sarsıntı geçirdiğini söylüyordu. Bununla birlikte, hasta, yataktan kalkmış odada dolaşmaya başlamıştı. Bersyenev, kendi evine dönmüştü. Fakat henüz büsbütün iyileşmeyen dostuna her gün uğruyor, ve her gün, eskiden olduğu gibi, Yelena'ya onun sağlık durumunu bildiriyordu. İnsarov Yelena'ya yazmaktan çekiniyor, Bersyenev'le konuşmalarında sözü getirebilirse şöyle bir değinmekle yetiniyordu ona. Bersyenev ise yapmacık bir kayıtsızlıkla, Stahov'lara yaptığı ziyaretlerden söz ediyor; aslında, Yelena'nın büyük üzüntüler geçirdikten sonra ancak şimdi yatıştığını anlatmak istiyordu İnsarov'a. Yelena da yazmıyordu. Başka bir tasarı vardı kafasında.

Bir gün Bersyenev neşeli bir yüzle doktorun İnsarov'a kotlet yemesi için izin verdiğini ve delikanlının herhalde bir süre sonra dışarı çıkabileceğini söylediğinde, genç kız düşünceye daldı, gözlerini yere indirdi...

- Bilmem, size ne söylemek istediğimi tahmin ediyor musunuz? diye mırıldandı.

Bersyenev bozuldu. Anlıyordu onu. Bakışlarını başka bir yana çevirerek:

- Sanırım, diye karşılık verdi, onu görmek istiyorsunuz.

Yelena kızardı, ancak işitilebilir bir sesle:

- Evet, dedi.

- İyi ya. Sanırım, sizin için kolay bir şey bu. "Of! -diye düşündü içinden- Yüreğimde ne çirkin bir duygu var."

- Yani... demek istiyorsunuz ki... daha önce de... Fakat korkuyorum... Onun şu sıralarda pek yalnız kalmadığını söylemiştiniz.

Bersyenev hâlâ başka yana bakarak:

- Bunda bir güçlük yok, dedi. Hiç kuşkusuz, ona herhangi bir şey söylemem yakışık almaz. Fakat bir pusula yazıp verebilirsiniz bana. Kendisi için kaygı duyduğunuz yakın bir dostunuza yazmak en doğal hakkınızdır. Bunda hiçbir çirkin yan yok. Söyleyin ona... yani, yazın demek istiyorum, ne zaman gideceğinizi...

Yelena:

- Utanıyorum, diye fısıldadı.

- Pusulayı verirsiniz, götürürüm ben.

- Buna gerek yok. Benim sizden ricam... darılmayın Andrey Petroviç... Yarın ona uğramamanızı istiyorum.

Bersyenev dudaklarını ısırdı.

- Ha. Evet anlıyorum. Elbette, elbette. (Ve bir iki söz daha ekleyerek çabucak uzaklaştı.)

Evine doğru hızlı hızlı giderken:

- "Ne alâ, ne alâ, -diye düşünüyordu.- Benim için yeni bir şey değil bu; ama böylesi daha iyi. Elalemin tasası sana mı düşmüştü? Yaptığım hiçbir şeye pişman değilim. Vicdanımın buyruklarına uydum. Ama, yeter artık. Ne halleri varsa görsünler. Babam boşuna mı söylerdi: Kardeş, seninle ben ne sibarit,[44] ne aristokrat, ne de alınyazısının ve doğanın şımarttığı kimseleriz. Biz, emekçiyiz emekçi. Meşin önlüğünü tak, karanlık işliğinde tezgahının arkasına geç. Varsın güneş başkaları için parlasın. Fakat bizim ıssız yaşamımızın da kendine göre bir yüceliği ve mutluluğu vardır!"

Ertesi sabah, postadan şöyle bir pusula aldı İnsarov: "Bekle beni. Kimseyi kabul etme. A.P. gelmeyecek. Yelena."

XXVIII

İnsarov, Yelena’nın pusulasını okur okumaz, odasını düzene sokmaya koyuldu. Ev sahibini çağırıp ilaç şişelerini dışarı aldırttı. Ropdöşambrını çıkarıp redingotunu giyindi. Bitkinlikten, mutluluktan başı dönüyor, yüreği çarpıyordu. Dizleri kesildi. Divana uzandı ve saate bakmaya başladı. "Şimdi on ikiye çeyrek var," dedi kendi kendine; "on ikiden önce geleceğini hiç sanmam. On beş dakika başka bir şey düşünmeliyim. Dayanamayacağım yoksa. On ikiden önce gelmesi..."

Kapı açıldı; ince ipekliden bir giysi içinde, solgun ve taze, genç ve mutlu, Yelena girdi. Hafif, mutlu bir bağırışla göğsüne kapandı İnsarov’un.

Delikanlının başını avuçları içinde tutuyor, saçlarını okşuyor ve hiç durmadan:

- Yaşıyorsun, benimsin, diye tekrarlıyordu.

İnsarov kımıldayamıyordu. Sevgilisine böylesine yakın olmaktan bu dokunmalardan, bu mutluluktan boğulacak gibiydi.

Genç kız, yanma oturdu onun. Göğsüne yaslandı. Sadece seven kadınların gözlerinde parlayan o gülümser, okşayıcı ve yumuşak bakışlar parlıyordu gözlerinde.

Ansızın buğulanıverdi bu bakışlar:

- Ne kadar zayıflamışsın zavallı Dmitri’m. -Elini yanağında gezdiriyordu onun.- Sakalın da nasıl uzamış.

İnsarov, yüzünde dolaşan parmaklan dudaklanyla yakalayarak:

- Sen de zayıflamışsın zavallı Yelena’m dedi.

Genç kız neşeyle silkeledi buklelerini:

- Önemi yok. Gör bak, nasıl düzeleceğiz. Fırtına geçti. Seninle türbede karşılaştığımız günkü fırtına nasıl geçtiyse. Şimdi, yaşama döndük.

Genç adam, bir gülümsemeyle yanıtladı onu.

- Ah, ne günler Dmitri, ne acımasız günler! Şu insanlar, sevdikleri öldükten sonra nasıl yaşarlar? Biliyor musun, Andrey Petroviç’in getirdiği haberleri daha o söylemeden anlıyordum. Yaşamım senin yaşamına bitişikti sanki. Onunla birlikte alçalıp yükseliyordu. Geçmiş olsun Dmitri’m.

Genç adam ona ne diyeceğini bilemiyordu. Ayaklarına kapanmak geliyordu içinden.

Yelena, delikanlının saçlarını geriye iterek sürdürüyordu sözlerini:

- Bir şey daha fark ettim. -Can sıkıntısıyla geçen bütün , bu zaman içinde çok şey fark ettim.- İnsan çok mutsuz olduğunda, çevresinde olup biten şeyleri nasıl da aptalca bir ilgiyle izliyor. Doğrusu ya, ruhum dehşet içindeyken, kimi zaman bir sineğe bile uzun uzun baktığım oluyordu. Fakat geçti bütün bunlar, geçti, öyle değil mi? Önümüz apaydınlık, öyle değil mi?

İnsarov:

- Benim için, önümde sen varsın ve önüm aydınlık, diye karşılık verdi.

- Benim için de öyle... Fakat akima geliyor mu, hani se-ninleyken, hayır, son kez değil... hayır, -elinde olmaksızın titreyerek tekrarladı bu sözü- Seninle konuştuğumuzda, bilmiyordum neden, ölümü düşünmüştüm. O zaman, acının bizi kolladığını nereden bilecektim. Fakat, neyse, iyisin ya şimdi?

- Çok iyiyim. Hemen hemen, sağlığıma kavuştum sayılır.

- Sağsın, ölmedin. Oh, ne kadar mutluyum.

Kısa bir sessizlik oldu.

İnsarov:

- Yelena, dedi.

- Ne var sevgilim?

- Bu hastalığın bize bir ceza olarak gönderildiği aklına geldi mi hiç, ha?

Yelena’nın yüzü ciddileşti.

- Evet Dmitri, geldi. Fakat düşündüm: Niçin cezalandırılacakmışım? Hangi görevimizi yerine getirmedim? Ne günah işledim? Vicdanım, belki de başkalarınınkinden farklıdır susuyordu fakat. Yoksa, sana karşı mı suçuluyum? Ha? Sana engel oluyorum, durduruyorum seni, değil mi?..

- Bana engel olmuyorsun Yelena, birlikte gideceğiz.

- Evet Dmitri, birlikte gideceğiz. Senin ardın sıra geleceğim... Bu benim görevim. Seviyorum seni... Başka bir görev tanımıyorum.

İnsarov:

- Oh, Yelena! dedi. Söylediğin her söz, nasıl kopmaz zincirlerle beni sana bağlıyor.

Genç kız:

- Neden zincirlerden söz etmeli? diye atıldı. Seninle ben, özgür insanlarız. Evet, -düşünceli düşünceli döşemeye bakarak ve önceki gibi bir eliyle İnsarovun saçlarını okşayarak sürdürüyordu sözlerini- Şu son zamanda duyumsadığım şeyler, daha önce aklımın ucundan bile geçmezdi.

Günün birinde bana, çeşitli bahaneler uydurarak yalnız başına evden çıkacağımı, -hem de nereye!- genç bir adamın odasına geleceğimi söyleselerdi, iyi yetiştirilmiş genç bir kız olarak küplere binerdim. Şimdi hepsi oldu bunların, ama öfkelenmiyorum. Vallahi. -Bu son sözü kısa bir duraklamadan sonra söyledi, İnsarov'a döndü.-

Delikanlının gözlerinde öyle bir hayranlık ışıltısı vardı ki, genç kız, elini saçlarından gözlerine indirdi onun.

- Dmitri, diye başladı yeniden, seni orada, bu korkunç yatakta gördüğümü bilmiyorsun değil mi?.. Seni ölümün eşiğinde, komada yatarken gördüm.

- Beni gördün ha?

- Evet.

Delikanlı sustu.

- Bersyenev de burada mıydı?

Genç kız olumlu anlamda salladı başını.

İnsarov ona eğildi:

- Oh, Yelena! diye fısıldadı. Sana bakmaya cesaret edemiyorum.

- Neden? Andrey Petroviç çok iyi bir insan. Ondan hiç utanmadım. Sonra niye utanayım? Bütün dünyaya senin olduğumu haykırabilirim... Hele Andrey Petroviç'e, kardeşimmişçesine güveniyorum.

İnsarov:

- Beni o kurtardı, diye bağırdı. Çok seçkin, çok iyi bir insan.

- Evet... Sonra, her şeyi ona borçlu olduğumu biliyor musun? Düşün ki beni sevdiğini ondan öğrendim. Sonra, her şeyi söyleyebilsem... Evet o çok seçkin bir insan.

İnsarov dik dik baktı ona:

- Sana tutkun değil mi?

Yelena gözlerini yere indirdi

- Seviyordu beni, dedi.

İnsarov, elini sımsıkı tuttu onun

- Oh, siz Ruslar, dedi. Yürekleriniz altın gibidir. Düşün, üstüme titredi benim, geceler boyunca uyumadı... Ve sen, sen meleğim... Ne bir sitem, ne duraksama... ve bütün bunlar, benim için...

- Evet, hepsi senin için. Çünkü seviyorlar seni. Ah Dmitri, ne tuhaf şey bu. Ben, sanırım sana bir kez daha söylemiştim bunu, ama ne olursa olsun

tekrarlamak hoşuma gidiyor, senin de işitmek hoşuna gidecektir; ben, seni ilk gördüğümde...

İnsarov:

- Neden gözünde yaşlar var? diye sözünü kesti onun.

- Benim mi? Yaşlar mı? -Mendiliyle gözlerini kuruladı-Oh, aptal. İnsanların mutluluktan da ağlayabileceğini bilmiyor daha. Demek istediğim şu. Seni ilk gördüğümde, hiç de bir özellik bulamamıştım doğrusu. Fakat, biliyor musun, hiçbir zaman sevmememe karşın, ilk görüşümde çok hoşlanmıştım Şubin'den. Andrey Petroviç'e gelince oh, onun gerçekten bir insan olup olmadığını kendime sorduğum oldu... Fakat sen, buna karşılık... sonradan... sonradan... yüreğimi iki elinle öyle bir yakaladın ki...

İnsarov:

- Yelena, özür dilerim... -dedi, kalkmak istedi, fakat aynı anda divana uzandı. -

Yelena kaygıyla:

- Ne oluyorsun? diye sordu.

- Bir şey değil... Henüz kendime gelemedim... Bu mutluluğu kaldıracak güçte değilim daha.

- Öyleyse rahat otur. Kımıldama. Heyecanlanma. -parmağıyla gözdağı vererek ekledi:- sonra, neden ropdöşambrınızı çıkardınız bakalım? Züppelik yapmak için erken daha? Oturun ve anlatacağım masalları dinleyin, ve susun. Geçirdiğiniz hastalıktan sonra, çok konuşmamanız gerekir.

Genç kız, Şubin'den, Kurnatovski'den son iki hafta süresince yaptığı şeylerden söz etti. Gazetelere bakılırsa savaşın kaçınılmaz olduğunu, bu bakımdan o iyileşir iyileşmez bir an bile yitirmeden yola koyulmak için olanak aramaları gerektiğini söyledi. Delikanlının yanma oturmuş, omzuna dayanmış, anlatıyordu bütün bunları...

İnsarov, Yelena'yı renkten renge girerek dinliyor, dinliyordu... Birkaç kez durdurmak istedi onu ve birdenbire doğrularak, tuhaf, keskin bir sesle:

- Yelena, dedi; git artık, bırak beni.

Genç kız şaşkın şaşkın:

- Ne? dedi. -Sonra canlılıkla- Kendini kötü mü hissediyorsun yoksa? diye ekledi.

- Hayır ...iyiyim... ama, rica ederim, bırak beni...

- Seni anlayamıyorum. Kovuyor musun beni? Ne yapıyorsun?.. -Ansızın eklemişti bu son sözü. Çünkü delikanlı, divandan neredeyse yere

kadar eğilmiş, dudaklarını ayaklarına bastırmıştı onun.- Dmitri, yapma bunu, Dmitri...

İnsarov doğruldu:

- Öyleyse git Yelena. Biliyor musun, hasta olduğumda hemen yitirmemiştim bilincimi. Ölümün eşiğinde olduğumu biliyordum. Hatta ateşler içindeyken, sayıklarken, bunun bana yaklaşan ölüm olduğunu anlıyor, bulanık, bir biçimde duyumsuyor; dilsiz bir keder içinde, yaşamla, seninle, her şeyle vedalaşıyor, gitgide ümitsizliğe gömülüyordum... Ve ansızın, bu yeniden diriliş, karanlıktan sonra bu aydınlık... Sen... sen ...yanımdasın, benimlesin... Senin... soluğun... Gücümün üstünde bir şey bu. Yüreğim sana doğru atılıyor, sen benim olduğumu söylüyorsun, ve... ve hiçbiri karşılık veremiyorum buna... Git.

Yelena:

- Dmitri... diye fısıldadı ve başını onun göğsünde gizledi. Şimdi anlamıştı delikanlıyı.

- Yelena, -diye sürdürdü sözlerini İnsarov- Seni seviyorum, biliyorsun bunu. Senin için yaşamımı vermeye hazırım... Niçin geldin, zayıfken, kendimde değilken, kanım alev alev tutuşmuşken... Benim sin... söylüyorum bunu... beni sevdiğini...

Genç kız:

- Dmitri, -dedi yeniden bütün bedenini bir ateş sardı, daha da sokuldu ona.-

- Yelena, git, dayanamayacağım... Heyecandan ölebilirim... Bütün benliğim sana doğru akıyor... Düşün, ölüm daha ayırmadı bizi... Sen burada, kollarımdasın... Yelena...

Genç kız tepeden tırnağa titredi. Ancak işitilir bir sesle:

- Öyleyse al beni... diye fısıldadı...

XXIX

Nikolay Artemyeviç kaşlarını çatmış, çalışma odasında bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Pencere önünde bacak bacak üstüne atmış, sakin sakin pürosunu tüttüren Şubin:

- Rica ederim köşeden köşeye dolaşıp durmayın, dedi. Sizi izlemekten boynum tutuldu. Hep bir şey söyleyeceksiniz diye bekliyorum. Gergin, melodramik bir şey var bu dolaşmanızda.

Nikolay Artemyeviç:

- Bir fırsat çıksın da alay edesiniz, -diye karşılık verdi.-Başka bir şey bildiğiniz yoktur. Tabii kendinizi benim yerime koymak işinize gelmez. Bu kadına alıştığımı, hatta bağlandığımı anlamak istemezsiniz. Yokluğunun bana acı verebileceği aklınıza gelmez. İşte, Ekim gelip çattı. Kışın eli kulağında... Böyle bir zamanda Revalde ne yapabilir?

- Belki çorap örüyordur... Fakat size değil, kendisine...

- Alay edin, alay edin... Size söyleyeyim ki böyle bir kadın görmedim daha. O dürüstlük, o kendi çıkarını düşünmeme...

Şubin:

- Bonoyu yürürlüğe koydu mu? diye sordu.

Nikolay Artemyeviç, sesini yükselterek tekrar etti:

- O kendi çıkarını düşünmeme, şaşılacak bir şey. Bana, dünyada milyonlarca başka kadın var diyorlar. Öyle mi efendim? Gösterin bakalım bu milyonları bana. Hadi, gösterin bakalım. Gösterin bana bu milyonları. Ces femmesque'on me les montre.[45] Fakat şu yazmaması yok mu, işte beni öldüren bu.

Şubin:

- Pitagoras gibisiniz, diliniz kılıçtan keskin, -diye düşüncesini belirtti.- Fakat, biliyor musunuz ne öğütlerdim size?

- Ne?

- Avgustina Hristianovna döndüğünde... anlıyorsunuz değil mi?

- Ee, ne olmuş?

- Onu gördüğünüzde... Düşüncelerimin gelişmesini izliyorsunuz değil mi?

- Peki, peki, sonra?..

- Güzel bir sopa çekin. Bakalım ne çıkacak bundan.

Nikolay Artemyeviç öfkeyle öte yana döndü.

- Ben de saf saf, doğru dürüst bir şey söylemeni bekliyordum. Oysa, ne beklenir. Sanatçı. İlkesiz insan...

- Evet, ilkesiz insan... Fakat gözdeniz Kurnatovski, ilkeleri olan o bay, dün yüz rublenizi ütmüş diyorlar, doğru mu? Sanırım, bunun kibarca bir davranış olmadığını kabul edersiniz...

- Niye? Oyunu parasına oynuyorduk. Evet, beklerdim ki... Fakat o, evde bu kadar az ilgi görürse...

Şubin:

- Bakın, ne düşünmüştür, diye atıldı: "Canı cehenneme. Kayınbabam mı, değil mi, belli değil daha. Oysa, rüşvet almayan bir insan için yüz ruble hiç de fena para değil."

- Ne kayınbabalığı? Yerin dibine batsın kayınbabalık, Vous revez, mon cher.[46] Hiç kuşkusuz, böyle bir istekli karşısında her genç kız sevinç duyardı. Siz karar verin: becerikli, akıllı bir genç. Kendi yolunu kendi yapmış. İki ilde birden çalışıyor.

Şubin, kurnazca:

- Fakat (...) ilinde valiyi aldattığını söylüyorlar, dedi.

- Olabilir. Öyle olması gerektiği için yapmıştır. Becerikli, iş adamı...

Şubin, bu kez:

- İskambili de iyi oynadığı anlaşılıyor, -diye düşüncesini belirtti.-

- Evet, iskambili de iyi oynuyor. Fakat Yelena Nikolayevna'ya ne buyrulur. Acaba nasıl anlamalı onu? Bilmek istiyorum, acaba onun ne istediğini anlayabilecek biri var mıdır yeryüzünde? Bir neşeli, bir üzgün. Ansızın bir zayıflar, bir zayıflar, bakasın gelmez. Sonra birdenbire düzeliverir, ve bütün bunlar için görünürde hiçbir neden yoktur...

Bu sırada, elinde tepsiyle çirkin bir uşak girdi içeri. Tepside bir fincan kahve, kaymak ve peksimetler vardı.

Nikolay Artemyeviç, tepsiden aldığı bir peksimeti elinde sallayarak sürdürüyordu sözlerini:

- Baba, damat adayını beğeniyor; ama kızın umurunda mı bu? Eski zamanların, ataerkil aile zamanlarının görenekleri ne güzelmiş. Ama bütün bu görenekleri değiştirdik şimdi. Nous avons change tout ça.[47] Şimdiki genç kız canının istediğiyle konuşuyor, aklına eseni yapıyor. Yanına uşak, hizmetçi almadan, sanki Paris'teymişçesine tek başına Moskova'ya çıkıyor, Ve kimse ses çıkarmıyor bütün bunlara. Geçenlerde soruyorum. Yelena

Nikolayevna nerde? Gittiğini söylüyorlar. Nereye? Bilen yok. Nedir bu, düzen midir?

Şubin:

- Fincanınızı alın da, bırakın adam gitsin, dedi, -ve sesini alçaltarak ekledi- Hiç gereği yokken kendiniz konuşuyorsunuz devant les domestiques.[48]

Uşak yan gözle Şubin'e baktı, Nikolay Artemyeviç fincanı aldı, içine kaymak akıttı ve avcunu peksimetle doldurdu. Uşak çıkar çıkmaz:

- Yani, bu evde kimsenin umurunda olmadığımı söylemek istiyorum, diye başladı. Çünkü zamanımızda her şey dış görünüşe göre değerlendiriliyor. Bakıyorsun, boş, aptal bir adam. Adam kendini satmasını bildiği için sayıyorlar onu. Bir başkası, belki yeteneklidir, ve bu yetenekler, belki... büyük yarar sağlayabilir. Fakat alçakgönüllülük yüzünden...

Şubin sesini incelterek:

- Kendinizi devlet adamı mı sanıyorsunuz Nikolinka? diye sordu.

Nikolay Artemyeviç bütün gücüyle:

- Maskaralık yeter! diye bağırdı. Kendinizi unutuyorsunuz. İşte size, bu evde kimsenin umurunda olmadığımın yeni bir kanıtı.

Şubin gerinerek:

- Anna Vasilyevna sizi üzüyor... zavallı adam! dedi. Fakat, biliyor musunuz, ikimiz de ayıp ediyoruz Nikolay Artemyeviç: Anna Vasilyevna için ufak bir hediye hazırlasaydınız, iyi olurdu. Bugünlerde doğum yıldönümünü kutlayacak. Gösterdiğiniz en küçük bir ilgi belirtisini nasıl değerlendirdiğini biliyorsunuz.

Nikolay Artemyeviç, çabuk çabuk:

- Evet, evet biliyorum dedi. Anımsattığınız için çok teşekkür. Evet, evet, haklısınız... Bende ufak bir şey var. Geçenlerde Rosenstrauch'tan aldığım bir "kopça gerdanlık." Fakat bilmiyorum doğrusu, uygun olur mu?

- Onu Reval'deki leydi için satın aldınız, değil mi?

- Yani... ben... evet... düşündüm ki...

- Eh, uygundur öyleyse. Hiç kuşkum yok bundan.

Şubin sandalyeden kalktı.

Nikolay Artemyeviç, onun gözlerine sevimli bir bakış fırlatarak:

- Bu akşam nereye gidiyoruz Pavel Yakovliç, ha? diye sordu.

- Fakat siz kulübe gitmiyor muydunuz? ,

- Kulüpten sonra... kulüpten sonra...

Şubin yeniden gerindi.

- Olmaz Nikolay Artemyeviç, yarın çalışmam gerek. Bir başka kez. Ve çıktı gitti.

Nikolay Artemyeviç suratım astı, odada bir iki dolandı, yazı masasından kadife kutu içindeki "kopça gerdanlığı" çıkardı, uzun uzun baktı ona, ipekli boyun atkısıyla sildi. Sonra aynanın önünde oturdu; yüzünde tumturaklı bir anlatım, başını bir sola bir sağa çevirerek dilini ağzının kıyısına dayayarak, gözlerini saçın ayrılma noktasından ayırmadan sık, kara saçlarını özenle taramaya koyuldu. Arkasından bir öksürük sesi geldi bu sırada. Baktı. Az önce kahve getiren uşaktı bu.

- Ne var? diye sordu.

Uşak bir çeşit kasıntıyla:

- Nikolay Artemyeviç, dedi. Siz bizim efendimizsiniz.

- Ee, ne olmuş?

- Nikolay Artemyeviç. Bana kızmayın; fakat ben... küçük yaşlardan beri kölece hizmetinizde bulunmuş olarak... sizden gördüğüm iyiliklere karşı...

- Kısa kes, ne olmuş?

Uşak kıvranıyordu:

- Yelena Nikolayevna’nın nereye gittiklerinden haberiniz olmadığını buyuruyordunuz az önce... Ben bunu haber aldım.

- Sen neler saçmalıyorsun, salak?

- Siz bilirsiniz efendim... Fakat dört gün önce, kendilerini bir eve girerken gördüm.

- Nerede? Ne evi?

- Povarskaya yakınlarında, sokağında. Kapıcıdan orada kiracı olarak kimin oturduğunu sordum.

Nikolay Artemyeviç tepinerek:

- Sus, alçak diye bağırdı. Ne cüret bu?.. Yelena Nikolayevna iyi yürekliliğinden yoksulları ziyaret ediyor, ve sen, gelmiş... Çık dışarı, aptal.

Korkan uşak kapıya atılmışken, Nikolay Artemyeviç:

- Dur, diye bağırdı. Kapıcı he dedi sana?

- Hiç... hiçbir şey demedi... Dedi ki, öğ... öğrenci...

- Sus, rezil! Dinle, alçak herif, eğer bunu birine ağzından kaçıracak olursan...

- Acıyın, efendim...

- Kes sesini. Eğer çıt dediğini duyarsam... eğer biri... eğer öğrenirsem... Yerin dibine girsen kurtulamazsın elimden! Anladın mı. Defol!

Uşak gözden yitti.

Nikolay Artemyeviç yalnız kalınca: "Aman Allahım. Ne demek oluyor bu? -diye düşündü- Bu hayvan neler söyledi böyle? Ha? Fakat öğrenmek gerek, hangi evmiş bu, kim oturuyormuş içinde... Kendim gidip araştırmalıyım. İşte, nereye vardı işin sonu... Un laquais, Quelle humilation. [49]

Ve yüksek sesle un lauqais diye tekrarlıyarak kopça gerdanlığı yazı masasına kitledi, Anna Vasilyevna'ya gitti. Onu, yanağına bir tülbent bağlamış olarak yatakta buldu. Fakat kadıncağızın bu acıklı durumu karşısında sadece sinirlendi ve hemen bir yolunu bulup ağlattı onu.

XXX

Bu arada, Doğuda bir süredir beklenen fırtına patlak vermişti. Osmanlı İmparatorluğu Rusya'ya karşı savaş açtı. Prensliklerin boşaltılması için tanınan süre geçmişti. Bir süre sonra Sinop kıyımı başgösterecekti. Aldığı son mektuplarda, ısrarla anayurda çağırıyorlardı İnsarov'u. Oysa sağlığı düzelmemişti henüz. Öksürüyor, bir bitkinlik, arada bir de sıtma nöbetleri hissediyordu. Fakat hemen hemen hiç evde oturduğu yoktu. Hastalık filan düşünecek durumda değildi. Ruhu alev alev yanıyordu. Moskova'da mekik dokuyor, çeşitli kimselerle gizlice görüşüyor, günlerce bir şeyler yazıyor, günlerce ortalıkta görünmüyordu. Ev sahibine, yakında evden ayrılacağını bildirmiş, birkaç parçadan oluşan mobilyasını önceden armağan etmişti ona. Yelena da kendi yönünden yolculuğa hazırlanmaktaydı. Yağmurlu bir akşam odasında oturmuş, dikişe hazırlanmak üzere mendil kıyısı kıvırıyor, elde olmayan bir karamsarlık içinde, rüzgarın iniltilerine kulak kabartıyordu. Bu sırada içeri giren oda hizmetçisi kız, babasıyla annesinin yatak odasında olduklarını, onu oraya çağırdıklarını söyledi... Yelena çıkarken de arkasından "Anneniz ağlıyor -diye fısıldadı- babanız ise çok öfkeli..."

Yelena usulca omzunu silkti, Anna Vasilyevna'nın yatak odasına girdi. Nikolay Artemyeviç'in iyi yürekli zevcesi, bir şezlonga yan uzanmış; kolonyaya batırılmış mendilini kokluyordu. Nikolay Artemyeviç ise, bütün düğmeleri iliklenmiş redingotu, sertçe kolalanmış yakalığı ve gösterişli boyunbağıyla, şöminenin yanında duruyor; belli belirsiz, bir parlamento söylevcisini anımsatıyordu. Söylevci, bir el hareketiyle kızına sandalyeyi gönderdi. O bu hareketi anlamayarak soran bir bakışla baktığında, tumturaklı bir sesle ve başını çevirmeden "Oturmanızı rica ederim," dedi. (Nikolay Artemyeviç karısına her zaman, kızmaysa ancak olağanüstü durumlarda "siz" derdi.)

Yelena oturdu.

Anna Vasilyevna, gözyaşları içinde, sümkürdü. Nikolay Artemyeviç, sağ elini böğrüne dayadı.

Uzun bir susuştan sonra:

- Sizi, Yelena Andreyevna, karşılıklı açıklamalarda bulunmak, ya da daha doğrusu, açıklamalarda bulunmanız için çağırttım, diye başladı. Sizden hoşnut değilim... Ya da hayır, çok etkisiz oldu bu söz;

davranışlarınız kederlendiriyor beni, onurumu kırıyor. Benim ve annenizin... burada gördüğünüz annenizin.

Nikolay Artemyeviç, sesinin en kalın ve tek düze tonuyla konuşuyordu, Yelena sessizce baktı ona, sonra Anna Vasilyevna'ya ve sarardı.

Nikolay Artemyeviç:

- Kızların ana babalarına tepeden bakmalarına izin verilmeyen zamanlar vardı, diye yeniden başladı. Ana baba korkusu, başıboş evlatları titretirdi o zaman. Fakat o dönem geçti, ne yazık ki. Ya da, biç değilse, çoğu kimse böyle düşünüyor. Fakat inanın, hâlâ yasalar vardır, izin vermeyen... izin vermeyen... Yani, hâlâ yasalar vardır. Buna dikkatinizi çekerim: yasalar vardır.

- Fakat baba... diye başlayacak oldu.

- Rica ederim, kesmeyin sözümü. Şimdi geçmişe bir gözatalım. Ben ve Anna Vasilyevna, görevimizi yerine getirmiş bulunmaktayız. Ben ve Anna Vasilyevna, yetiştirilmeniz konusunda hiçbir şey esirgemedik. Ne masraftan, ne özenden kaçtık. Bütün bu özenler ve masraflar neme yaradı, bu ayrı bir sorun. Fakat en azından, tek kızımız olarak... que nous vous avons inculque's[50] size öğrettiğimiz ablak kurallarını kutsallıkla koruyacağınızı düşünmek hakkına sahiptim. Yani ben ve Anna Vasilyevna, bunu düşünmek hakkına sahiptik. Hiçbir yeni "ideal"in, bu, denebilirse, kutsal hâzineye dokunmayacağını düşünmek hakkına sahiptik. Fakat ne oldu? Cinsinize, yaşınıza özgü hoppalıktan söz edecek değilim... Fakat kim beklerdi ki, kendinizi o ölçüde unutacak...

Yelena:

- Baba, dedi; ne demek istediğinizi biliyorum.

Nikolay Artemyeviç, parlamento duruşunu, sözlerinin tumturaklı akıcılığını ve kalın ses tonunu bir anda bırakarak:

- Hayır, ne demek istediğimi bilmiyorsun, diye bağırdı. Bilmiyorsun, küstah kız...

Anna Vasilyevna, dili dolaşarak:

- Allah aşkına Nicolas, dedi; vous me faites mourir,[51]

- Söylemeyin bana bunu, que je vous fais mourir, Anna Vasilyevna! Şimdi işiteceğiniz şey, aklınızın ucundan bile geçmez. Önceden bildireyim, en kötü şeye hazırlanın!

Anna Vasilyevna dondu kaldı.

Nikolay Artemyeviç, Yelena’ya dönerek:
- Hayır, diye tekrar etti, ne demek istediğimi bilmiyorsun.
Genç kız:
- Size karşı suçluyum... diye yeniden başlayacak oldu.
- Ha! Neden sonra!
Yelena:
- Size karşı suçluyum, diye sürdürdü sözlerini, çünkü size çoktandır itiraf etmediğim bir şey...
Nikolay Artemyeviç:
- Fakat seni tek bir sözcükle yere vurabileceğimi biliyor musun? diye sözünü kesti onun.
Yelena babasına baktı,
- Evet, sayın bayan, tek bir sözcükle... Öyle bakacak bir şey yok. -Kollarını göğsünde kavuşturdu.- Sorabilir miyim (...) sokağında, Povarskaya yakınında bir evden haberiniz var mı? Cevap ver, alçak. Kurnazlık yapmaya kalkma. Uşaklar görmüş sizi sayın bayan, uşaklar, de vils lacquais.[52]
Yelena bütün vücudunun alev alev tutuştuğunu duyumsadı, gözleri parladı.
- Kurnazlık yapacak bir şey yok, dedi. Evet, girdim o eve.
Çok güzel! İşitiyor musunuz Anna Vasilyevna? Peki, sayın bayan, orada kimin oturduğunu da biliyorsunuzdur sanırım? '
- Evet, biliyorum, kocam oturuyor orada.
Nikolay Artemyeviç’in gözleri faltaşı gibi açıldı:
- Neyin?..
Yelena:
- Kocam, diye tekrarladı. Ben Dmitri Nikanoroviç İnsarov’la evliyim.
Anna Vasilyevna, güçlükle:
- Sen?., evlisin... diyebildi.
- Evet anne... Bağışlayın beni... İki hafta önce gizlice nikahlandık.
Anna Vasilyevna şezlonga yığıldı. Nikolay Artemyeviç iki adım geriledi.
- Evlisin? O kılıksız herifle, Karadağlıyla! Eski soylulardan Nikolay Stahov’un kızı, bir serseriye, bir öğrenci parçasına vardı ha? Anasının babasının iznini almadan! Bunu böyle yanına bırakacağımı sanıyor musun?

Sanıyor musun, şikayet etmeyeceğim? Sanıyor musun izin vereceğim sana?..

Sen... sen... Seni manastıra, onu küreğe yollayacağım. Tutuklu bölüklerine sürdüreceğim... Anna Vasilyevna, lütfen bildirin ona, bildirin kendisine mirasınızdan yoksun kıldığınızı!

Anna Vasilyevna:

- Nikolay Artemyeviç, Tanrı aşkına! diye inledi.

- Fakat ne zaman, nasıl oldu bu? Kim kıydı nikahınızı? Nerede? Nasıl? Tanrım. Bütün tanıdıklar, herkes ne diyecek şimdi? Ve sen, utanmaz düzenci, böyle bir cürümden sonra baba ocağında yaşamaya devam edebildin ha? Tanrının gazabından... korkmadın mı?

Yelena:

- Baba... dedi. -Tepeden tırnağa titriyordu; fakat sesi sert ve güvenliydi.- İstediğinizi yapmakta serbestsiniz, fakat beni utanmazlıkla ve düzencilikle suçlamanız boşuna. Sizi vaktinden önce üzmek istemiyordum. Fakat bugünlerde, ister istemez, her şeyi kendim söyleyecektim. Çünkü gelecek hafta kocamla gidiyoruz buradan.

- Gidiyor musunuz? Nereye?

- Onun anayurduna, Bulgaristan’a.

Anna Vasilyevna:

- Türklere! diye haykırdı ve kendinden geçti.

Yelena annesine doğru atıldı.

Nikolay Artemyeviç:

- Defol! -diye uludu ve kızını kolundan yakaladı Defol, hayırsız evlat!

Fakat tam bu sırada yatak odasının kapısı aralandı, gözleri çakmak çakmak, solgun bir yüz göründü. Şubin’in yüzüydü bu. Delikanlı, avazı çıktığı kadar:

- Nikolay Artemyeviç! diye bağırdı. Avgustina Hristianovna geldi, sizi çağırıyor!

Nikolay Artemyeviç kudurmuşçasına geriye döndü, Şubin’e doğru yumruğunu havada salladı, bir an durdu ve hızla çıktı odadan.

Yelena annesinin ayaklarına kapandı, dizlerine sarıldı onun.

Uvar İvanoviç yatağında yatıyordu. İri kol düğmeleri takılı yakalıksız gömleği, şişman boynunu sarıyor, her zaman taktığı servi ağacından küçük bir haç armasını ve muskayı açıkta bırakarak, geniş ve özgür kıvrımlarla, onun neredeyse bir kadınınki gibi kabarık göğsüne dökülüyordu. Kocaman

gövdesi, ince bir yorganın altındaydı. Yatağın yanındaki sehpanın üzerinde, kvas kupasının yanında bir mum ölgün ölgün yanıyor; ve Uvar İvanoviç'in ayak ucunda, yatakta, üzgün bir yüzle Şubin oturuyordu.

Genç adam, düşünceli düşünceli:

- Evet, dedi. Evlenmiş ve gitmeye hazırlanıyor. Yeğeniniz o kadar yaygara etti ki olayı bilmeyen kalmadı. Gizlilik olsun diye yatak odasına kapanmıştı ama, sadece uşaklarla hizmetçi kızlar değil, arabacılar da her şeyi işitebildiler. Hâlâ böğürüp yırtınıyor. Az kalsın dövüşüyordu benimle. Yelena'yı baba ilenciyle korkutmaya çalışıyor ama, hepsi blöf. Gücü yok, Anna Vasilyevna öldü öldü dirildi. Ama onu asıl üzen şey, kızının evlenmesinden çok, gidecek oluşu.

Uvar İvanoviç parmaklarıyla oynuyordu.

- Annelik... dedi; şey... işte böyle...

Şubin:

- Yeğeniniz, -diye sürdürdü sözlerini- başpiskoposa, general-valiye ve bakana şikayete gideceğini söyleyerek Yelena'nın gözünü korkutmaya çalışıyor. Ama kız gidecek, kavga bitecek. Öz kızını göz göre göre kim uçuruma atmak ister! Bir süre horozlanacak, sonra ibiği düşecek.

Uvar İvanoviç:

- Doğru... yapamazlar... -diye düşüncesini belirtti, kupasından birkaç yudum aldı.-

- Öyle, öyle. Ama kimbilir neler söylenecek artık. Bir dedikodu ve söylenti bulutu yükselecek Moskova üzerinde... O ise, hiçbirinden korkmuyor bunların... Zaten, hepsinin üstüne çıkmış. Gidiyor, ve nereye! Düşünmek bile korkunç! Nasıl uzak, nasıl ıssız yerlere! Onu geceleyin, eksi otuz derecede, bir handan ayrılırken görür gibiyim. Anayurdunu, ailesini bırakıyor, ama anlıyorum onu. Burada kim var? Kimi gördü? Kurnatovski'ler, Bersyenev'ler ve bizim gibi adamlar; üstelik bunlar da en iyileri. Niye üzülsün buradan ayrıldığı için? Tek bir şey kötü: Diyorlar ki, kocası, -Allah bilir ya dilim varmıyor söylemeye bu sözü-, diyorlar ki, İnsarov kan tükürüyormuş. İşte bu kötü. Geçenlerde gördüm onu. Yüzünden bir Brütüs'ün kalıbı çıkar... Brütüs'ün kim olduğunu biliyor musunuz Uvar İvanoviç?

- Niye bilmeyeyim. Adamın biri.

- Özellikle, "adam"dı o. Evet, yüzü çok güzel; fakat sağlıksız, çok sağlıksız...

Uvar İvanoviç:

- Savaşacaksa... hepsi bir, dedi.

- Savaşacaksa hepsi bir; doğru. Bugün çok haklı konuşmak lütfunda bulunuyorsunuz. Ama yaşayacaksa hepsi bir değil. Çünkü Yelena, onunla yaşamak istiyor.

Uvar İvanoviç:

- Gençlik işleri, diye düşüncesini belirtti.

- Evet, gençliğin onurlu, gözüpek işleri. Ölüm, yaşam, savaş, düşüş, utku, aşk, özgürlük, anayurt... Güzel güzel. Tann herkese versin bunları! Boğazına kadar batak içinde oturup, senin için gerçekten de her şey birden, her şeyin bir olduğunu gösteren bir tavır takınmaya çalışmak iş değil. Fakat orada, teller gerilmiş. Ya utku, ya ölüm!

Şubin, başım göğsüne indirdi.

- Evet, -diye sürdürdü sözlerini uzun bir susuştan sonra.-İnsarov ona layıktır. Fakat, bununla birlikte, saçma! Kimse layık değil ona. İnsarov... İnsarov... ne diye alçakgönüllülüğe bürüneyim yalancıktan? Eh, diyelim yiğittir, kendini korumasını biliyor; biz günahkarların yaptığının aynısını yapmakla birlikte. Sonra, gerçekten de tam anlamıyla alçak mıyız biz? Ben, alçak mıyım acaba? Ne dersiniz Uvar İvanoviç? Tanrı bütün bütün gözden çıkardı mı beni? Hiçbir beceri, hiçbir yetenek vermedi mi bana? Kimbilir, belki gün gelecek, Pavel Şubin adı şanla anılacaktır. Şu sehpanın üzerinde duran bakır mangır var ya; kim bilir, belki gün gelecek, belki yüz yıl sonra Pavel Şubin onuruna dikilen yontunun yapımında kullanılacak.

Uvar İvanoviç dirseklerine dayandı, bir coşku nöbetine yakalanan sanatçıya dikti gözlerini.

Sonunda, her zamanki gibi parmaklarıyla oynayarak:

- Uzun iş... dedi. Başka şeyden konuşuyorduk, fakat sen... sözü kendine getirdin...

Şubin:

- Oh, Rus toprağının yüce düşünürü, diye bağırdı. Her sözcüğünüz saf altın değerinde. Benim için değil, asıl sizin için yontu dikilmelidir ve ben bu işe girişiyorum. İşte, şimdi nasıl yatıyorsanız, aynı pozda -bilemiyorum, tembellik mi, yoksa kudret mi egemen burada?- mermere işleyeceğim sizi. Çok yerinde bir uyarıyla bencilliğimi ve gururumu yere çaldınız. Evet, evet, kendimden söz etmem için bir neden yok, böbürlenecek bir şey yok. Toprağımız bomboş bizim; nereye bakarsan bak, bir adam göremezsin.

Kimisi sazan balığı, kimisi fare, kimileri kendilerini bilgisiz ve karamsarlıkla besleyen küçük Hamlet taslakları ya da havanda su döven davul tokmaklan. Bir de utanılacak bir inceliğe kadar eğitilmiş olup, her duygularının hesabını tutanlar var aramızda. Durmadan rapor verirler kendilerine: işte benim sezinlediğim, işte benim düşündüğüm diye... Ne kadar da yararlı, pratik bir iş. Hayır, eğer aramızda akıllı insanlar olsa, gitmezdi bu kız. Bu ince kız suda balık gibi kayıp gitmezdi. Ne dersiniz Uvar Ivanoviç? Ne zaman gelecek bizim zamanımız? Ne zaman adamlar çıkacak bizden de?

Uvar İvanoviç:

- Zamanı var, diye karşılık verdi. Çıkacak.

- Çıkacak! Bereketli toprak konuştu: "çıkacak!" Bir yere yazacağım bu sözü. Fakat niçin söndürüyorsunuz mumu?

- Uyumak istiyorum, hoşçakal!

XXXI

Şubin doğru söylüyordu. Yelena'nın beklenmedik evlenme haberi az kalsın öldürüyordu Anna Vasilyevna'yi- Kadıncağız yatağa düştü. Nikolay Artemyeviç, kızının kendisinden ırak tutulmasını istiyordu ondan. Evin efendisi ve ailenin kayıtsız koşulsuz başkanı olduğunu göstermesine fırsat veren bu olaydan hoşnut gibiydi. Durmadan hır çıkarıyor, önüne gelene bağırıp çağırıyor, "Kim olduğumu göstereceğim size! Göreceksiniz, bekleyin." deyip duruyordu ikide bir. O evdeyken Anna Vasilyevna Yelena'yı görmüyor, Zoya'nm varlığıyla yetiniyordu. Zoya ona canla başla hizmet ediyor ve şöyle düşünüyordu içinden: "Deisen Insaroff verziehen und wem!"[53]

Fakat Nikolay Artemyeviç evden ayrılır ayrılmaz (sık sık oluyordu bu, çünkü Avgustina Hristianovna dönmüştü gerçekten) Yelena annesinin yanına gidiyor; Anna Vasilyevna, uzun uzun, sessiz gözyaşları akıtarak bakıyordu ona. Bu dilsiz sitem, her şeyden daha çok işliyordu Yelena'nın yüreğine. O sırada duyumsadığı şey, pişmanlık değil, fakat pişmanlığa çok benzeyen derin, sonsuz bir acımaydı.

Annesinin ellerini öperek, hiç durmadan:

- Anneciğim, sevgili anneciğim! diyordu. Ne yapabilirdim? Suçlu değilim, sevdim onu, başka türlü davranamazdım. Babamın hoşuna gitmeyen, beni sizden alıp götürecek olan bir adamı sevdiğim için almyazısını suçlayın.

Anna Vasilyevna:

- Oh, -diye kesiyordu onun sözünü- bunu aklına getirme. Gitmek istediğini düşündükçe yüreğim parça parça oluyor...

Yelena:

- Sevgili anneciğim, diye karşılık veriyordu, hiç değilse, daha da kötü bir şey olabilirdi diye avun. Düşün ki, ölebilirdim...

- Fakat zaten seni bir daha göreceğimi ummuyorum ki. Ya sen yaşamını orada, bir barakanın çatısı altında tüketeceksin, (Anna Vasilyevna'ya göre Bulgaristan, Sibirya tunduralan gibi bir yerdi) ya da ben dayanamayacağım bu ayrılığa...

- Böyle söylemeyin, iyi yürekli anneciğim. Tanrının izniyle yine görüşeceğiz. Sonra, Bulgaristan'da da buradakiler gibi kentler var.

- Kent arasın! Orada savaş var şimdi. Nereye gidersen git, toplar ateş ediyordur... Hemen mi gideceksiniz?

- Hemen... Tabii eğer babam... Şikayet etmek istiyor, bizi ayıracağını söylüyor.

Anna Vasilyevna bakışlarını göğe kaldırdı:

- Hayır Yelena’cığım, şikayet etmeyecek... Ben, önceden bilsem, ölürüm de razı olmazdım bu düğüne. Ama olmuşla ölmüşe çare bulunmaz. Kızımın lekelenmesine izin vermem.

Böylece birkaç gün geçti. Neden sonra kendini toplayan Anna Vasilyevna, bir akşam üstü, kocasıyla başbaşa yatak odasına kapandı. Eve derin bir sessizlik çöktü, herkes kulak kesildi. Önce hiçbir şey işitilmiyordu. Sonra Nikolay Artemyeviç’in sesi gürledi. Sonra tartışma başladı; bağırışlar yükseldi, hatta iniltiler duyulur gibi oldu... Öyle ki, Şubin; hizmetçi kızlar ve Zoya’yla birlikte yeniden yardım için ortaya çıkmaya hazırlanıyordu artık. Fakat tam bu sırada yatak odasındaki gürültü bir parça yatışır gibi oldu, konuşmaya dönüştü ve kesildi. Sadece güçsüz hıçkırıklar işitiliyordu arada bir. Onlar da kesildi... Bir anahtır şakırtısı ve yazı masası açılırken çıkan gıcırtı işitildi... Sonra kapı açıldı, Nikolay Artemyeviç göründü. Karşısına çıkan herkese sert bakışlar fırlatarak kulübün yolunu tuttu. Anna Vasilyevna Yelena’yı çağırttı, bağrına bastı onu, sel gibi akan gözyaşları arasında:

- Her şey yoluna girdi, dedi; olay çıkamayacak... Şimdi hiçbir engel kalmadı önünde... bizi bırakmak için.

Annesi azıcık yatışır yatışmaz, Yelena:

- Gelip size teşekkür etmesi için Dmitri’ye izin veriyor musunuz? diye sordu.

- Azıcık bekle, cancağızım. Bizi ayıran adamı göremem şimdi... Ayrılmadan önce onun için de bir vakit buluruz.

Yelena üzgün üzgün:

- Ayrılmadan önce, diye tekrarladı.

Nikolay Artemyeviç "olay çıkarmamaya" razı olmuştu. Ama bunu ne karşılığında kabul ettiğini Anna Vasilyevna söylemedi kızına. Yani onun bütün borçlarını ödemeyi üstlendiğini ve eline bin gümüş ruble saydığını söylemedi. Ayrıca, hâlâ Karadağlı diye adlandırdığı İnsarov’la karşılaşmak istemediğini Anna Vasilyevna’ya kesin olarak bildirmişti Nikolay. Ve kulübe geldiğinde, hiç de gereği yokken, emekli bir mühendis general olan oyun arkadaşına Yelena’nın evlenmesinden söz açtı.

- İşittiniz mi, -dedi yapmacık bir umursamazlıkla- kızım o kadar akıllıdır ki, bir öğrenciyle evlendi.

General ona gözlüklerinin üstünden bakarak:

- Ya!., -diye böğürdü ve oyuna kaç para sürdüğünü sordu Nikolay Artemyeviç'ten.-

XXXII

Ayrılık günü yaklaşıyordu. Kasımın son günleriydi. İnsarov hazırlıklarını çoktan tamamlamış, bir an önce Moskova'da ayrılmak için yanıp tutuşuyordu. Doktor da bir an önce gitmesini öneriyor, "Size sıcak iklim gerek, burada düzelemezsiniz" diyordu. Yelena'nın içi içine sığmıyor; öte yandan, İnsarov'un solgunluğu, zayıflığı kaygılandırıyordu onu. hastalık İnsarov'un yüzünü değiştirmişti. Genç kız bu yüze bakarken elinde olmaksızın bir ürküntü duyuyordu. Baba evindeki durumu da dayanılmaz olmuştu. Annesi, evden ölü çıkıyormuşçasına ağlıyor, babası soğuk bir hor görüyle davranıyordu kızına. Yaklaşan ayrılığa,gizli gizli o da üzülüyordu. Fakat, onuru kırılmış bir baba olarak, duygularını, düşkünlüklerini gizlemeyi görev sayıyordu. Anna Vasilyevna, neden sonra, İnsarov'la görüşmek istedi. Onu sessizce, arkadaki basamaklardan getirdiler kayınvalidesine. Anna Vasilyevna uzun süre konuşmadı delikanlıyla; hatta ona bakıp bakmamaya karar veremiyordu. İnsarov, yakınındaki bir koltuğa oturdu, Anna Vasilyevna'nm söze başlamasını beklemeye koyuldu sakin bir saygıyla, Yelena da oradaydı. Annesinin elini avcunun içine almıştı. Anna Vasilyevna, neden sonra, gözlerini kaldırdı:

- Sizi Tanrı yargılasın Dmitri Nikanoroviç, -dedi ve durdu. Sitemleri dudaklarında dondu kaldı.- Fakat hastasınız siz! -diye bağırdı.- Yelena, kocan hasta!

İnsarov:

- Sağlığım yerinde değildi Anna Vasilyevna, -diye karşılık verdi.- Şimdi de tam anlamıyla düzelmedim... Fakat anayurdumun havasını aldığımda kesin olarak iyileşeceğimi umuyorum.

Anna Vasilyevna:

- Evet... Bulgaristan! -diye kekeledi ve şöyle düşündü içinden: "Tanrım, bir Bulgar, üstelik ölmek üzere. Sesi kuyudan geliyor sanki. Gözleri pırtlamış, bir deri bir kemik, ceketi korkuluk gibi omuzlarından sarkıyor, rengi bembeyaz... Ve benim kızım, karısı onun... Seviyor onu... Yoksa bir düş mü bütün bunlar?" Fakat hemen aklı başına geldi:- Dmitri Nikanoroviç, -dedi,- gitmeniz mutlaka... mutlaka gerekli mi?

- Evet Anna Vasilyevna, mutlaka gerekli.

Anna Vasilyevna ona baktı:

- Oh, Dmitri Nikanoroviç, dedi; şu anda duyumsadıklarımı Tanrı duyumsatmasın size... Hiç değilse onu koruyacağınıza, seveceğinize söz

verin... Ben yaşadığım sürece yoksulluk çektirmem size...

Gözyaşlan daha fazla konuşmasına engel oldu. Kollannı açtı. Yelena’yı da, İnsarov’u da kucakladı.

Uğursuz gün, gelip çattı sonunda. Yelena ailesiyle kendi evinde vedalaşacak, yola İnsarovun evinden çıkılacaktı. Saat on ikide hareket edilecekti. Bundan bir çeyrek saat önce Bersyenev geldi. İnsarov’un evinde, onu uğurlamaya gelen yurttaşlarını bulacağını sanıyordu. Oysa onların hepsi daha önce gitmişlerdi Rusya’dan. Okuyucunun gizemli tanıdığı o iki adam da (İnsarov’un nikahında tanıklık etmişlerdi sonradan) gidenler arasındaydı. Terzi, yerlere kadar eğilerek selamladı "iyi bay"ı. Belki üzüntüden, belki de mobilyalar kendine kaldı diye sevinçten, iyice tütsülemişti kafayı. Karısı hemen alıp götürdü onu. Odada herşey toplanmıştı. Bavul, sicimle bağlanmış olarak döşemede duruyordu. Bersyenev düşünceye daldı: anılar üşüşüyordu aklına.

Saat on ikiyi vurmuş, arabacı atları hazırlamış, fakat "genç’ler" görünmemişlerdi hâlâ. Neden sonra telaşlı ayak sesleri işitildi merdivende, Yelena, yanında İnsarov ve Şubin’le, girdi. Genç kızın gözleri ağlamaktan kıpkırmızıydı. Annesi baygın yatıyordu ayrıldıklarında. Veda faslı çok çetin olmuştu. Yelena bir haftadan fazladır görmemişti Bersyenev’i. Delikanlı son zamanlarda çok seyrek geliyordu Stahov’lara. Genç kız, onu orada bulacağını ummuyordu.

- Siz ha! Teşekkürler, -diye bağırarak boynuna atıldı Bersyenev’in, Kucakladı onu.-

Sıkıntılı bir sessizlik çöktü odaya. Aklından neler geçiyordu bu üç adamın? Neler duyumsuyordu bu üç yürek? Şubin, canlı bir şeyler söyleyerek bu sıkıcı sessizliği dağıtmak gerektiğini anladı:

- Üçümüz yeniden toplandık işte, dedi; son olarak! Alınyazısının buyruğuna boyun eğelim, geçmişi kemlikle anmayalım ve Tanrının yardımıyla yeni bir yaşama başlayalım!

Sonra "Tanrı’nın yardımıyla uzak bir yol..." diye şarkıya başladıysa da... hemen sustu. Bir an utandı, beceriksizleşti... Bir ölünün yattığı yerde şarkı söylemek günahtır. Ve o dakikada, o odada, Şubin’in az önce anımsattığı ve orada toplanan insanların yaşadığı bir geçmiş can veriyordu... Evet. Belki yeni bir yaşama doğmak için... Ama yine de can veriyordu işte...

İnsarov karısına dönerek:

- Eh, Yelena, dedi; sanırım herşey tamam. Sadece bu bavulu taşımak kalıyor. -Ev sahibine seslendi.-

Ev sahibi, karısı ve kızıyla birlikte sökün etti. İnsarov'un buyruklarını usuldan sallanarak dinledi, bavulu omzuna vurdu ve çizmelerini şakırdatarak hızla merdivenlerden aşağı koştu.

İnsarov:

- Şimdi, Rus geleneğine göre, oturmak gerekiyor -diye sürdürdü sözlerini.-

Herkes oturdu. Bersyenev eski divana yerleşmişti. Yelena onun yanında oturuyordu. Ev sahibinin karısı, kızıyla birlikte eşikte uyukluyordu. Hepsi susuyordu. Hepsinin yüzünde gergin bir gülümseyiş dolaşıyordu ve kimse nedenini bilmiyordu bunun... Herbiri vedaya ilişkin bir şeyler söylemek istiyor ve her biri (tabii gözlerini faltaşı gibi açarak bakan ev sahibinin karısıyla kızının dışında) bu gibi anlarda ancak bayağı bir şey söylenebileceğini; her önemli ya da akıllıca ya da içtenlikli bir sözün yersiz, hatta yapmacık kaçacağını duyumsuyordu. İlkin İnsarov kalktı ve istavroz çıkardı...

- Elveda küçük odam! diye bağırdı.

Soğuk ayrılık öpücükleri, yarım ağızla söylenmiş yazışma vaadleri, yan boğuk bir sesle, söylenen uğurlama sözleri işitildi...

Yelena, gözyaşları içinde, arabaya oturdu. İnsarov onun dizlerinin üstüne bir kilim örttü. Şubin, Bersyenev, ev sahibi, karısı, başında hiç eksik olmayan yazmasıyla kızı, kapıcı, çizgili bir ceket giyinmiş yabancı bir işçi, hepsi basamaklarda durmuş el sallamaya hazırlanırlarken, ansızın, güçlü bir atın çektiği gösterişli bir kızak girdi avluya. Ve kızaktan, kaputunun yakasındaki karları silkeleyerek, Nikolay Artemyeviç sıçrayıp indi.

- Çok şükür yetiştim!., -diye bağırdı ve öteki arabaya koştu.- Yelena, annenle babanın son armağanını al! -kukuletalı başını eğerek, ceketinin cebinden, kadife bir çantaya işlenmiş küçük bir tasvir çıkardı, kızının boynuna taktı. Yelena sıcak gözyaşları döküyor, babasının ellerini öpüyordu... Bu arada arabacı, kızağın ön tarafından, yarımlık bir şampanya şişesi ve üç kadeh çıkardı.

- Haydi! -dedi Nikolay Artemyeviç; fakat onun da gözlerinden yaşlar akıyor ve kaputunun kunduz postundan yakasına damla damla düşüyordu.- Sizi uğurlayacak, mutluluk dileyeceğiz şimdi... -Kadehleri doldurmaya girişti. Elleri titriyordu. Köpükler kadehlerin üzerine kadar yükseldi ve kara

döküldüler. Kadehlerden birini kendisi aldı, öteki ikisini Yelena'ya ve karısının yanma henüz yerleşmiş olan İnsarov'a verdi.- Tanrı size... -diye başladı ve sözün sonunu getiremedi. Bir dikişte yuvarladı kadehini. Ötekiler de şampanyalarını içtiler. Nikolay Artemyeviç, sonra Şubin'e Bersyenev'e dönerek:- Şimdi içme sırası sizde baylar, -dedi; fakat aynı anda arabacı atları sürdü. Nikolay Artemyeviç arabanın yanı sıra koşuyor, kesik kesik:- Bak, yazmamazlık etme ha! -diye bağırıyordu.-

Yelena Andreyeviç başını çıkardı:

- Elveda babacığım, Andrey Petroviç, Pavel Yakovleviç, elveda her şey, elveda Rusya! -dedi ve geriye attı kendini.-

Arabacı kamçısını salladı, ıslık çaldı. Araba, buz tutmuş karın üzerinde gıcırdayarak avludan çıkıp sağa döndü, gözden yitti.

XXXIII

Pırıl pırıl bir Nisan günüydü. Venedik'i killi bir kumsalın dar çizgisinden Lido'dan ayıran geniş bir körfezde, sivri pruvalı bir gondol, gondolcunun uzun küreğe her asılışmda usul usul salınarak kayıp gidiyordu Gondolün alçak çatısının altında, yumuşak deri minderlerde, Yelena ve İnsarov oturuyorlardı.

Yelena, Moskova'dan ayrılalı beri yüzünün çizgileri pek az değişmişti. Buna karşılık, daha kararlı bir anlatım belirmişti bu yüzde. Ve gözlerine daha cesur bir bakış gelmişti. Bedeni gelişmiş, serpilmişti. Saçları, sanki daha görkemli, daha gür bir akışla, beyaz alm ve taze yanakları boyunca uzanıyordu. Sadece dudaklarında, ancak gülümsediği zaman sezilebilen, gizli ve sürekli bir kaygının varlığını gösteren bir kıvnm belirmişti. Buna karşılık Insarov'un yüzündeki anlatım aynı kalmış, fakat çizgileri acımasızca değişmişti. Zayıflamış, yaşlanmış, sararmış, kamburlaşmıştı genç adam. Göğsü, hemen hemen hiç durmadan, kesik kesik, kuru öksürüklerle sarsılıyor; yuvalarına kaçmış gözleri tuhaf bir ışıkla parlıyordu. Rusya'dan gelir gelmez yatağa düşmüş, aşağı yukarı iki ay Viyana'da hasta yatmış, ancak Mart sonunda Venedik'e gelebilmişti karısıyla. Buradan, Zara yoluyla Sırbistan ve Bulgaristan'a geçmeyi umuyordu. Öteki yollar kapalıydı ona. Tuna boylarında savaş bütün şiddetiyle sürüyordu çünkü, İngiltere'yle Fransa, Rusya'ya karşı savaş açmışlardı. Tüm Slav toprakları kaynıyor, ayaklanmaya hazırlanıyordu.

Gondol, bidonun iç kesimine yanaştı. Yelena'yla İnsarov, iki yanında veremli ağaçlar uzanan dar bir kumsal boyunca (bu ağaçlar her yıl dikilir her yıl ölürler), denize doğru yürüdüler.

Kıyı boyunca ilerliyorlardı. Önlerinde, Adriyatik denizi, bulanık, mavi dalgalarını yuvarlıyordu. Dalgalar köpükleniyor, cızırdıyor, kıyıya çarpıyor ve geriye dönerken küçük deniz kabukları, yosun parçaları bırakıyorlardı kumsalda.

Yelena:

- Ne kadar hüzün verici bir yer, dedi, üstelik soğuk. Üşütürsün diye korkuyorum. Fakat anlıyorum niçin geldiğini buraya.

Acı, apansız bir gülümseme geçti İnsarov'un yüzünden:

- Soğuk ha! diye sitem etti. Soğuktan korkarsam iyi asker olurum doğrusu. Buraya niçin geldiğimi ise... söyleyeyim sana. Bu denize bakıyor, sanki burada anayurduma daha yakınmışım gibi duyumsuyorum kendimi. -

Eliyle Doğuyu göstererek ekledi.- Zaten uzakta değil, şuracıkta. Bu rüzgar oradan esiyor.

Yelena:

- Bu rüzgar, beklediğin gemiyi getirmeyecek mi? Bak, bir yelkenli görünüyor, belki de odur.

İnsarov, Yelena'nın gösterdiği yana, denizin enginlerine baktı:

- Rendiç bir hafta içinde bizim için her şeyi hazırlayacağını vaadetmişti, dedi. Güvenilir bir insandır... Duydun mu Yelena, -apansız bir canlılıkla ekledi- yoksul Dalmaçya balıkçıları, ağlarını dibe çeken kurşun parçalarını mermi yapımı için bağışlamışlar! Paraları yok. Balık avcılığı tek geçim kaynakları. Ve ellerindeki son varlığı- da güle oynaya verip açlık çekiyorlar şimdi. Ne halk!

- Arkadan kaba bir bağırış duyuldu:

- Aufgepasst.[54] (*)

At toynaklarının boğuk takırtısı hızla yaklaştı, sırtında boz renkli kısa bir kaftan, yeşil kasketli bir Avusturya subayı dörtnala geçti yanlanndan... Ancak kıyıya çekilebilmişlerdi...

İnsarov karanlık bir yüzle baktı adamın arkasından.

Yelena:

- Onun suçu yok, dedi. Biliyorsun, tek binit yeri burası.

İnsarov:

- Onun suçu yok, biliyorum, -diye karşılık verdi.- Fakat bağrışları, bıyıkları, kasketleri, bütün dış görünüşleriyle kanımı beynime sıçratıyor bu adamlar. Dönelim.

- Dönelim Dmitri. Burası gerçekten de rüzgarlı bir yer. Moskova'daki hastalıktan sonra kendini korumayışını Viyana'da ödedin. Şimdi daha sakıngan olmalıyız.

İnsarov sustu. Sadece az önceki acı gülümseme dolaştı dudaklarında.

Yelena:

- İster misin Grand Canal'a dönelim? -diye sürdürdü sözlerini.- Geldik geleli bir iyice göremedik Venediği. Akşam da tiyatroya gideceğiz. İki loca bileti aldım. Yeni bir opera varmış diyorlar. İster misin bugünü birbirimize ayıralım; politikayı, savaşı, her şeyi unutalım? Tek bir şey kalsın aklımızda: Yaşıyoruz, soluk alıp veriyoruz, birlikte düşünüyoruz ve ölesiye birlikte olacağız... İster misin, ha?

İnsarov sen istediğine göre, ben de isterim, -diye yanıtladı onu.-

Yelena'nın yüzü bir gülümseyişle aydınlandı:

- Biliyordum, dedi. Gidelim, gidelim hadi.

Gondola döndüler ve Canal Grande boyunca ağır ağır gitmesini söylediler gondolcuya.

Venediği Nisan ayında görmeyen bir kimsenin bu büyüleyici kentin anlatılmaz güzelliğini tümüyle tammış olabileceğini sanmam. Sonbaharın altın ve erguvan renkleri kocamış Roma'ya, yaz mevsiminin yakıcı güneşi görkemli Cenova'ya nasıl yaraşıyorsa, İlkbaharın tatlılığı ve yumuşaklığı da öylesine yaraşır Venediğe. Tıpkı ilkbahar gibi, Venediğin güzelliği de insanı sarsar, özlemler uyandırır içinde. Toy yürekler, elle tutulurcasma yakın, anlaşılır, fakat yine de gizemli mutluluk çağırışlarıyla üzülür, çırpınırlar. Her şey aydınlık ve saydamdır; her şeyi sevdalı bir sessizliğin uykulu dumanı kuşatmıştır. Her şey susar ve her şey selamlıyor gibidir insanı. Venedik'te, kentin adından başlayarak, her şey kadınsıdır. Bu adın, Güzel adının salt ona takılması boşuna değildir elbet. Görkemli saraylar ve kiliseler, genç bir Tanrı'nın yarattığı düşsel varlıklar gibi, rahat, olağanüstü bir konum içinde dururlar. Kanalı boydan boya kaplayan dilsiz dalgaların ipeksi akıntılarında, yeşil-boz parıltılarında, gondollann sessizce kayıp gidişlerinde ve bütün kentlere özgü kaba gürültülerin, çatırtının, yaygaranın burada bulunmayışında, masalsı, tutsak edici, tuhaf bir şey vardır. Venedikliler, "Venedik ölüyor, Venedik boşaldı" diyeceklerdir size. Bu belki de, Venediğin eskiden böyle bir çekiciliğe, güzelliğin doruğuna varmış olmanın getirdiği bir solgunluğun çekiciliğine sahip olmayışındandır. Görmeyen bilemez onu. Ne Canaletto ne de Guardi (yeni ressamların sözünü etmiyorum artık) havanın bu tatlı gümüşselliğini, bu uçucu ve elle tutulurcasına yakın uzaklığı, en ince çizgiler ve eriyen renkler arasındaki bu şaşılası uyumu verebilmiş değiller. Ömrünü tamamlamış, yaşama yenilmiş olanlar Venediğe uğramama-lıdır. Çünkü Venedik, geçmiş günlerin gerçekleşmemiş düşlerini anımsatacak, daha da yaralayacaktır onları. Fakat içlerinde yaşama coşkusu taşıyanlar, mutlu olanlar için bulunmaz bir kenttir Venedik. Venediğin büyülü göklerinin altından geçirilen bir mutluluk, daha bir ışıyacak, parıldayacak-tır.

İnsarov'la Yelena'yı taşıyan gondol, Riva dei Schiavoni'nin, Duçe sarayının, Piazetta'nın yanından usulca geçerek Büyük Kanal'a girdi. İki yanında uzanan mermer saraylar, güzelliklerinin ancak tek bir bakışla kavranmasına izin verircesine, hızla kayıp gidiyor gibiydiler. Yelena büyük bir mutluluk içindeydi. Tek bir bulutçuk vardı içini karartan, o da

uzaklaşıyordu. Çünkü İnsarov son derece iyiydi o gün. Rialto köprüsünün yalçın kemerine kadar gelip geri döndüler. Kiliseleri gezmek vardı ya, Yelena İnsarov'un oralarda üşütmesinden korkuyordu. Delle Belle Arti Akademisini anımsadı birden ve gondolcuya oraya çekmesini söyledi. Bu küçük müzenin bütün salonlarını çabucak dolaştılar. Çok bilmiş ya da karacahil olmadıklarından, her tablonun önünde durmak için zorlamıyorlardı kendilerini. Ansızın şen bir duygu kaplamıştı içlerini. Birdenbire her şey çok eğlenceli görünmeye başlamıştı onlara, (çocukların iyi bildiği bir duygudur bu) Tintoretto'nun, (işkence edilen köleyi kurtarmak için, suya sıçrayan bir kurbağa gibi gökten sıçrayan) Aziz Mark tablosu karşısında, Yelena gözlerinden yaşlar gelene kadar güldü ve yine o sırada müzeyi dolaşmakta olan üç İngilizi şaşkına çevirdi bu büyük "skandal". İnsarov ise, Titian'ın "Göğe Çekiliş" tablosunun birinci planında duran ve Meryem Ana'nın ardı sıra kollarını göğe uzatan yeşil harmaniyeli, enerjik adamın sırtına ve baldırlarına hayranlıkla bakıyordu. Ayrıca, Meryem Ana'nın kendisi, dingin ve görkemli bir tavırla Tanrı babanın kucağına yükselen bu çok güzel ve güçlü kadın, her ikisini de şiddetle etkiledi. Yaşlı usta Cima de Conegliano'nun süssüz, kutsal tablosu da hoşlarına gitmişti. Akademiden çıkarlarken, arkalarında kalan uzun tavşan dişli, sivri favorili İngilizlere bakıp bir kez daha güldüler. Gondolcuları, kısacık ceketi ve kısa pantolonuyla karşılarına çıkınca, yine güldüler. Kır saçlarını tam tepesinde düğümlemiş bir satıcı kadın görüp, öncekilerden daha çok güldüler. Sonra da birbirlerinin yüzüne bakıp makaraları koyverdiler artık. Sandala oturduklarında sımsıkı, sımsıkı tuttular birbirlerinin elini. Otellerine dönüp odalarına koştular, yemek istediler. Masada da neşe içindeydiler. Birbirlerini ağırlıyorlar, Moskova'daki dostlarının şerefine kadeh kaldırıyorlar, balığın güzelliğinden ötürü garsonu alkışlıyorlar ve durmamacasına frutti di mare[55] istiyorlardı ondan. Garson omuzlarını oynatıyor, reveranslar yapıyor, fakat yanlarından ayrılınca başını iki yana sallıyordu. Hatta bir keresinde içini çekerek: poveretti! (zavallıcıklar!) diye mırıldandı. Yemekten sonra tiyatroya gittiler.

Verdi'nin bir operası temsil ediliyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, aslında adamakıllı bayağı, fakat bütün Avrupa sahnelerini dolaşmayı başarmış, biz Ruslar'm da çok iyi bildiği bir operaydı bu: Traviata. Venedik'te tiyatro dönemi geçmek üzere olduğundan, sanatçıların hiçbiri ortanın üstüne çıkamıyor, alabildiğine bağırıyorlardı. Violettayı oynayan aktris, ünsüz biriydi. Seyircinin gösterdiği ilgisizlikten, pek az sevildiği

anlaşılıyordu. Ama yine de yeteneksiz bir sanatçı değildi. Genç, fakat pek güzel olmayan bir kızdı bu. Kara gözleri vardı. Pürüzsüz sayılmayacak, üstelik artık yorulmuş bir sesle söylüyordu. Bayağı denebilecek kadar yalın ve karışık giyinmişti. Saçlarına kırmızı bir ağ geçirmişti. Mavi keten atlastan, daracık bir giysi sıkıyordu göğüslerini. Dirseklerine kadar uzanan kaim İsviçre eldivenleri giymişti. Doğrusu ya, bir Bergamo çiftçisinin kızı nereden bilsindi Parisli bir fahişe gibi giyinmeyi? Sahnede durmayı da bilemiyordu. Fakat yine de gerçek bir şey, kurnazlığa kaçmayan bir yalınlık vardı oyununda, İtalyanlara özgü o anlatım ve uyum tutkusuyla söylüyordu sonra. Yelena'yla İnsarov, tam sahnenin yanında, karanlık bir locada başbaşa oturuyorlardı. Delle Belle Arti Akademisinde kapıldıkları çocuksu neşeleri geçmemişti henüz. Ayartıcının ağına düşen mutsuz gencin babası, nohut renkli frakı ve karmakarışık beyaz peruğuyla sahnede görünüp de ağzını yamultup vücudunu çarpıtarak neşesiz bir tremolo patlattığı sırada, az daha koyuveriyorlardı makaraları... Fakat Violetto'nun oyunu etkilemişti onları.

Yelena:

- Bu zavallı kızı neredeyse hiç alkışlamıyorlar, dedi. Oysa ben, kırılıp dökülerek herkesi duyulandıracak olan ikinci dereceden herhangi bir kendini beğenmiş ünlüye bin kere yeğlerim onu. Oyununda gerçek, ciddi bir şey var; ama seyirci farketmiyor bunu.

İnsarov locanın kenarında eğildi, dik dik baktı Violetta'ya.

- Evet, dedi; şaka etmiyor. Havada bir ölüm kokusu var.

Yelena sustu.

Üçüncü perde başladı. Sahne aydınlandı... Yelena bu yatağı, bu çekilmiş perdeleri, ilaç şişelerini, karartılmış lambayı görünce titredi... Yakın geçmiş gözlerinin önünde canlandı... 'Ya gelecek? Ya şimdi?" Bu sorular geçti kafasından. Tam da bu sırada, aktristin yapmacık öksürüğünü İnsarov'un boğuk, gerçek öksürükleri yanıtladı locadan... Yelena kaçamak bir bakış fırlattı ona, sonra yine eski, dingin tavrını takındı. İnsarov farketti bunu, gülümseyerek baktı karısına ve fısıltıyla sahnedeki şarkıya katıldı.

Fakat, az sonra sustu. Violetto'nun oyunu gitgide güzelleşiyor, özgürleşiyordu. Oyuncu, yabancı ve gereksiz olan her şeyi atarak kendini buldu. Bir sanatçı için çok seyrek tadılabilecek en yüce mutluluk! Nerede olduğu bilinmeyen, ama arkasında güzelliğin yaşadığı o çizgiyi aşıverdi. İzleyici canlanmış, şaşırmıştı. Bu güzel olmayan yorgun sesli kız, onu eline

almaya, ona egemen olmaya başlıyordu. Ve sesindeki yorgunluk da uçup gitmişti. Ateşlenmiş, pekişmişti bu ses. "Alfredo” göründü. Violetto’nun sevinç çığlığı, fanatismo[56] denilen ve yanında bizim Kuzeyli alkışlarımızın solda sıfır kaldığı o alkış tufanını koparıyordu neredeyse... Bir an geçti, izleyici bir kez daha taş kesilmişçesine donup kaldı. Operanın en etkileyici parçası duetto başladı. Besteci, boşuboşuna tüketilen bir gençlik için duyduğu bütün acıları; güç düşmüş, ümitsiz bir aşkın son direnişlerini dile getirebilmişti burada. Şarkıcı halkın sıcak sevgisiyle kucaklanmış olarak, gözlerinde sanatsal bir mutluluğun ve gerçek bir acının yaşlarıyla, kendini ona doğru yükselen dalgaya bırakıverdi. Yüzü yepyeni bir anlatıma büründü ve apansız yaklaşan ölümün korkunç görüntüsü karşısında, gökyüzünü delen bir şimşek gibi, şu sözler koptu göğsünden: Lascia mi vivere... morir si giovane (Bırak yaşayayım... böyle genç ölmek!) Bütün salon, çılgınca alkışlarla ve coşkun bağırışlarla sarsıldı.

Yelena’nm tüyleri dikeri diken olmuştu. Karanlıkta İnsaroVun elini arayıp buldu, sımsıkı tuttu onu. İnsarov da karşılık verdi buna. Fakat ikisi de birbirlerine bakmıyorlardı... Birkaç saat önce de gondolda birbirlerininn elini sıkmışlardı ama, çok farklı bir sıkıştı o.

Yine Canal Grande yoluyla gittiler otellerine. Aydınlık, yumuşak bir gece başlamıştı. Yine aynı saraylar uzanıyordu iki yandan; ama şimdi başka bir görüntüyle. Ay ışığıyla aydinlananlar, altınımsı bir aklıkla parlıyor, bu aklıkta, pencerelerle balkonların süslemelerindeki ayrıntılar gözden siliniyordu sanki. Eşit yoğunlukta bir gölgenin usul sisiyle örtülü olanlar ise, daha belirgindiler. Küçük kırmızı ışıkçıklannı yakmış olan gondollar, daha sessiz ve daha hızlı kayıyor gibiydiler. Çelik pruvaları gizemle parlıyor; kürekler, ürkütülmüş küçük balık sürülerini andıran ufak ufak dalgaların oluşturduğu akıntının üzerinde gizemle inip kalkıyorlardı. Arada bir, kesik kesik, usul bağırışları geliyordu gondolcula-fın. (Şimdi şarkı söylemeyi büsbütün bıraktılar.) Başka da bir ses yoktu. İnsarov’la Yelena’nın kaldıkları otel Riva dei Schiavoni’deydi. Oraya varmadan gondoldan indiler. Aziz Mark alanının çevresinde, kemerlerin arkasında dolaştılar. Kahvelerin önü tıklım tıklım eğlenen insanlarla doluydu. Sevgiliyle, yabancı bir kentte, yabancı insanlar arasında dolaşmak özellikle hoş bir şeydir. Her şey güzel ve önemli görünür insana. Herkes için iyilik barış ve kendi içini dolduran mutluluğun aynısını istersin. Fakat Yelena kendini artık kaygısızca bırakamıyordu bu mutluluğa. Az önceki izlenimlerle sarsılan yüreğini yatıştıramıyordu. Duçelerin sarayının

önünden geçerken, İnsarov, alçak kemerlerin altlarından bakan Avusturya toplarının ağızlarını gösterdi sessizce ve şapkasını kaşlarına yıktı. Ayrıca bir yorgunluk duyuyordu. Aziz Mark kilisesine son bir kez daha baktılar. Ayı şığı altında kulelerin mavimsi çelikleri, fosforumsu yalazlar saçıyordu. Ağır ağır otellerine döndüler.

Odalarının pencereleri, Riva dei Schiavoni'den Giudecca'ya kadar uzanan geniş körfeze açılıyordu. Aziz Giorgio'nun sivri uçlu kuleleri hemen hemen otellerinin karşısında yükseliyordu. Sağ yukarıda, Dogana'nın altın yuvarlağı parlıyor ve kiliselerin en güzeli, Palladio'nun Redentore'si, süslemeleri içinde, bir gelin gibi duruyordu. Solda gemi direkleri ve serenleri, sağda vapur bacaları kararıyordu. Bir yerde, büyük bir kanat gibi, yarı yarıya toplanmış bir yelken göze çarpıyor, flamalar usul usul kımıldıyordu. İnsarov pencere önüne oturdu. Fakat Yelena onun uzun süre orada kalmasına izin vermedi. Ansızın ateşi çıkmış, bedenini kemirici bir bitkinlik kavramıştı çünkü. Genç kız yatağa yatırdı onu, uykuya dalmasına kadar başında bekledi ve sessizce pencereye döndü. Oh, ne kadar durgun ve okşayıcı bir geceydi bu. Havanın mavi mavi solunuşlarmda, nasıl bir güvercin yumuşaklığı vardı. Bu parlak göğün bu kutsal ışıkların altında, her acı nasıl da susmak, uyumak zorundaydı. "Oh, -diye düşündü Yelena Ölmek niye? Ayrılık, hastalık, gözyaşları niye? Ya da bize, aldatmayan bit koruyucunun, güçlü ve sonsuz bir sığınağın varlığını sezdiren bu güzellik ve ümit duygusu niye? Bize gülümseyerek bakan, bizi kutsayan bu gökyüzünün; sonsuz bir dinlenme içinde mutlulukla dolup taşan bu yeryüzünün anlamı nedir? Yoksa sadece bizim mi bunlar? Dışımız sadece sonsuz bir soğukluk ve sessizlik mi? Yoksa, yalnız mıyız?., yalnız mıyız?., ve orada, her yerde, bütün bu ulaşılmaz uçurumlarda ve derinliklerde her şey yabancı mı bize? ("Morir si giovane" çınlıyordu ruhunda.) Acaba yalvararak onu geri çevirmek, ondan kurtulmak olanaksız mı?.. Oh, Tanrım, acaba mucize diye bir şey yok mu?"

Ellerini sımsıkı kenetledi, başını onların üzerine koydu "Yeter mi" diye fısıldadı. "Yoksa yeter mi artık?.. Dakikalar saatler, günler boyunca değil, haftalarca mutlu oldum. Hem de ne hakla?" (Şimdi mutluluğu korkunç görünüyordu ona.) "Yoksa olanaksız mıdır böyle bir mutluluk? -diye düşünüyordu- Yoksa mutlak bir karşılığı var mıdır? Fakat, gökyüzü gerçek değil miydi?.. Ve biz insanlar, zavallı, günahkar insanlar... Morir si giovane... Oh, karanlık görüntü, uzaklaş. Onun yaşamına gereksinimi olan sadece ben değilim."

Yeniden:

"Fakat ya bir cezaysa bu? -diye düşündü- Ya suçumuzun bedelini şimdi kesinlikle ödemek zorundaysak? Vicdanım rahattı, şimdi de rahat. Fakat bu, suçsuzluğumun kanıtı mıdır acaba? Oh, Tanrım, Çok mu günah işledik yoksa? Yoksa sen bu geceyi, bu göğü yaratmakla birbirimizi sevdiğimiz için bizi cezalandırmak mı istiyorsun? -Apansız bir atılımla ekledi,-Eğer böyleyse, eğer suçluysa o, suçluysak, ikimizi de hiç değilse onurlu bir ölümle, orada, onun anayurdunda, savaş alanında öldür. Burada, bu ıssız odada değil."

Sonra kendi kendine:

"Ya zavallı, yalnız annenin acısı? -diye sordu ve hiçbir karşılık bulamadı bu soruya.- Yelena, birinin mutluluğunun bir başkasının mutsuzluğunda temellendiğini bilmiyordu henüz.

İnsarov uyku arasında:

- Rendiç, diye sayıkladı.

Yelena ayaklarının ucuna basarak yaklaştı ona. Üzerine eğildi ve yüzündeki teri sildi. İnsarov başını yastıkta bir sağa bir sola döndürdü, yatıştı.

Genç kız yeniden pencereye yaklaştı ve yeniden derin düşüncelere daldı. Korkmak için bir neden bulunmadığına inandırmak istiyordu kendini. Hatta güçsüzlüğünden utandı. "Gerçekten tehlike var mı acaba? İyi değil mi gerçekten? -diye mırıldandı.- Bugün o operayı seyretmesek bütün bunlar gelmeyecekti aklıma."

Bu sırada, herhalde bir balıkçının ürküttüğü ak bir martının suyun üstüne kalktığını, sessiz ve düzensiz bir uçuşla, konacak yer arıyormuşçasına çevreye bakındığını gördü. "Eğer uçup buraya gelirse, iyi bir işaret olacak bu..." diye düşündü. Martı olduğu yerde bir iki döndü, kanatlarını sarkıttı ve kurşunlanmış gibi, acı bir çığlıkla, kara bir geminin arkasına indi, Yelena titredi. Sonra, titrediğinden ötürü utandı ve soyunmadan, yatağa, güçlükle ve kesik kesik soluyan İnsarov'un yanına uzandı.

XXXIV

İnsarov, başında boğuk bir ağrıyla ve bütün vücudunu saran bir bitkinlikle, geç bir saatte uyandı.

İlk sorusu:

- Rendiç gelmedi mi? oldu.

Yelena:

- Daha gelmedi, -dedi ve "Osservatore Triestiono"nun son sayısını uzattı ona.-

Gazete, savaşa Slav Topraklarına ve Prensliklere ilişkin haberlerle doluydu İnsarov okumaya koyuldu. Karısı ona kahve hazırlıyordu. Kapı çalındı bu sırada.

İkisi de "Rendiç" diye düşündüler, fakat kapıyı çalan Rusça olarak "Girebilir miyim?" dedi. Yelena ve İnsarov şaşkın şaşkın birbirlerine baktılar ve daha onlar bir şey söylemeden, iki dirhem bir çekirdek giyinmiş, küçük ve sivrice, yüzlü, gözleri fıldır fıldır bir adam girdi içeri. Sanki az önce büyük bir para kazanmışçasına ya da çök sevindirici bir haber işitmişçesine, yüzü pırıl pırıldı.

İnsarov sandalyeden kalktı.

Yabancı senli benli bir tavırla ona doğru yaklaşarak -bu sırada Yelena'yı nazikçe selamlamıştı-:

- Beni tanımadınız mı, dedi; adım Lupoyarov, Moskova'da Ye...lerde karşılaşmıştık hani...

İnsarov:

Evet, Ye...'lerde dedi.

- Tamam, tamam. Rica ederim, eşinizle tanıştırın beni. Sayın bayan, Dmitri Vasilyeviç'e... -hemen düzeltti.- Nikanor Vasilyeviç'e karşı her zaman derin bir saygı duymuşumdur. Ve neden sonra, sizinle tanışmak onuruna da ulaşıyorum. -İnsarov'a dönerek sürdürdü sözlerini.- Düşünün, daha dün akşam öğrendim burada olduğunuzu. Ben de bu otelde kalıyorum. Ne kent şu Venedik, değil mi?.. Tek sözcükle, şiir! Bir de adım başında karşıma çıkan şu melun Avusturya'lılar olmasa! Neyse, Tuna'daki büyük çarpışmadan haberiniz var mı? 300 Osmanlı subayı ölmüş, Silistre alınmış. Sırbistan bağımsızlığını ilan etmiş bile. Sanırım, bir yurtsever olarak, coşku içindesinizdir şimdi! Benim damarlarımda da Slav kanı öyle bir kaynıyor ki! Fakat sakıngan olmanızı öğütlerim. Gözaltında tutulduğunuzdan hiç

kuşkum yok. Espiyonculuk alıp yürümüş burada! Dün neyin nesi olduğu belirsiz bir adam yaklaşıp "Rus musun?" diye sordu. Danimarka'lı olduğumu söyledim... Fakat, sanırım sağlığınız pek yerinde değil aziz Nikanor Vasilyeviç? Tedavi edilmeniz gerek. Sayın bayan, eşinizi iyileştirmelisiniz. Dün deliler gibi saraylarda, kiliselerde koşturup durdum. Duçelerin sarayını gördünüz mü? O ne görkem, o ne zenginlik! Özellikle o büyük salon! Marino Falieri'nin yeri öylece duruyor: decapitati pro criminibus![57] Ünlü zindanları da dolaştım. Oralarda ruhum isyan etti işte. Ben, sanırım unutmamışsınızdır, her zaman sosyal sorunlarla uğraşmayı sevmiş, aristokrasiye karşı ayaklanmışımdır. O aristokrasi savunucularını alıp buraya getirmek isterdim, bu zindanlara. Byron ne doğru söylemiş: "I stood in Venice on the bridge of sighs"[58] Üstelik kendisi de aristokrat olmasına karşın. Her zaman ileri şeylerin savunucusu olmuşumdur. Genç kuşak her zaman ileriden yanadır. Fakat şu Anglo-Fransızlara ne demeli? Boustrapa[59] ile Palmerston bakalım neler yapacaklar daha?

Palmerstonun başbakan olduğunu işitmişsinizdir. Fakat ne derseniz deyin, Rus yumruğu şakaya gelmez. Şu Boustrapa korkunç bir dalavereci. İster misiniz Les Chatiments de Victor Hugo'yu[60] vereyim size. Olağanüstü bir yapıt. "L'a venir le gendarme de Dieu."[61] Bir parça cesurca söylenmiş olmakla birlikte, çok güçlü bir söz Prens Vyazemski de güzel söylemiş:

"Avrupa Baş-Kadıklar deyip duruyor
Gözlerini Sinop'tan ayırmadan."

Şiirden çok hoşlanırım. Sonra Proudhon'un son kitabı da var bende. Bende her şey var. Sizi bilmem, fakat ben çok hoşnutum bu savaştan. Beni gerisin geri Rusya'ya göndermek isterlerse, buradan Floransa'ya ve Roma'ya geçmeye hazırlanıyorum. Fransa'ya gitmenin olanaksızlığından, İspanya'yı düşündüm. Orada kadınlar çok güzel, fakat yoksulluk ve böcekler pek bolmuş. Kaliforniya üzerinden geçiverirdim ya -biz Ruslara herşey vız gelir- bir yayımcıya Akdeniz ticareti üzerine ayrıntılı bir çalışma yapacağıma söz verdim. İlginç olmayan, uzmanlık isteyen bir konu diyeceksiniz belki. Fakat bize uzmanlar gerek artık. Yeterince felsefe yaptık; şimdi uygulamaya geçmeliyiz, Uygulama... fakat siz hiç de iyi görünmüyorsunuz Nikanor Vasilyeviç; sizi yoruyorum belki. Fakat ne olursa olsun, biraz daha oturacağım...

Lupoyarov daldan dala atlayarak uzun süre dırladı ve yine geleceğini vaadederek ayrıldı.

Bu beklenmedik ziyaret adamakıllı yorgun düşürmüştü İnsarov’u. Divana uzanırken, Yelena’ya bakarak, üzgün üzgün:

- İşte, sizin yeni kuşak! dedi. Çalımlarından yanlarına yaklaşılmıyor ama, aslında hepsi de bu Bay gibi zıpır.

Yelena bir şey söylemedi. Şu anda İnsarov’un bitkinliği Rusya’nın bütün kuşaklarının durumundan çok daha fazla kaygılandırıyordu onu... Kocasının yanına oturdu, bir örgü aldı eline. İnsarov gözlerini kapamış, rengi uçmuş, zayıf, öylece hiç kıpırdamadan yatıyordu. Yelena onun keskinleşmiş profiline, serilip kalmış kollarına baktı ve ansızın bir korku sıkıştırdı yüreğini:

- Dmitri... dedi.

İnsarov irkildi:

- Ha? Rendiç mi geldi?

- Gelmedi daha... Fakat Dmitri, ateşin var, hiç iyi değilsin sen. Ne dersin, doktor çağırmayalım mı?

- Hiç gereği yok. Deminki geveze ürküttü seni. Biraz dinleneyim, bir şeyim kalmaz. Yemekten sonra yine gideceğiz... bir yerlere.

İki saat geçti... İnsarov hâlâ divanda uzanmış yatıyor, gözleri kapalı olduğu halde, uyuyamıyordu bir türlü. Yelena ayrılmıyordu yanından. İşini dizlerine indirmiş, kıpırdamadan duruyordu. Neden sonra:

- Niçin uyumuyorsun? diye sordu.

- Dur biraz, -karısının elini aldı, başının altına koydu- İşte böyle iyi... Rendiç gelir gelmez uyandır beni. Gemi hazırsa, hemen yola çıkarız. Her şeyi toparlamalıyız.

Yelena:

- Toparlanmak uzun sürmez, diye karşılık verdi.

İnsarov, az sonra:

- Neler söylüyordu bu adam, çarpışmalar ve Sırbistan üzerine, dedi. Uyduruyordu herhalde. Fakat gitmek, gitmek gerek. Bir an bile yitirmeden... Hazır ol.

Uykuya daldı. Oda derin bir sessizliğe gömüldü.

Yelena başını koltuğun arkalığına dayadı ve uzun süre pencereye baktı. Hava bozmuş, rüzgar çıkmıştı. Büyük, ak bulutlar hızla kaydılar gökyüzünden. Uzakta ince bir direk sallanıyordu. Üstünde kızıl bir haç arması bulunan uzun bir flama, dönüyor, düşüyor, yeniden dönmeye başlıyordu. Duvardaki köhne saatin sarkacı ağır ağır, boğuk, kederli bir

sesle vurdu. Yelena gözlerini yumdu. Gece iyi uyumamıştı. Yavaş yavaş uykuya daldı.

Tuhaf bir düş görmeye başladı. Tanımadığı birtakım adamlarla birlikte, Tsaritsino gölü üzerinde bir sandalda ilerliyordu. Herkes sessizce oturmuştu. Kimse kürek çekmiyor, sandal kendi kendine ilerliyordu. Yelena korkmuyordu. Fakat içinde bir sıkıntı vardı. Bu insanların kimliklerini ve niçin onlarla birlikte olduğunu öğrenmek istiyordu. Sonra göl genişledi, genişledi, sonsuz bir deniz oldu. Sandal korkunç büyüklükte, mavi ve görkemli dalgalann üzerinde sallanıyordu. Bu sırada gürleyerek müthiş bir şey çıktı dipten. Bilinmedik yol arkadaşları ayağa fırladılar. Ellerini kollarını sallamaya başladılar... Yelena tanıdı bu yüzleri. Aralarında babası da vardı. Fakat dalgalara ak bir kasırga çarptı... her şey dönmeye başladı... karıştı...

Çevresinde her şey yine eskisi gibi ap ak. Fakat bu, deniz değil artık. Her yan, göz alabildiğine karla kaplı. Yelena sandalda da değil şimdi. Moskova’dan gelirkenki gibi bir araba içinde ilerliyor. Yanında oturan biri var. Eski bir kadın mantosuna sarınmış, küçük bir varlık. Yelena bunun zavallı çocukluk arkadaşı Katya olduğunu görüyor. Korkunç bir korku kaplıyor içini. O ölmemiş miydi? diye düşünüyor.

- Katya, böyle nereye gidiyoruz seninle?

Katya karşılık vermiyor. Daha çok sarınıyor mantosuna, soğuktan zangır zangır titriyor. Yelena da üşüyor. Yol boyunca bakıyor. Uzakta, tozutan karların ötesinde bir kent görünmekte. Gümüş burçları, yüksek beyaz kuleleriyle Katya, Katya, Moskova mı bu? "Hayır,- diye düşünüyor sonra.-Bu, Solovetski manastın. Yığınla hücre vardır orada. Arı kovanlarında olduğu gibi. O bunaltıcı, iç daraltıcı yerde Dmitri tutsak. Kurtarmalıyım onu..." Fakat tam bu sırada ak, parlak bir uçurum açılıyor önünde. Araba yuvarlanıyor, Katya gülüyor, Yelena!, Yelena! diye bir ses geliyor uçurumun dibinden

- Yelena!

Adının ünlendiğini açıkça işitti bu kez. Hızla kaldırdı başını, arkaya döndü ve dondu kaldı. İnsarov, düşündeki karlar gib; bembeyaz bir yüzle, divanın üzerinde yan beline kadar doğrulmuş, iri, parlak korkunç tuhaf bir biçimde aralanmıştı. Apansız değişen yüzünde,-bir çeşit kederli duygululukla karışan- bir dehşet anlatımı vardı.

- Yelena,dedi; ölüyorum.

Genç kadın bir çığlık kopararak diz çöktü, göğsüne kapandı onun.

İnsarov:

- Her şey bitti, diye tekrarladı; ölüyorum... Elveda zavallı sevgilim! Elveda anayurdum!..

Ve sırtüstü yuvarlandı divana.

Yelena odadan fırladı, bağırarak yardım çağırdı. Garson doktor bulmaya koştu. Yelena İnsarov'un üzerine kapandı.

O sırada, geniş omuzlu, yanık benizli bir adam belirdi kapının eşiğinde. Sırtında kaim pamukludan bir gocuk, başında meşin bir kasket vardı. Şaşkın şaşkın durakladı.

Yelena:

- Rendiç, diye haykırdı; siz misiniz? Bakın, Tanrı aşkına, o çok kötü. Ne oldu ona? Tanrım! Tanrım! Daha dün dışarı çıkmıştı. Az önce benimle konuşuyordu...

Rendiç hiç bir şey söylemedi, bir kıyıya çekildi yalnız. Perukalı, gözlüklü, ufak tefek bir adam sıyrılıp geçti yanından. Aynı otelde kalan bir doktordu bu. İnsarov'un üzerine eğildi.

Bir kaç dakika sonra:

- Sinyora, dedi; bay yabancı ölmüş, -İl signore forestiere e morto-, ciğer iltihabıyla birleşen bir atar damar şişliği yüzünden.

XXXV

Ertesi gün, aynı odada, Rendiç pencere kıyısında duruyordu. Karşısında Yelena, şalına bürünmüş oturuyordu. Yandaki odada bir tabut içinde İnsarov yatıyordu. Yelena'nın yüzünde hem korku, hem cansız bir anlatım vardı, Alnında, kaşlarının arasında iki kırışık belirmişti. Kıpırtısız gözlerine gergin bir anlatım veriyordu bunlar. Pencere önünde Anna Vasilyevna'nın açık bir mektubu duruyordu. Anna Vasilyevna kızını hiç değilse bir aylığına Moskova'ya çağırıyor; yalnızlıktan, Nikolay Artemyeviç'ten yakınıyor, İnsarov'a selâm söylüyor, sağlığını soruyor, karısına izin vermesini diliyordu.

Rendiç, Dalmaçya'lı bir denizciydi. İnsarov anayurduna yaptığı gezi sırasında tanımıştı onu ve bu kez Venedikte arayıp bulmuştu. Sert, kaba, gözüpek bir adamdı.

Yelena:

- Venedikte ne kadar kalmak zorundasınız? diye sordu İtalyanca, (Sesi de yüzü gibi ölgündü.)

- Bir gün. Gemiyi yüklemek ve kuşku uyandırmamak için. Sonra doğru Zara'ya. Ne yazık. Yurttaşlannı sevindiremeyeceğim. Çoktandır bekliyorlardı onu. Ona umut bağlamışlardı.

- Yelena makine gibi:

- Ona umut bağlamışlardı, diye tekrarladı.

Rendiç:

- Onu ne zaman gömeceksiniz? diye sordu.

Yelena hemen karşılık veremedi bu soruya

- Yarın.

- Yarın ha? Kalacağım öyleyse. Mezarına bir avuç toprak serpmek istiyorum. Sonra, yardıma da gereksiniminiz var. Fakat, yurdunun toprağında yatması daha iyi olurdu.

Yelena, Rendiç'e baktı:

- Kaptan, dedi; ikimizi de alıp denizin öte yanına geçirin, olur mu bu?

Rendiç düşündü.

- Olur, fakat kolay değil. Buradaki aşağılık yönetimle uğraşmak gerekecek.. Fakat, hepsini yaptık diyelim, onu orada gömdük. Sizi nasıl geri getireceğim?

- Beni geri getirmeniz gerekmeyecek.

- Nasıl? Nerede kalcaksmız peki?

- Kendime bir yer bulurum. Yeter ki alın bizi, götürün buradan.

Rendiç ensesini kaşıdı.

- Nasıl isterseniz. Fakat bizi adamakıllı uğraştıracak bu işler. Gidip bir bakayım. Beni iki saat kadar bekleyeceksiniz burada.

Çıktı. Yelena yandaki odaya geçti, duvara dayandı, uzun süre, taş kesilmişçesine durdu. Sonra dizüstü çöktü, fakat dua edemedi. İçinde ne sitem, ne yakınma vardı. Bütün duygulan donmuş gibiydi.

Aynı gece, İnsarov'un yaşadığı otelden, büyücek bir sandal açıldı denize. Yelena'yla Rendiç'in bulunduğu bu sandalda, siyah çuhayla kaplı uzun bir sandık vardı. Bir saat kadar yol aldıktan sonra, limanın hemen girişinde demirlemiş iki direkli küçük bir gemiye yaklaştılar. Yelena ve Rendiç gemiye bindiler. Tayfalar sandığı yukan aldılar. Gece yarısı fırtına patladı. Fakat sabahın erken saatlerinde gemi, Lido'yu geride bırakıyordu. Fırtına bütün gün olanca şiddetiyle sürdü. "Lloyd"un görmüş geçirmiş tayfaları başlarını sallıyor, karamsar görünüyorardı. Adriyatik denizi, Venedik, Triesta ve Dalmaçya kıyısı arasında son derece tehlikelidir.

Yelena'nın Venedik'ten ayrılışının üçüncü haftasında Moskova'da, Anna Vasilyevna şu mektubu aldı:

"Sevgili anne, sevgili baba.

Yaşam boyu elveda. Bir daha görmeyeceksiniz beni. Dmitri dün öldü. Benim için her şey sona erdi. Bugün onun cenazesiyle Zara'ya gidiyorum. Onu gömeceğim. Sonra ne yapacağımı bilmem. Fakat benim için Dmitri'nin anayurdundan başka bir anayurt yok artık. Orada bir ayaklanma hazırlığı var. Savaşa hazırlanılıyor. Hemşire olacak, hastalara yaralılara yardım edeceğim. Ölümünden sonra D.nin anısına ve bütün yaşamını adadığı dâvasına bağlı kalacağım. Bulgarca ve Sırpça öğrendim. Herhalde dayanamayacağım tüm bunlara ve böylesi daha iyi. Bir uçurumun kıyısındayım ve düşmeliyim. Alınyazılanmız boşuna bağlamadı bizi. Kimbilir, belki de onun ölümünden ben sorumluyum. Şimdi sıra, onun beni kendisine çekmesinde. Mutluluğu ararken ölümle karşılaştım. Fakat herhalde böyle olması gerekiyordu... Ölüm her şeyi örter, uzlaştırır, öyle değil mi? Sizde yarattığım tüm düş kırıklıkları için bağışlayın beni. Rusya'ya dönmek mi? Fakat niçin? Orada ne yapacağım?

Son öpücüklerimi, iyi dileklerimi kabul edin, suçlamayın beni."

Aradan beş yıl geçti aşağı yukarı. Bu süre içinde Yelena'dan hiçbir haber alınamadı. Mektuplar, soruşturmalar bir işe yaramadı. Barıştan sonra Nikolay Artemyeviç'in Venedik'te, Zara'da yaptığı araştırmalar sonuçsuz kaldı. Venedik'te, okuyucunun zaten bildiği şeyleri söylediler ona. Zara'da ise, kimseden, Rendiç'e ve kiraladığı gemiye ilişkin doğru dürüst bir bilgi alamadı. Bundan bir kaç yıl önce, yaman bir fırtınadan sonra, içinde erkek cesedi bulunan bir tabutun kıyıya vurduğunda ilişkin söylentiler vardı. Daha güvenilir bir başka bilgiye göre, denizin değil, fakat Venedik'ten gemiyle gelen yabancı bir kadının getirdiği tabut, kıyı yakınlarında bir yere gömülmüştü. Kimileri, bu bayanı sonradan, o zaman Herzogovi'de toplanan orduyla birlikte gördüklerini ekliyorlardı. Hattâ tepeden tırnağa karalar giyinmiş olduğunu söylüyorlardı. Ne olursa olsun, bir daha kimse haber alamadı Yelena'dan. Öldü mü, kaldı mı, ruhundaki kaynaşma nerelere götürdü onu, kimse bilemedi. İnsan bir sabah uyanır ve kendi kendine, elde olmayan bir korkuyla sorar: Acaba otuz... kırk... elli yaşında mıyım gerçekten? Yaşam nasıl da çabuk geçti? Ölüm nasıl da yakınlaşıverdi böyle? Ölüm, ağıyla balığı yakalayan ve onu bir an için suya bırakan balıkçıya benzer. Balık yüzmektedir henüz, ama ağa düşmüştür bir kere, balıkçı dilediği zaman çeker onu.

Hikâyemizin öteki kişilerine gelince:

Anna Vasilyevna yaşıyor. Onu yıldırım gibi çarpan bu vuruştan sonra çok yaşlandı. Daha az yakınıyor şimdi, ama çok daha fazla hüzünleniyor. Nikolay Artemyeviç'de yaşlandı. Saçları ağardı ve Avgustin Hristianovna'dan ayrıldı... Yabancı kökenli her şeye ilençler yağdırıyor şimdi. Otuz yaşlarında bir Rus olan kâhya kadın, ipekli giysiler giyiyor, altın yüzükler ve küpeler takıyor. İnsansal tutkulardan hiç de yoksul olmayan ve kendisi kanlı canlı bir esmer olmasına karşın gönlü hep güzel sarışınlara kayan Kurnatovski, Zoya'yla evlendi. Zoya tam anlamıyla egemenliğini kabul etti onun; hattâ Almanca düşünmekten bile vazgeçti. Bersyenev, Heildelberg'de, Devlet hesabına yurt dışına gönderdiler onu. Berlin'e, Paris'e gitti ve zamanını boş geçirmiyor. Sıkı bir profesör çıkacak ondan. Yazdığı iki makale aydınların gözünden kaçmadı: Adli cezalarda eski Alman hukukunun bazı özellikleri üzerine ve Uygarlık sorununda kent kaynağının önemi üzerine. Ne yazık ki her iki makale de ağdalı bir dille yazılmıştı ve yabancı sözcüklerle doluydu. Şubin Roma'da. Kendini tümüyle sanatına verdi. En yetenekli genç yontucular arasında sayılıyor. Hoşgörüsüz turistler, eskiyi yeterince öğrenmediğini ve "stil"i olmadığını

ileri sürerek Fransız okulundan sayıyorlar onu. Yığınla sipariş aldı İngiliz'lerle Amerikalılardan. Geçenlerde yaptığı bir Bakhüs rahibesi yontusu pek çok gürültü kopardı. Tanınmış bir zengin olan Rus Kontu Boboşkin, onu 1000 skudi[62] karşılığında satın almaya hazırlanırken, "ilkbahar ruhunun kucağında aşktan ölen genç bir köylü kızı"nı betimleyen bir topluluk tablosu için pur sang[63] bir Fransız yontucusuna 3000 skudi ödemeyi yeğledi, Şubin, değişmeyen ve dünya yıkılsa değişmeyecek bir adam olan Uvar İvanoviç'le yazışıyor arada bir. Geçenlerde şöyle yazıyordu ona:

(Zavallı Yelena'nın nikâhlandığını öğrendiğimiz akşam, yatağınıza oturmuş, konuşuyordum sizinle, anımsıyor musunuz? Hani, "ne zaman adamlar çıkacak bizden de," diye sormuştum? Ve siz: "zamanı var, -diye yanıtlamıştınız beni,- çıkacak." Oh, kara toprağın, bereketli toprağın ruhu. Şimdi de buradan, "bu güzel uzaklık"tan yine soruyorum size; Ne zaman bizden de adamlar çıkacak Uvar İvanoviç? Ha?)

Uvar İvanoviç mektubu okudu, parmaklarıyla oynayarak gizemli bakışlarını uzaklar dikti.

- SON -

---

[1] Beni anlıyor musunuz? (A.B.)
[2] Hohol: Kabaca, Ukraynali. (A.B.)
[3] Eleştirici. (A.B.)
[4] Benim salağım. (A. B.)
[5] Weber'in son düşüncesi! (A.B.)
[6] Bir dans türü. (A.B.)
[7] Timofey Nikolayeviç Granovski (1813-1855) Moskova Üniversitesi genel tarih profesörü. (Yayıncının Notu)
[8] Septima - Lat. Yedinci: (Bir müzik terimi) (A.B.)
[9] Fr. Sağduyumla.
[10] Fr. Hizmetçilerin önünde.
[11] Fr. Ev içi. (Buradaki anlamı, rahat.)
[12] Fr. Kalbsiz kişiler.
[13] Fr. Reponse s'il vous plait (lütfen yanıtlayın).
[14] Elveda..
[15] Kim?
[16] Fr. Eğlenceli bir gezinti.
[17] Fr. Ne saçmalık.
[18] Alm. Kolunuz, madam.
[19] Fr. Haydi.
[20] Fr. "Ey göl; aradan henüz bir sene geçti ancak."
[21] Latince, anatomi terimleri.
[22] Alm. Genç kız.

[23] Alm. Bir öpücük.
[24] Ah lanet olası.
[25] Alm. Duyuyor musunuz, bay eczacı?
[26] Fr. Hakarete karşılık.
[27] Alm. Öpücük istiyorum.
[28] Alm. İsa!
[29] Alm. Tanrım!
[30] Kan davası.
[31] Titre, Bizans!
[32] Fr. Alçakça.
[33] Fr. Çıkın lütfen!
[34] Fr. Siz, madam rica ederim kalın!
[35] Fr. Olabilir
[36] İyilikseverlik. (Çev.)
[37] Fr. Güldürü babaları.
[38] Fr. Gerçek bir stoacı.
[39] Fr. Açık bir kucakla.
[40] Fr. Gereken. (Çev.)
[41] Alm. işte gerçek erkek!
[42] Fr. Ne saçmalık!
[43] Lat. Ya Sezar, ya hiçbir şey.
[44] Sybaritez - Eski Yunan Kolonisi Sibaris'in zenginlik ve görkemli yaşamlarıyla tanınan yurttaşları. (Çev.)
[45] Fr. Göstersinler bu kadınları bana!
[46] Fr. Siz düş görüyorsunuz, azizim.
[47] Fr. Tüm bunları değiştirdik.
[48] Fr. Hizmetçilerin önünde.
[49] Fr. Bir uşak parçası, ne alçalma!
[50] Fr. Kafanıza soktuğumuz.
[51] Fr. Beni öldürüyorsunuz.
[52] Fr. Aşağılık uşaklar.
[53] Alm. Insarov'u yeğlemek, hem de kime!
[54] Alm. Dokunmasın.
[55] ital. Deniz yemişleri. (Çev.)
[56] Fanatizm.
[57] M. Falieri: Demokratik komplo girişiminden ötürü 1355 yılında başı kesilen Venedik Cumhurbaşkanı. Sarayda, öteki Cumhurbaşkanlarının 76 portresi arasında Falieri'nin yeri boş bırakılmış;ve buraya şunlar yazılmıştır: Burası, işlediği cürümden ötürü boynu vurulan Falieri'nin yeridir.
[58] Venedik'te, iniltiler Köprüsü üzerinde durdum.
[59] Boustrapa - III. Napoleon'un takma adı.
[60] Hugo'nun siyasal içerikli şiirlerini toplayan kitap.
[61] Fr. Gelecek, tanrı hikmetini uygulayıcıdır.
[62] İtalyan gümüş para birimi
[63] (**) Fr. Safkan.

ARKA KAPAK

19. yüzyıl Rus edebiyatının büyük isimlerinden Turgenyev'in eseri Arefe, anlatım, kurgu ve tasvir ustalığının yanında, dünya edebiyatında eylemci, özverili aydın tipinin ilk örneklerinden birini -Bulgar yurtseveri İnsarov'u- yaratmasıyla da özel yer tutar. Bağımsızlıkçı, kişilikli karakter hatlarıyla yenilikçi bir "roman kızı" tipi olan Yelena ile İnsarov'un aşkı, Arefe'de, fondaki toplumsal-siyasî gerçekliği zaman zaman iyice geriye iten, başlıbaşına sürükleyici bir hikayedir.